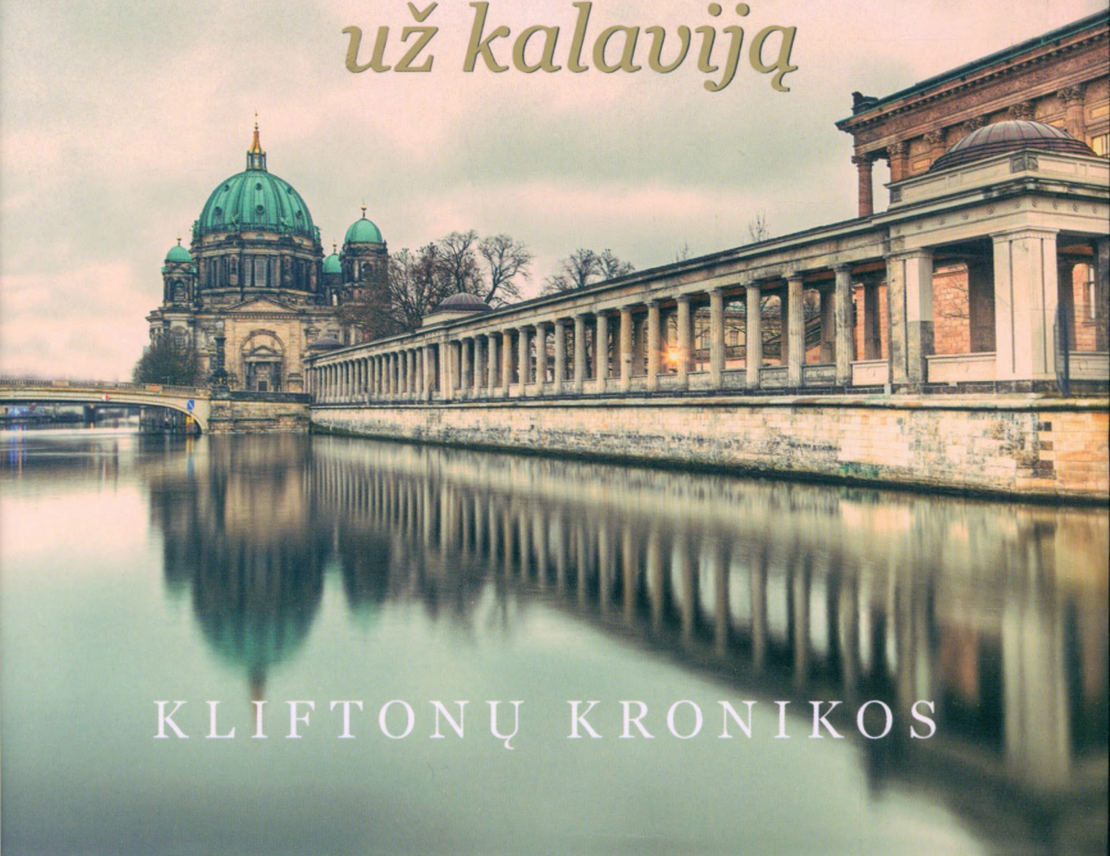
NEW YORK TIMES BESTSELERIŲ AUTORIUS

JEFFREY ARCHER

Istoriją rašo mažuma, už ją kovoja dauguma

Galingiau už kalaviją

KLIFTONŲ KRONIKOS

Seras Jeffrey Archeris penktąją Kliftonų kronikų knygą prisotina jaudulio: Airijos respublikonų armijos išpuolis, Rytų Vokietijos nesąžininga diplomatija, slapta misija Rusijoje, nutrauktos sužadėtuvės ir du teismo procesai. Jis, kaip visada, meistriškai brėžia skirtingas siužetines linijas ir rikiuoja ryškius personažus. Archerio romanuose yra tiek vingių, posūkių ir netikėtumų, kaip ir jo paties politiko karjeroje ir asmeniniame gyvenime.

Barnes&Noble

Vienas geriausių pasakotojų pasaulyje.

Los Angeles Times

Archeris — skaitymo malonumo meistras.

Time Magazine

Geresnio gyvo pasakotojo nėra.

Larry King

Aleksandro Diuma lygio pasakotojas... Neprilygstamas jo talentas privers skaitytoją be perstojo spėlioti, kas bus toliau.

The Washington Post

JEFFREY ARCHER

Galingiau už kalaviją

KLIFTONŲ KRONIKOS

Penktoji knyga

Iš anglų kalbos vertė Paulė Budraitė

Jotema

UDK 821.111-31
Ar53

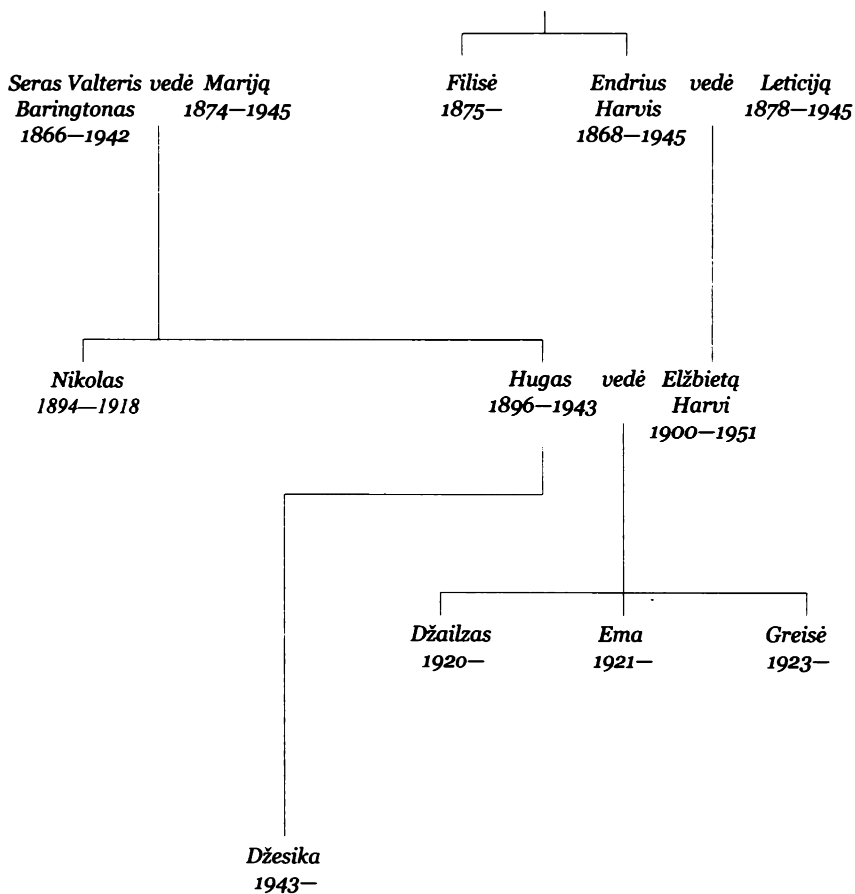
Jeffrey Archer
MIGHTIER THAN THE SWORD
Macmillan, London, 2015

ISBN 978-9955-13-577-7

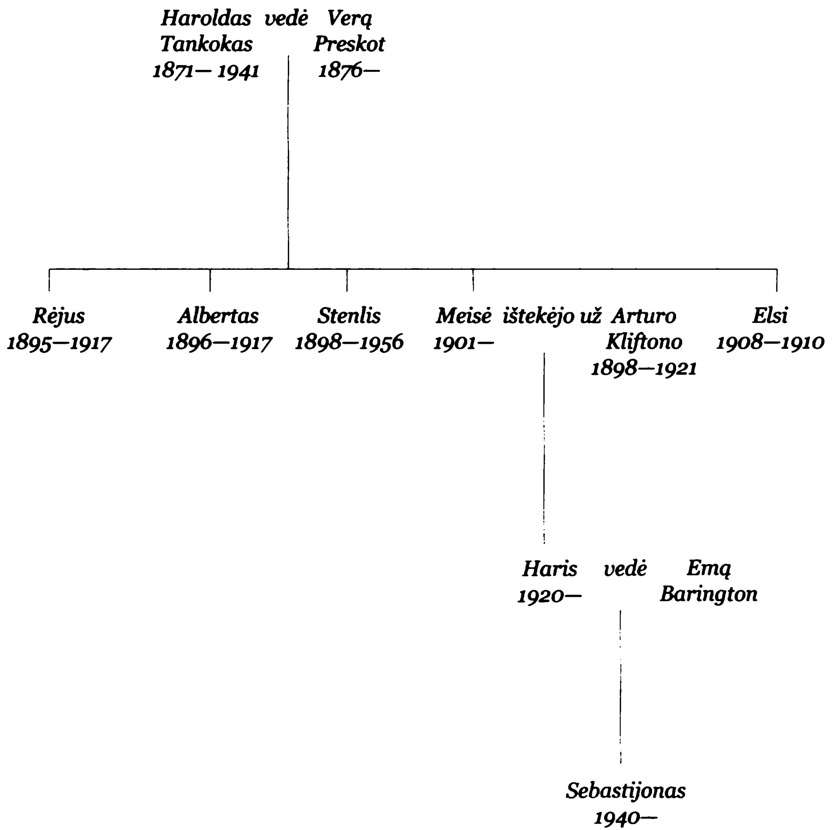
Skiriama

Hariui

BARINGTONAI

KLIFTONAI

Haroldas vedė Verą
Tankokas
1871–1941
Preskot
1876–
Rėjus
1895–1917
Albertas
1896–1917
Stenlis
1898–1956
Meisė ištekėjo už Arturo
1901–
Kliftono
1898–1921
Elsi
1908–1910
Haris vedė Emą
1920–
Barington
Sebastijonas
1940–

Prologas

1964-ųjų spalis

Liamas į duris nesibeldė, tik pasuko rankeną ir smuko vidun, prieš tai atsigręžęs pažiūrėti, ar niekas jo nemato. Jam nesinorėjo aiškintis, ką jaunas vyriškis iš antros klasės veikia pagyvenusio lordo kajutėje tokiu nakties metu. Nors niekas nė nebūtų laidęs pastabų.

— Ar mums niekas nesutrukdys? — uždaręs duris paklausė Liamas.

— Mūsų niekas netrukdys iki rytojaus ryto septintos, o tada jau nebebus kam trukdyti.

— Gerai, — atsakė Liamas.

Jis puolė ant kelių, atrakino didžiulį lagaminą, jį atidengė ir suskato apžiūrinėti sudėtingą įrenginį, kuriam sukonstruoti jam prireikė mėnesio. Dar pusvalandį jis užtruko tikrindamas, ar nėra nutrūkusių laidelių, ar visi diskeliai tinkamai sureguliuoti, ar tikrai laikrodis ims tiksėti spustelėjus jungiklį. Įsitikinęs, kad mechanizmas turėtų veikti kuo puikiausiai, jis vėl atsistojo.

— Viskas parengta, — pasakė. — Kada nori, kad aktyvinčiau?

— Trečią ryto. Ir man dar prireiks trisdešimties minučių atsikratyti šituo, — pridūrė Glenarturas, paliesdamas pagurklį, — ir dar spėt nusigauti iki kitos savo kajutės.

Liamas grįžo prie lagamino ir nustatė laikrodį trečiai valandai.

— Dabar tau tereikės prieš išeinant spustelėti jungiklį ir dar kartą patikrinti, ar juda sekundinė rodyklė.

— Tai kas gali nepavykti?

— Jei lelijos tebėra kajutėje — niekas. Niekam šiame koridoriuje ir gal net apatiniame denyje nėra vilties išgyventi. Po gėlėmis paslėpti šeši svarai dinamito, gerokai daugiau, nei mums reikia, bet tik taip galime užtikrinti, kad pasiimsime pinigus.

— Turi mano raktą?

— Taip, — atsakė Liamas. — Septyni šimtai šešta kajutė. Po pagalve rasi naują pasą ir bilietą.

— Ar man reikėtų dar dėl ko nors jaudintis?

— Ne. Tik prieš išeidamas įsitikink, kad juda sekundinė rodyklė.

Glenarturas nusišypsojo.

— Susitiksime Belfaste.

Haris atrakino kajutę ir pasitraukė, praleisdamas Emą.

Ji pasilenkė pauostyti lelijų, kurias buvo atsiuntusi karalienė motina „Bakingamo“ krikštynoms paminėti.

— Labai pavargau, — pratarė Ema išsitiesdama. — Nesuprantu, kaip karalienė motina visa tai ištveria diena iš dienos.

— Ištveria, ir jai labai gerai sekasi, bet galiu lažintis, kad ir ji pavargtų, jei kelias dienas pabūtų Baringtono kompanijos valdybos pirmininke.

— Jau geriau ir toliau dirbčiau savo darbą, o ne jos, — kalbėjo Ema, nusivilkdama suknelę, kabindama ją į spintą ir eidama į vonią.

Haris dar kartą perskaitė Jos Didenybės karalienės motinos parašytą atviruką. Kokia asmeniška žinutė. Ema jau nutarė grįžusi į Bristolį laikyti vazą savo kabinete ir kiekvieną pirmadienio rytą į ją pamerkti lelijų. Haris nusišypsojo. Kodėl gi ne?

Kai Ema grįžo iš vonios, Haris užėmė jos vietą ir uždarė duris. Ji nusimetė chalatą ir atsigulė. Buvo per daug pavargusi, todėl nekilo mintis perskaityti nors kelis „Pripažinto šnipo“ puslapius; šią naujo rašytojo knygą jai rekomendavo Haris. Užgesino lempą šalia lovos ir pasakė „labanakt, mielasis“, nors ir žinojo, kad Haris negirdi.

Kai jis išėjo iš vonios, Ema jau giliai miegojo. Vyras žmoną apkamšė kaip vaiką, pabučiavo į kaktą ir sušnabždėjo „labanakt, mieloji“, o paskui atsigulė į savo lovą džiaugdamasis tyliu murkimu. Jam nė sapne nesisapnuotų sakyti, kad ji knarkia.

Haris gulėjo atsimerkęs, ja didžiuodamasis. Kelionės pradžia nė negalėjo susiklostyti geriau. Apsivertė ant šono manydamas, kad po minutėlės užsnūs, bet užmigti negalėjo, nors akys buvo it švininės ir kamavo nuovargis. Kažkas negerai.

Kitas žmogus, dabar jau saugiai įsitaisęs antros klasės kajutėje, taip pat nemiegojo. Nors laikrodis rodė trečią ryto ir darbas buvo atliktas, jis nė neketino miegoti; ilgai netrukus vėl teks kibti į darbą.

Kai tenka laukti, visada būna vienodai neramu. Ar nepalikai kokių nors įkalčių, atvesiančių tiesiai pas tave? Ar nepadarei klaidų, dėl kurių operacija baigsis nesėkmingai, ir grįžus namo iš tavęs visi juoksis? Jis nenurims, kol neatsidurs gelbėjimosi valtyje, o dar geriau — kitame laive, plaukiančiame į kitą uostą.

Penkios minutės ir keturiolika sekundžių...

Puikiai žinojo, kad jo tėvynainiai, to paties siekiantys kariai, nervintųsi taip pat, kaip jis. Laukti visada būna sunkiausia — nieko nebekontroliuoji, nieko nebegali padaryti.

Keturios minutės ir vienuolika sekundžių...

Blogiau nei per futbolo rungtynes, kai pirmauji 1:0, bet žinai, kad kita komanda stipresnė ir tikrai sugebės rezultatą išlyginti bei įmušti dar vieną įvartį per pratęsimą. Jis prisiminė vado nurody-

mus: kai suveiks pavojaus signalas, į denį būtinai pulkite su pirmaisiais, taip pat vieni iš pirmųjų lipkite į gelbėjimosi valtį, nes rytoj tokiu metu visi ieškos žmogaus iki trisdešimt penkerių, kalbančio airišku akcentu, todėl, vaikinai, laikykite liežuvius už dantų.

Trys minutės ir keturiasdešimt sekundžių... trisdešimt devynios...

Jis spoksojo į kajutės duris ir įsivaizdavo blogiausia, kas galėtų nutikti. Bomba nesprogs, atsilapos durys ir įvirs tuzinas, o gal ir daugiau lazdomis į visas puses mosuojančių galvažudžių policininkų, ir jiems bus visai nesvarbu, kiek kartų tomis lazdomis gausi. Tačiau jis tegirdėjo ritmišką variklio tuksėjimą, „Bakingamui“ ir toliau ramiai plaukiant per Atlantą į Niujorką. Į miestą, kurio niekada nepasieks.

Dvi minutės ir trisdešimt keturios sekundės... trisdešimt trys...

Jis mėgino įsivaizduoti, kaip viskas būtų, jei jis grįžtų į Folso gatvę Belfaste. Jam einant gatve, trumpomis kelnėmis vilkintys vaikėzai žiūrėtų į jį su pagarbia baime ir susižavėjimu, užaugę tenorintys būti tokie kaip jis. Jis — didvyris, kuris susprogdino „Bakingamą“ vos po kelių savaičių, kai laivui vardą suteikė karalienė motina. Nereikia minėti prarastų nekaltų gyvybių; nėra nekaltų gyvybių, kai tiki savo misija. Tiesą sakant, jis niekada nesusitiks su keleiviais iš viršutinių denių kajučių. Apie juos perskaitys rytojaus laikraščiuose, o jei savo darbą atliks tinkamai, jo vardo laikraščiai neminės.

Minutė ir dvidešimt dvi sekundės... dvidešimt viena...

Kas dabar galėtų nepavykti? Ar įrenginys, sukonstruotas antro aukšto miegamajame, Danganono dvare, paskutinę minutę jį apvils? Nejau jam teks iškęsti nesėkmės tylą?

Šešiasdešimt sekundžių...

Jis pradėjo šnabždėti skaičiukus.

— Penkiasdešimt devynios, penkiasdešimt aštuonios, penkiasdešimt septynios, penkiasdešimt šešios...

Gal tasai girtas žmogus, hole susmukęs krėsle, visą laiką tik jo ir laukė? Gal dabar jie pakeliui į jo kajutę?

— Keturiasdešimt devynios, keturiasdešimt aštuonios, keturiasdešimt septynios, keturiasdešimt šešios...

Gal lelijas pakeitė kitomis gėlėmis, gal jas išmetė, išnešė? Gal ponia Klifton alergiška žiedadulkėms?

— Trisdešimt devynios, trisdešimt aštuonios, trisdešimt septynios, trisdešimt šešios...

Gal jie atrakino lordo Glenarturo kambarį ir rado atidarytą lagaminą?

— Dvidešimt devynios, dvidešimt aštuonios, dvidešimt septynios, dvidešimt šešios...

Gal jie jau po visą laivą ieško žmogaus, sprukusio iš tualeto pirmos klasės hole?

— Devyniolika, aštuoniolika, septyniolika, šešiolika...

Gal jie... jis įsitvėrė lovos krašto, užsimerkė ir pradėjo garsiai skaičiuoti.

— Devynios, aštuonios, septynios, šešios, penkios, keturios, trys, dvi, viena...

Jis liovėsi skaičiavęs ir atsimerkė. Nieko. Tik nyki tyla, visada spengianti nepasisekus. Jis panarino galvą ir ėmė melsti Dievą, kuriuo netikėjo, bet tą akimirką nugriaudėjo toks galingas sprogimas, kad jis trenkėsi į kajutės sieną tarsi viesulo nublokštas lapas. Vargais negalais atsistojo ir nusišypsojo išgirdęs riksmus. Jam teliko svarstyti, kiek viršutinio denio keleivių liko gyvų.

Haris ir Ema

1964—1965

1

— Jos karališkoji didenybė, — sumurmėjo Haris pakirdęs iš snaudulio.

Krūptelėjęs jis atsisėdo ir užsidegė naktinę lempą, paskui išlipo iš lovos ir greitai priėjo prie vazos su lelijomis. Jis antrą kartą perskaitė karalienės motinos atsiųstą atviruką. *Dėkoju už įsimintiną dieną Bristolyje. Viliuosi, kad mano antriesiems namams pirmojoje kelionėje pasiseks.* Po tekstu parašas: *Jos karališkoji didenybė karalienė Elžbieta, karalienė motina.*

— Tokia paprasta klaida, — pratarė Haris. — Kaip galėjau nepastebėti?

Jis čiupo chalatą ir uždegė kajutėje šviesą.

— Ar jau metas keltis? — paklausė mieguistas balsas.

— Taip, metas, — atsakė Haris. — Turim bėdų.

Ema pašnairavo į laikrodį prie lovos.

— Bet dar tik trečia, — protestavo ji, žvelgdama į vyrą, kuris vis dar nenuleido nuo lelijų įdėmaus žvilgsnio. — Na, kokios tos bėdos?

— Jos karališkoji didenybė — ne karalienės motinos titulas.

— Visi tai žino, — vis dar mieguista atsakė Ema.

— Visi, išskyrus tą, kuris atsiuntė šias gėles. Kodėl jis nežinojo, kad į karalienę motiną reikia kreiptis Jos didenybe, o ne Jos karališkoji didenybe. Taip kreipiamasi į princesę.

Ema nenorom išlipo iš lovos ir priėjusi prie vyro pati įdėmiai pažvelgė į atviruką.

— Paprašyk kapitono nedelsiant pas mus ateiti, — pasakė Haris. — Turime išsiaiškinti, kas vazoje, — pridūrė prieš parklupdamas.

— Turbūt tik vanduo, — atsakė Ema tiesdama ranką.

Haris čiupo ją už riešo.

— Pažvelk atidžiau, mieloji. Vaza gerokai per didelė tokiai subtiliai tuzino lelijų puokštei. Iškviesk kapitoną, — pakartojo jau griežčiau.

— Bet gali būti, kad gėlininkas tiesiog apsiriko.

— Tikėkimės, — pratarė Haris jau eidamas link durų. — Tačiau taip rizikuoti negalime.

— Kur eini? — paklausė Ema, imdama telefono ragelį.

— Pažadinsiu Džailzą. Jis geriau už mane išmano apie sprogmenis. Džailzas dvejus metus sprogdino besiartinančius vokiečius.

Kai išėjo į koridorių, Hario dėmesį patraukė pagrindinių laiptų pusėn guviai žingsniuojantis pagyvenęs vyriškis. Tokio amžiaus, o taip mikliai eina, pamanė sau Haris. Jis smagiai pabeldė į Džailzo kajutės duris, bet prireikė ir antro smūgio kumščiu, kad išgirstų apsiblaususį balsą:

— Kas ten?

— Haris.

Hario balse išgirdęs nerimą, Džailzas šoko iš lovos ir akimirksniu atidarė duris.

— Kas atsitiko?

— Eime su manimi, — nieko neaiškindamas paliepė Haris.

Džailzas užsimetė chalatą ir nusekė koridoriumi paskui svainį į kajutę.

— Labas rytas, sese, — pasisveikino su Ema, kai Haris jam padavė atviruką ir pasakė: „Jos karališkoji didenybė."

— Supratau, — pratarė Džailzas, apžiūrėjęs atviruką. — Karalienė motina negalėjo atsiųsti šių gėlių. Bet jei nesiuntė ji, tai kas siuntė? — jis pasilenkė atidžiau apžiūrėti vazos. — Kad ir kas siuntė, vidun turėjo prikišti gyvą galą semtekso.

— Arba įpilti porą pintų vandens, — pridūrė Ema. — Ar jūs tikrai nemanote, kad iš adatos mėginate priskaldyti vežimą?

— Jei vazoje vanduo, kodėl gėlės jau vysta? — paklausė Džailzas, kai pabeldęs į kajutę įžengė kapitonas Turnbulis.

— Kvietėte, pirmininke?

Ema pradėjo aiškinti, kodėl jos vyras ir brolis klūpo.

— Laive yra keturi Specialiųjų oro pajėgų pareigūnai, — pratarė kapitonas, nutraukdamas pirmininkę. — Vienas iš jų turėtų atsakyti į visus ponui Kliftonui kilusius klausimus.

— Manau, ne sutapimas, kad jie plaukia mūsų laivu, — pasakė Džailzas. — Nepatikėčiau, kad jie visi vienu metu nutarė paatostogauti Niujorke.

— Jie plaukia pareikalavus ministrų kabineto sekretoriui, — atsakė kapitonas. — Bet seras Alanas Redmeinas mane patikino, jog jis tik norėjo imtis visų atsargumo priemonių.

— Tas žmogus kaip visada žino kažką, ko nežinome mes, — pratarė Haris.

— Na, tai gal atėjo metas išsiaiškinti, ką žino.

Kapitonas išėjo iš kajutės, greitai nužingsniavo koridoriumi ir sustojo tik prie šimtas devynioliktos kajutės. Pulkininkas Skotas-Hopkinsas į beldimą atsakė daug greičiau nei Džailzas prieš kelias minutes.

— Ar jūsų komandoje yra sprogmenų specialistas?

— Seržantas Robertsas. Palestinoje jis dirbo sprogdintojų būryje.

— Man reikia, kad jis ateitų į pirmininkės kajutę.

Pulkininkas negaišo laiko klausinėdamas, kodėl reikia. Jis nuskuodė koridoriumi ir prie pagrindinių laiptų sutiko pas jį einantį kapitoną Hartlį.

— Pirmos klasės hole ką tik mačiau iš tualeto išeinantį Liamą Dohertį.

— Ar tikrai?

— Taip. Jis įėjo vidun kaip kilmingas didikas, o po dvidešimties minučių išėjo kaip Liamas Dohertis. Paskui jis patraukė antros klasės kajučių pusėn.

— Šitai gali viską paaiškinti, — pasakė Skotas-Hopkinsas, leisdamasis laiptais; Hartlis atsiliko vos žingsniu. — Koks Robertso kajutės numeris? — paklausė nesustodamas.

— Septyni keturi du, — atsakė Hartlis, kai abu pakėlė raudoną grandinę ir žengė į siauresnę laiptinę. Jie nesustojo, kol nepriėjo septintojo denio; iš šešėlių išniro kapralas Krenas.

— Ar pro tave ką tik nepraėjo Dohertis?

— Prakeikimas, — tarstelėjo Krenas. — Taip ir žinojau, kitados esu matęs tą galviją šlitinėjantį Folso gatve. Jis įėjo į septyni šimtai šeštą kajutę.

— Hartli, — paliepė pulkininkas, toliau eidamas koridoriumi, — judu su Krenu stebėkite Dohertį. Žiūrėkite, kad jis neišeitų iš kajutės. Jei išeis, suimkite.

Pulkininkas pabeldė į septyni šimtai keturiasdešimt antros kajutės duris. Seržantui Robertsui antrą kartą belsti nereikėjo. Po kelių sekundžių jis atidarė duris ir pasveikino pulkininką Skotą-Hopkinsą ištardamas „labas rytas, pone“, tarsi pižama vilkintis vadas nuolat jį žadintų vidurnaktį.

— Čiupk savo lagaminėlį, Robertsai, ir eik paskui mane. Negalime gaišti nė akimirkos, — paliepė pulkininkas ir pats neužsibūdamas prie durų.

Perlėkęs tris laiptų maršus, Robertsas pasivijo vadą. Kai jie priėjo koridorių, kuriame buvo pirmininkės kajutė, Robertsas jau suprato, kokių jo gebėjimų prireikė pulkininkui. Jis įpuolė pas pirmininkę ir įdėmiai apžiūrėjo vazą, o paskui iš lėto ją apsuko.

— Jei čia bomba, — galiausiai pratarė, — tai bus didelė. Bijau spėlioti, kiek gyvybių ji nusineš, jei neišimsime sprogdiklio.

— O jūs ar sugebėtumėt išimti? — stulbinamai ramiai paklausė

kapitonas. — Nes jei nesugebėtumėt, pirmiausia turėčiau pasirūpinti keleivių gyvybėmis. Nenorėčiau papildyti katastrofiškai pasibaigusių pirmųjų laivo kelionių skaičiaus.

— Nė velnio negaliu padaryti neprikišęs nagų prie valdymo įrenginio. Jis turėtų būti kažkur kitur laive, — kalbėjo Robertsas, — gal visai netoli.

— Galiu lažintis, kad lordo kajutėje, — pasakė pulkininkas, — nes dabar jau žinome, jog toje kajutėje buvo apsigyvenęs Airijos respublikonų armijos sprogdintojas, vardu Liamas Dohertis.

— Ar kas nors žinote, kurioje kajutėje jis buvo apsistojęs? — paklausė kapitonas.

— Trečioje, — atsakė Haris, prisiminęs keistai sparčiai žingsniuojantį senuką. — Šiame koridoriuje, tolėliau.

Kapitonas ir seržantas puolė iš kajutės į koridorių, paskui juos išbėgo Skotas-Hopkinsas, Haris ir Džailzas. Kapitonas pravėrė jau kitos kajutės duris pasinaudojęs visrakčiu ir pasitraukė praleisdamas Robertsą. Seržantas greitai priėjo prie didžiulio lagamino kambario viduryje. Jis atsargiai pakėlė dangtį ir pažvelgė vidun.

— Dieve, turi sprogti po aštuonių minučių trisdešimt devynių sekundžių.

— Ar negalite imti ir atjungti vieno kurio iš visų šitų? — paklausė kapitonas Turnbulis, rodydamas į galybę įvairiaspalvių laidelių.

— Galiu, tik neaišku kurį, — atsakė Robertsas, nepakeldamas akių į kapitoną, atsargiai mėgindamas atskirti raudonus, juodus, mėlynus ir geltonus laidelius. — Daug kartų esu dirbęs su tokiais įrenginiais. Visada turi vieną šansą iš keturių, bet taip rizikuoti nenoriu. Gal ir mėginčiau, jei būčiau vienas pats vidury dykumos, — pridūrė, — bet ne laive, vidury vandenyno, su šimtais gyvybių, kuriomis rizikuoju.

— Tada kuo greičiausiai atvilkime čia Dohertį, — pasiūlė kapitonas Turnbulis. — Jis žinos, kurį laidelį nukirpti.

— Abejoju, — atsakė Robertsas, — nes įtariu, kad Dohertis nėra sprogdintojas. Manau, tam darbui atlikti laive jie turi elektriką, tik vienas Dievas težino, kur jis.

— Mes gaištame laiką, — priminė jiems pulkininkas, žiūrėdamas į negailestingai skubančią sekundinę rodyklę. — Septynios minutės ir trys, dvi, viena...

— Na, Robertsai, ką patartumėte? — ramiai paklausė kapitonas.

— Jums tai nepatiks, pone, bet, taip susiklosčius aplinkybėms, kitos išeities nematau. Tačiau ir toks sprendimas velniškai rizikingas turint galvoje, kad mums liko mažiau nei septynios minutės.

— Tai greičiau gimdyk, — suriko pulkininkas.

— Paimkit tą suknistą daiktą, meskit per bortą ir melskitės.

Haris ir Džailzas nulėkė į pirmininkės kajutę ir atsistojo iš abiejų vazos pusių. Jau apsirengusi Ema norėjo šio to paklausti, bet būdama išmintinga pirmininkė ji žinojo, kada geriau patylėti.

— Kelkite atsargiai, — paliepė Robertsas. — Įsivaizduokite, kad nešate dubenį, sklidiną verdančio vandens.

Haris ir Džailzas pasilenkė, tarsi sunkumų kilnotojai paėmė sunkią vazą nuo stalo ir neskubėdami atsitiesė. Patikrinę, ar tikrai stipriai laiko, kajutės pasieniais jie nuėjo prie atdarų durų. Skotas-Hopkinsas ir Robertsas mikliai traukė jiems nuo kelio visas pasitaikančias kliūtis.

— Sekite paskui mane, — paliepė kapitonas, kai abu vyriškiai išėjo į koridorių ir neskubėdami slinko pagrindinių laiptų link.

Haris negalėjo patikėti, kad vaza gali būti tokia sunki. Paskui jis prisiminė tą milžinišką vyrioką, kuris atgabeno vazą į kajutę. Nieko keista, kad kurjeris nelaukė arbatpinigių. Dabar jis jau turbūt keliauja į Belfastą ar kur nors sėdi prie radijo laukdamas, kol išgirs apie „Bakingamo“ likimą ir apie tai, kiek keleivių žuvo.

Jiems priėjus didžiuosius laiptus, Haris ėmė garsiai skaičiuoti, kad būtų patogiau kilti atsargiai žengiant pakopa po pakopos. Už-

kopę šešiolika laiptų jie sustojo atsipūsti, o kapitonas su pulkininku prilaikė sukamąsias duris, vedančias į pramogų denį, Emos džiaugsmą ir pasididžiavimą.

— Mums reikia kiek įmanoma laikytis laivagalio, — nurodė kapitonas. — Tada bus daugiau vilties, kad mažiau pažeisime laivo korpusą.

Haris neatrodė įtikintas.

— Nesijaudinkit, jau nebetoli.

Kaip toli tasai „nebetoli“, svarstė Haris, kuris būtų mielai sviedęs vazą per bortą čia pat. Tačiau jis nieko nesakė, tik colis po colio slinko artėdamas prie laivagalio.

— Suprantu, kaip jautiesi, — pratarė Džailzas, skaitydamas svainio mintis.

Jie slinko it sraigės pro baseiną, pro denyje įrengtą teniso kortą ir tvarkingai surikiuotus poilsio gultus, laukiančius ryto ir kol kas tebemiegančių svečių. Haris stengėsi negalvoti apie tai, kiek liko laiko iki...

— Dvi minutės, — nepaguodė į laikrodį pažvelgusio seržanto Robertso žodžiai.

Akies kampučiu Haris matė laivagalio turėklus. Turėklai vos už kelių žingsnių, bet jis lyg Everestą mėginantis įveikti alpinistas žinojo: paskutinės kelios pėdos bus lėčiausios.

— Penkiasdešimt sekundžių, — pasakė Robertsas, kai jie sustojo prie juosmenį siekiančių turėklų.

— Ar prisimeni, kaip semestro gale įmetėme į upę Fišerį? — paklausė Džailzas.

— Kaip galėčiau pamiršti?

— Na, kai suskaičiuosiu iki trijų, meskime jį į vandenyną ir atsikratykime to gyvulio kartą visiems laikams, — pasakė Džailzas.

— Vienas... — abu vyriškiai mojo rankomis atgal, bet tepajudėjo kelis colius, — du... — gal dar porą colių, — trys... — užsimojo kiek

įmanydami ir iš visų likusių jėgų sviedė vazą aukštyn, per laivagalio turėklą. Vazai leidžiantis Haris neabejojo, kad ji nukris ant denio, geriausiu atveju kliudys turėklą, bet toji krito keliais coliais toliau ir tyliai pliūkštelėjo į jūrą. Džailzas džiūgaudamas iškėlė rankas ir suriko „Aleliuja!“.

Po kelių sekundžių bomba sprogo ir nusviedė juos abu per visą denį.

2

Vos pamatęs Martinesą, išeinantį iš savo namų Itono aikštėje, Kevinas Rafertis įjungė taksi ženkliuką „Laisvas“. Įsakymas buvo daugiau nei aiškus. Jei klientas mėgins bėgti, vadinasi, jis neketina sumokėti antros dalies pinigų už „Bakingamo“ sprogdinimą, todėl turi būti nubaustas.

Įsakymą davė Airijos respublikos armijos vadas Belfaste. Jis sutiko tik su viena išlyga: Kevinas galėjo pasirinkti, kurį iš dviejų dono Pedro Martineso sūnų „eliminuoti“. Bet kadangi ir Diegas, ir Luisas jau paspruko į Argentiną ir tikrai nesumanys grįžti į Angliją, donas Pedras buvo vienintelis kandidatas — vairuotojas netrukus išmėgins savąją rusiškos ruletės versiją.

— Į Hitrou, — pratarė Martinesas, įlipęs į taksi.

Rafertis išsuko iš Itono aikštės ir ėmė riedėti Slouno gatve Batersio tilto pusėn, nepaisydamas už nugaros garsiai reiškiamo protesto. Ketvirtą valandą ryto, vis dar pliaupiant lietui, pervažiavęs tiltą jis tebuvo aplenkęs tuziną automobilių. Po kelių minučių sustojo Lambete, prie apleisto sandėlio. Įsitikinęs, kad netoliese nieko nėra, jis iššoko iš taksi, nuo sandėlio durų paskubomis nuėmė aprūdijusią spyną ir įvažiavo vidun. Įvažiavęs apsuko automobilį, kad atlikus darbą būtų galima kuo greičiau išvažiuoti.

Kevinas užsklendė duris ir įjungė vidury patalpos kybančią apdulkėjusią lemputę be gaubto. Iš vidinės kišenės išsitraukė ginklą ir grįžo prie taksi. Nors buvo perpus už Martinesą jaunesnis ir dvigubai stipresnis, nei anas kada nors galėjo pasigirti, vis tiek nederėjo rizikuoti. Artėjančios mirties akivaizdoje žmogui sukyla adrenalinas, todėl iš paskutiniųjų besistengdamas išgyventi jis pavirsta kone antžmogiu. Beje, Rafertis įtarė, kad Martinesas jau ne pirmą kartą stos akistaton su mirtimi. Tačiau šįkart viskas bus rimta — ne tik galimybė.

Rafertis atidarė galines taksi dureles ir pamojo Martinesui ginklu, liepdamas išlipti.

— Štai pinigai, kuriuos tau vežiau, — rodydamas krepšį, nerimo Martinesas.

— Turbūt manei, kad mane sutiksi Hitrou, — Kevinas suprato, jog krepšyje radęs visą reikiamą sumą neturėtų kito pasirinkimo — privalėtų palikti jį gyvą. — Du šimtus penkiasdešimt tūkstančių svarų?

— Ne, bet ten yra daugiau nei dvidešimt trys tūkstančiai. Pirma įmoka, supranti. Likę pinigai namuose, todėl, jei grįžtume...

Vairuotojas žinojo, kad namas Itono aikštėje, kaip ir visas Martineso turtas, dabar priklauso bankui. Martinesas neabejotinai vylėsi nusigauti iki oro uosto, kol Airijos respublikonų armija nespės suuosti, jog jis neketina vykdyti duoto pažado.

Rafertis čiupo krepšį ir metė ant galinės taksi sėdynės. Jis nujautė, kad Martineso agonija tęsis ilgiau, nei iš pradžių manė. Šiaip ar taip, artimiausią valandą nebus ką veikti.

Jis pamojo ginklu, rodydamas į medinę kėdę, pastatytą tiesiai po lempute. Kėdė buvo aptaškyta sukrešėjusiu krauju po ankstesnės egzekucijos. Jis stipriai pastūmė auką ir, donui Pedrui nespėjus sureaguoti, surišo jam už nugaros rankas; beje, tokią užduotį jam teko vykdyti ne kartą. Galiausiai surišo Martinesui kojas, o paskui pasitraukė atokiau, norėdamas pasigėrėti savo darbu.

Dabar Raferčiui tereikėjo nuspręsti, kiek dar laiko auką palikti gyvą. Laikas jį ribojo — Kevinas turėjo suspėti į rytinį Belfasto lėktuvą, skrendantį iš Hitrou oro uosto. Jis pažvelgė į laikrodį. Kevinui visada patiko tasai vilties kupinas aukos žvilgsnis, jog gal dar liko šansas išgyventi.

Jis grįžo į taksi, atsegė Martineso krepšį ir suskaičiavo šiugždančių penkių svarų banknotų ryšulėlius. Na, bent jau čia nemelavo, nesvarbu, kad jam trūksta dviejų šimtų dvidešimt šešių tūkstančių svarų. Jis vėl užsegė krepšį ir užrakino bagažinėje. Šiaip ar taip, Martinesas pinigais nebepasinaudos.

Vado įsakymai buvo aiškūs: atlikęs darbą, turėjo palikti kūną sandėlyje, o jau kitas vykdytojas turėjo juo atsikratyti. Iš Raferčio buvo reikalaujama viena — jis privalėjo paskambinti ir pranešti: „Paketas paruoštas, galima atsiimti." Paskui jis turėjo važiuoti į oro uostą ir taksi automobilį su pinigais palikti viršutiniame aikštelės aukšte. Dar kitam vykdytojui reikės automobilį paimti ir išdalyti grynuosius.

Kevinas grįžo prie dono Pedro, kuris taip ir nenuleido nuo jo akių. Jei vairuotojas būtų turėjęs iš ko rinktis, būtų šovęs jam į pilvą, paskui palaukęs kelias minutes, kol nutils riksmas, o tada antrą kulką būtų paleidęs į kirkšnį. Auka ir vėl rėktų, turbūt dar garsiau, ir galiausiai jis įgrūstų pistoletą jam į burną. Kelias sekundes Rafertis spoksotų aukai į akis, o paskui neįspėjęs nuspaustų gaiduką. Bet tada tektų iššauti tris kartus. Vieno šūvio gal niekas neišgirstų, bet vidurnaktį paleistas jų trejetas neabejotinai patrauktų dėmesį. Vadinasi, jis paklus vado įsakymams. Vienas šūvis, jokio riksmo.

Vairuotojas nusišypsojo donui Pedrui, šis pakėlė viltingas akis, bet išvydo jam prie burnos keliamą ginklą.

— Išsižiok, — pratarė Kevinas, tarsi būtų bičiuliškai nusiteikęs dantų gydytojas, įkalbinėjantis neklusnų vaiką. Visas jo aukas vienijo bendras bruožas — visos kaleno dantimis.

Martinesas priešinosi ir po nelygios kovos prarijo vieną priekinį dantį. Padribusiais mėsingais skruostais žliaugė prakaitas. Jam teko palaukti vos kelias sekundes — gaidukas nuspaustas, bet donas Pedras teišgirdo, kaip jis spragteli.

Kai kurie nualpdavo, kai kurie spoksodavo negalėdami patikėti, o dar kitus, kai jie suprasdavo, jog tebėra gyvi, pradėdavo baisiai pykinti. Rafertis negalėjo pakęsti alpstančių, nes tada tekdavo laukti, kol jie atsigaus, ir vėl nuo pradžių kartoti procesą. Tačiau Martinesas buvo mandagus ir žvelgė plačiai atsimerkęs.

Kai Rafertis patraukdavo ginklą, — toks būdavo žudikiškas jo sumanymas, — aukos dažnai nusišypsodavo manydamos, kad blogiausia jau praėjo. Bet kai dabar jis vėl pasuko cilindrą, donas Pedras suprato, jog mirs. Tik neaišku kada. Tačiau jau nuspręsta, kur ir kaip.

Kevinas visada nusivildavo, kai jam pavykdavo sulig pirmu šūviu. Asmeninis jo rekordas — devyni šūviai; vidurkis — keturi ar penki. Ne, statistika jam nė velnio nerūpi. Jis vėl įkišo vamzdį Martinesui į burną ir per žingsnį pasitraukė. Kad ir kaip būtų, nenorėjo apsitėkšti krauju. Argentinietis vėl kvailiojo priešindamasis ir vėl prarado dantį — šįkart auksinį. Rafertis įsimetė dantį kišenėn ir antrą kartą nuspaudė gaiduką, bet ir vėl be naudos — tik suspragsėjo. Jis ištraukė vamzdį, tikėdamasis dar vieno danties, bet šįkart atskilo tik pusė.

— Trečias kartas nemeluoja, — pratarė Rafertis, kišdamas šautuvą Martinesui į burną ir spausdamas gaiduką. Dar viena nesėkmė. Vairuotojas pradėjo nekantrauti ir vylėsi, kad šįryt darbas bus baigtas pabandžius ketvirtąkart. Kevinas kiek smagiau pasuko cilindrą, bet pakėlęs akis pamatė, jog Martinesas nualpo. Koks nusivylimas. Jam patikdavo budrios aukos, kai kulka joms perskrodavo smegenis. Nors gyventi pasmerktiesiems likdavo vos sekundė, Kevinas vis tiek mėgaudavosi. Rafertis čiupo Martinesą už plaukų, jėga pražiodė

ir sugrūdo burnon šautuvo vamzdį. Ketino nuspausti gaiduką ketvirtą kartą, bet sandėlio kampe suskambo telefonas. Rafertį nustebino įkyrus metalinis aidas šaltą naktį. Jis nežinojo, kad tas telefonas gali skambėti. Anksčiau jis tik pats surinkdavo numerį ir pranešdavo keturių žodžių žinutę.

Kevinas nenorom ištraukė Martinesui iš burnos šautuvo vamzdį, priėjo prie telefono ir pakėlė ragelį. Jis nekalbėjo, tik klausėsi.

— Misija nutraukta, — gražia išsilavinusio žmogaus tartimi pranešė balsas. — Antros pinigų dalies paimti nereikės.

Ragelyje suspragsėjo ir suūžė.

Rafertis padėjo ragelį. Gal jam dar kartelį pasukti cilindrą ir, jei pasiseks, pranešti, kad Martinesas jau buvo nebegyvas, kai suskambėjo telefonas. Vadui Kevinas melavo tik kartą, kaip įrodymą pateikdamas faktą, jog kairė jo ranka be vieno piršto. Visiems besidomintiems jis atsakydavo, kad pirštą nukirto jį tardęs britų karininkas, tačiau retas kuris patikėdavo.

Kevinas nenorom įsikišo ginklą kišenėn ir neskubėdamas priėjo prie dono Pedro, kuris drybsojo susmukęs kėdėje, tarp kojų įkišęs galvą. Rafertis pasilenkė, atrišo Martinesui rankas ir kojas. Donas Pedras sudribo ant grindų. Vairuotojas čiupo jį už plaukų, užsivertė ant pečių tarsi bulvių maišą ir metė ant galinės taksi sėdynės. Akimirką dar vylėsi, kad Martinesas priešinsis, tada... Ne, laimė nenusišypsojo.

Rafertis išvažiavo iš sandėlio, užrakino duris ir pasuko link Hitrou, papildydamas kelių kitų tą rytą važiavusių taksistų gretą.

Iki oro uosto likus porai mylių, Martinesas grįžo į šį pasaulį. Galinio vaizdo veidrodėlyje vairuotojas stebėjo atsigaunantį keleivį. Donas Pedras kelis kartus sumirksėjo ir įsistebeilijęs į langą pamatė pro šalį lekiančius priemiesčio namus. Po truputį susivokęs jis pasilenkė ir apvėmė visą galinę sėdynę. Raferčio kolegai nepatiks.

Galiausiai donui Pedrui pavyko suvaldyti glembantį kūną — jis

atsisėdo tiesiai. Laikėsi abiem rankom įsitvėręs sėdynės ir spoksojo į savo budelį. Kodėl jis persigalvojo? Gal ir nepersigalvojo. Gal tik vieta pasikeitė. Martinesas pasilenkė vildamasis sulaukti dar vienos progos pabėgti, bet skausmingai suprato, kad įtarios Raferčio akys kas kelias sekundes nužvelgia galinio vaizdo veidrodėlį.

Kevinas išsuko iš pagrindinio kelio ir stebėdamas ženklus riedėjo automobilių aikštelės link. Užvažiavo į viršutinį aukštą ir pastatė automobilį pačiame aikštelės gale. Išlipęs iš automobilio atrakino bagažinę ir atsegęs krepšį gėrėjosi tvarkingai surikiuotomis gurgždančių penkių svarų banknotų eilėmis. Būtų gerai nusigabenti pinigus namo, tačiau jis negalėjo rizikuoti įkliūti su tokia krūva grynųjų; dabar daugybė apsaugininkų akylai stebi kiekvieną skrydį į Belfastą.

Išėmė iš krepšio Argentinos pasą, bilietą į Buenos Aires skristi pirma klase ir dešimt svarų grynaisiais, paskui įmetė į ten šautuvą; ir ginklo nevalia neštis, nes gali pričiupti. Rafertis užrakino bagažinę, atidarė vairuotojo dureles, pakišo po sėdyne raktelius ir stovėjimo aikštelės kvitą; kiek vėliau kolega viską paims. Tada atidarė galines dureles ir pasitraukė, leisdamas Martinesui išlipti, bet šis nė nekrustelėjo. Ar jis ketina bėgti? Geriau nebandytų, jei brangi gyvybė. Šiaip ar taip, Martinesas nežinojo, kad vairuotojas nebeturi ginklo.

Kevinas stvėrė donui Pedrui už parankės, ištraukė iš automobilio ir nusitempė prie artimiausio išėjimo. Besileidžiančius į pirmą aukštą juos aplenkė du vyriškiai. Rafertis į tuos žmones nė nedirstelėjo.

Per visą ilgą kelionę į terminalą nė vienas iš jų neprabilo. Kai jiedu įžengė salėn, Rafertis padavė Martinesui pasą, bilietą ir du banknotus po penkis svarus.

— O likusieji? — suurzgė donas Pedras. — Akivaizdu, kad tavo kolegoms nepavyko nuskandinti „Bakingamo“.

— Džiaukis, kad likai gyvas, — atkirto Rafertis, paskui skubiai apsisuko ir dingo minioje.

Minutėlę donas Pedras svarstė, ar nevertėtų grįžti į taksi ir pasiimti pinigų, bet dvejojo vos akimirką. Užuot grįžęs, jis nenorom patraukė link Britanijos oro linijų registracijos staliuko skrydžiams į Pietų Ameriką ir padavė bilietą ten sėdinčiai moteriai.

— Labas rytas, pone Martinesai, — pasisveikino ji. — Tikiuosi, viešnagė Anglijoje buvo maloni.

3

— Tėti, iš kur ta mėlynė paakyje? — paklausė Sebastijonas, rytą „Bakingamo" restorane pusryčiaudamas su šeima.

— Tavo motina man skėlė antausį, kai prasitariau, kad ji knarkia, — atsakė Haris.

— Aš neknarkiu, — užginčijo Ema, tepdama sviestu dar vieną skrebutį.

— Kaip gali žinoti, ar knarki, kai miegi? — svarstė Haris.

— O jūs, dėde Džailzai? Ar kai pasakėte, kad ji knarkia, mama ėmė ir sulaužė jums ranką? — paklausė Sebas.

— Aš neknarkiu! — pakartojo Ema.

— Sebai, — griežtai pasakė Sima, — nereikėtų klausinėti, jei supranti, kad niekas nenori atsakyti.

— Diplomato dukters kalba, — pratarė Džailzas, šypsodamasis per stalą Sebo merginai.

— Į mano klausimą nenorinčio atsakyti politiko kalba, — atsakė Sebas. — Bet aš pasiryžęs išsiaiškinti...

— Labas rytas, kalba laivo kapitonas, — per garsiakalbį pasigirdo traškantis balsas. — Šiuo metu plaukiame dvidešimt dviejų mazgų greičiu. Temperatūra — šešiasdešimt devyni laipsniai pagal Farenheitą, per artimiausias dvidešimt keturias valandas orų permainų nenumatoma. Tikiuosi, maloniai praleisite dieną; būtinai pasi-

naudokite visais nuostabiais „Bakingamo“ privalumais, ypač gultais ir baseinu viršutiniame denyje — unikaliais šio laivo pasiūlymais.

Po ilgos pauzės kapitonas tęsė:

— Keli keleiviai manęs klausė, iš kur tasai stiprus garsas, juos pažadinęs vidurnaktį. Atrodo, kad apie trečią valandą ryto vietinis laivynas dalyvavo Atlante surengtose pratybose, ir nors pratybos vyko už kelių jūrmylių, ramią naktį atrodė, kad viskas vyksta gerokai arčiau. Išties atsiprašau visų, kuriuos pažadino artilerijos ugnis, bet kadangi ir pats tarnavau Karališkajame kariniame jūrų laivyne, žinau, jog pratybos privalo vykti ir naktį. Vis dėlto turiu patikinti keleivius, kad mums joks pavojus negrėsė. Dėkoju, malonios jums dienos.

Sebastijonui pasirodė, kad kapitonas skaitė parašytą tekstą; pažvelgęs per stalą į motiną jis neabejojo dėl to teksto autorystės.

— Norėčiau būti valdybos narys, — pasakė jis.

— Kodėl? — paklausė Ema.

— Todėl, — atsakė jis, žiūrėdamas tiesiai motinai į akis, — kad tada galėčiau išsiaiškinti, kas iš tikrųjų nutiko praėjusią naktį.

Dešimt vyriškių liko stovėti, kol Ema užėmė savo vietą stalo gale — nepažįstamo stalo, bet, kita vertus, „Bakingamo“ pokylių salė nebuvo skirta neeiliniams valdybos posėdžiams.

Pažvelgusi į savo kolegas ji pamatė, kad niekas nesišypso. Daugeliui iš jų per gyvenimą teko patirti sunkumų, bet tokio masto krizės — niekada. Net admirolas Samersas buvo kietai sučiaupęs lūpas. Ema atsivertė mėlyną odinį aplanką, Hario dovaną, įteiktą ją paskyrus valdybos pirmininke. Tai jis, mąstė Ema, įspėjo apie pavojų, o paskui su viskuo susidorojo.

— Nė nereikia sakyti, kad šiandieninis mūsų pokalbis turi likti griežtai konfidencialus, nes turbūt nepagražinsiu teigdama, jog Ba-

ringtono laivybos kompanijos ateitis, o ką jau kalbėti apie visų laivo keleivių saugumą, atsidūrė pavojuje, — tarė ji.

Ema pažvelgė į darbotvarkę, kurią parengė kompanijos sekretorius Filipas Vebsteris likus dienai iki jiems išplaukiant iš Eivonmuto. Darbotvarkė buvo pasenusi. Naujojoje darbotvarkėje tebuvo vienas punktas — šiandien jie aptarinės vienintelį klausimą.

— Pirmiausia neoficialiai pranešiu, — kalbėjo Ema, — kas nutiko ankstyvą rytą, o tada turėsime nuspręsti, kokių veiksmų imtis. Šiek tiek po trečios mane pažadino vyras...

Po dvidešimties minučių Ema dar kartą peržvelgė užrašus. Jai atrodė, kad aptarė viską, kas jau buvo įvykę, bet pripažino, jog tikrai negali prognozuoti ateities.

— Ar su ta bėda jau susidorojome? — paklausė admirolas, kai Ema leido pateikti klausimus.

— Dauguma keleivių priėmė kapitono paaiškinimą ir nieko neklausinėjo, — ji atvertė kitą aplanke sudėtų lapų puslapį. — Tačiau iki šiol esame sulaukę trisdešimt keturių keleivių skundų. Jie visi, išskyrus vieną, sutiko su mūsų pasiūlyta kompensacija — bet kuriuo metu pasirinkta nieko nekainuosiančia kelione „Bakingamu“.

— Galite neabejoti, kad skundų bus gerokai daugiau, — pasakė Bobas Binghamas, šiaurietišku šiurkštumu disonuodamas su išoriškai ramiais vyresniais valdybos nariais.

— Kodėl taip sakote? — paklausė Ema.

— Kai kiti keleiviai sužinos, kad už vieną skundą jie gaus kelionę veltui, visi puls į savo kajutes ir ims skrebenti plunksnomis.

— Gal ne visi mąsto taip, kaip jūs, — svarstė admirolas.

— Todėl ir esu valdybos narys, — nė per colį nesitraukė Binghamas.

— Sakėte, pirmininke, kad mūsų pasiūlyta kelionė už dyką tenkino visus keleivius, išskyrus vieną, — pratarė Džimas Naulsas.

— Taip, — atsakė Ema. — Deja, amerikietis keleivis grasina pa-

duoti kompaniją į teismą. Jis sako, kad ankstyvą rytą buvo išėjęs į denį ir nematė, negirdėjo jokio jūrų laivyno, bet jam vis tiek lūžo kulkšnis.

Staiga vienu metu prabilo visi valdybos nariai. Ema laukė, kol jie nurims.

— Dvyliktą valandą esu paskyrusi susitikimą su ponu... — ji pasitikslino pavardę pažvelgusi į aplanką, — Haidenu Rankinu.

— Kiek dar plaukia amerikiečių? — paklausė Binghamas.

— Apie šimtas. Kodėl klausiate, Bobai?

— Tikėkimės, kad nedaug iš jų bus teisininkų, kurie nagrinėja bylas, susijusias su transporto priemonėse nutikusiais nelaimingais atsitikimais, nes antraip iki gyvenimo galo tampysimės po teismus, — už stalo pasigirdo nervingas juokas. — Nuraminkite mane, Ema, ir pasakykite, kad ponas Rankinas — ne teisininkas.

— Blogiau, — atsakė ji. — Ponas Rankinas — politikas, Kongreso narys iš Luizianos.

— Kvapnių obuolių statinaitėje atsirado vienas kirminas ir džiaugiasi sau, — pratarė Dobsas, valdybos narys, retai siūlantis savo nuomonę.

— Nesupratau, ką pasakėte, — iš kitos stalo pusės atsiliepė Klaivas Anskotas.

— Gali būti, kad vietiniam politikui pasitaikė proga išgarsėti nacionalinėje arenoje.

— Mums visiems to reikia, — pasakė Naulsas.

Kurį laiką valdybos nariai tylėjo, o paskui Bobas Binghamas dalykiškai pratarė:

— Mums reikia juo atsikratyti. Vienintelis klausimas — kas nuspaus gaiduką.

— Turbūt aš, — atsakė Džailzas, — nes esu dar vienas kirminas statinaitėje. — Dobsas aiškiai sutriko. — Pasistengsiu tarsi netyčia su juo susitikti dar iki pokalbio su tavimi, pirmininke, ir pažiūrėsiu, ar galiu ką nors padaryti. Tikėkimės, kad jis — demokratas.

— Ačiū, Džailzai, — padėkojo Ema, niekaip nepriprantanti prie brolio kreipinio „pirmininke".

— Ar stipriai sprogimas pažeidė laivą? — paklausė iki šiol dar nekalbėjęs Piteris Meinardas.

Visų akys nukrypo į kitą stalo galą, kur sėdėjo kapitonas Turnbulis.

— Ne tiek daug, kaip iš pradžių baiminausi, — stodamasis iš savo vietos atsakė kapitonas. — Sprogimas pažeidė vieną iš keturių pagrindinių sraigtų, ir negalėsiu jo pakeisti, kol negrįšime į Eivonmutą. Pažeistas ir korpusas, bet visai nežymiai.

— Ar dėl to teks plaukti lėčiau? — paklausė Maiklas Karikas.

— Ne taip labai lėčiau; vargu ar kas pastebės, kad vietoj dvidešimt keturių mazgų plaukiame dvidešimt dviejų mazgų greičiu. Likę trys sraigtai veikia puikiai; į Niujorką ketinau atplaukti ankstyvą ketvirtos dienos rytą, ir tik pats pastabiausias keleivis supras, kad keliomis valandomis vėluojame.

— Galiu lažintis, kad kongresmenas Rankinas pastebės, — tiesiai šviesiai išrėžė Naulsas. — O kaip dėl gedimų aiškinotės įgulai?

— Nesiaiškinau. Jiems mokama ne už tai, kad klausinėtų.

— O kaip kelionė atgal į Eivonmutą? — paklausė Dobsas. — Ar pavyks grįžti laiku?

— Visas trisdešimt šešias valandas, kol būsime Niujorke, mūsų inžinieriai plušės taisydami pažeistą laivagalį, todėl atėjus metui išplaukti turėtume keliauti atgavę formą, Bristolio maniera.

— Puikiai pasakyta, — pratarė admirolas.

— Tačiau gali būti, kad visa tai — menkiausios mūsų bėdos, — būgštavo Anskotas. — Nepamirškite, kad laive plaukia Airijos respublikonų armijos žmonės; dievai žino, ką dar jie suplanavę likusiai kelionei.

— Trys iš jų jau suimti, — pasakė kapitonas. — Jie buvo, kone tiesiogine prasme, apkaustyti geležimi, ir vos atplaukus į Niujorką bus perduoti vietiniams pareigūnams.

— Bet ar negali būti taip, kad Airijos respublikonų armijos žmonių laive yra ir daugiau? — paklausė admirolas.

— Kaip sako pulkininkas Skotas-Hopkinsas, Airijos respublikonų armijos kuopelę paprastai sudaro keturi ar penki operatyvininkai. Todėl taip, tikėtina, kad laive jų yra dar pora, tačiau dabar, kai trys jų kolegos suimti, jie tupės kaip pelės po šluota. Akivaizdu, jų misija nepavyko, ir grįžę į Belfastą jie niekam nenorės to priminti. Galiu patvirtinti, jog žmogaus, atnešusio į pirmininkės kajutę gėles, laive nebėra; turbūt jis išlipo mums dar neišplaukus. Manau, jei jų yra ir daugiau, iki kelionės atgal jie nepasirodys.

— O aš galiu paminėti dar vieną pavojų, ne menkesnį už kongresmeną Rankiną ar net už Airijos respublikonų armiją, — pratarė Džailzas. Ne veltui šis užgrūdintas politikas, Bristolio dokininkų deleguotas atstovas, patraukė Bendruomenių rūmų dėmesį.

— Ką turi omenyje? — paklausė Ema, žvelgdama į brolį.

— Ketvirtąją valdžią. Nepamiršk, kad į kelionę pasikvietei ir žurnalistų, tikėjaisi sulaukti palankių straipsnių. Dabar jiems pasitaikė išskirtinė proga.

— Teisybė, bet niekas už šio kambario sienų tiksliai nežino, kas atsitiko praėjusią naktį; kaip ten būtų, mūsų kvietimą priėmė tik trys žurnalistai — iš *Telegraph*, *Mail* ir *Express*.

— Trys — jau per daug, — pasakė Naulsas.

— Žmogus iš *Express* — kelionių apžvalgininkas, — kalbėjo Ema. — Iki pietų jis retai pratempia blaivus; pasirūpinau, kad jo spintelėje visada būtų mažiausiai du buteliai „Johnnie Walker“ ir „Gordon's“. *Mail* apmokėjo dvylikos žmonių keliones, todėl vargu ar ryšis aštriai kritikai. Bet Derekas Hartas iš *Telegraph* jau kapstosi, jau klausinėja.

— Žurnalistai jį vadina Beširdžiu, — pratarė Džailzas. — Jam teks parūpinti dar labiau intriguojančią istoriją, kad turėtų ką veikti.

— Kas gali dar labiau intriguoti už Airijos respublikonų armijos mėginimą nuskandinti „Bakingamą“ per pirmą laivo kelionę?

— Leiboristų vyriausybės mėginimas nuskandinti Britaniją. Stengiamės pristabdyti smunkantį sterlingą, todėl ketiname pranešti apie pusantro milijardo svarų paskolą iš Tarptautinio valiutos fondo. *Telegraph* redaktorius mielai prirašys kelis puslapius dėstydamas šią žinią.

— Net jei ir taip, — pratarė Naulsas, — kai tiek daug pastatyta ant kortos, pirmininke, manau, turime ruoštis blogiausioms pasekmėms. Kaip ten būtų, jei mūsiškis amerikietis politikas nuspręs prabilti viešai arba ponas Hartas iš *Telegraph* išlukštens tiesą, arba, Dieve gink, Airijos respublikonų armija parengs tolesnį planą, gali būti, kad ši kelionė „Bakingamui“ bus pirma ir paskutinė.

Ir vėl visi ilgam nutilo, kol galiausiai prabilo Dobsas:

— Na, mes juk pažadėjome savo keleiviams, kad šių atostogų jie niekada nepamirš.

Niekas nesijuokė.

— Ponas Naulsas teisus, — pasakė Ema. — Jei viena kuri iš šių galimybių bus įgyvendinta, mūsų neišgelbės nei veltui siūlomos kelionės, nei džino buteliai. Mūsų akcijų kaina smuks per naktį, kompanijos pinigai išseks, niekas nebepirks bilietų, jei tik potencialiems keleiviams atrodys, kad vis dėlto yra menkutė galimybė gretimoje kajutėje apsigyventi Airijos respublikonų armijos sprogdintojui. Mūsų keleivių saugumas — svarbiausias dalykas. Šitai turėdama omenyje jums visiems siūlau likusią dieną rinkti informaciją ir kartu tikinti keleivius, kad viskas gerai. Būsiu savo kajutėje, todėl ką nors aptikę žinosite, kur mane rasti.

— Prasta mintis, — griežtai tarė Džailzas. Ema nustebo. — Pirmininkę visi turi matyti besiilsinčią ir besidžiaugiančią pramogų denyje; šitai daug labiau įtikins keleivius, kad tikrai nėra ko nerimauti.

— Gerai sumanyta, — pritarė admirolas.

Ema linktelėjo. Ji jau stojosi iš vietos ir taip parodė, kad susirinkimas baigtas, bet tada kompanijos sekretorius Filipas Vebsteris subambėjo:

— Daugiau klausimų nėra?

— Manau, kad nėra, — jau stovėdama atsakė Ema.

— Dar vienas klausimėlis, pirmininke, — pratarė Džailzas.

Ema vėl atsisėdo.

— Dabar, jau būdamas vyriausybės narys, neturiu kito pasirinkimo, kaip atsistatydinti iš kompanijos direktoriaus pareigų, nes tarnaudamas Jos didenybei negaliu užimti pelną teikiančių pareigų. Suprantu, kad mano žodžiai skamba kiek pompastiškai, bet kiekvienas naujas ministras taip pasižada. Beje, valdybos nariu tapau tik todėl, kad pirmininku nebūtų išrinktas majoras Fišeris.

— Ačiū Dievui, valdyboje jo nebėra, — pratarė admirolas. — Jei būtų, dabar jau visas pasaulis žinotų, kas nutiko.

— Gal todėl jis ir neplaukė šiuo laivu, — svarstė Džailzas.

— Jei tikrai taip, jis laikys liežuvį už dantų, nebent, aišku, norėtų būti suimtas už pagalbą teroristams ir už bendradarbiavimą.

Ema suvirpėjo, nenorėdama patikėti, kad net ir būdamas niekšas Fišeris galėtų taip žemai pulti. Vis dėlto, turint galvoje Džailzo patirtį mokykloje ir kariuomenėje, Emai nereikėjo stebėtis, kad susimetęs su ledi Virginija Fišeris neketino jai padėti. Ji vėl atsigręžė į brolį.

— Kalbėdama linksmesne gaidele norėčiau oficialiai padėkoti Džailzui už tai, kad tokiais sunkiais laikais sutiko dirbti kompanijai. Vis dėlto jam atsistatydinus, valdyboje liks dvi laisvos vietos, nes mano sesuo daktarė Greisė Barington taip pat atsistatydino. Gal galėtumėte patarti, kokie kandidatai būtų verti juos pakeisti? — paklausė Ema, nužvelgdama susėdusius prie stalo.

— Jei man būtų leista pasiūlyti, — pratarė admirolas, ir visi atsisuko į seną jūrų vilką, — Baringtono kompanija — vakarų krašto

bendrovė, seniai užmezgusi ryšius su vietiniais. Mūsų pirmininkė — Barington, gal tikrai atėjo metas atsigręžti į naująją kartą ir į valdybą pakviesti Sebastijoną Kliftoną, suteikti jam galimybę tęsti šeimos tradiciją.

— Bet jam dar tik dvidešimt ketveri! — protestavo Ema.

— Neką jaunesnis už mūsų mylimą karalienę, kai ji sėdo į sostą, — priminė Emai admirolas.

— Bet tasai įžvalgusis šunsnukis Sedrikas Hardkastlas suprato, kad Sebastijonas yra tiek geras, kad galėtų dirbti asmeniniu jo asistentu „Farting's" banke, — įsiterpė Emai mirktelėjęs Bobas Binghamas. — Esu informuotas, kad Sebastijonas neseniai paaukštintas ir dabar yra turto skyriaus direktoriaus pavaduotojas.

— O aš savo ruožtu galiu pasakyti, — prabilo Džailzas, — jog tapęs vyriausybės nariu nedvejodamas patikėjau Sebastijonui rūpintis šeimai priklausančiu akcijų paketu.

— Vadinasi, — pratarė admirolas, — man belieka pasiūlyti pakviesti Sebastijoną Kliftoną į Baringtono laivybos kompanijos valdybą.

— Mielai pritarčiau, — pareiškė Binghamas.

— Prisipažinsiu, esu sutrikusi, — pasakė Ema.

— Čia tik pradžia, — tarstelėjo Džailzas, praskaidrindamas nuotaiką.

— Ar galiu skelbti balsavimą, pirmininke? — paklausė Vebsteris.

Ema linktelėjo ir atsilošė kėdėje.

— Admirolas Samersetas pasiūlė, — tęsė kompanijos sekretorius, — ir ponas Binghamas pritarė pasiūlymui, kad ponas Sebastijonas Kliftonas būtų pakviestas į Baringtono kompanijos valdybą.

Minutėlę patylėjęs jis paklausė:

— Kas už?

Pakilo visų susirinkusiųjų rankos, išskyrus Emos ir Džailzo.

— Kas prieš?

Nepakilo nė viena ranka. Pasigirdus plojimams, Ema labai didžiavosi.

— Skelbiu, jog ponas Sebastijonas Kliftonas išrinktas Baringtono kompanijos valdybos nariu.

— Melskimės, kad valdyba, kurioje Sebas turės dirbti, išliktų, — broliui sušnabždėjo Ema, kai kompanijos sekretorius paskelbė susirinkimo pabaigą.

— Visada maniau, kad jis turėtų būti greta Linkolno ir Džefersono.

Vidutinio amžiaus vyriškis, vilkintis prasagstytais marškiniais ir sportiniu švarku, pakėlė akis, bet knygos neužvertė. Kelios kruopščiai užšukuotos šviesių plaukų sruogos slėpė per anksti ryškėjančią plikę. Į kėdę buvo atremta lazdelė.

— Atsiprašau, — pratarė Džailzas. — Nenorėjau jums trukdyti.

— Ne bėda, — su niekuo nesupainiojamu pietietišku akcentu atsakė vyriškis, bet knygos vis tiek neužvertė. — Tiesą sakant, visada stebiuosi, — pridūrė jis, — kaip menkai mes išmanome jūsų šalies istoriją, nors jūs taip puikiai informuoti apie mūsiškę.

— Taip yra todėl, kad jau nebevaldome pusės pasaulio, — atsakė Džailzas, — o jūs, rodos, tariatės tuoj jį užvaldysiantys. Tik sakau, vargu ar antroje dvidešimto amžiaus pusėje prezidentu galėtų būti išrinktas ratukuose sėdintis žmogus, — pridūrė jis, žvelgdamas į vyriškio knygą.

— Abejoju, — atsidusęs atsakė amerikietis. — Kenedis nurungė Niksoną per debatus televizijoje. Jei debatai būtų transliuoti per radiją, greičiausiai būtų nugalėjęs Niksonas.

— Per radiją niekas nemato prakaito.

Amerikietis kilstelėjo antakį.

— Iš kur taip gerai išmanote Amerikos politiką?

— Aš — parlamentaras. O jūs?

— Aš — kongresmenas iš Baton Ružo.

— Kadangi jums tik šiek tiek daugiau nei keturiasdešimt, turbūt irgi tikitės padirbėti Vašingtone.

Rankinas nusišypsojo, bet ketinimų neatskleidė.

— Dabar mano eilė jūsų paklausti. Kuo vardu mano žmona?

Džailzas paprastai numanydavo kylančią grėsmę pralaimėti.

— Rozmari, — atsakė.

— Taigi dabar išsiaiškinome, kad šis susitikimas — ne atsitiktinumas, sere Džailzai; kuo galiu padėti?

— Man reikia su jumis pasikalbėti apie praėjusią naktį.

— Nesistebiu, nes neabejoju, kad esate vienas iš nedaugelio laivo keleivių, kurie žino, kas iš tikrųjų nutiko ankstyvą rytą.

Džailzas apsižvalgė. Patenkintas, kad niekas jų nenugirs, jis pratarė:

— Į laivą buvo nusitaikę teroristai, bet, laimei, mums pavyko...

Amerikietis abejingai numojo ranka.

— Manęs nedomina smulkmenos. Tik pasakykite, kuo galiu padėti.

— Pamėginkite laive esančius žemiečius įtikinti, kad karinis jūrų laivynas tikrai vykdė pratybas. Jei jums pavyktų, žinau, kas amžinai būtų dėkingas.

— Jūsų sesuo?

Džailzas linktelėjo nebesistebėdamas.

— Kai pamačiau ją sėdinčią viršutiniame denyje ir atrodančią taip, tarsi jai neegzistuotų pasaulis, supratau, kad bėda turėtų būti rimta. Pasitikintis pirmininkas taip nesielgtų; supratau, kad degintis prieš saulę jai nėmaž nesinorėjo.

— Kaltas; *mea culpa*. Bet mes stengiamės...

— Jau sakiau, smulkmenos manęs nedomina. Kaip ir jis, — amerikietis dūrė pirštu į nuotrauką knygos viršelyje, — nesidomiu

rytojaus laikraščių antraštėmis. Politikoje esu jau seniai, įvykdysiu jūsų prašymą. Tačiau, sere Džailzai, tai reiškia, kad liekate man skolingas. Galite neabejoti, jog ateis laikas, ir tą skolą priminsiu, — pridūrė ir vėl nuleido akis į „Ruzvelto gyvenimą“.

— Ar jau prisišvartavome? — paklausė Sebastijonas, kai su Samanta atėjo pas tėvus pusryčiauti.

— Daugiau nei prieš valandą, — atsakė Ema. — Dauguma keleivių jau išsilaipino į krantą.

— Kadangi Niujorke lankaisi pirmą kartą, — pasakė Sima, kai Sebas atsisėdo šalia jos, — o iki kelionės į Angliją likusios tik trisdešimt šešios valandos, negalime gaišti nė minutėlės.

— Kodėl uoste laivas stovės tik trisdešimt šešias valandas? — paklausė Sebas.

— Pinigus uždirbi tik plaukdamas, be to, uosto mokesčiai siaubingi.

— Pone Kliftonai, ar atsimenate savo pirmą kelionę į Niujorką? — paklausė Samanta.

— Neabejotinai prisimenu, — karštai atsakė Haris. — Tada buvau suimtas už žmogžudystę, kurios nepadariau, ir šešis mėnesius prasėdėjau Amerikos kalėjime.

— Oi, atleiskite, — sutriko Samanta prisiminusi istoriją, kurią jai kartą pasakojo Sebas. — Pasielgiau labai netaktiškai, primindama tą baisią patirtį.

— Pamiršk, — atsakė Haris. — Tik žiūrėk, kad per šią viešnagę nebūtų suimtas Sebas; tikrai nenorėčiau, kad šitai taptų šeimos tradicija.

— Jokiu būdu netaps, — patikino Samanta. — Jau suplanavau ekskursiją į Metropolitano muziejų, Centrinį parką, „Sardži's“ kavinę ir Friko galeriją.

— Toji galerija — mėgstamiausias Džesikos muziejus, — pratarė Ema.

— Nors ji niekada jame nesilankė, — pridūrė Sebas.

— Nebūna dienos, kad jos nesiilgėčiau, — kalbėjo Ema.

— O aš gailiuosi, kad dar geriau jos nepažinau, — pasakė Sima.

— O aš neabejojau, — įsiterpė Sebas, — kad mirsiu anksčiau už savo jaunesniąją sesutę.

Po užsitęsusios tylos, aiškiai norėdamas pakeisti pokalbio temą, Sebas paklausė:

— Ar neaplankysime nė vieno naktinio klubo?

— Tokioms lengvabūdiškoms pramogoms laiko nebus, — atsakė Samanta. — Beje, mano tėtis mums parūpino porą bilietų į teatrą.

— Ką žiūrėsite? — paklausė Ema.

— „Sveika, Dole!“

— Ar tai nėra lengvabūdiška pramoga? — paklausė Haris.

— Tėčio manymu, Vagnerio operų ciklas mažumėlę snobiškas pasirinkimas, — paaiškino Sebas ir paklausė: — Kur dėdė Džailzas?

— Jis iš laivo išlipo su pirmaisiais keleiviais, — atsakė Ema, kai padavėjas jai įpylė antrą puodelį kavos. — Jį pasičiupęs mūsų ambasadorius nusigabeno Džailzą į Jungtines Tautas, kad iki popietinės sesijos spėtų peržvelgti jo kalbą.

— Gal vertėtų ir mums pamėginti prasmukti į Jungtinių Tautų būstinę? — pasiūlė Sima.

— Nemanau, — atsakė Sebas. — Kai paskutinį kartą klausiausi dėdės kalbos, jį ištiko širdies smūgis, ir jis netapo leiboristų partijos vadovu.

— Niekada man to nesakei!

— Tu dar daug ko nežinai apie mano šeimą, — pripažino Sebas.

— Ir dabar prisiminiau, — įsiterpė Haris, — jog dar neturėjau progos tavęs pasveikinti tapus kompanijos valdybos nariu.

— Ačiū, tėti. Perskaičiau paskutinio susirinkimo protokolą ir

negaliu sulaukti, — pakėlęs akis Sebas pamatė neramų motinos žvilgsnį, — kol susipažinsiu su kolegomis valdybos nariais, ypač su admirolu.

— Ypatingas įvykis, — pratarė Ema, nors ji vis dar svarstė, ar kitas valdybos susirinkimas jai nebus paskutinis; jei paaiškės visa tiesa, ji neturės kito pasirinkimo — teks atsistatydinti. Tačiau blėstant pirmojo ryto jūroje prisiminimams ji kiek atsikvėpė; „Bakingamui" prisišvartavus Niujorke, ji įgavo daugiau pasitikėjimo. Ema pažvelgė pro langą. Kiek siekė žvilgsnis, prie trapo nesimatė besibūriuojančių plėšrių žurnalistų, lojančių ir akinančių blykstėmis. Gal juos labiau domino prezidento rinkimų rezultatai. Tačiau širdis nepalengvės, kol „Bakingamas" nepradės kelionės atgal, į Eivonmutą.

— Na, tėti, o kaip tu ketini praleisti dieną? — paklausė Sebas, nutraukdamas motinos apmąstymus.

— Pietausiu su savo leidėju Haroldu Ginzburgu. Tikiuosi sužinoti, ką yra parengęs naujausiai mano knygai, ką apie ją mano.

— Ar galiu tikėtis pirmojo egzemplioriaus mamai? — paklausė Samanta. — Ji didelė jūsų gerbėja.

— Aišku, kad gali, — atsakė Haris.

— Kainuos devynis dolerius devyniasdešimt devynis centus, — pasakė Sebas, ištiesdamas delną. Samanta padėjo jam ant delno karštą kiaušinį. — O ką veiksi tu, mama? Gal ketini padažyti laivo korpusą?

— Geriau nesiūlyk, — atsakė Haris nenusijuokęs.

— Iš laivo išeisiu paskutinė ir grįšiu pirma. Bet vis tiek ketinu aplankyti pusbrolį Alisterį ir atsiprašyti, kad nedalyvavau tetos Filisės laidotuvėse.

— Tada Sebas gulėjo ligoninėje, — priminė jai Haris.

— Na, tai nuo ko pradėsim? — sulankstęs servetėlę paklausė Sebas.

Sima pažvelgė pro langą, norėdama išsiaiškinti, koks oras.

— Taksi nuvažiuosime į Centrinį parką ir apsukę lanką eisime į Metropolitano muziejų.

— Tada verčiau eikim, — kildamas nuo stalo kalbėjo Sebas. — Geros dienos, gerbiami tėvai.

Ema nusišypsojo, kai jiedu susikibę už rankų išėjo iš valgomojo.

— Gaila, nežinau, ar jie kartu miega.

— Ema, gyvename antroje dvidešimto amžiaus pusėje; pažvelkime tiesai į akis, vargu ar galime...

— Ne, nemoralizuoju, — atsakė Ema. — Tik būčiau galėjusi parduoti dar vieną kajutę.

4

— Kaip gerai, kad taip greitai parskridote, pulkininke, — pratarė seras Alanas Redmeinas, tarsi jis būtų turėjęs iš ko rinktis.

Niujorke, vos išlipus iš „Bakingamo“, Specialiosios oro tarnybos vadui buvo įteikta telegrama. Automobiliu jis buvo nuvežtas į Kenedžio oro uostą ir pirmu reisu išskraidintas atgal į Londoną. Hitrou oro uoste, lėktuvo trapo papėdėje, jo laukė kitas automobilis su vairuotoju.

— Ministrų kabineto sekretorius manė, jog norėsite peržvelgti rytinius laikraščius, — tepasakė vairuotojas, prieš patraukdamas į Vaitholą.

Telegraph antraštė skelbė: GILIAI ŠIRDYJE ŽINOJAI, KAD JIS PRALAIMĖS. Pulkininkas neskubėdamas vartė puslapius, bet apie „Bakingamą“ nebuvo užsimenama — nebuvo jokio straipsnio, pasirašyto Dereko Harto pavarde, nes, jei būtų buvęs, nepaisant triuškinančios Lindono Džonsono rinkimų pergalės prieš Barį Goldvoterį, jis tikrai būtų pirmame puslapyje.

Pirmuosiuose *Daily Express* puslapiuose buvo kalbama apie

„Bakingamą“ — to laikraščio kelionių apžvalginінkas parašė žibantį straipsnį, liaupsinantį kelionės per Atlantą naujausiu prabangiu laineriu malonumus. *Daily Mail* publikavo nuotraukas, kuriose buvo pavaizduoti dvylika laimingųjų laikraščio skaitytojų, pozuojančių prie Laisvės statulos. Būsimai kelionei pasiūlyti dar dvylika bilietų dovanai užtikrino, kad negali būti nė kalbų apie kokius nors karinio jūrų laivyno sukeltus nepatogumus.

Po valandos, nepersirengęs ir net nespėjęs nusiskusti, pulkininkas Skotas-Hopkinsas sėdėjo priešais ministrų kabineto sekretorių jo kabinete, Dauningo gatvės dešimtame numeryje.

Prieš atsakydamas į sero Alano klausimus, pulkininkas pateikė smulkią ataskaitą.

— Na, gerai nors tiek, kad iš viso to išpešėme ir šį tą gera, — pasakė seras Alanas, traukdamas iš po stalo odinį aplanką ir dėdamas jį ant stalo. — Stropūs jūsų kolegos iš Specialiosios oro tarnybos mums padėjo aptikti slaptą Airijos respublikonų armijos sandėlį Batersyje. Martinesą į Hitrou oro uostą atvežusio taksi bagažinėje radome ir paėmėme daugiau nei dvidešimt tris tūkstančius svarų grynaisiais. Numanau, kad Kevinas, keturpirštis Rafertis, netrukus pagarsės kaip tripirštis, jei nesugebės savo vadui paaiškinti, kur pradingo pinigai.

— O Martinesas? Kur jis dabar?

— Mūsų ambasadorius Buenos Airėse mane patikino, kad jis lankosi savo įprastose vietelėse. Nemanau, kad kada nors jį ar jo sūnus išvysime Vimbldone arba Askote.

— O kaip Dohertis ir jo tėvynainiai?

— Pakeliui į Šiaurės Airiją, tik šįkart jie keliauja ne prabangiu laineriu, o Karališkojo karinio laivyno laivu. Kai tik laivas prisišvartuos Belfaste, jie bus nugabenti tiesiai į artimiausią kalėjimą.

— Koks jiems bus pateiktas kaltinimas?

— Dar nenuspręsta, — atsakė seras Alanas.

— Ponia Klifton mane įspėjo, kad *Telegraph* žurnalistas jau šniukštinėja gerokai per daug klausinėdamas.

— Derekas Hartas. Tasai prakeiktasis nekreipė dėmesio į Džailzo pamėtėtą istoriją apie Tarptautinio valiutos fondo paskolą ir, vos iškėlęs koją Niujorke, ėmė ir parašė straipsnį apie incidentą, kilusį dėl laivyno pratybų. Tačiau tame straipsnyje liko tiek klaustukų, jog nebuvo sunku įtikinti redaktorių straipsnį atmesti; be to, redaktoriui buvo daug įdomiau išsiaiškinti, kaip gudriai manevruodamas senosios tvarkos griežto kurso šalininkas Brežnevas sugebėjo pakeisti Chruščiovą.

— Ir kaip jam tai pavyko? — paklausė pulkininkas.

— Siūlau paskaityti rytojaus *Telegraph*.

— O Hartas?

— Man sakė, kad jis pakeliui į Johanesburgą, kur mėgins pakalbinti teroristą, vardu Nelsonas Mandela; šitai gali būti sudėtinga, nes tasai žmogus kali jau ilgiau nei dvejus metus ir jam neleidžiama bendrauti su jokiais žurnalistais.

— Ar tai reiškia, kad mano komandai nebereikės saugoti Kliftonų šeimos?

— Dar ne, — atsakė seras Alanas. — Dabar, kai donas Pedras Martinesas nemokės pinigų, Airijos respublikonų armija, labai tikėtina, nebesidomės Baringtonų ir Kliftonų šeimomis. Tačiau man reikia įtikinti Harį Kliftoną padėti sprendžiant kitą klausimą.

Pulkininkas pakėlė antakį, bet ministrų kabineto sekretorius atsistojo ir paspaudė Specialiųjų oro pajėgų vadui ranką.

— Susisieksime, — tepasakė.

— Ar jau apsisprendei? — paklausė Sebas, jiems einant pro „Valčių stoginės“ kavinę rytinėje Centrinio parko pusėje.

— Taip, — atsakė Samanta, paleisdama jo ranką.

Sebas atsigręžė į ją ir neramiai laukė.

— Jau parašiau į Karaliaus koledžą ir pasakiau, jog norėčiau priimti jų pasiūlymą rašyti daktaro disertaciją Londono universitete, — pridūrė ji.

Sebas pašoko neslėpdamas džiaugsmo ir visa gerkle suriko:

— Kaip kietai! — niekas į juos nė nepažvelgė; antra vertus, jie juk Niujorke. — Ar tai reiškia, kad atsikelsi pas mane gyventi, kai tik susirasiu naują butą? Netgi abu galėtume susirasti, — pridūrė jai nespėjus atsakyti.

— Ar neabejoji, kad tikrai šito nori? — tyliai paklausė Samanta.

— Tikriau nė būti negali, — atsakė Sebas ją apsikabindamas. — O kadangi tu mokysiesi Strande, aš dirbsiu Sityje, gal mums vertėtų paieškoti buto netoli Islingtono?

— Ar neabejoji? — pakartojo Sima.

— Neabejoju lygiai taip, kaip žinau, kad Bristolio „Rovers" niekada nelaimės taurės.

— Kas yra Bristolio „Rovers"?

— Mes dar taip gerai nepažįstame vienas kito, kad galėčiau tave apkrauti jų bėdomis, — atsakė Sebas, jiems einant iš parko. — Gal bėgant laikui, kada nors, labai negreit, aš tau papasakosiu apie vienuolika beviltiškų vyrukų, nuolat man gadinančių šeštadienio popietes, — pridūrė Sebas, jiems priėjus Penktąjį aveniu.

Kai Haris atėjo į „Viking Press" leidyklą, priimamajame jau laukė jo pažįstama jauna moteris.

— Labas rytas, pone Kliftonai, — pasisveikino Haroldo Ginzburgo sekretorė, žengdama jo pasitikti. Haris vis svarstydavo, kiek rašytojų sulaukia tokio svetingumo. — Ponas Ginzburgas jūsų laukia.

— Dėkoju, Kirste, — atsakė Haris.

Ji palydėjo Harį į ąžuolu apmuštą leidyklos šeimininko kabine-

tą, papuoštą praeityje ir dabar garsių rašytojų – Hemingvėjaus, Šo, Ficdžeraldo ir Folknerio – nuotraukomis. Haris svarstė, ar būtina numirti, kad tavo nuotrauka papildytų Ginzburgo kolekciją.

Nors Ginzburgui netrukus turėjo sueiti septyniasdešimt, jis pašoko iš už stalo tą pačią akimirką, kai Haris įžengė į kabinetą. Haris nesusilaikęs nusišypsojo. Apsivilkęs kostiumą su liemene, į kišenę įsikišęs kišeninį laikrodį su auksine grandinėle Ginzburgas atrodė angliškesnis už anglą.

– Na, kaip gyvuoja mano mėgstamas rašytojas?

Kai jie spaudė vienas kitam rankas, Haris juokėsi.

– Kiek kartų per savaitę šiais žodžiais pasitinkate rašytojus? – paklausė jis, grimzdamas į odinį krėslą aukšta atkalte ir žvelgdamas į leidėją.

– Per savaitę? – pakartojo Ginzburgas. – Mažiausiai tris kartus per dieną, o kartais ir dažniau, ypač kai negaliu prisiminti jų pavardžių. – Haris nusišypsojo. – Tačiau tavo atveju kalbu nuoširdžiai, nes perskaitęs „Viljamą Varviką ir sutaną praradusį vikarą" nusprendžiau, kad pirmas tiražas bus aštuoniasdešimt tūkstančių egzempliorių.

Haris išsižiojo, bet nieko nepasakė. Paskutinio romano apie Varviką buvo parduota septyniasdešimt du tūkstančiai egzempliorių, taigi jis labai gerai suprato, kam leidėjas įsipareigoja.

– Tikėkimės, kad grąžintų knygų bus nedaug.

– Išankstiniai užsakymai byloja, kad aštuoniasdešimties tūkstančių nepakaks. Bet, atleisk, – kalbėjo Ginzburgas, – pirmiausia papasakok, kaip gyvuoja Ema. Ar pirmoji laivo kelionė džiugino? Niekur neradau jokios žinutės, nors išnaršiau visą *New York Times*.

– Ema gyvena labai gerai, siunčia daug linkėjimų. Nenustebčiau, jei šią akimirką ji ant tiltelio blizgintų visas varines detales. O dėl pirmosios kelionės... Numanau, kad Ema atsikvėptų sužinojusi,

jog *New York Times* nieko neparašė, nors kelionė mane įkvėpė – jau turiu idėjų naujam romanui.

– Klausau ištempęs ausis.

– Nieko nepasakosiu, – atsakė Haris. – Jums teks būti kantriam, nors gerai žinau, kad kantrybė nėra jūsų stiprybė.

– Tada tikėkimės, kad tavo naujos pareigos nesugriaus rašymo tvarkaraščio. Nuoširdžiai sveikinu.

– Dėkoju. Bet Anglijos PEN klubo prezidentu tapau dėl vienintelės priežasties.

Ginzburgas pakėlė antakį.

– Noriu, kad iš kalėjimo būtų nedelsiant išleistas rusas, vardu Anatolijus Babakovas.

– Kodėl tau taip labai rūpi Babakovas? – paklausė Ginzburgas.

– Haroldai, jeigu jūs būtumėte pasodintas į kalėjimą už nusikaltimą, kurio nepadarėte, patikėkite, ir jums rūpėtų. Nepamirškite, aš sėdėjau amerikiečių kalėjime, kuris, atvirai kalbant, palyginti su Sibiro gulagu, yra lyg prabangus viešbutis.

– Net neprisimenu, ką Babakovas padarė.

– Parašė knygą.

– Rusijoje parašyti knygą – nusikaltimas?

– Taip, jei nusprendi iškloti visą tiesą apie darbdavį, ypač kai tasai darbdavys – Josifas Stalinas.

– Prisimenu, „Dėdė Džo“, – pasakė Ginzburgas. – Bet knyga taip ir nebuvo išleista.

– Buvo išleista, bet Babakovą suėmė gerokai prieš knygai pasirodant knygynuose; po tariamo teismo jis buvo nuteistas dvidešimčiai metų kalėjimo be teisės teikti apeliaciją.

– Tada jau tikrai imi svarstyti, kas toje knygoje turėjo būti parašyta, jei sovietai taip labai bijo, kad niekas jos neperskaitytų.

– Nenumanau, – atsakė Haris. – Tik žinau, kad knygai pasirodžius vos per kelias valandas ji buvo pašalinta iš knygynų lentynų.

Leidėjas buvo užčiauptas, Babakovas suimtas, po teismo jo niekas nebematė. Jei dar yra kur nors likęs tos knygos egzempliorius, ketinu jį gauti gegužės mėnesį, kai nuvyksiu į Maskvoje organizuojamą tarptautinę knygos konferenciją.

— Jei toji knyga pateks tau į rankas, norėčiau, kad čia ji būtų išversta ir išleista; garantuoju, ji ne tik taps perkamiausia iš perkamiausiųjų, bet ir galiausiai atskleis, kad Stalinas — toks pats blogis, kaip ir Hitleris. Tik žinok: Rusija — per didelė šieno kupeta tokiai adatai surasti.

— Teisybė, bet esu pasiryžęs išsiaiškinti, ką Babakovas turi pasakyti. Nepamirškite, jis vienuolika metų buvo Stalino vertėjas, tik nedaugelis žmonių geriau už jį galėtų pažinoti tą režimą, nors net ir jis nenumanė, kaip sureaguos KGB, jam nusprendus paskelbti savuosius betarpiškus liudijimus.

— O dabar, kai senieji Stalino sąjungininkai pašalino Chruščiovą ir grįžo į valdžią, neabejoju, kad kai kas norės šį tą nuslėpti.

— Kaip ir tiesą apie Stalino mirtį, — pasakė Haris.

— Dar niekada nesu tavęs matęs taip smarkiai dėl ko nors susijaudinusio, — kalbėjo Ginzburgas. — Bet gal ir nėra labai išmintinga mojuoti lazda meškos panosėje. Naujasis bekompromisis režimas, rodos, menkai paiso žmogaus teisių, nesvarbu, iš kokios šalies atvyktum.

— Kokia prasmė būti PEN klubo nariu, jei negaliu reikšti savo nuomonės?

Už Ginzburgo nugaros ant knygų lentynos stovėjęs laikrodis išmušė dvyliktą.

— Kodėl mums nepapietavus mano klube? Tada galėsime aptarti menkiau ginčytinus klausimus, pavyzdžiui, ką sumanęs Sebastijonas.

— Manau, jis ketina pasipiršti amerikietei.

— Visada žinojau, kad tasai vaikinas šaunus, — pasakė Ginzburgas.

Kol Samanta ir Sebas grožėjosi Penktojo aveniu parduotuvių vitrinomis, o Haris su leidėju Harvardo klube mėgavosi antrekotu, prie šaunaus rausvo smiltakmenio namo Šešiasdešimt ketvirtosios gatvės ir Parko aveniu kampe sustojo geltonas taksi.

Ema išlipo iš automobilio nešina batų dėžute, ant kurios dangčio buvo užrašas „Crockett & Jon“. Dėžutėje buvo devinto numerio juodų raštuotos odos batų pora; Ema žinojo, kad jie kuo puikiausiai tiks pusbroliui Alisteriui, nes batus jis visada siūdavosi Džermino gatvėje.

Ema pažvelgė į blizgantį varinį belstuką prie lauko durų ir prisiminė, kaip šiais laiptais lipo pirmą kartą. Vos išaugusi iš paauglystės amžiaus jauna moteris tada virpėjo kaip lapas ir norėjo sprukti šalin. Tačiau kelionei į Ameriką ji buvo išleidusi visus pinigus ir nežinojo, į ką daugiau kreiptis Niujorke, norint surasti Harį, kuris buvo Amerikoje pasodintas į kalėjimą už žmogžudystę, kurios nepadarė. Susipažinusi su teta Filise, Ema negrįžo į Angliją ilgiau nei metus, kol galiausiai išsiaiškino, kad Hario Amerikoje nebėra.

Šįkart ji lipo laiptais labiau pasitikėdama, drąsiai pabeldė variniu belstuku, pasitraukė atokiau ir laukė. Ji nesitarė su pusbroliu susitikti, nes net neabejojo rasianti jį namie. Nors Alisteris visai neseniai išėjo iš „Simpsono, Albiono ir Stuarto“ kompanijos ir atsisakė vyriausiojo partnerio pareigų, užmiestis jo netraukė net savaitgaliais. Alisteris buvo niujorkietis iki kaulų smegenų. Jis gimė Šešiasdešimt ketvirtosios gatvės ir Parko aveniu kampe; be jokių abejonių, ten ir mirs.

Kai po kelių akimirkų durys atsidarė, Ema nustebo pamačiusi žmogų, kurį iškart pažino, nors pastarąjį kartą jį buvo mačiusi daugiau nei prieš dvidešimt metų. Jis vilkėjo juodu švarku, baltais

marškiniais, mūvėjo dryžuotas kelnes ir buvo pasirišęs pilką kaklaraištį. Yra dalykų, kurie nesikeičia.

— Kaip miela jus matyti, ponia Klifton, — pratarė jis, tarsi ji čia užsuktų kasdien.

Ema sutriko supratusi, kad tikrai neprisimins jo vardo, nors Haris, ji žinojo, niekada nebūtų to vardo pamiršęs.

— Ir man labai miela jus matyti, — surizikavo ji. — Tikėjausi susitikti su savo pusbroliu Alisteriu, jei tik jis yra namie.

— Deja, ne, ponia, — atsakė liokajus. — Ponas Stuartas išvykęs į buvusio firmos partnerio pono Bendžamino Rutledžo laidotuves ir iki rytojaus vakaro iš Konektikuto negrįš.

Emai nepavyko nuslėpti nusivylimo.

— Gal užeitumėte vidun, užplikyčiau puodelį arbatos; jei gerai prisimenu, mėgstate „Earl Grey“?

— Jūs labai malonus, — atsakė Ema, — bet turiu grįžti į laivą.

— Žinoma. Labai tikiuosi, kad pirmoji „Bakingamo“ kelionė sėkminga?

— Geriau nė būti negalėjo, — sutiko Ema. — Gal būtumėte toks geras ir perduotumėte Alisteriui šilčiausius linkėjimus? Pasakykite, kad labai apgailestavau jo neradusi.

— Mielai pasakysiu, ponia Klifton, — liokajus mandagiai linktelėjo ir uždarė duris.

Ema nusileido laiptais ir ėmė dairytis taksi, bet staiga suprato tebelaikanti batų dėžutę. Pasijutusi nepatogiai ji antrą kartą užlipo laiptais ir jau ne taip drąsiai pabeldė į duris variniu belstuku.

Po kelių akimirkų durys prasivėrė antrą kartą, ir pasirodė liokajus.

— Ponia? — pratarė jis taip pat šiltai šypsodamasis.

— Labai atsiprašau, bet pamiršau atiduoti Alisteriui skirtą dovaną.

— Kokia jūs rūpestinga, prisiminėte pono Stuarto mėgstamą

batų parduotuvę, – pasakė jis, kai Ema jam padavė dėžutę. – Žinau, kad jis bus labai dėkingas už jūsų gerumą.

Ema stovėjo vis dar beviltiškai stengdamasi prisiminti jo vardą.

– Viliuosi, ponia Klifton, kad kelionė į Eivonmutą bus tokia pat sėkminga.

Jis dar kartą nusilenkė ir tyliai uždarė duris.

– Dėkoju, Parkeri, – pratarė Ema.

5

Baigęs rengtis Bobas Binghamas nužvelgė savo atvaizdą pailgame veidrodyje drabužių spintos durelėse. Vargu ar artimiausiu metu dvieilis smokingas plačiais atvartais vėl taps madingas; šitai jam nuolat primindavo žmona. Jis jai paaiškindavo, kad jei smokingas tiko jo tėvui, pirmininkavusiam Binghamo žuvies pašteto kompanijai, tiks ir jam.

Priscila nesutikdavo, bet, kita vertus, pastaruoju metu jie dėl daug ko nesutardavo. Bobas vis dar kaltino artimą jos bičiulę ledi Virginiją Fenvik dėl belaikės Džesikos Klifton mirties ir dėl to, kad tuo metu su Džesika susižadėjęs jų sūnus Klaivas nuo tos lemtingos dienos taip ir nepasirodė Meibltorpo dvare. Jo žmona naiviai tikėjo ledi Virginija ir jos prisibijojo, bet Bobas vis tiek vylėsi, kad galiausiai Priscila atgaus sveiką protą ir praregėjusi pamatys, kas iš tikrųjų yra toji nelemta moteris, o tada jie vėl galės gyventi kaip tikra šeima. Tačiau jis nujautė, jog kurį laiką to nenutiks, be to, Bobo mintys sukosi apie svarbesnius dalykus. Šįvakar jiems teks pasirodyti viešai, jie sėdės prie pirmininkės stalo ir bus jos svečiai. Jis negalėjo garantuoti, kad Priscilai pavyks likti mandagiai ilgiau nei kelias minutes. Vis dėlto jis vylėsi, kad į kajutę jiedu abu grįš gyvi ir sveiki.

Bobas žavėjosi Ema Klifton, „Bristolio karaliene Budika“, kaip

ją vadino draugai ir priešai. Jis nujautė, kad žinodama apie šią pravardę Ema ja didžiuotųsi lyg garbės ženkleliu.

Tądien, kiek anksčiau, Ema pakišo po jų kajutės durimis priminimo raštelį, kuriame siūlė susitikti Karalienės bare dar prieš einant pietauti, pusę aštuntos vakaro. Bobas pažvelgė į laikrodį. Be dešimt aštuonios, bet žmonos vis dar nėra, nors jis ir girdėjo vonioje bėgantį vandenį. Vyras ėmė žingsniuoti po kajutę, sunkiai slėpdamas įtūžį.

Bobas gerai žinojo, kad ledi Virginija iškėlė pirmininkei bylą už šmeižtą; šito jis tikrai nepamirš, nes per kilusį ginčą sėdėjo ledi Fenvik už nugaros. Dar šiais metais, per metinį visuotinį susirinkimą, paprašiusi žodžio ledi Virginija paklausė, ar teisybė, kad vienas iš Baringtono kompanijos direktorių pardavė visas savo akcijas, ketindamas sužlugdyti kompaniją. Ji, savaime suprantama, turėjo omenyje Sedriko Hardkastlo gudrybę mėginant išgelbėti kompaniją, nes antraip kompanija būtų atsidūrusi priešiškai nusiteikusio dono Pedro Martineso rankose.

Ema griežtai atsakė ledi Virginijai primindama, jog valdyboje jai atstovaujantis majoras Fišeris jos akcijas pardavė, o po dviejų savaičių vėl nupirko, norėdamas pakenkti kompanijos reputacijai, o jo klientė susižėrė gražų pelną.

— Turėsite reikalų su mano advokatu, — tepasakė Fenvik, ir po savaitės Ema su juo susitiko.

Bobas neabejojo, kurią pusę palaikys jo žmona, jei byla kada nors pasieks teismą. Jei per pietus Priscilai pavyktų prikaupti naudingų argumentų, kurie galėtų padėti sprendžiant bičiulės bylą, jis neabejojo, kad Virginijos teisininkų komanda apie tai sužinotų vos po kelių akimirkų, jiems išsilaipinus Eivonmute. Abi pusės labai gerai žinojo: jei Ema bylą pralaimės, ne tik bus sudraskyta į skutus jos reputacija, bet ir neabejotinai teks atsistatydinti iš Baringtono kompanijos valdybos pirmininkės pareigų.

Jis nieko nepasakojo Priscilai apie Airijos respublikonų armiją

ar apie klausimus, aptartus pirmą kelionės rytą sušauktame neeiliniame valdybos posėdyje, tik pakartojo istoriją apie karinio jūrų laivyno pratybas, ir nors Priscila nuoširdžiai juo nepatikėjo, neišpešė nieko daugiau, išskyrus kad Sebastijonas paskirtas į valdybą.

Visą dieną praleidusi Niujorko parduotuvėse, — šis apsipirkimas Bobui kainuos kelias žuvies pašteto dėžes, — ji apie susirinkimą nebeužsiminė. Tačiau Bobas baiminosi, kad ji neužvestų tos kalbos, pietaudama su Ema, o jei ir užves, jam teks mikliai keisti pokalbio temą. Dėkui Dievui, ledi Virginija neįvykdė grasinimų plaukti kartu, nes jei taip būtų nutikę, ji nebūtų nurimusi, kol nebūtų kuo tiksliausiai išsiaiškinusi, kas nutiko baigiantis pirmai nakčiai.

Galiausiai Priscila išėjo iš vonios, bet tik dešimt minučių po aštuonių.

— Gal jau metas eiti pietauti, — svarstė Ema.

— Bet ar neturėtų pasirodyti Binghamai? — paklausė Haris.

— Turėtų, — atsakė Ema pažvelgusi į laikrodį. — Jie turėjo ateiti jau daugiau nei prieš pusvalandį.

— Nesistok, mieloji, — griežtai pratarė Haris. — Tu — kompanijos valdybos pirmininkė, neturi leisti Priscilai džiaugtis, kad ji tave įžeidė, nes to ji ir siekia.

Ema jau rengėsi prieštarauti, bet Haris pridūrė:

— Ir būtinai žiūrėk, kad pietaudama nepasakytum nieko, ką Virginija galėtų panaudoti teisme, nes niekam nekyla abejonių, kieno pusę palaiko Priscila Bingham.

Pastarąją savaitę spręsdama įvairiausius klausimus Ema nė negalvojo apie galimą teismą; kadangi jau kelis mėnesius ji nebuvo gavusi jokio Fenvik advokatų pranešimo, ėmė svarstyti, ar tik Virginija patyliukais nebus atsisakiusi savo ketinimų. Tik, bėda, ji niekada nieko nedaro patyliukais.

Emai bendraujant su vyriausiuoju padavėju ir užsakant patiekalus Haris atsistojo.

— Labai atsiprašau, kad priverčiau jus laukti, — pratarė Priscila, — bet pamečiau laiko nuovoką.

— Ne bėda, — atsakė Haris atitraukdamas jai kėdę ir laukdamas, kol ji patogiai įsitaisys.

— Gal vis dėlto jau reikėtų užsisakyti, — pratarė Ema, aiškiai norėdama priminti svečiams, kaip ilgai jiems teko laukti.

Priscila neskubėdama vartė odiniais viršeliais įrištą valgiaraštį ir kelis kartus persigalvojusi pagaliau išsirinko. Padavėjui priėmus užsakymą, Haris paklausė, ar ji gerai paviešėjo Niujorke.

— O, taip, Penktajame aveniu yra tiek daug nuostabių parduotuvių, siūlančių gerokai daugiau prekių, nei rastum Londone, nors bevaikščiodama tikrai pavargau. Tiesą sakant, grįžusi į laivą kritau ant lovos ir užmigau. O jums, pone Kliftonai, ar teko pavaikščioti po parduotuves?

— Ne, buvau susitikti su savo leidėju, o Ema ėjo ieškoti seniai prarasto pusbrolio.

— Taip, žinoma, visai buvau pamiršusi, kad rašote romanus. O man nepavyksta rasti laiko knygų skaitymui, — kalbėjo Priscila, kai prieš ją buvo padėta lėkštė su garuojančia pomidorų sriuba. — Sriubos neužsisakiau, — pasakė ji, žvelgdama į padavėją. — Prašiau rūkytos lašišos.

— Atleiskite, ponia, — pratarė padavėjas ir nunešė sriubą.

Padavėjui dar girdint, Priscila pasakė:

— Manau, buvo ganėtinai sunku rasti kruiziniam laivui tinkamą personalą.

— Tikiuosi, neprieštarausite, jei mes pradėsime valgyti? — paklausė Ema pasėmusi šaukštą sriubos.

— Ar pasimatėte su pusbroliu? — pasiteiravo Bobas.

— Deja, ne. Jis išvykęs į Konektikutą, todėl susitikome su Ha-

riu; mums pasisekė, gavome porą bilietų į popietinį koncertą Linkolno centre.

— Kas koncertavo? — pasidomėjo Bobas, kai Priscilai buvo atnešta lėkštė rūkytos lašišos.

— Leonardas Bernšteinas; jis dirigavo „Kandido“ uvertiūrą, o paskui pats grojo Mocarto koncertą fortepijonui.

— Nesuprantu, kaip randate laiko, — kalbėjo Priscila, rydama kąsnį po kąsnio.

Ema jau rengėsi atsakyti, jog gyvena kitaip, ne vaikščiodama po parduotuves, bet pakėlusi akis pamatė kaktą suraukusį Harį.

— Kartą mačiau, kaip Bernšteinas dirigavo Londono simfoniniam orkestrui Karališkojoje koncertų salėje, — pratarė Bobas. — Grojo Bramsą. Įspūdinga.

— O jūs ar lydėjote Priscilą, kai ji leidosi į varginančią kelionę po Penktojo aveniu parduotuves? — paklausė Ema.

— Ne, vaikštinėjau po žemutinį Ist Saidą, mėgindamas išsiaiškinti, ar prasminga stengtis prasibrauti į Amerikos rinką.

— Ir kokią padarėte išvadą? — pasidomėjo Haris.

— Amerikiečiai dar nėra visai pasirengę Binghamo žuvies paštetui.

— O kurios šalys pasirengusios? — toliau kamantinėjo Haris.

— Tiesą sakant, Rusija ir Indija. Bet tose šalyse yra kitokių bėdų.

— Pavyzdžiui? — sakytum nuoširdžiai susidomėjo Ema.

— Rusai nemėgsta apmokėti sąskaitų, o indai dažnai to padaryti neišgali.

— Gal kelia keblumų prekyba vienu produktu? — svarstė Ema.

— Mąsčiau, ar nevertėtų gaminti įvairesnių produktų, bet...

— Ar galėtume pasikalbėti apie ką nors kita, ne vien apie žuvies paštetą, — įsiterpė Priscila. — Šiaip ar taip, mes lyg ir atostogaujame.

— Žinoma, — atsakė Haris. — Kaip Klaivas? — paklausė ir akimirksniu pasigailėjo išsprūdusių žodžių.

— Gerai, ačiū, — paskubėjo įsiterpti Bobas. — O judu turbūt labai didžiuojatės, kad Sebastijonas pakviestas į valdybą.

Ema nusišypsojo.

— Na, vargu ar šitai ką nors nustebino, — pasakė Priscila. — Mąstykime paprastai: jei tavo motina — kompanijos valdybos pirmininkė, o tavo šeimai priklauso didžioji akcijų dalis, atvirai kalbant, į valdybą gali skirti ir kokerspanielį, vis tiek kiti direktoriai vizgins uodegas.

Haris manė, kad Ema tuoj sprogs, bet, laimei, ji sėdėjo pilna burna, todėl ilgokai visi tylėjo.

— Ar kepsnys su krauju? — paklausė Priscila, kai jai atnešė jautienos didkepsnį.

Padavėjas pažvelgė į užsakymų lapelį.

— Ne, ponia, pusiau iškepęs.

— Užsisakiau su krauju. Labai aiškiai pasakiau. Neškitės tą kepsnį ir mėginkite dar kartą.

Padavėjas nieko nesakęs nunešė lėkštę, o Priscila atsigręžė į Harį.

— Ar būdamas rašytojas galite pragyventi?

— Sunkiai, — pripažino Haris, — juk yra tiek daug puikių rašytojų. Vis dėlto...

— Bet jūs vedęs turtingą moterį, todėl iš tikrųjų jums uždarbis nėra labai svarbu, tiesa?

Šitai užčiaupė Harį, bet ne Emą.

— Na, Priscila, pagaliau radome šį tą bendra.

— Sutinku, — atsakė iš vėžių neišmušta Priscila, — bet esu senamadiška, išauginta taip, jog man atrodo natūralu, kai vyras rūpinasi moterimi. O kai būna atvirkščiai, man rodosi kažkaip neteisinga.

Ji atsigėrė vyno, ir Ema jau rengėsi jai kažką atsakyti, bet Priscila pridūrė šiltai šypsodamasi:

— Manau, patys įsitikinsite, kad vynas atsiduoda kamščiu.

— O man jis pasirodė puikus, — pratarė Bobas.

— Mielasis Robertas vis dar neskiria raudonojo vyno nuo burgundiško. Kai rengiame kviestinius pietus, vyną visada turiu išrinkti aš. Padavėjau! — pratarė ji, atsisukusi į someljė. — Reikės kito „Merlot“ butelio.

— Taip, ponia, būtinai.

— Turbūt nedažnai lankotės Anglijos šiaurėje, — pasakė Bobas.

— Nelabai dažnai, — atsakė Ema. — Bet viena mano giminės šaka kilusi iš Škotijos šiaurės ir šiaurės vakarų.

— Ir mano, — pratarė Priscila. — Aš gimiau Kambele.

— Manau, pasitikslinusi išsiaiškintumėte, kad tai pietinė Škotijos dalis, — pasakė Ema, o Haris po stalu jai niuktelėjo į koją.

— Neabejoju, kad jūs kaip visada teisi, — kalbėjo Priscila. — Taigi numanau, jog neprieštarausite, jei pateiksiu vieną asmenišką klausimą, — Bobas padėjo peilį su šakute ir sunerimęs žvelgė į žmoną. — Kas iš tikrųjų nutiko pirmą kelionės naktį? Žinau, kad karinio jūrų laivyno niekur nesimatė.

— Kaip gali žinoti, jei tuo metu saldžiai miegojai? — paklausė Bobas.

— O kaip jūs pati manote, Priscila, kas nutiko? — paklausė Ema, griebdamasi brolio taktikos, kuria jis dažnai naudodavosi nenorėdamas atsakyti į klausimą.

— Kai kurie keleiviai sako, kad sprogo viena iš turbinų.

— Mašinų skyrius keleiviams atviras nuolat, — atsakė Ema. — Kiek žinau, šįryt ten buvo galima apsilankyti su gidu, ir lankytojų susirinko daug.

— Taip pat girdėjau, kad jūsų kajutėje sprogo bomba, — varė savo nė kiek nesutrikusi Priscila.

— Labai prašau apsilankyti mūsų kajutėje bet kuriuo metu, kad galėtumėte patikslinti prastai informuotą gandų nešiotoją, paskleidusį tokią žinią.

— Ir dar kažkas man sakė, — neatlyžo Priscila, — kad apie vidurnaktį į laivą įsigavo būrelis airių teroristų...

— Bet įsigavę pamatė, kad visos kajutės išpirktos, jokio laisvo kampo nėra, todėl buvo priversti nusileisti trapu ir plaukte kapstytis iki pat Belfasto, taip?

— O ar girdėjote istoriją apie nusileidusius iš kosmoso marsiečius, įkritusius tiesiai į vieną mūsų kaminą? — paklausė Haris, kai vėl atėjo padavėjas ir atnešė kepsnį su krauju.

Vos pažvelgusi į kepsnį, Priscila pakilo iš vietos.

— Jūs visi kažką slepiate, — pasakė, mesdama ant stalo servetėlę. — Ir aš ketinu tai išsiaiškinti dar prieš atvykstant į Eivonmutą.

Trijulė žiūrėjo, kaip ji lengvai sklendžia per salę ir išeina iš valgomojo.

— Atsiprašau, — pratarė Bobas. — Viskas susiklostė dar blogiau, nei maniau.

— Nesijaudink, — atsakė Haris. — Mano žmona knarkia.

— Neknarkiu, — paprieštaravo Ema, ir abu vyriškiai prapliupo juoktis.

— Atiduočiau pusę savo turto, kad ir mano šeima būtų tokia kaip judviejų.

— Suprantu, — atsakė Haris.

Šįkart jau Ema po stalu niuktelėjo vyrui.

— Na, Bobai, o aš jums dėkinga už viena, — pareiškė Ema pirmininkės balsu. — Jūsų žmona aiškiai nenutuokia, kas iš tiesų nutiko pirmą naktį jūroje. Bet jeigu ji kada nors išsiaiškins...

— Norėčiau pradėti šį susirinkimą sveikindama savo sūnų Sebastijoną Kliftoną tapus valdybos nariu.

Pokylių salėje pasigirdo sveikinimų šūksniai.

— Be galo didžiuodamasi jo pasiekimu tokiame jauname am-

žiuje, jaučiu pareigą įspėti poną Kliftoną, kad visi kiti valdybos nariai itin susidomėję stebės, kaip jam seksis bendradarbiauti.

— Dėkoju, pirmininke, — pratarė Sebastijonas, — ir už šiltą sveikinimą, ir už vertingą patarimą.

Po šių Sebo žodžių keli valdybos nariai nusišypsojo. Sebas — pasitikintis kaip motina ir žavingas kaip tėvas.

— Toliau norėčiau pakalbėti, — tęsė pirmininkė, — apie tai, ką vadiname karinio jūrų laivyno incidentu. Nors vis dar negalime sau leisti atsipūsti, atrodo, kad didžiausi mūsų būgštavimai nepasitvirtins. Nei vienoje, nei kitoje Atlanto pusėje į spaudą nepateko jokia reikšminga žinia, kiek girdėjau, nedidelės pagalbos sulaukėme iš Dauningo gatvės dešimtojo numerio. Laive nebėra trijų airių, suimtų ankstyvą rytą, po pirmosios mūsų nakties jūroje. Kai prisišvartavome, ir visi keleiviai išsilaipino, jie buvo tyliai ramiai perkelti į Karališkojo karinio jūrų laivyno fregatą; dabar jie pakeliui į Belfastą. Nors pažeistas sraigtas nedirba visu pajėgumu, apsisukimų dažnumas — maždaug šešiasdešimt procentų; grįžę į Eivonmutą sraigtą pakeisime. Atplaukus į Niujorką, mūsų techninės priežiūros komanda dirbo dieną naktį, tvarkydama pažeistą korpusą; darbas aukščiausios klasės. Tik labai patyręs jūrininkas galėtų įžiūrėti šiokių tokių remonto žymių. Kai atvyksime į Eivonmutą, toliau bus tvarkomas ir korpusas. Manau, po aštuonių dienų atėjus laikui „Bakingamui" antrą kartą plaukti į Niujorką, niekas nežinos, kad turėjome bėdų. Vis dėlto manau, kad būtų neišmintinga aptarinėti šį incidentą už posėdžių salės sienų, o jei kas nors ko nors paklaustų, laikykitės oficialios karinio jūrų laivyno versijos.

— Ar kreipsimės dėl draudimo? — paklausė Naulsas.

— Ne, — griežtai atsakė Ema, — nes jei kreiptumėmės, neabejotinai kiltų daugybė klausimų, į kuriuos nenorėčiau atsakinėti.

— Suprantama, pirmininke, — pratarė Dobsas. — Bet kiek mums kainavo karinio jūrų laivyno incidentas?

— Dar negaliu valdybai pateikti tikslaus skaičiaus, bet man sakė, kad galėtų būti kokie septyni tūkstančiai svarų.

— Turint galvoje susiklosčiusias aplinkybes, kaina būtų nedidelė, — įsiterpė Binghamas.

— Sutinku. Tačiau šio valdybos susirinkimo protokole nereikėtų minėti karinio jūrų laivyno incidento, taip pat nereikėtų apie jį pasakoti mūsų akcininkams.

— Pirmininke, — pratarė kompanijos sekretorius, — bet man vis tiek teks šį tą parašyti ir paaiškinti, kas nutiko.

— Tada, pone Vebsteri, laikykitės karinio jūrų laivyno versijos ir be mano žinios neskleiskite jokių kitokių istorijų.

— Kaip pasakysite, pirmininke.

— O dabar pakalbėkime apie malonesnius dalykus, — Ema atvertė kitą aplanke sudėtų dokumentų lapą. — „Bakingamo“ kajutės kelionei į Eivonmutą išpirktos šimtu procentų, o antrai kelionei į Niujorką nupirkta septyniasdešimt du procentai bilietų.

— Tikrai geros žinios, — pasakė Binghamas. — Tačiau neturime pamiršti, kad šimtą aštuoniasdešimt keturias antros klasės kajutes pažadėjome kaip kompensaciją, kuria būtinai kada nors bus pasinaudota.

— „Kada nors“, pone Binghamai, ir yra svarbiausia. Jei viskas tolygiai pasiskirstys per artimiausius porą metų, grynųjų srautą ši kompensacija menkai tepaveiks.

— O aš baiminuosi, kad kai kas kita nepaveiktų mūsų grynųjų srauto. Prasčiausia, kad toji bėda nuo mūsų nepriklauso.

— Apie ką kalbate, pone Anskotai? — paklausė Ema.

— Prieš lipdamas iš laivo labai įdomiai pasišnekėjau su jūsų broliu ir sužinojau, kad jis labai optimistiškai žvelgia į mūsų šalies ketinimus pasiskolinti iš Tarptautinio valiutos fondo pusantro milijardo svarų, kad būtų stabilizuotas smunkantis svaras, ir nesibaimina dėl pasekmių. Jis taip pat minėjo, kad vyriausybė gali visas kom-

panijas apmokestinti septyniasdešimties procentų pelno mokesčiu, o kiekvienam, per metus uždirbančiam daugiau nei trisdešimt tūkstančių, skirti devyniasdešimties procentų pajamų mokestį.

— Gerasis Dieve, — pratarė admirolas. — Ar išgalėsiu pasilaidoti?

— Naujausia iždo kanclerio mintis, — tęsė Naulsas, — kuri man atrodo bemaž nesuvokiama, yra tokia: jokiam verslininkui ar atostogautojui nebus leista išvykti iš šalies su daugiau nei penkiasdešimčia svarų grynųjų.

— Toks įsakymas nesugundys žmonių keliauti į užsienį, — apgailestavo Dobsas.

— Manau, kad radau išeitį, — pratarė Sebastijonas.

Visi valdybos nariai sužiuro į naujoką.

— Šiek tiek žvalgiausi aiškindamasis, kaip ketina elgtis mūsų konkurentai; atrodo, garlaivių „Niujorkas“ ir „Prancūzija“ savininkai jau priėmė sprendimą dėl mokesčių klausimo. — Sebas jau pelnė valdybos dėmesį. — Garlaivis „Niujorkas“ jau nėra registruotas kaip amerikiečių kompanijos nuosavybė, nors kompanijos centras ir didžioji dauguma darbuotojų vis dar Manhatane. Dėl mokesčių kompanija registruota Panamoje. Tiesą sakant, jei atidžiai pažvelgsite į nuotrauką, — Sebas padėjo vidury stalo didelę garlaivio „Niujorkas“ nuotrauką, — laivagalyje pamatysite mažytę Panamos vėliavą, nors laive viskas, pradedant lėkštėmis valgomajame ir baigiant prabangių kajučių kilimais, puošta amerikiečių vėliavėlėmis.

— Ar prancūzai irgi elgiasi taip pat? — paklausė Naulsas.

— Neabejotinai taip, tik subtiliau, prancūziškai. Garlaivio „Prancūzija“ laivagalyje plevėsuoja Alžyro vėliava; numanau, jog tai duoklė politikams, daugiau nieko.

Šįkart Sebo kolegoms buvo pateikta didelio prancūzų lainerio nuotrauka.

— Ar taip elgtis leidžia įstatymai? — paklausė Dobsas.

— Nei vienos, nei kitos šalies vyriausybė nė velnio negali pa-

daryti, – atsakė Sebas. – Abu laivai jūroje būna daugiau nei tris šimtus dienų per metus; keleiviai sako, kad viskas ir dabar likę lygiai taip pat, kaip visada.

– O man visa tai nepatinka, – pratarė admirolas. – Man šitai neatrodo teisinga.

– Pirmiausia esame įsipareigoję akcininkams, – ramino kolegas Naulsas, – todėl norėčiau pateikti siūlymą, kad Kliftonas šiuo klausimu parengtų pranešimą, ir per kitą valdybos posėdį galėtume smulkiau viską aptarti.

– Gera mintis, – pritarė Dobsas.

– Nesu prieš tokią mintį, – įsiterpė Ema, – bet mūsų finansų direktorius pasiūlė kitą sprendimą, kuris kai kam iš jūsų galbūt pasirodys patrauklesnis, – Ema linktelėjo Maiklo Kariko pusėn.

– Dėkoju, pirmininke. Iš tikrųjų viskas gana paprasta. Jei pradėtume antro laivo statybą ir per numatytą laiko atkarpą dar kartą pasinaudotume „Harlando ir Volfo“ paslaugomis, artimiausius ketverius metus išvengtume bet kokių pelno mokesčių.

– Gal čia slypi kokia nors gudrybė, – abejojo Naulsas.

– Atrodo, kad ne, – atsakė Ema. – Vykdydama itin svarbų projektą kiekviena kompanija gali prašytis atleidžiama nuo pajamų mokesčio, jei tik suma neviršija numatytosios sutartyje.

– Kodėl vyriausybė turėtų tam pritarti, jei kitais atvejais siūlo imtis drakoniškų priemonių? – suabejojo Meinardas.

– Nes taip galima mažinti nedarbo lygį, – aiškino Sebas. – O paskutiniame manifeste leiboristų partija būtent šitai ir pažadėjo.

– Tada tokiam sprendimui pritariu, – pasakė Dobsas. – Kiek laiko turime iki galutinio apsisprendimo, priimsime ar nepriimsime „Harlando ir Volfo“ pasiūlymą?

– Kiek daugiau nei penkis mėnesius, – atsakė Karikas.

– Daugiau nei pakankamai laiko sprendimui priimti, – pareiškė Meinardas.

— Tačiau tai nepanaikina mūsų keleiviams nustatyto penkiasdešimties svarų apribojimo, — tarė Anskotas.

Sebas nusišypsojo nesusilaikęs.

— Dėdė Džailzas man pasakė, kad laivu plaukiantiems keleiviams niekas negali uždrausti išsigryninti čekių.

— Bet „Bakingame“ mes neteikiame banko paslaugų, — priminė jam Dobsas.

— „Farting's“ bankas bus didžiai laimingas, jei galės įkurti savo filialą laive, — atsakė Sebas.

— Tada siūlyčiau, — pratarė Anskotas, — kad šis pasiūlymas taip pat būtų įtrauktas į pono Kliftono pranešimą, o prieš kitą susirinkimą su rekomendacijomis turėtų būti supažindinti visi valdybos nariai.

— Sutinku, — įsiterpė Ema. — Vadinasi, mums teliko nuspręsti, kada bus sušauktas kitas susirinkimas.

Kaip visada ilgokai tartasi, kokią datą parinkti, kad būtų patogu visiems valdybos nariams.

— Tikėkimės, — kalbėjo Ema, — kad susitikus kitą kartą karinio jūrų laivyno incidentas mums tebus folkloras. Ar yra dar kokių nors reikalų? — paklausė ji, nužvelgdama sėdinčiuosius prie stalo.

— Taip, pirmininke, — atsakė Naulsas. — Prašėte pasiūlyti galimus kandidatus laisvai vietai valdyboje užimti.

— Ką turite omenyje?

— Desmondą Melorą.

— Žmogų, įkūrusį Bristolio autobusų kompaniją?

— Tą patį, bet praėjusiais metais jis pardavė „Nacionalinius autobusus“, gavo gražaus pelno, o dabar turi gražaus laiko.

— Ir dar — vertingų žinių apie transporto verslą, — įsiterpė Anskotas ir išsidavė, kad jiedu su Naulsu darbuojasi ranka rankon.

— Tai kodėl man kitą savaitę nepasikvietus pono Meloro ir su juo nepasikalbėjus? — pratarė Ema, nė vienam iš jų nespėjus pasiūlyti balsuoti.

Naulsas nenorom sutiko.

Susirinkimui pasibaigus Ema džiaugėsi matydama, kiek daug direktorių priėjo prie Sebastijono ir sveikino jį tapus valdybos nariu. Sveikintojų buvo tiek, kad jai reikėjo palaukti, kol galėjo asmeniškai pasikalbėti su sūnumi.

— Tavo planas suveikė kuo puikiausiai, — sušnabždėjo ji.

— Taip, bet buvo akivaizdu, kad daugumai valdybos narių tavo mintis buvo priimtinesnė nei manoji. Bet, mama, aš ir dabar nesu įsitikinęs, kad turėtume rizikuoti tokiomis didelėmis kapitalo sąnaudomis ir statyti dar vieną laivą. Jei Britanijos finansų perspektyva tokia prasta, kaip sako dėdė Džailzas, per kitas Kalėdas mums bus įbrukti du kalakutai. O jei tikrai taip ir nutiks, prisikimšti teks Baringtono kompanijos valdybai.

6

— Kaip malonu, kad radote laiko su manimi susitikti, pone Kliftonai, — pratarė ministrų kabineto sekretorius, siūlydamas Hariui sėstis prie nedidelio ovalaus stalo kambario viduryje. — Žinau, koks esate užimtas.

Haris būtų nusijuokęs, jei dabar nebūtų sėdėjęs Dauningo gatvės dešimtajame numeryje, priešais vieną iš labiausiai užimtų žmonių visoje šalyje. Atėjusi sekretorė jam atnešė puodelį arbatos, tarsi jis būtų nuolatinis kokios nors nedidelės kavinės lankytojas.

— Tikiuosi, jūsų žmona ir sūnus laikosi gerai?

— Taip, dėkoju, sere Alanai.

Haris būtų pasiteiravęs apie ministrų kabineto sekretoriaus šeimą, bet nė nenutuokė, ar šis ją turi. Taigi mandagybių nutarė atsisakyti.

— Kiek suprantu, sprogdinimą organizavo Martinesas? — atsigėręs arbatos, surizikavo Haris.

— Tikrai jis, bet kadangi Martinesas grįžo į Buenos Aires, o visiems labai gerai žinoma, jog jam ar kuriam nors jo sūnui įkėlus koją į Angliją visi iškart bus suimti, nemanau, kad jis ir vėl jums kenks.

— O jo bičiuliai airiai?

— Jie niekada nebuvo jo bičiuliai. Juos domino tik jo pinigai, o kai pinigų šaltinis išseko, jie buvo pasirengę juo atsikratyti. Kadangi jų gaujos vadeiva ir du bendrai jau sėdi už grotų, manau, kurį laiką jų neregėsime ir negirdėsime.

— Gal išsiaiškinote, ar laive buvo ir daugiau Airijos respublikonų armijos žmonių?

— Buvo dar du. Bet nuo to karto niekas jų nematė. Žvalgyba praneša, kad jie apsistoję kažkur Niujorke, ir nemanoma, kad artimiausiu laiku grįš į Belfastą.

— Dėkingas, sere Alanai, — pratarė Haris manydamas, kad susitikimas baigtas.

Ministrų kabineto sekretorius linktelėjo, bet Hariui ketinant stotis pasakė:

— Pone Kliftonai, turiu prisipažinti, kad norėjau su jumis susitikti ne tik dėl šios priežasties.

Haris vėl atsilošė ir mėgino susikaupti. Jei šitas žmogus kuo nors domisi, verčiau klausytis įdėmiai.

— Kartą jūsų svainis man pasakė kai ką, kuo man buvo sunku patikėti. Gal būsite toks malonus ir man padėsite išsiaiškinti, ar jis nepersūdė.

— Politikai linkę persūdyti.

Seras Alanas neatsakė, tik atvertė priešais gulintį aplanką, išėmė vieną popieriaus lapą, pastūmė per stalą ir pratarė:

— Gal būsite malonus neskubėdamas viską perskaityti?

Haris pažvelgė į kokių trijų šimtų žodžių tekstą, kuriame buvo paminėti keli vietovardžiai ir nuosekliai nurodytas kariuomenės judėjimas šešių grafysčių apie Londoną regione, dalyvaujant aukštes-

nio rango karininkams. Kaip jam buvo nurodyta, perskaitė septynis paragrafus, o baigęs skaityti pakėlė akis ir linktelėjo. Ministrų kabineto sekretorius paėmė lapą ir vietoje jo ant stalo padėjo liniuotą bloknotą ir tušinuką.

— Gal būsite toks geras ir užrašysite, ką perskaitėte?

Haris nusprendė įsitraukti į žaidimą. Jis paėmė tušinuką ir pradėjo rašyti. Baigęs padavė bloknotą sekretoriui, o šis palygino užrašytą tekstą su originalu.

— Vadinasi, teisybė, — pratarė po kelių akimirkų, — kad esate vienas iš nedaugelio žmonių, turinčių fotografiškai tikslią atmintį. Nors vieną klaidą padarėte.

— Godlmingas, o ne Godmančesteris? — paklausė Haris. — Tik norėjau įsitikinti, ar tikrai atidžiai skaitysite.

Žmogus, kurį apskritai sunku nustebinti, buvo priblokštas.

— Ar ketinate mane įtraukti į laisvalaikio viktorinos komandą?

Seras Alanas nenusišypsojo.

— Ne, deja, reikalas kiek rimtesnis, pone Kliftonai. Gegužės mėnesį kaip Anglijos PEN klubo prezidentas keliausite į Maskvą. Ten dirbantis mūsų ambasadorius seras Hamfris Treveljanas gavo itin slaptą dokumentą; ambasadorius negali rizikuoti jį siųsdamas diplomatiniu paštu.

— Gal galiu paklausti, koks to dokumento turinys?

— Tai išsamus visų Jungtinėje Karalystėje dirbančių Rusijos šnipų pavardžių ir jų veiklos vietų sąrašas. Seras Hamfris to sąrašo nerodė net savo pavaduotojui. Jei sugebėtumėte tą sąrašą pargabenti savo galvoje, galėtume suardyti visą šioje šalyje veikiančių sovietinių šnipų tinklą, o kadangi neturėsite jokių dokumentų, jums negrės joks pavojus.

— Mielai viską padarysiu, — nedvejodamas atsakė Haris, — bet mainais irgi kai ko norėsiu.

— Padarysiu viską, kas tik mano valioje.

— Noriu, kad užsienio reikalų ministras pareikštų oficialų protestą dėl Anatolijaus Babakovo įkalinimo.

— Kalbate apie Stalino vertėją? Ar tik jis neparašė knygos, kuri buvo uždrausta... koks ten jos pavadinimas...

— „Dėdė Džo", — priminė Haris.

— Aa, taip, žinoma. Na, padarysiu viską, ką galėsiu, bet nieko negaliu garantuoti.

— Jis taip pat turi išsiųsti oficialų pranešimą visoms nacionalinėms ir užsienio spaudos agentūroms mano kelionės į Rusiją išvakarėse.

— Negaliu jums to pažadėti, bet, patikėkite, rekomenduosiu užsienio reikalų ministrui paremti jūsų kampaniją ir pasistengti, kad ponas Babakovas būtų paleistas.

— Neabejoju, kad taip ir padarysite, sere Alanai. Bet jei nesugebėsite man padėti Babakovo klausimu, — Haris trumpam nutilo, — galite atsiknisti ir paieškoti kito pasiuntinuko.

Hario žodžiai padarė tokį įspūdį, kokio jis ir tikėjosi. Ministrų kabineto sekretorius liko be žado.

Ema pakėlė akis ir pamatė sekretorę, atlydėjusią į kabinetą žmogų, kuris, — Ema tai suprato vos jam paspaudusi ranką, — jai nepatiks. Ji pasiūlė ponui Melorui vieną iš dviejų patogių krėslų prie židinio.

— Labai malonu pagaliau su jumis susipažinti, ponia Klifton, — pratarė jis. — Per tiek metų esu daug apie jus girdėjęs ir skaitęs.

— O aš daug apie jus skaičiau pastaruoju metu, pone Melorai, — atsakė Ema atsisėdusi ir atidžiau pažvelgusi į priešais įsitaisiusį vyriškį.

Neseniai *Financial Times* išspausdintame straipsnyje ji buvo skaičiusi, kad Desmondas Meloras šešiolikos metų išėjo iš mokyklos

ir pradėjo dirbti „Cooks Travel" kompanijos kasininku. Būdamas dvidešimt trejų jis įkūrė savo kompaniją, kurią ką tik pardavė už kone du milijonus svarų, nors prieš tai kompanija kelis kartus buvo patekusi į keblią padėtį ir sulaukusi daug žiniasklaidos dėmesio. Tačiau, Emos manymu, šitai galima pasakyti apie beveik visus sėkmės lydimus verslininkus. Ji buvo pasirengusi jo kerams, bet nustebo pamačiusi, kad Meloras atrodė gerokai jaunesnis nei keturiasdešimt aštuonerių. Jis buvo raumeningas, neturintis nė gramo antsvorio; Emai teko sutikti su savo sekretore, kad šis vyriškis atrodė gerai, nors gebėjimas rengtis neprilygo jo finansinei sėkmei.

— Tikiuosi, ne vien bloga, — pratarė jis nusijuokdamas, tarsi save menkindamas.

— Na, jei šis kompanijos perdavimo mūšis baigsis sėkmingai, belaisvių turbūt neimsite, pone Melorai.

— Šiuo metu visur maža vietos, ponia Klifton, neabejoju, jog ir pati matote, todėl kartais tenka visokiais būdais sukti uodegą. Prašyčiau dovanoti už tokį pasakymą.

Ema svarstė, ar būtų įmanoma sugalvoti kokį nors pasiteisinimą ir sutrumpinti šį susitikimą, nors sekretorės prašė netrukdyti mažiausiai pusvalandį.

— Domėjausi jūsų vyro veikla Babakovo klausimu, — tęsė Meloras. — Rodos, jam irgi gali tekti sukti uodegą, — pridūrė šyptelėjęs.

— Harį išties labai jaudina pono Babakovo padėtis.

— Neabejoju, kad mus visus jaudina. Bet noriu paklausti, ar tai ne tas pat, kas vandenį rėčiu nešti? Tiems rusams, rodos, nė velnio nerūpi žmogaus teisės.

— Šitai Hario nesulaikys nuo kovos už tai, kuo jis tiki.

— Ar jis dažnai būna išvykęs?

— Nelabai, — atsakė Ema, stengdamasi neparodyti, kad ją sutrikdė taip netikėtai pakeista pokalbio tema. — Kartais važiuoja pa-

kalbėti apie savo naujas knygas, kartais — į konferencijas. Bet kai vadovauji kompanijai, negerumas gali tapti privalumu.

— Suprantu, kaip jaučiatės, — pratarė Meloras palinkdamas į priekį. — Mano žmonai patinka gyventi kaime, o aš darbo dienomis gyvenu Bristolyje.

— Ar turite vaikų? — paklausė Ema.

— Vieną mergaitę iš pirmos santuokos. Londone ji dirba sekretore. Iš antros santuokos irgi turiu mergaitę.

— Kiek jai metų?

— Kelė ketverių; aš, savaime suprantama, žinau, kad jūsų sūnus Sebastijonas visai neseniai tapo Baringtono kompanijos valdybos nariu.

Ema nusišypsojo.

— Tai gal, pone Melorai, galėčiau paklausti, kodėl jūs norite tapti mūsų valdybos nariu?

— Prašau į mane kreiptis „Desai". Visi draugai mane vadina Desu. Kaip žinote, daugiausia dirbau kelionių versle, nors pardavęs kompaniją pradėjau prekiauti nuosavybe, sudarinėjau nedidelės vertės sandorius. Kadangi man lieka laisvo laiko, pamaniau, būtų smagu padirbėti vadovaujamam moters.

Ema šią pastabą praleido pro ausis.

— Jei taptumėte valdybos nariu, kaip žiūrėtumėte į priešininkų mėginimą perimti kompaniją?

— Iš pradžių apsimesčiau, kad manęs jų pasiūlymas nedomina, ir žiūrėčiau, kiek galiu juos melžti. Visa paslaptis — kantrybė.

— Ir jokios aplinkybės jūsų nepriverstų susimąstyti apie galimybę kompaniją išlaikyti?

— Ne, jei kaina būtų tinkama.

— O kai „Nacionaliniai autobusai" perėmė jūsų kompaniją, ar nepradėjote nerimauti dėl savo darbuotojų ateities?

— Jeigu jie nebūtų buvę tokie apsnūdę, jau prieš kelerius metus

būtų nujautę, kad šitai artėja, o man kita tokia proga nebūtų pasitaikiusi.

— Bet, jei galima tikėti *Financial Times*, perėmus kompaniją, po mėnesio pusė jūsų darbuotojų, — kai kurie su jumis darbavosi ilgiau nei dvidešimt metų, — buvo atleisti.

— Ir jiems išmokėta šešių mėnesių atlyginimo dydžio premija. Daugelis iš jų be jokio vargo susirado darbo kitur, keli žmonės įsidarbino Baringtono kompanijoje.

— Bet dar po mėnesio „Nacionaliniai autobusai" pašalino jūsų pavardę iš savo kompanijos dokumentų antraščių; kartu dingo ir jūsų reputacija, kurią susikūrėte per daugelį metų.

— Ištekėjusi už Hario Kliftono jūs irgi atsisakėte savo pavardės, — atsakė Desas, — bet šitai jums nesutrukdė tapti Baringtono kompanijos pirmininke.

— Neturėjau kito pasirinkimo; nujaučiu, kad ateityje gali pasikeisti net ir tai.

— Pažvelkime tiesai į akis: galų gale negalima sau leisti būti sentimentaliam.

— Nesunku nutuokti, kaip tapote tokiu šauniu verslininku, Desai, ir kodėl galėtumėte būti idealus atitinkamos kompanijos direktorius.

— Džiaugiuosi, kad jums taip atrodo.

— Bet man vis tiek reikia pasikalbėti su kolegomis, jei kartais jie su manimi nesutiktų. Kai pasikalbėsiu, pranešiu.

— Lauksiu, Ema.

7

Kitą dieną, prieš devynias, Sebastijonas atvyko į Amerikos ambasadą Grovnerio aikštėje, ketindamas susitikti su ambasadoriumi.

Jam užsiregistravus, jūrų laivyno seržantas palydėjo jį į antrą aukštą ir pabeldė į duris koridoriaus gale. Sebas nustebo, kai duris atidarė ponas Sulivanas.

— Miela tave matyti, Sebai. Užeik.

Sebas įėjo į kabinetą, kurio langai žvelgė į Grovnerio sodus, bet atsiveriančiu vaizdu nesigrožėjo.

— Gal norėtum kavos?

— Ne, pone, dėkoju, — atsakė Sebas; jis taip nervinosi, kad negalėjo mąstyti apie nieką kita, tik apie tai, kaip pradėti pokalbį.

— Na, kuo galėčiau padėti? — atsisėdęs prie stalo paklausė ambasadorius.

Sebas liko stovėti.

— Pone, norėčiau gauti jūsų leidimą prašyti jūsų dukters rankos.

— Kaip nuostabiai senamadiška, — pratarė ponas Sulivanas. — Sujaudintas, Sebai, kad varginaisi čia eidamas; jei Samanta to nori, aš sutinku.

— Nežinau, ko ji nori, pone, — prisipažino Sebas, — nes jos dar neklausiau.

— Tada linkiu tau sėkmės, nes, patikėk, mudu su jos motina labai apsidžiaugtume.

— Man jau ramiau, — pratarė Sebas.

— O savo tėvams jau sakei?

— Vakar vakare, pone.

— Ir ką jie apie tai mano?

— Mama be galo patenkinta, bet tėvas pasakė, kad jei Sima turi pakankamai sveiko proto, mane atstums.

Sulivanas nusišypsojo.

— Bet jeigu ji pasakys „taip“, ar gebėsi jai suteikti tokį gyvenimą, prie kokio ji yra pratusi? Kaip žinai, ji tikisi tapti mokslininke, o jiems mokama ne per daugiausia.

— Stengsiuosi, pone. Mane ką tik paaukštino banke, dabar esu

antras žmogus turto skyriuje. Manau, žinote, jog visai neseniai tapau Baringtono kompanijos valdybos nariu.

— Tavo žodžiai nuteikia viltingai, Sebai; atvirai kalbant, Mariona vis svarstė, kodėl taip delsi.

— Ar tai reiškia, kad gavau jūsų palaiminimą?

— Neabejotinai taip. Tik niekada nepamiršk, kad Samanta, kaip ir tavo motina, nustato atitinkamas normas, su kuriomis mums, eiliniams mirtingiesiems, sunku taikstytis, nebent kaip tavo tėvas vadovautumėmės tuo pačiu moralės kompasu. O dabar, kai viską išsiaiškinome, gal norėtum prisėsti?

Tą rytą grįžęs į Sitį Sebas ant stalo rado Adriano Slouno raštelį, kuriuo buvo kviečiamas nedelsiant ateiti į jo kabinetą.

Sebastijonas suraukė kaktą. Pastaruosius kelis mėnesius vienintelis vaizdas jo radaro ekrane buvo tiesioginis viršininkas. Jam nė karto nepavyko įtikti Slounui nuo tos akimirkos, kai Sedrikas Hardkastlas jį paskyrė turto skyriaus viršininko pavaduotoju. Slounui visada pavykdavo sudaryti įspūdį, kad jis labai šauniai dirba; atvirai kalbant, jo skyriaus įplaukos ir pelnas kiekvieną mėnesį būdavo įspūdingi. Vis dėlto jis kažkodėl nepasitikėjo Sebu ir nė nesistengė patikėti; tiesą sakant, jis traukdavosi Sebui iš kelio, kad tik šis nesužinotų ko nors daugiau. Iš vieno kolegos Sebas buvo girdėjęs, kad vos paminėjusiam jo vardą Slounas nedvejodamas sumanydavo kaip nors pakenkti.

Sebas svarstė, ar nederėtų apie tai užsiminti Sedrikui, bet mama taip elgtis nepatarė — Slounas vis tiek galiausiai sužinotų, ir tada pasidarytų Sebui dar priešiškesnis.

— Šiaip ar taip, — pridūrė Ema, — turėtum išmokti tvirtai stovėti ant žemės ir nemanyti, kad Sedrikas puls tau šluostyti nosies kiekvienąkart, kai tik susidursi su sunkumais.

— Viskas labai gerai, — atsakė Sebas, — bet ką dar galėčiau padaryti?

— Dirbk savo darbą ir stenkis viską atlikti gerai, — patarė Ema. — Nes Sedrikui tik tas ir svarbu.

— Bet aš taip ir darau, — nenurimo Sebas. — Tai kodėl Slounas taip su manimi elgiasi?

— Viską galėčiau paaiškinti vienu žodžiu, — atsakė Ema. — Pavydas. Pratinkis, jei tikiesi kopti karjeros laiptais.

— Bet dirbant ponui Hardkastlui man niekada nebuvo kilę tokių bėdų.

— Aišku, kad ne, nes Sedrikas į tave niekada nežiūrėjo kaip į augančią grėsmę.

— Slounas mano, kad aš jam keliu grėsmę?

— Taip. Jam atrodo, kad tu kėsiniesi į jo darbą, todėl jis darosi vis uždaresnis, įtaresnis, jaučiasi vis nesaugesnis, kaip nori, taip vadink. Bet, kaip mėgsta sakyti Desas Meloras, tu tik žiūrėk, kaip išsukti uodegą.

Sebui atėjus pas Slouną, viršininkas čiupo jautį už ragų nepaisydamas, kad kiekvieno žodžio klausosi sekretorė.

— Kadangi šįryt atėjęs tavęs neradau darbo vietoje, manau, kad buvai išvykęs pas klientą.

— Ne, buvau Amerikos ambasadoje asmeniniu reikalu.

Šitai Slouną akimirkai užčiaupė.

— Na, kai ateityje tvarkysi asmeninius reikalus, tvarkyk savo, o ne kompanijos laiku. Mes dirbame banke, o ne kokios nors draugijos klube.

Sebas sugriežė dantimis.

— Įsidėmėsiu, Adrianai.

— Norėčiau, kad darbo valandomis į mane kreiptumeisi „pone Slounai“.

— Ar yra dar kokių nors klausimų... pone Slounai? — paklausė Sebas.

— Ne, šiuo metu nėra, bet iki darbo dienos galo norėčiau ant savo stalo matyti mėnesio ataskaitą.

Sebas grįžo į savo kabinetą džiaugdamasis, kad žengia žingsniu toliau nei Slounas — mėnesio ataskaitą jis jau buvo parengęs savaitgalį. Dešimtą mėnesį iš eilės jo skaičiai vis augo, nors visai neseniai Sebui paaiškėjo, kad Slounas savo rezultatus prideda prie jo rezultatų ir visą garbę prisiima sau. Jei Slounas vylėsi, kad tokia taktika Sebą galiausiai sugniuždys, o gal net privers atsistatydinti, galėjo to nė neslėpti. Sebas žinojo, kad iki Sedrikas vadovaus bankui, jis bus saugus, ir jam nereikės bijoti Slouno, nes pirmininkas puikiai moka skaityti tarp eilučių.

Pirmą valandą gretimais kavinėje Sebas nusipirko sumuštinį su kumpiu ir eidamas jį suvalgė; mamai šitai nepatiktų — jei kitaip negalima, valgyk prie darbo stalo, tik ne eidamas.

Ieškodamas taksi jis mąstė apie kai kurias derybų pamokas, išmoktas iš Sedriko: kertinės žinios, subtilūs niuansai, bet dažniausiai — senas geras sveikas protas.

— Žinok, kiek pats išgalėsi, niekada nepersitempk ir pasistenk nepamiršti, kad kita pusė irgi tikisi pelno. Ir užmegzk stiprius ryšius, nes atėjus sunkiems laikams jie tau bus tarsi gelbėjimosi lynas; bankininkystei galioja viena tiesa: sunkūs laikai ateis. Beje, — pridūrė, — niekada nepirk mažmenomis.

— Kas jus to išmokė? — paklausė Sebas.

— Džekas Benis.

Apsiginklavęs patikimais Sedriko Hardkastlo ir Džeko Benio patarimais Sebas leidosi ieškoti sužadėtuvių žiedo. Pagalbininką jam pasiūlė senas mokyklos laikų bičiulis Viktoras Kaufmanas, dabar dirbantis tėvo banke, užsienio valiutos skyriuje, už kelių kvartalų nuo „Farting's“ banko. Jis patarė Sebui apsilankyti Hatono soduose, pas poną Alaną Gardą.

— Jis tau parinks didesnį akmenį už pusę kainos, kurią sumokėtum bet kurioje centrinės gatvės juvelyrikos parduotuvėje.

Sebas valgė eidamas ir ieškodamas taksi, nes žinojo, kad po valandos privalo būti prie savo darbo stalo, jei nenori vėl supykdyti Adriano Slouno. Taksi sustojo prie žalių durų, pro kurias Sebas būtų pravažiavęs, jei ant jų nebūtų dailiai užrašyto numerio 47. Jokios užuominos apie viduje slypinčias brangenybes. Sebas suprato, kad teks bendrauti su uždaru, atsargiu žmogumi.

Sebas paspaudė skambutį, ir po akimirkos jį pasitiko dikensiškas personažas ilgomis juodomis garbanomis, su šlike ant pakaušio. Kai Sebas pasakė, jog yra Viktoro Kaufmano bičiulis, skubiai buvo palydėtas į pono Gardo buveinę.

Ne aukštesnis nei penkių pėdų liesas žmogelis, vilkįs kasdieniais drabužiais — prasegtais marškiniais ir gerokai padėvėtais džinsais — pakilo nuo darbo stalo ir šiltai nusišypsojo būsimam klientui. Išgirdęs Kaufmano pavardę, jis dar plačiau nusišypsojo ir patrynė rankas, tarsi ruošdamasis ridenti kauliuką.

— Jei esi Solo Kaufmano bičiulis, turbūt nori *Koh-I-Noor* deimanto už penkis svarus.

— Už keturis, — atsakė Sebas.

— O tu net ne žydas.

— Ne, — sutiko Sebas, — bet mokiausi pas jorkšyrietį.

— Tada viskas aišku. Na, kuo galiu padėti, jaunuoli?

— Ieškau sužadėtuvių žiedo.

— Kas ta laimingoji mergina?

— Amerikietė, vardu Sima.

— Vadinasi, mums teks surasti Simai ką nors ypatinga, tiesa?

Ponas Gardas atidarė stalo stalčių, išėmė krūvą ant žiedelio suvertų raktų ir išsirinko vieną raktelį. Jis nuėjo prie sienoje įrengto didelio seifo, atrakino sunkias duris ir jas atidaręs parodė tuziną gražiai sudėtų padėklų. Minutėlę padvejojęs jis parinko trečią padėklą nuo apačios ir jį ištraukęs padėjo ant stalo.

Sebui mirktelėjo keli deimančiukai. Jis kelias akimirkas juos apžiūrėjo, o paskui neskubėdamas papurtė galvą. Juvelyras nieko nesakė. Jis nunešė padėklą atgal į seifą ir ištraukė buvusį aukščiau.

Sebas dar kurį laiką apžiūrinėjo tviskančius didėlesnius akmenukus, bet ir šitie jam netiko.

— Ar tu tikras, kad išgalėsi vesti tą merginą? — paklausė juvelyras, imdamas trečią padėklą nuo viršaus.

Vaikino akys sušvito vos pamačius mažutyčių deimantų spiečiaus apsuptą safyrą, pūpsantį juodo aksominio padėklo vidury.

— Šitas, — nedvejodamas pasakė.

Gardas paėmė nuo stalo didinamąjį stiklą ir atidžiau apžiūrėjo žiedą.

— Šis gražuolis safyras atkeliavo iš Ceilono ir yra pusantro karato. Aštuoni deimančiukai — visi po pusę karato; jie visai neseniai atgabenti iš Indijos.

— Kiek?

Gardas kurį laiką tylėjo.

— Nujaučiu, kad būsi nuolatinis mano klientas, — galiausiai pratarė, — todėl gundausi tau parduoti šį nuostabų žiedą už jo pirminę kainą. Sakykim, šimtas svarų, ką?

— Galite sakyti, ką tik norite, bet šimto svarų neturiu.

— Pažvelk į tai kaip į investiciją.

— Kam?

— Žinai, ką padarysiu, — kalbėjo Gardas grįždamas prie stalo ir atversdamas didelę sąskaitų knygą. Jis pravertė kelis puslapius, o paskui nuvedė smiliumi per surašytus skaičius. — Norėdamas įrodyti, jog tikrai neabejoju, kad būsi nuolatinis mano klientas, parduosiu tau žiedą už tiek, kiek pats sumokėjau. Šešiasdešimt svarų.

— Mums teks grįžti prie apatinės lentynos, — nenorom pratarė Sebas.

Gardas plačiai skėstelėjo rankomis.

— Kaip vargšas žmogus gali tikėtis uždirbti, kai tenka derėtis su tokiais nuožmiais pirkėjais kaip tu? Mažiausia mano siūloma kaina, — jis akimirką nutilo, — penkiasdešimt svarų.

— Bet aš savo banko sąskaitoje teturiu kokius trisdešimt svarų.

Gardas kelias akimirkas svarstė.

— Tada sutarkime dėl dešimties svarų rankpinigių ir po penkis svarus per mėnesį vienerius metus.

— Bet galiausiai susidarys septyniasdešimties svarų suma.

— Vienuolika mėnesių.

— Dešimt.

— Sutarta, jaunuoli. Tikiuosi, tokių susitarimų bus dar daug, — pridūrė spausdamas Sebui ranką.

Sebas išrašė čekį dešimčiai svarų, o ponas Gardas tuo metu išrinko raudonos odos dėžutę, į kurią ketino įdėti žiedą.

— Malonu su tavimi derėtis, pone Kliftonai.

— Turiu vieną klausimą, pone Gardai. Kada galėsiu apžiūrėti viršutinę lentyną?

— Kol netapsi banko valdybos pirmininku, negalėsi.

8

Likus dienai iki Hariui išskrendant į Maskvą, Britanijos užsienio reikalų ministras Maiklas Stuartas pasikvietė Rusijos ambasadorių į savo kabinetą Vaithole ir Jos Didenybės vyriausybės vardu stipriausiais įmanomais žodžiais išreiškė protestą prieš gėdingą elgesį su Anatolijumi Babakovu. Jis žengė taip toli, kad pasiūlė paleisti Babakovą iš kalėjimo ir nedelsiant atšaukti draudimą pardavinėti jo knygą.

Vėliau spaudai pateiktas pono Stuarto pranešimas atsidūrė visos šalies laikraščių pirmuosiuose puslapiuose; *The Times* ir *Guar-*

dian parašė ministrą palaikančius vedamuosius; abiejuose laikraščiuose buvo paminėta populiaraus rašytojo Hario Kliftono surengta kampanija.

Po pietų, trečiadieninės sesijos metu, ministrui pirmininkui atsakinėjant į klausimus, opozicijos lyderis Alekas Daglas-Houmas išreiškė susirūpinimą Babakovo padėtimi ir kreipėsi į parlamentarus, prašydamas boikotuoti dvišalį susitikimą su sovietų lyderiu Leonidu Brežnevu, turėjusį įvykti tą patį mėnesį Leningrade.

Kitą dieną keliuose laikraščiuose pasirodė trumpos biografinės apybraižos apie Babakovą, taip pat jo žmonos Jelenos nuotraukos. *Daily Mirror* jo knygą pavadino laiko bomba; išspausdinta knyga susprogdintų visą sovietų režimą. Haris svarstė, iš kur jie gali žinoti, jei neperskaitė knygos. Vis dėlto suprato, kad stengdamasis padėti seras Alanas padarė viską, ką galėjo, todėl dabar buvo pasiryžęs įvykdyti ir savo pažadą.

Per naktinį skrydį į Maskvą Haris kelis kartus perskaitė konferencijos pranešimą, o Britų užsienio oro linijų korporacijos lėktuvui nusileidus Šeremetjevo oro uoste jis buvo įsitikinęs, kad pradėta kampanija įgauna pagreitį ir kad jis rėš tokią kalbą, kuria didžiuotųsi ir Džailzas.

Muitinėje Haris užtruko ilgiau nei valandą — jo lagaminą muitininkai iškrovė du kartus, o paskui jam du kartus teko vėl viską susikrauti. Buvo akivaizdu, kad jis — nelaukiamas svečias. Kai Harį pagaliau paleido, jis ir keli kiti delegatai buvo suvaryti į seną mokyklinį autobusiuką, kuris nudardėjo miesto centro link; maždaug po penkiasdešimties minučių autobusiukas sustojo prie „Didžiojo" viešbučio. Haris buvo mirtinai pavargęs.

Administratorė patikino, kad jam, britų delegacijos vadovui, paskirtas vienas iš geriausių viešbučio numerių. Ji padavė jam raktą, ir kadangi liftas neveikė, o porterių čia apskritai nebuvo, Haris tempė lagaminą į septintą aukštą. Atrakinęs duris jis įžengė į vieną iš geriausių viešbučio kambarių.

Kukliai apstatyta dėžutė jam priminė mokyklos dienas Šv. Bedoje. Baldus atstojo lova su plonu gumbuotu čiužiniu ir stalas, išdegintas nuorūkomis ir išmargintas alaus stiklinių apskritimais. Kampe buvo praustuvė su čiaupu, iš kurio varvėjo šaltas vanduo, nesvarbu, ar čiaupas užsuktas, ar atsuktas. Panorėjus išsimaudyti, kaip buvo teigiama raštelyje, reikia eiti į vonios kambarį pačiame koridoriaus gale: *Nepamirškite rankšluosčio; vonioje negalima maudytis ilgiau nei dešimt minučių; nepalikite varvančio čiaupo.* Čia jam taip viskas priminė senąją mokyklą, kad išgirdus beldžiant į duris Hario nebūtų nustebinusi vyresnioji sesuo, atėjusi patikrinti panagių.

Kadangi kambaryje nebuvo mini baro, kokiu nors sausainiu ar bandele nė nekvepėjo, Haris nusileido laiptais pavakarieniauti su kolegomis. Po vieno savitarnos vakarienės patiekalo jam ėmė aiškėti, kodėl Binghamo žuvies paštetas Sovietų Sąjungoje yra delikatesas.

Haris nusprendė anksti atsigulti, nes programoje buvo numatyta, kad svarbiausią pranešimą visiems konferencijos dalyviams jis skaitys rytą, vienuoliktą valandą.

Atsigulti jis atsigulė, tačiau užmigo tik po kelių valandų, bet ne tik todėl, kad čiužinys gumbuotas, kad antklodė plona kaip popierius, o pro nesueinančias nailonines užuolaidas visas kambario kertes apšvietė akinantys neoniniai žibintai. Kai jis pagaliau užsnūdo, Bristolyje buvo vienuolikta valanda vakaro, o Maskvoje — antra nakties.

Kitą rytą Haris atsikėlė anksti ir nutarė pasivaikščioti po Raudonąją aikštę. Negalėjai nepamatyti Lenino mauzoliejaus, kuris ir buvo svarbiausias visoje aikštėje, nuolat primenantis, kas įkūrė Sovietų valstybę. Kremlių saugojo didžiulė bronzinė patranka — dar vienas pergalės simbolis. Net apsivilkus paltą, kurį pasiimti primygtinai įsiūlė Ema, ir pasistačius apykaklę, Hariui greitai iš šal-

čio paraudo ausys ir nosis. Dabar jis suprato, kodėl rusai dėvi tas įspūdingas kailines kepures, ilgus paltus ir ryši šalikus. Vietiniai gyventojai ėjo pro šalį, skubėdami į darbą, ir retas kuris atkreipdavo į jį dėmesį, nors jis be paliovos pliaukšėjo sau kur papuola, kad būtų šilčiau.

Hariui grįžus į viešbutį anksčiau nei ketino, durininkas jam įteikė laiškelį. Konferencijos pirmininkas Pjeras Bošaras vylėsi, kad jiedu galės papusryčiauti viešbučio valgomajame.

— Jums paskyriau vienuoliktą valandą, šiandien ryte, — pasakė Bošaras, jau spėjęs atsisakyti plaktos kiaušinienės, nė iš tolo neturinčios nieko bendra su višta. — Rytinės konferencijų sesijos visada būna gausiausiai lankomos. Konferenciją pradėsiu pusę vienuoliktos, pasveikinsiu jos dalyvius, atvykusius iš septyniasdešimt dviejų šalių. Rekordinis dalyvių skaičius, — prancūziškai manieringai pridūrė. — Suprasite, kad kalbą baigiu, kai priminsiu delegatams, jog vienoje srityje rusai lenkia visą pasaulį, — Haris kilstelėjo antakį. — Balete. Mums pasisekė, kad šįvakar galėsime nueiti į Didįjį teatrą pažiūrėti „Gulbių ežero“. Šitai pranešęs konferencijos dalyviams, pakviesiu jus į sceną pradėti konferenciją įžangine kalba.

— Aš pamalonintas, — pratarė Haris, — nersiuosi iš kailio.

— Nereikia, — atsakė Bošaras. — Komitetas vienbalsiai nusprendė, kad pagrindinis pranešėjas turite būti jūs. Mes visi žavimės jūsų sumanyta kampanija dėl Anatolijaus Babakovo. Šiuo klausimu domisi tarptautinė spauda; juoksitės sužinojęs, kad KGB manęs paklausė, ar negalėtų susipažinti su jūsų pranešimu.

Po šių Bošaro žodžių akimirką Hariui buvo neramu. Iki tol jis nebuvo įsisąmoninęs, kaip plačiai užsienio šalyse nuskambėjusi jo pradėta kampanija, kiek daug iš jo laukiama. Jis pažvelgė į laikrodį vildamasis, kad pakaks laiko dar kartą peržvelgti kalbą, baigė gerti kavą, atsiprašė Bošaro ir skubiai grįžo į savo kambarį. Jam palengvėjo pamačius jau veikiantį liftą. Hariui nereikėjo priminti, kad

kitos tokios galimybės pačios Rusijos kieme garsiai šaukti apie Babakovo bylą nebebus.

Jis kone bėgte užlėkė į savo kambarį ir pravėrė nedidelio staliuko stalčių, kuriame buvo palikęs pranešimą. Pranešimo stalčiuje nebebuvo. Apieškojęs kambarį suprato, kad taip norėtą nusičiupti pranešimą dabar turi KGB.

Haris vėl pažvelgė į laikrodį. Iki konferencijos atidarymo liko keturiasdešimt minučių; konferencijoje jis turės perskaityti pranešimą, kurį rengė ištisą mėnesį, tačiau popieriuje išdėstytos kalbos jis nebeturi.

Raudonojoje aikštėje nuskambėjus kurantams, Haris drebėjo kaip mokinukas, besirengiantis pokalbiui su direktoriumi, bet tekstą turintis tik galvoje. Jam neliko jokio pasirinkimo — teks pasitikrinti atmintį.

Haris neskubėdamas nusileido laiptais. Dabar puikiai suprato, kaip jaučiasi aktorius, likus kelioms akimirkoms iki pakylant uždangai, ir įsiliejo į kitų konferencijos dalyvių srautą, plaukiantį konferencijų centro link. Kai įžengė į salę, tenorėjo grįžti į kambarį ir užsirakinti. Šurmuliuojančių rašytojų sausakimša patalpa jį baugino labiau nei artėjantys vokiečiai.

Jau dabar kimšte prikimštoje salėje keli konferencijos dalyviai ieškojo vietų. Bet, kaip buvo nurodęs Bošaras, Haris patraukė į priekį ir atsisėdo antros eilės gale. Apsižvalgęs pastebėjo grupelę stambių vyriškių bejausmiais veidais, vilkinčių ilgus juodus paltus, tolygiai pasiskirsčiusių po visą salę ir nugaromis atšlijusių į sieną. Juos vienijo dar vienas bruožas — nebūtum pasakęs, kad bent vienas iš jų per gyvenimą būtų perskaitęs kokią knygą.

Bošaras baigė įžanginę kalbą, sugavo Hario žvilgsnį ir šiltai jam nusišypsojo.

— O dabar — toji akimirka, kurios jūs visi laukėte, — kalbėjo jis. — Į jus kreipsis mūsų garsusis kolega iš Anglijos, devynių itin

didelio pasisekimo sulaukusių detektyvinių romanų apie detektyvą seržantą Viljamą Varviką autorius. Labai norėčiau, kad manasis prancūziškasis antrininkas inspektorius Bonua būtų nors pusę tiek populiarus. Gal sužinosime, kodėl taip?

Nuslūgus juoko bangai, Bošaras tęsė:

— Su malonumu kviečiu kreiptis į konferencijos dalyvius anglų PEN klubo prezidentą Harį Kliftoną.

Haris neskubėdamas pakilo į sceną, stebėdamasis tokia daugybe blykstėmis švysčiojančių fotografų; be to, kiekvieną jo žingsnį paslapčia sekė visa komanda televizijos darbuotojų.

Prieš eidamas į tribūną jis paspaudė Bošarui ranką. Haris giliai įkvėpė ir pakėlė akis į susirinkusiuosius jį sušaudyti.

— Pone prezidente, — kreipėsi jis, — leiskite pradėti padėka už gražius žodžius, bet turėčiau jus įspėti, kad šiandien nekalbėsiu nei apie detektyvą seržantą Viljamą Varviką, nei apie inspektorių Benua; kalbėsiu apie žmogų, kuris nėra fikcinis personažas, kuris iš kūno ir kraujo, kaip ir visi mes, susirinkę į šią salę; apie žmogų, kuris šiandieną negali dalyvauti šioje konferencijoje, nes uždarytas tolių toliausiai, Sibiro gulage. Kuo jis nusikalto? Parašė knygą. Aš, savaime suprantama, kalbu apie kankinį — sąmoningai pavartojau šį žodį — Anatolijų Babakovą.

Net Harį nustebino prapliupę plojimai. Paprastai konferencijos apie knygas nebūna gausiai lankomos — susirenka mąslūs mokslo žmonės, kurie, pranešėjui atsisėdus, mandagiai pliaukšteli keletą kartų, ir tiek. Vis dėlto ši pertraukėlė davė jam kelias akimirkas susikaupti.

— Kiek iš mūsų, esančių šioje salėje, skaitė knygas apie Hitlerį, Čerčilį ar Ruzveltą? Apie tris iš keturių lyderių, nulėmusių Antrojo pasaulinio karo baigtį? Iki šiol vienintelė šalies viduje parašyta apybraiža apie Josifą Staliną, pasirodžiusi už Sovietų Sąjungos ribų, tebuvo propagandinė brošiūra, kurią cenzūravo KGB pareigūnai.

Kaip visi žinote, tą knygą į anglų kalbą išvertęs žmogus buvo taip nusivylęs tuo leidiniu, jog nusprendė pats parašyti nesankcionuotą biografiją, kuri iš neabejotinai kitokios perspektyvos mums atskleistų žmogų, visiems žinomą Dėdės Džo vardu. Bet, vos išleidus knygą, visas tiražas buvo sunaikintas, leidėjas užčiauptas, o po tariamo teismo proceso jos autorius nušluotas nuo žemės paviršiaus. Kalbu ne apie Hitlerio Vokietiją, o apie šiandieninę Rusiją. Gal kam nors iš jūsų būtų įdomu sužinoti, ką Anatolijus Babakovas parašė, kad privertė valdžią taip tironiškai pasielgti; man būtų įdomu. Šiaip ar taip, sovietai ir toliau nesiliauja trimituoti apie savosios utopinės valstybės šlovę; jie mus tikina, kad toks valstybės modelis — pavyzdys visam likusiam pasauliui; neva, bėgant laikui, mes nebeturėsime kito pasirinkimo ir mums teks tą modelį kopijuoti. Pone prezidente, jeigu jau taip yra, kodėl mums neperskaičius oponuojančios nuomonės ir patiems nesusidarius įspūdžio? Nepamirškime, kad „Dėdė Džo“ buvo parašyta žmogaus, daugiau nei vienuolika metų vos per žingsnį stovėjusio Stalinui už nugaros, slapčiausių Stalino minčių patikėtinio, kasdienio jo gyvenimo liudininko. Bet, kai Babakovas nutarė parašyti savąjį visų įvykių variantą, niekam, įskaitant ir sovietinius žmones, nebuvo leista susipažinti su jo mintimis. Įdomu, kodėl?

— Niekur, jokiame Anglijos, Amerikos, Australijos, Afrikos ar Pietų Amerikos knygyne nerasite nė vieno „Dėdės Džo“ egzemplioriaus; taip pat tos knygos tikrai nerasite ir Sovietų Sąjungoje. Gal ta knyga klaikiai parašyta, nuobodi, bevertė ir nenusipelno mūsų brangaus laiko? Tai bent leiskite mums patiems nuspręsti, ar taip ir yra.

Per salę nuvilnijo dar viena aplodismentų banga. Hariui teko slėpti šypsnį — jis pastebėjo, kad ilgais juodais paltais vilkintys žmonės ir toliau tebestovi susikišę rankas į kišenes, o kai vertėjas išvertė jo žodžius, jų veidų išraiška nepasikeitė.

Palaukęs, kol plojimai nurims, Haris ėmėsi apibendrinimo.

— Šiandieną šioje konferencijoje dalyvauja istorikai, biografai, mokslininkai, net keli rašytojai, ir jie visi neabejoja, jog naujausi jų darbai bus publikuoti, kad ir kaip aštriai jie kritikuotų vyriausybes, vadovus, net politinę sistemą. Kodėl? Nes atvyko iš šalių, kurios moka priimti kritiką, satyrą, parodiją, net pašaipą, kurių piliečiais pasitikima ir jiems leidžiama susidaryti savo nuomonę apie knygos privalumus. Sovietų Sąjungos rašytojai publikuojami tik tada, jei valstybė pritaria tam, ką jie sako. Kiek iš jūsų, sėdinčių šioje salėje, kamuotumėtės kalėjime, jei būtumėte gimę Rusijoje? Kreipiuosi į šios didžios šalies vadovus: kodėl jūsų žmonėms nesuteikus tokių pačių privilegijų, kurios mums, vakariečiams, savaime suprantamos? Galite pradėti nuo Anatolijaus Babakovo išlaisvinimo ir jo knygos publikavimo. Na, jei nebijote šio laisvės skleidėjo. Nenurimsiu, kol „Dėdės Džo“ negalėsiu įsigyti „Hatchards“, knygyne Pikadilyje, „Doubledays“ Penktajame aveniu, „Dymocks“ Sidnėjuje ir „George's“ Parko gatvėje, Bristolyje. Bet labiausiai norėčiau tą knygą išvysti Lenino bibliotekos Vozdviženkos gatvėje, keli šimtai jardų nuo šios salės, lentynose.

Nors plojimai buvo kurtinantys, Haris tik įsitvėrė pulto, nes dar nebuvo išdėstęs paskutinės pastraipos. Palūkėjęs, kol salė visai nutils, jis pakėlė akis ir pridūrė:

— Pone prezidente, britų delegacijos vardu turiu garbės pakviesti poną Anatolijų Babakovą skaityti pagrindinio pranešimo kitais metais vyksiančioje tarptautinėje konferencijoje Londone.

Visi klausytojai, nevilkintys juodais paltais, pakilo ir stovėdami apdovanojo Harį ovacijomis. Ložėje salės gale sėdintis vyresnysis KGB pareigūnas atsisuko į savo viršininką ir pratarė:

— Žodis žodin. Turbūt jis turėjo atsarginę kalbos kopiją, apie kurią nežinojome.

— Pirma linija skambina ponas Naulsas, pirmininke.

Ema spustelėjo telefono mygtuką.

— Laba diena, Džimai.

— Laba diena, Ema. Pamaniau, paskambinsiu, nes Desmondas Meloras sako, kad buvo su jumis susitikęs; jo manymu, susitikimas praėjo visai gerai.

— Neabejoju, kad jis taip mano, — atsakė Ema. — Turiu pripažinti, kad ponas Meloras man paliko įspūdį. Jis — neabejotinai sumanus verslininkas, savo srityje sukaupęs didelę patirtį.

— Sutinku, — kalbėjo Naulsas. — Ar galiu teigti, kad rekomenduosite jį į valdybos narius?

— Ne, Džimai, negalite. Ponas Meloras turi daug žavingų savybių, bet, mano galva, turi ir vieną didelę ydą.

— Įdomu, kokią?

— Jį domina tik vienas asmuo — jis pats. Žodis „lojalumas" jam — prakeiksmas. Kai sėdėjau ir klausiausi pono Meloro, jis man priminė tėvą, o aš norėčiau, kad valdyboje būtų į mano senelį panašūs žmonės.

— Dabar jaučiuosi patekęs į labai nemalonią padėtį.

— Kodėl, Džimai?

— Aš pirmas rekomendavau Melorą į valdybą, ir jūsų sprendimas silpnina mano pozicijas.

— Apgailestauju girdėdama, kad taip jaučiatės, Džimai, — pasakė Ema ir kiek patylėjusi pridūrė: — Aišku, aš suprasiu, jei sumanysite atsistatydinti.

Likusią dieną Haris spaudė rankas žmonėms, kurių niekada nebuvo matęs; keli iš jų pažadėjo skleisti žinią apie Babakovo bylą savo šalyse. Tokius džiaugsmingus sveikinimus politikas Džailzas priimdavo visai natūraliai, o Harį tai vargino. Vis dėlto jis džiauge-

si, kad per pastarųjų rinkimų kampaniją jis su savo svainiu šukavo Bristolio gatves, nes dabar suprato, kiek daug iš jo išmoko.

Kai įlipo į autobusą, vežantį konferencijos dalyvius į Didįjį teatrą, buvo taip pavargęs, kad baiminosi užmigti per spektaklį. Tačiau, vos pakilus uždangai, jis sunkiai nustygo vietoje išbudintas šokėjų artistiškumo, jų talento, gracijos ir energijos; jis negalėjo atplėšti nuo scenos akių. Kai galiausiai uždanga nusileido, Haris neabejojo, kad šioje srityje Sovietų Sąjunga išties pirmauja pasaulyje.

Kai grįžo, viešbučio administratorius jam padavė raštelį, kad ryte, be dešimties aštuntą, jį paims ambasados automobilis ir nuveš papusryčiauti su ambasadoriumi. Vadinasi, jam liks daugiau nei pakankamai laiko iki dvyliktos valandos skrydžio į Londoną.

Vestibiulio kampe tyliai sėdėjo du vyriškiai ir stebėjo kiekvieną jo judesį. Haris žinojo, kad jie gerokai anksčiau už jį perskaitė ambasadoriaus laiškelį. Jis paėmė raktą, plačiai jiems nusišypsojo, palinkėjo labos nakties ir liftu pasikėlė į septintą aukštą.

Nusirengęs Haris krito ant lovos ir greitai užmigo giliu miegu.

9

— Prastas ėjimas, mama.

— Kodėl? — nesuprato Ema. — Džimas Naulsas niekada nebuvo labai lojalus; atvirai kalbant, džiaugčiausi juo atsikračiusi.

— Prisimeni, ką apie J. Edgarą Huverį sakė Lindonas Džonsonas? Verčiau laikysiu jį palapinėje, kad myžtų laukan, nei išmestą iš palapinės, kad myžtų vidun.

— Kartais imu ir susimąstau, kodėl mudu su tėvu išmetėme tiek pinigų tavo auklėjimui. Bet kaip Naulsas galėtų mums pakenkti?

— Jis turi informacijos, galinčios sužlugdyti kompaniją.

— Jis nedrįstų paviešinti karinio jūrų laivyno incidento. Jei paviešintų, niekada nebegautų darbo Sityje.

— Jam nė nereikia viešinti. Jam tereikia tyliai papietauti savo klube su Aleksu Fišeriu, ir ledi Virginija jau po pusvalandžio kuo smulkiausiai žinotų, kas tą naktį iš tikrųjų nutiko. Gali neabejoti, kad liudydama teismo salėje ji pateiks sensacingų naujienų, kurios sužlugdys ne tik tave, bet ir visą kompaniją. Ne, mama, deja, jei nenori kasdien svarstyti, kada gi pagaliau toji bomba bus numesta, tau teks praryti tą sprangų kąsnį.

— Bet Naulsas jau dabar aiškiai pasakė, kad pasitrauks iš valdybos, jei Meloras netaps direktoriumi.

— Vadinasi, ponui Melorui turi būti pasiūlyta vieta valdyboje.

— Tik per mano lavoną.

— Tavo žodis paskutinis, mama, ne mano.

Tuk, tuk, tuk. Haris praplėšė akis ir sumirksėjo. Tuk, tuk, tuk. Ar kažkas beldžiasi į duris, ar garsas sklinda iš lauko? Tuk, tuk, tuk. Tikrai į duris. Jis nenorėjo kreipti dėmesio, bet beldimas nesiliovė, matyt, taip paprastai nenutils. Tuk, tuk, tuk. Jis nenorom nuleido kojas ant šaltų linoleumo grindų, užsimetė chalatą ir nušlepsėjo prie durų.

Jei Haris ir nustebo pravėręs duris, stengėsi to neparodyti.

— Sveiki, Hari, — pratarė aistringas balselis.

Negalėdamas patikėti Haris spoksojo į merginą, kurią buvo įsimylėjęs prieš dvidešimt metų. Prieš jį stovėjo tiksli dvidešimtmetės Emos kopija, vilkinti sabalų kailinius ir daugiau, jo manymu, nieko. Vienoje rankoje ji laikė cigaretę, kitoje — butelį šampano. Gudrūs tie rusai, pamanė Haris.

— Aš vardu Alina, — sumurkė ji, liesdama jo ranką. — Norėjau su jumis pasimatyti.

— Man atrodo, sumaišėte kambarius, — atsakė Haris.

— Ne, nemanau, — atsakė Alina.

Ji pamėgino pro jį prasmukti, bet Haris tebestovėjo užsikvempęs ant durų, neleisdamas jai praeiti.

— Hari, aš — jūsų atlygis už tokią nuostabią kalbą. Pažadėjau prezidentui padovanoti jums tokią naktį, kokios niekada nepamiršite.

— Jums jau dabar pavyko, — atsakė Haris svarstydamas, kokiam prezidentui Alina dirba.

— Bet vis tiek aš galėčiau būti kuo nors jums naudinga, Hari, tiesa?

— Nenumanau kuo, bet prašau padėkoti savo šeimininkams ir jiems pasakyti, kad manęs šitai nedomina.

Alina atrodė nusivylusi.

— Gal berniukų?

— Ne, dėkoju.

— Pinigų? — siūlė ji.

— Kaip miela, bet pinigų turiu pakankamai.

— Nejau niekuo negalėčiau jūsų sugundyti?

— Na, — prabilo Haris, — kad jau klausiate, yra vienas dalykas, kurio visada troškau; jei jūsų šeimininkai galėtų parūpinti, aš — jų klientas.

— Kas tai galėtų būti, Hari? — paklausė ji, pirmą kartą sužibus vilčiai.

— Nobelio literatūros premija.

Alina sutriko, o Haris nesusilaikęs pasilenkė ir pabučiavo merginai į abu skruostus, tarsi ji būtų mylima tetulė. Jis tyliai uždarė duris ir nuslinko į lovą.

— Po velnių tą moterį, — pratarė dabar jau negalėdamas užmigti.

— Pone Kliftonai, skambina ponas Voganas, — per komutatorių pranešė mergina. — Sako, kad jam skubiai reikia pasikalbėti su ponu Slounu, bet jis išvykęs į konferenciją Jorke ir iki penktadienio negrįš.

— Peradresuokite skambutį jo sekretorei ir paprašykite, kad ji viską sutvarkytų.

— Pone Kliftonai, Sara neatsiliepia telefonu. Manau, dar negrįžo po pietų pertraukos.

— Gerai, sujunkite, — nenorom sutiko Sebas. — Labas rytas, pone Voganai, kuo galiu padėti?

— Esu vyresnysis „Savills" nekilnojamojo turto agentų partneris, — pratarė Voganas, — ir man reikia nedelsiant pasikalbėti su ponu Slounu.

— Ar negalėtumėte palaukti iki penktadienio?

— Ne. Jau turiu kitus du pasiūlymus pirkti Šifnalo ūkį Šropšyre; kadangi penktadienį visos derybos turi būti baigtos, privalau žinoti, ar poną Slouną tebedomina šis reikalas.

— Pone Voganai, gal galėtumėte viską išdėstyti smulkiau, — imdamas parkerį paprašė Sebas, — tada nedelsdamas aiškinsiuosi.

— Gal galėtumėte perduoti ponui Slounui, kad ponas Kolingvudas mielai sutinka su vieno kablelis šešių milijono siūlymu, vadinasi, jei jis tikisi baigti šį sandorį iki penktadienio penktos valandos, man reikės šimto šešiasdešimties tūkstančių svarų užstato.

— Vieno kablelis šešių milijono, — pakartojo Sebas nebūdamas tikras, kad teisingai išgirdo skaičių.

— Taip; savaime suprantama, įskaitant tūkstantį akrų ir namą.

— Žinoma, — pratarė Sebas. — Viską perduosiu ponui Slounui, kai tik jis pasirodys.

Sebas padėjo ragelį. Kalba sukosi apie didesnę sumą, nei jam kada nors teko derėtis dėl nuosavybės Londone, ką jau kalbėti apie ūkį Šropšyre, todėl jis nutarė dar kartą viską patikrinti kreipdamasis

į Slouno sekretorę. Sebas perėjo koridorių, įžengė į jos kabinetą ir rado Sarą kabinančią paltą.

— Laba diena, pone Kliftonai, kuo galėčiau padėti?

— Sara, norėčiau dirstelėti į Kolingvudo bylą, kad galėčiau informuoti poną Slouną, kai jis pasirodys.

Sara suglumo.

— Tokio kliento nepažįstu, bet vis tiek patikrinsiu.

Ji atidarė dokumentų spintelę, pažymėtą A ir K raidėmis, ir mikliai pervertė K raidės bylas.

— Jis nėra pono Slouno klientas, — pasakė. — Turbūt įsivėlė kokia nors klaida.

— Pamėgink paieškoti pagal Šifnalo ūkį, — pasiūlė Sebas.

Sara įniko į S—Z bylas, bet ir vėl papurtė galvą.

— Gal aš suklydau, — pasakė Sebas. — Gal bus geriau, jei ponui Slounui apie tai neužsiminsi, — pridūrė, Sarai uždarius spintelę.

Sebas neskubėdamas grįžo į savo kabinetą, uždarė duris ir kurį laiką mąstė apie pokalbį su ponu Voganu, o paskui pakėlė ragelį ir surinko telefonų tinklo informacijos biuro numerį.

Kai galiausiai ragelyje pasigirdo balsas, Sebas paprašė pono Kolingvudo iš Šifnalo ūkio Šropšyre numerio. Po kelių akimirkų vėl pasigirdo operatorės balsas:

— Ponas D. Kolingvudas, Šifnalo ūkis, Šifnalas?

— Turėtų būti tas pats. Gal galėtumėte pasakyti jo numerį?

— Deja, ne, pone. Jis — buvęs abonentas.

— Bet reikalas labai svarbus.

— Gali būti, pone, bet man jokiu būdu neleidžiama teikti buvusių abonentų numerių, — ragelyje nutilo.

Kelias akimirkas padvejojęs Sebas vėl pakėlė ragelį ir surinko vidaus numerį.

— Pirmininko kabinetas, — pranešė pažįstamas balsas.

— Reičele, man reikia penkiolikos minučių pasikalbėti su bosu.

— Penktą keturiasdešimt penkios, bet ne ilgiau nei penkiolika minučių, nes šeštą jis turi susitikti su pirmininko pavaduotoju, o ponas Bačananas niekada nevėluoja.

Ambasados „Rolls Royce“ su Sąjungos vėliavėlėmis iš abiejų pusių laukė prie „Didžiojo“ viešbučio gerokai iki Hariui tą rytą pasirodant vestibiulyje be dešimties minučių aštuntą. Kampe smaksojo tie patys du vyriškiai, apsimetantys jo nė nepastebį. Haris svarstė, ar jie apskritai kada nors miega.

Išsiregistravęs Haris nesusilaikė ir lengvai nusilenkė abiem savo sargybiniams, išeidamas iš viešbučio, didžio tik pavadinimo prasme. Vairuotojas atidarė galines rolso dureles, leisdamas Hariui įlipti. Haris atsilošė ir susimąstė apie kitą priežastį, dėl kurios atvyko į Maskvą.

Automobilis važiavo lietaus nuplautomis sostinės gatvėmis pro Šv. Vasilijaus katedrą, reto grožio statinį pietiniame Raudonosios aikštės gale. Mašina kirto Maskvos upę, pasuko kairėn, ir po kelių akimirkų prasivėrė Britanijos ambasados vartai, karališką ornamentą padalydami pusiau. Vairuotojas įsuko į aikštelę ir sustojo prie durų. Haris buvo priblokštas. Virš jo stūksojo caro verti puošnūs rūmai, lankytojams primenantys buvusią Britų imperiją, o ne gerokai menkesnį šalies statusą pokariniame pasaulyje.

Jam teko dar kartą nustebti išvydus ant ambasados laiptų stovintį ambasadorių, išėjusį jo pasitikti.

— Labas rytas, pone Kliftonai, — Hariui išlipus iš automobilio, pasisveikino seras Hamfris Treveljanas.

— Labas rytas, jūsų ekscelencija, — atsakė Haris, kai juodu spaudė vienas kitam rankas; natūralu, juk jie ketina baigti sandėrį.

Ambasadorius jį nulydėjo į erdvų puslankio formos holą, kuria-

me stovėjo žmogaus ūgio karalienės Viktorijos skulptūra ir kabojo visu ūgiu nutapytos jos proproanūkės portretas.

— Šįryt dar neskaitėte *The Times*, — tarė Treveljanas, — bet galiu pasakyti, kad jūsų kalba PEN konferencijoje sukėlė norėtą efektą.

— Tikėkimės, — atsakė Haris. — Bet tuo įsitikinsiu tik tada, kai bus paleistas Babakovas.

— Šitai gali užtrukti, — įspėjo ambasadorius. — Sovietai, kaip žinome, nėra greiti ko nors griebtis, ypač kai pasiūlyta idėja nėra jų sumanyta. Būtų išmintinga pasirengti ilgam žaidimui. Vis dėlto nenusiminkite, nes, sakau jums, Politbiurą nustebino tarptautinės bendruomenės jums išreikšta parama. Tačiau yra ir kita medalio pusė — dabar jūs laikomas... *persona non grata*.

Jis nuvedė svečią marmuro koridoriumi, gausiai nukabintu britų monarchų portretais; šių monarchų neištiko rusų aristokratų likimas. Du tarnai atidarė dvivėres duris nuo grindų iki lubų, nors ambasadorius dar buvo už kelių žingsnių. Jis nužingsniavo tiesiai į savo kabinetą, atsisėdo už didelio tvarkingo stalo ir pamojo Hariui sėstis priešais.

— Pasakiau, kad mūsų niekas netrukdytų, — pratarė Treveljanas, rinkdamasis vieną iš raktų, kybančių ant grandinėlės, ir rakindamas darbo stalo stalčių.

Jis ištraukė segtuvą ir išėmė iš jo vieną popieriaus lapą, kurį ir padavė Hariui.

— Neskubėkite, pone Kliftonai. Čia jums negalioja sero Alano priesakai.

Haris ėmė studijuoti kaip pakliuvo surašytų pavardžių, adresų ir telefonų numerių sąrašą, rodos, neįžvelgdamas jokios sekos ar logikos. Antrą kartą peržvelgęs sąrašą jis pasakė:

— Manau, įsidėmėjau, sere.

Nepatiklus žvilgsnis ambasadoriaus veide bylojo, kad šis nėra įtikintas.

— Na, patikrinkime, kad neabejotume, gerai? — jis paėmė iš Hario lapą ir vietoj jo padavė du firminius ambasados lapus ir parkerį.

Haris giliai įkvėpė ir pradėjo rašyti dvylika pavardžių, devynis adresus ir dvidešimt vieną telefono numerį. Baigęs vykdyti užduotį, jis grąžino savo pastangų vaisių ambasadoriui, kad šis įvertintų. Seras Hamfris neskubėdamas tikrino, lygindamas su originalu.

— *Pengelly* parašėte su viena „l" vietoje dviejų.

Haris susiraukė.

— Pone Kliftonai, gal būsite malonus ir pakartosite užduotį, — pratarė ambasadorius atsilošdamas, brūkštelėdamas degtuką ir padegdamas pirmą Hario bandymą.

Antrą kartą Haris užduotį įvykdė gerokai greičiau.

— Bravo, — pagyrė ambasadorius, du kartus viską patikrinęs. — Man telieka gailėtis, kad nedirbate pas mane. O dabar, numanant, kad sovietai jau perskaitė mano raštelį, paliktą jūsų viešbutyje, nederėtų jų nuvilti.

Jis paspaudė po stalu įrengtą mygtuką, ir po kelių akimirkų durys vėl prasivėrė; pro jas įžengė du ambasados darbuotojai, vilkintys baltais drobiniais švarkais ir mūvintys juodas kelnes; jie stūmė vežimėlį.

Pusryčiaudami, gerdami karštą kavą, valgydami traškius skrebučius su Oksfordo marmeladu ir tikrai vištos padėtus kiaušinius abu vyriškiai šnekučiavosi apie viską — apie kriketo rungtynes tarp Anglijos ir Pietų Afrikos (Hario manymu, Anglija laimės, o ambasadorius nebuvo toks tikras), mirties bausmės pakariant panaikinimą (Haris pritarė, ambasadorius prieštaravo), Britanijos įstojimą į Bendrąją rinką (šiuo klausimu jiedu abu sutarė). Jie nė kartelio neužsiminė apie tikrąją priežastį, dėl kurios kartu pusryčiavo.

Kai vežimėlis buvo išvežtas, ir jie vėl liko vieni, Treveljanas tarė:

— Atleiskite, kad esu toks nuobodus, drauguži, bet gal būsite malonus ir dar kartą atliksite užduotį?

Haris grįžo prie ambasadoriaus stalo ir trečią kartą užrašė visą sąrašą.

— Nuostabu. Dabar suprantu, kodėl seras Alanas pasirinko jus.

Treveljanas išlydėjo svečią iš kabineto.

— Mano automobilis jus nuveš į oro uostą; nors jums gali atrodyti, kad laiko turite daugiau nei pakankamai, nujaučiu, jog muitinės pareigūnai manys, neva jums ką nors įdaviau pargabenti į Angliją, todėl jus tikrins labai ilgai. Jie, žinoma, teisūs, bet, laimei, įdaviau jums tai, prie ko jie negalės prikišti nagų. Taigi dabar, pone Kliftonai, man telieka jums padėkoti ir pasiūlyti, kad niekur neražytumėte to sąrašo, kol lėktuvo ratai neatsiplėš nuo pakilimo tako. Gal net patarčiau palaukti, kol išskrisite iš sovietų oro erdvės. Šiaip ar taip, lėktuve tikrai bus kas nors, stebintis kiekvieną jūsų judesį.

Seras Hamfris palydėjo svečią iki lauko durų, jie antrą kartą paspaudė vienas kitam rankas, ir Haris, įlipęs į „Rolls Royce", įsitaisė ant galinės sėdynės. Ambasadorius liko stovėti ant aukščiausio laiptelio, kol automobilis dingo jam iš akių.

Vairuotojas paleido Harį Šeremetjevo oro uoste likus dviem valandoms iki skrydžio. Pasirodo, ambasadorius buvo teisus; muitinėje Haris išbuvo visą valandą — jį tikrino ir vėl pertikrino, iškuitė lagaminą, o paskui atardė švarko ir palto pamušalus.

Kai muitininkai nieko nerado, Harį nuvedė į nedidelį kambarėlį, ir jam buvo paliepta nusivilkti drabužius. Kai ieškančiųjų pastangos vėl nepasiteisino, atsirado gydytojas ir apieškojo tas vietas, apie kurias Haris niekada nė nebūtų pagalvojęs; savaime suprantama, kitoje savo knygoje jis smulkiai visko nevardins.

Po valandos jo lagaminas nenorom buvo pažymėtas kreidos kryžiumi, rodančiu, kad daiktai patikrinti, bet Londono tasai lagaminas taip ir nepasiekė. Haris nusprendė neprotestuoti, nors mui-

tinės sargybiniai negrąžino ir palto, Emos dovanos Kalėdų proga. Prieš grįžtant į Bristolį jam teks nusipirkti tokį patį paltą „Edžio ir Ravenskrofto“ parduotuvėje, nes jis nenorėjo, kad žmona išsiaiškintų tikrąją priežastį, dėl kurios seras Alanas pageidavo su juo susitikti.

Galiausiai įlipęs į lėktuvą Haris apsidžiaugė, kad skris pirmąja klase, kaip ir tąkart, kai darbavosi ministrų kabineto sekretoriui. Taip pat buvo labai malonu, kad šalia jo niekas nesėdėjo. Seras Alanas pasistengė, kad nebūtų jokių atsitiktinumų.

Ore išbuvęs ilgiau nei valandą, Haris paprašė stiuardesės poros Britanijos oro linijų firminių popieriaus lapų. Tačiau kai jam atnešė lapus, persigalvojo. Kitoje pusėje sėdėję du vyriškiai per dažnai žvalgėsi jo pusėn.

Jis atsilenkė sėdynę, užsimerkė ir mintyse vis iš naujo kartojo įsimintą sąrašą. Kai lėktuvas nusileido Hitrou oro uoste, Haris jautėsi išsekęs tiek protiškai, tiek fiziškai. Jam teliko džiaugtis, kad šnipo darbas nėra pagrindinis jo užsiėmimas.

Haris pirmas išlipo iš lėktuvo ir nenustebo pamatęs lėktuvo trapo papėdėje laukiantį serą Alaną. Haris atsisėdo šalia jo ant užpakalinės automobilio sėdynės, ir mašina mikliai išriedėjo iš oro uosto nesulaikyta muitinės pareigūnų.

Kabineto sekretorius tepasakė „Labas rytas, Kliftonai“ ir daugiau nepratarė nė žodelio, kol nepadavė Hariui neišvengiamo bloknoto ir parkerio.

Haris parašė dvylika pavardžių, devynis adresus ir dvidešimt vieną telefono numerį, kuriuos kelias valandas laikė atmintyje. Prieš duodamas sąrašą serui Alanui, jis kelis kartus viską patikrino.

— Didžiai dėkingas, — pratarė šis. — Manau, jums bus malonu išgirsti, kad prie kalbos, kurią užsienio reikalų ministras kitą savaitę sakys Jungtinėse Tautose, pridūriau porą pastraipų, ir jos, tikiuosi, padės sprendžiant pono Babakovo bylą. Beje, ar pastebėjote pirma

klase skrendančius du asmens sargybinius, kurie sėdėjo kitoje pusėje nei jūs? Pasiunčiau juos jūsų saugoti, jei kartais būtų ištikusi kokia bėda.

— Kiek žinau, artimiausiu metu nenumatytas joks vieno kablelis šešių milijono sandoris, — pasakė Sedrikas, — ir vargu ar tokius dalykus galėčiau pamiršti. Įdomu, ką Slounas sumanė.

— Nenutuokiu, — atsakė Sebastijonas, — bet neabejoju, kad paaiškinimas paprastas.

— Sakai, jis negrįš iki penktadienio?

— Taip. Jis konferencijoje Jorke.

— Vadinasi, turime porą dienų pasiaiškinti. Turbūt tu teisus, gal tikrai paaiškinimas bus paprastas. Bet vienas kablelis šeši milijono... — pakartojo jis. — Ir ponas Kolingvudas priėmė jo pasiūlymą?

— Taip sakė ponas Voganas iš „Savills".

— Ralfas Voganas — seno sukirpimo ir tokios klaidos nepadarytų.

Sedrikas kelias akimirkas patylėjo ir pridūrė:

— Geriau rytoj iš pat ryto keliauk į Šifnalą ir ten pakapstyk. Pradėk nuo vietinės smuklės. Smuklininkas visada žino viską, kas dedasi kaime, o vienas kablelis šeši milijono turėtų sukelti daug gandų. Kai pakalbėsi su juo, patikrink vietinius nekilnojamojo turto agentus, tik, žiūrėk, nesiartink prie Kolingvudo. Jei taip padarysi, Slounas neabejotinai sužinos ir pamanys, kad mėgini jam pakenkti. Manau, geriau laikykime visa tai tik tarp mūsų, jei kartais paaiškėtų, kad visas šis reikalas visai nekaltas. Kai grįši į Londoną, keliauk tiesiai į Kadogano gatvę; per pietus galėsi man viską papasakoti.

Sebas nusprendė, kad dabar ne metas aiškinti Sedrikui, jog rytojaus vakarui sau ir Samantai jis užsakė staliuką „Mirabelėje".

Laikrodis ant židinio atbrailos išmušė septintą; Sebas žinojo, kad pirmininko pavaduotojas Rosas Bačananas jau laukia už durų. Jis pakilo, ketindamas eiti.

— Puikiai padirbėjai, Sebai, — pasakė Sedrikas. — Tikėkimės, kad paaiškinimas paprastas. Bet, šiaip ar taip, dėkoju, kad mane informuoji.

Sebas linktelėjo. Priėjęs prie durų jis atsigręžė palinkėti gero vakaro ir pamatė, kaip Sedrikas ryja tabletę. Uždarydamas duris Sebas dėjosi nieko nepastebėjęs.

10

Kitą rytą Simai dar nenubudus, Sebas jau buvo atsikėlęs, apsirengęs ir išėjęs iš namų.

Sedrikas Hardkastlas niekada nekeliaudavo pirma klase, bet visada leisdavo taip daryti vyresniesiems savo vadybininkams, jei tik jų laukdavo ilga kelionė. Nors Justone Sebas nusipirko *Financial Times*, per visą trijų valandų kelionę į Šropšyrą jis nė nedirstelėjo į laikraščio antraštes. Jo mintys sukosi tik apie tai, kaip atvykus į Šifnalą geriausiai išnaudoti laiką.

Truputį po pusės dvyliktos traukinys atvyko į Šrousberio stotį, ir Sebas nedvejodamas susistabdė taksi, ketindamas vykti į Šifnalą ir nenorėdamas laukti kito traukinio, nes šįkart laikas buvo brangus. Jis palaukė, kol išvažiuos iš miesto, o tada sviedė vairuotojui pirmąjį klausimą:

— Kokia smuklė Šifnale geriausia?

— Priklauso nuo to, ko ieškai — gero ėdalo ar geriausio alaus visoje grafystėje.

— O man visada atrodo, kad apie smuklę geriausiai pasako jos šeimininkas.

— Tada geriausia smuklė — „Šifnalo herbas“, kurio savininkai — Fredas ir Šaila Ramziai. Jiems priklauso ne tik smuklė, bet ir visas kaimas. Jis — vietinio kriketo klubo prezidentas, kaime įrengė boulingą. Porą kartų net atstovavo grafystei. O Šaila priklauso parapijos tarybai. Tik, įspėju, maistas ten bjaurus.

— Vadinasi, „Šifnalo herbas“, — pasakė Sebas.

Jis atsilošė ir ėmė mąstyti, kokią rinktis strategiją; puikiai suprato, kad Slounas neturi sužinoti, kodėl jo nebuvo darbo vietoje.

Kelios minutės po dvyliktos taksi sustojo prie „Šifnalo herbo“. Sebas būtų davęs vairuotojui daugiau arbatpinigių, bet nenorėjo, kad šis jį įsimintų.

Jis įėjo smuklėn, mėgindamas laikytis atsainiai, nors pirmam klientui tai nebuvo paprasta, ir atidžiai pažvelgė į stovintį už baro vyriškį. Nors jam galėjo būti per keturiasdešimt, skruostai ir nosis išdavė pomėgį parduodamam produktui, pilvukas bylojo ištikimybę kiaulienos pyragui, o ne sveikiems pietums, nebuvo sunku patikėti, kad šis milžinas Šifnale kadaise įrengė boulingą.

— Gerą dieną, — pratarė šeimininkas. — Ko pasiūlyti?

— Visai norėčiau puspinčio vietinio alaus, — atsakė Sebas, paprastai negeriantis darbo metu, bet šiandien alus — darbo dalis.

Smuklininkas prileido puspintį šviesaus „Wrekin IPA“ alaus ir pastatė ant baro.

— Šilingas šeši pensai.

Londone Sebui būtų tekę sumokėti dvigubai daugiau. Jis gurkštelėjo.

— Neblogas, — pasakė Sebas, pasiruošdamas rimtesniam kirčiui kriketo lazda. — Ne vakarietiško brandinimo, bet visai neblogas.

— Vadinasi, pats — ne iš šitų apylinkių? — paklausė smuklininkas.

— Ne, aš iš Glosteršyro, ten gimęs ir augęs, — atsakė jam Sebas ir vėl atsigėrė.

— Kas atginė į Šifnalą?

— Mano firma atidaro filialą Šrousberyje, o žmona nesutinka keltis, kol ten nesurasiu namo.

— Ar kartais nežaidi kriketo?

— Pradedu rungtynes „Somerset Straglers“ komandoje. Dar ir dėl to netrykštu noru persikelti kitur.

— Mūsų vienuoliktukas visai padorus, bet vis tiek žvalgomės naujų talentų.

Sebas dūrė pirštu į nuotrauką, kabančią už baro.

— Ar ten jūs laikote taurę?

— Taip. Tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt pirmaisiais. Tada buvau kokiais penkiolika metų jaunesnis ir penkiolika svarų lengvesnis. Tais metais laimėjome grafystės taurę pirmą ir, deja, paskutinį kartą. Nors pernai patekome į pusfinalius.

Metas dar vienam kirčiui.

— Jei šiose apylinkėse panorėčiau įsigyti namą, su kuo patartumėte derėtis?

— Mieste yra tik vienas pusėtinai padorus nekilnojamojo turto agentas. Čarlis Vatkinsas, mano vartininkas. Jį rasi Didžiojoj gatvėj, jo neįmanoma nepastebėti.

— Tada eisiu ir pasišnekėsiu su ponu Vatkinsu, o paskui grįšiu papietauti.

— Dienos patiekalas — jautienos kepsnys ir pyragas su inkstais, — atsakė smuklininkas, glostydamas pilvuką.

— Kiek vėliau pasimatysime, — pasakė Sebas baigęs alų.

Nebuvo sunku rasti Didžiąją gatvę, taip pat iškart į akis krito Vatkinso nekilnojamojo turto agentūra su vėjyje siūbuojančia, akį rėžiančia iškaba. Sebas kiek užtruko, skaitydamas lange išstatytus parduodamo nekilnojamojo turto pasiūlymus. Kainos — nuo septynių šimtų iki dvylikos tūkstančių svarų; kaip šiose apylinkėse galėtų rastis kažkas, kas būtų vertas vieno kablelis šešių milijono?

Sebas atidarė duris, užgaudamas skimbtelintį varpelį; jam įėjus vidun, prie stalo sėdintis jaunuolis pakėlė akis.

— Ar yra ponas Vatkinsas? — paklausė Sebas.

— Šiuo metu jis kalbasi su klientu, bet neturėtų ilgai užtrukti, — pridūrė, kai jam už nugaros prasivėrė durys ir išėjo du vyriškiai.

— Dokumentus baigsiu tvarkyti vėliausiai pirmadienį, ir jeigu jums pavyktų susitarti su juristu dėl užstato, viskas judėtų greičiau, — atidarydamas klientui duris, kalbėjo vyresnysis iš dviejų vyriškių.

— Pone Vatkinsai, šis ponas laukia jūsų, norėdamas pasikalbėti, — pasakė už stalo sėdintis jaunuolis.

— Labas rytas, — pasisveikino Vatkinsas tiesdamas ranką. — Užeikite į mano kabinetą.

Jis atidarė duris ir įleido galbūt būsimą savo klientą.

Sebas įžengė į nedidelį kabinetą, kuriame buvo rašomasis stalas ir trys kėdės. Ant sienų kabojo buvusių sėkmingų sandorių nuotraukos, visos pažymėtos raudonu lipduku su užrašu *PARDUOTA*. Sebo žvilgsnis užkliuvo už didelio namo su keliais akrais. Jis norėjo, kad Vatkinsas greitai susiorientuotų, kokio pobūdžio nuosavybė jį domina. Agento veide nušvito šilta šypsena.

— Ar ieškote tokio pobūdžio nuosavybės?

— Tikėjausi rasti didelį užmiesčio namą su šiek tiek akrų dirbamos žemės, — atsakė Sebas, sėsdamasis priešais Vatkinsą.

— Deja, tokie objektai rinkoje pasirodo nedažnai. Bet turiu kelis variantus, kurie galėtų jus sudominti, — jis atsitraukė nuo stalo, atidarė vienintelės dokumentų spintos stalčių ir išėmė tris segtuvus.

— Bet noriu jus įspėti, pone, kad dirbamos žemės kaina gerokai išaugo, kai vyriausybė nutarė sumažinti mokesčius investuojantiems į žemės ūkį.

Sebas nieko neatsakė; Vatkinsas atvertė pirmą segtuvą.

— Asgarto ūkis įsikūręs prie sienos su Velsu, yra septyni šimtai akrų, daugiausia — ariamos žemės, su dideliu Viktorijos laikų namu... kurį reikėtų šiek tiek paremontuoti, — nenoriai pridūrė.

— O kaina?

— Trys šimtai dvidešimt tūkstančių, — atsakė Vatkinsas, duodamas Sebui lankstinuką ir skubiai pridurdamas: — Galima nusiderėti.

Sebas papurtė galvą.

— Tikėjausi gauti namą su mažiausiai tūkstančiu akrų.

Vatkinso akys nušvito, tarsi būtų laimėjęs varžybas.

— Yra vienas išskirtinis variantas, kuris visai neseniai pasirodė rinkoje, bet aš tik tarpininkauju, ir, deja, sandoris turi būti baigtas iki šio penktadienio penktos valandos.

— Jei šis ūkis bus man tinkamas, šitai manęs nesustabdys.

Vatkinsas atidarė stalčių ir pirmą kartą pasiūlė klientui Šifnalo ūkį.

— Čia jau įdomiau, — pasakė Sebas, versdamas bukleto puslapius. — Kiek jie prašo?

Nekilnojamojo turto agentas dvejojo, tarsi nenorėdamas atskleisti sumos. Sebas kantriai laukė.

— Žinau, kad „Savills" nekilnojamojo turto agentūra yra nustačiusi vieno kablelis šešių milijono sumą, — pasakė Vatkinsas. Dabar jam atėjo eilė kantriai laukti manant, kad klientas nedelsdamas pasiūlymą atmes.

— Gal pietaudamas galėčiau pasigilinti į smulkmenas, o po pietų grįžčiau su jumis pasikalbėti?

— Gal per tą laiką galėčiau susitarti dėl ūkio apžiūros?

Šito Sebas norėjo mažiausiai, todėl paskubėjo atsakyti:

— Apsispręsiu, kai labiau pasigilinsiu į smulkmenas.

— Laikas mums — ne draugas, pone.

Visai teisingai, pamanė Sebas.

— Kai po pietų pas jus grįšiu, pasakysiu savo sprendimą, — kiek griežčiau pakartojo.

— Taip taip, žinoma, — atsakė Vatkinsas, pašokdamas ir lydėdamas Sebą durų link; dar kartą paspaudęs jam ranką, Vatkinsas pratarė:

— Lauksiu jūsų ateinančio vėliau.

Sebas išėjo į Didžiąją gatvę ir mikliai grįžo smuklėn. Ponas Ramzis stovėjo už baro ir blizgino taurę; Sebas atsisėdo ant baro kėdės priešais jį.

— Ką nors pešei?

— Gal, — atsakė Sebas, dėdamas ant baro stalviršio žvilgantį bukletą taip, kad šeimininkas negalėtų nepastebėti. — Prašyčiau dar puspinčio; o jūs su manimi nepasivaišintumėte?

— Dėkoju, ponaiti. Pietausi?

— Norėčiau jautienos kepsnio ir pyrago su inkstais, — atsakė Sebas, skaitydamas meniu, balta kreida surašytą ant juodos lentos, kabančios už baro.

Ramzis neatplėšė nuo bukleto akių, nors ir pylė klientui puspintį.

— Galiu šį tą papasakoti apie tą sodybą, — pasakė jis, kai iš virtuvės atėjo žmona.

— Man rodos, kaina kiek per didelė, — pasakė Sebas užsimodamas trečiam kirčiui.

— Ir aš taip sakyčiau, — pritarė Ramzis. — Vos prieš penkerius metus jį pardavinėjo už tris šimtus tūkstančių, bet net ir už tokią sumą jaunajam ponui Kolingvudui nepavyko namo prastumti.

— Turbūt viso to priežastis — nauja skatinamoji mokesčių sistema, — svarstė Sebas.

— Mokesčiais nepaaiškintum tos sumos, kurią girdėjau.

— Gal savininkui bus garantuotai leidžiama toje žemėje statyti namus. Gal ten bus gyvenamieji namai, o gal tasai naujasis gamybinis ūkis, kuriais taip susidomėjusi vyriausybė.

— Nieku gyvu, — pratarė prie jų priėjusi ponia Ramzi. — Gal parapijos taryba ir neturi valdžios, bet toji grafystės tarybos šutvė vis tiek privalo mus informuoti, jei nori ką nors statyti; nesvarbu ką — ar pašto dėžutę, ar daugiaaukštį garažą. Jau nuo Didžiosios laisvių chartijos mes turime teisę prieštarauti ar stabdyti procesą devyniasdešimčiai dienų. Tačiau mūsų menkai kas paiso.

— Vadinasi, toje žemėje turėtų būti naftos, aukso, o gal paslėptų faraonų turtų, — pasakė Sebas, mėgindamas praskaidrinti nuotaiką.

— Girdėjau ir drastiškesnių spėlionių, — kalbėjo Ramzis. — Girdėjau apie paslėptą lobį, milijonų vertės romėniškų monetų gausybę. Bet man labiausiai patinka istorija apie tai, kaip Kolingvudas kartu su kitais plėšikais užpuldinėjo traukinius ir Šifnalo ūkį įkūrė ten, kur slėpė prisiplėštą grobį.

— Ir nepamirškite, — pratarė ponia Ramzi, vėl atėjusi nešina jautienos kepsniu ir pyragu su inkstais, — jog ponas Svanas sakosi gerai žinąs, kodėl taip šoko kaina, bet niekam nieko nesakys, kol jo mokyklos teatrui nebus paaukota solidi suma.

— Ponas Svanas? — pakartojo Sebas, imdamas peilį ir šakutę.

— Jis buvo mūsų vietinės klasikinės mokyklos direktorius, prieš kelerius metus išėjo į pensiją ir dabar visą laiką skiria rinkliavoms mokyklos teatrui. Sakyčiau, jis toks lyg apsėstas.

— Kaip manote, ar galime nugalėti Pietų Afrikos komandą? — paklausė Sebas, gavęs visą reikiamą informaciją ir trokšdamas stumtis pirmyn.

— M. J. K. Smitas turės gražaus darbelio su ta gauja, — atsakė smuklininkas, — bet, mano nuomone...

Sebas gurkšnojo alų atidžiai tikrindamas, kurią kepsnio ir inkstų pyrago dalį būtų saugiausia ragauti. Jis pradėjo nuo apskrudusios plutelės, toliau klausydamasis šeimininko nuomonės apie viską, pradedant „The Beatles" įteiktu Britanijos imperijos penktojo laipsnio ordinu (nubalsavus jaunimui, juos nominavo Haroldas Vilso-

nas) ir baigiant amerikiečių galimybėmis išlaipinti žmogų Mėnulyje (kokia prasmė?).

Kai į smuklę įvirto triukšmingas būrelis ir Ramzis dėmesį nukreipė į juos, Sebas paliko ant baro pusę kronos ir spruko lauk. Vėl atsidūręs gatvėje, jis paklausė mažo berniuko rankutę gniaužiančios moters, kur yra mokykla.

— Maždaug pusė mylios šiuo keliu, — atsakė ji. — Nepraeisite nepamatęs.

Jam pasirodė, kad nužingsniavo daugiau nei mylią, bet, tikrai, negalėjai nepamatyti didžiulio raudonų plytų Viktorijos stiliaus statinio, kuriuo būtų susižavėjęs rašytojas ir architektūros paminklų saugotojas Džonas Bečemanas.

Sebui net nereikėjo eiti pro mokyklos vartus, kad pamatytų tai, ko ieškojo. Ryškus plakatas skelbė, kad naujam mokyklos teatrui pastatyti reikia dešimties tūkstančių svarų. Šalia skelbimo buvo nupieštas didelis termometras, bet Sebas pamatė, kad raudonas stulpelis tesiekia tūkstantį septynis šimtus šešiasdešimt šešis svarus. *Norėdami apie projektą sužinoti daugiau, prašau susisiekti su ponu Morisu Svanu MA (Oksonas), Šifnalas 2613.*

Sebas užsirašė į knygelę du skaičius — 8234 ir 2613, tada apsisuko ir patraukė Didžiosios gatvės link. Tolumoje pamatė raudoną telefono būdelę ir apsidžiaugė išvydęs ją neužimtą. Jis žengė į būdelę ir kelias minutes repetavo sumanytus žodžius, o tada dirstelėjo į knygelėje užrašytą numerį. Jis surinko 2613, įspraudė į plyšelį keturis pensus ir kiek palaukęs išgirdo atsiliepiantį pagyvenusio žmogaus balsą.

— Morisas Svanas.

— Laba diena, pone Svanai. Mano pavardė Kliftonas. Esu atsakingas už „Farting's“ banko teikiamą labdarą; svarstome galimybę paaukoti jūsų mokyklos teatrui. Gal mums būtų galima susitikti? Aš, savaime suprantama, mielai pas jus ateičiau.

— Ne, geriau susitikime mokykloje, — apsidžiaugęs pasiūlymu atsakė Svanas. — Tada galėsiu parodyti, ką esame sumanę.

— Puiku, — atsakė Sebas, — bet, deja, į Šifnalą atvykau vienai dienai ir jau šįvakar grįšiu į Londoną.

— Tada aš pats nedelsdamas atvyksiu. Kodėl mums nesusitikus prie mokyklos vartų po dešimties minučių?

— Lauksiu jūsų, — atsakė Sebas.

Jis padėjo ragelį ir skubiai patraukė atgal prie mokyklos. Jam neteko ilgai laukti — Sebas pamatė iš lėto besiartinantį, lazda pasiramsčiuojantį smulkaus sudėjimo poną.

Kai Sebas pasisakė, kas esąs, Svanas pratarė:

— Pone Kliftonai, kadangi turite mažai laiko, aš jus nuvesiu tiesiai į mokyklos iškilmių salę, parodysiu architektų parengtus naujojo teatro brėžinius ir atsakysiu į visus jūsų klausimus.

Sebas nusekė paskui senuką pro mokyklos vartus, perėjo kiemą ir įžengė į salę klausydamasis jo pasakojimų apie tai, kaip svarbu jauniems žmonėms turėti savo teatrą ir kaip tasai teatras pakeis vietos bendruomenės gyvenimą.

Sebas neskubėdamas apžiūrinėjo ant sienos iškabintus smulkius architektų brėžinius, o Svanas ir toliau užsidegęs kalbėjo apie projektą.

— Kaip matote, pone Kliftonai, nors avanscena bus arkos pavidalo, užkulisiuose vis tiek bus pakankamai vietos rekvizitams laikyti, o šonuose stovintiems aktoriams nereikės grūstis; jei surinksiu visą reikiamą sumą, vaikinai ir merginos galės persirengti atskirose rūbinėse, — jis pasitraukė atokiau. — Tai — mano gyvenimo svajonė, — prisipažino, — kuri, tikiuosi, išsipildys iki man numirštant. Bet gal galėčiau paklausti, kodėl jūsų bankas susidomėjo tokiu menku projektu Šifnale?

— Šiuo metu skatinamąja vyriausybės nustatyta mokesčių sistema susidomėjusių klientų vardu superkame žemes šiose apylinkė-

se. Suprantame, kad kaime toks mūsų žingsnis nesulauks populiarumo, todėl ir nusprendėme paremti keletą vietinių projektų.

— Ar vienas iš tų sklypų — Šifnalo ūkis?

Šis Svano klausimas Sebą užklupo netikėtai, ir jis prabilo tik po minutėlės:

— Ne, pasidomėjome pono Kolingvudo nuosavybe ir į viską atsižvelgę nusprendėme, kad prašoma kaina per didelė.

— Pone Kliftonai, kaip manote, kiek per savo gyvenimą esu mokęs vaikų?

— Nenumanau, — sutrikdytas klausimo atsakė Sebas.

— Per tris tūkstančius, todėl iškart suprantu, kai kas nors mėgina išsisukti visko nepasakydamas.

— Nesu tikras, ar gerai jus supratau, pone.

— Viską labai gerai suprantate, pone Kliftonai. Iš tikrųjų jūs čia atvykote apsižvalgyti, ir jūsų absoliučiai nedomina mano teatras. Iš tikrųjų jūs norite sužinoti, kodėl kažkas nori sumokėti už Šifnalo ūkį vieną kablelis šešis milijono svarų, nors niekas šiose apylinkėse už nieką tokios sumos neprašo. Ar aš teisus?

— Taip, — pripažino Sebas. — Ir jei sužinočiau atsakymą į šį klausimą, neabejoju, mano bankas būtų pasirengęs dosniai paaukoti naujajam jūsų teatrui.

— Pone Kliftonai, kai būsite senas, o tokia diena tikrai ateis, pamatysite, kad atsiras laiko — ypač jei būsite nugyvenęs aktyvų ir visavertį gyvenimą. Taigi, kai už Šifnalo ūkį buvo paprašyta gerokai per didelė suma, smalsumas mane įveikė, ir nutariau laisvalaikiu aiškintis, kodėl taip yra. Kaip kiekvienas geras detektyvas, pradėjau ieškoti visokių užuominų; galiu jus patikinti, kad po šešių mėnesių kruopštaus tyrimo, net ir netikėčiausios informacijos tikrinimo dabar jau gerai žinau, kodėl kažkas nori sumokėti už Šifnalo ūkį gerokai per didelius pinigus.

Sebas jautė, kaip daužosi širdis.

— Ir jei norite sužinoti, ką išsiaiškinau, jums teks ne tik dosniai paaukoti mokyklos teatrui, bet ir finansuoti visą projektą.

— O jeigu jūs klystate?

— Pone Kliftonai, jums teks prisiimti šią riziką, nes iki sandorio pabaigos liko vos pora dienų.

— Tada ir jums teks rizikuoti, — atsakė Sebas, — nes aš neketinu mokėti daugiau nei aštuonių tūkstančių svarų, kol nebus įrodyta, kad esate teisus.

— Prieš sutikdamas savo ruožtu norėčiau paklausti.

— Žinoma, klauskite, — paragino Sebas.

— Ar kartais nesate rašytojo Hario Kliftono giminaitis?

— Esu; jis — mano tėvas.

— Taip ir pamaniau, jūs panašūs. Nors niekada nesu skaitęs jokios jo knygos, su dideliu susidomėjimu sekiau visą jo pradėtą kampaniją dėl Anatolijaus Babakovo, ir jeigu Haris Kliftonas — jūsų tėvas, man labai tinka.

— Dėkoju, pone, — atsakė Sebas.

— O dabar, jaunuoli, prisėskite, nes laikas — ne mūsų bendrininkas.

Sebas prisėdo ant scenos krašto, ir Svanas neskubėdamas ėmė pasakoti apie skrupulingą tyrimą, trukusį pastaruosius šešis mėnesius, po kurio jis padarė vienintelę išvadą. Prie šios išvados Sebas niekaip negalėjo prikibti. Jis pašoko nuo scenos.

— Pone, ar prieš išvykdamas galėčiau jums pateikti dar vieną klausimą?

— Žinoma, jaunuoli.

— Kodėl nepasakėte Kolingvudui, ką išsiaiškinote? Šiaip ar taip, paaiškėjus jūsų tiesai, jis nebūtų praradęs nė penso, jei ir nebūtų laiku visko sumokėjęs.

— Aš mokiau Daną Kolingvudą mokykloje, — atsakė Svanas. — Net vaikystėje jis buvo godus ir kvailas, nuo to laiko menkai tepasi-

keitė. Jo nedomino tai, ką galiu jam papasakoti, jis tik numetė man penkių svarų auką ir palinkėjo sėkmės.

— Vadinasi, apie tai daugiau niekam nepasakojote? — paklausė Sebas, stengdamasis neišduoti jaudulio.

Senukas minutėlę dvejojo.

— Pasakiau vienam asmeniui, — prisipažino, — bet iš jo negavau jokio atsako.

Sebui nereikėjo klausti to asmens pavardės.

Truputį po aštuonių Sebas pabeldė į Kadogano gatvės 37-ojo numerio duris. Sedrikas atsiliepė kviečiamas ir be žodžių nusivedė jaunąjį savo protežė į svetainę. Sebo žvilgsnis iškart nukrypo į Hoknio peizažą, kabantį virš židinio, o paskui jis pasigrožėjo indaujoje pastatytu Henrio Muro skulptūros maketu. Sebas neabejojo — jei Pikasas būtų gimęs Jorkšyre, jo kūrinys taip pat puikuotųsi Sedriko kolekcijoje.

— Ar išgertum su manimi taurę vyno? — paklausė Sedrikas. — Tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt devintųjų „Châteauneuf-du-Pape“; spręsdamas iš tavo išraiškos nujaučiu, kad nusipelnei.

— Dėkoju, pone, — atsakė Sebas, smigdamas į arčiausiai stovintį krėslą.

Sedrikas padavė jam taurę ir atsisėdo priešais.

— Kai atgausi kvapą, neskubėdamas viską smulkiai papasakok.

Sebas nurijo gurkšnelį. Tokios rūšies vyno „Šifnalo herbo“ svečiams ponas Ramzis šįvakar nepasiūlys.

Kai po dvidešimties minučių Sebas baigė savo istoriją, Sedrikas pratarė:

— Svanas man atrodo esąs galvotas vyriokas. Nujaučiu, kad jis man patiktų. Bet ko tu iš šios pažinties išmokai? — jis dažnai pateikdavo Sebui šį klausimą, kai jis dar dirbo asmeniniu padėjėju.

— Fizinis žmogaus silpnumas dar nereiškia, kad to žmogaus protas nėra aštrus.

— Gerai. Ko dar?

— Reputacija — labai svarbu.

— Šiuo atveju — tavo tėvo reputacija, — priminė jam Sedrikas. — Sebai, jei daugiau nieko iš šios dienos nebūtum pešęs, vis tiek kelionė į Šifnalą būtų buvusi naudinga. Tačiau dabar turiu pažvelgti tiesai į akis — gali būti, kad vienas iš aukščiausias pareigas užimančių mano darbuotojų kažką rezga man už nugaros, — prieš tęsdamas jis atsigėrė vyno. — Aišku, gali būti, kad Slounas pateiks kokį nors paprastą paaiškinimą, bet kažkodėl abejoju.

Sebas sulaikė šypsnį.

— Bet žinant, ką vyriausybė yra sumaniusi, ar nereikėtų ko nors imtis dėl to sandėrio?

— Viskam savas laikas. Bet pirmiausia man reikia pasikalbėti su Ralfu Voganu, nes jis neliks patenkintas, kai atšauksiu banko pasiūlymą, ir dar labiau supyks, kai pasakysiu priežastį, dėl kurios taip pasielgiau.

— O gal jis priims mažesnės kainos pasiūlymą?

— Ne, jei manys, kad vis dar gali gauti daugiau pinigų kelias dienas palaukęs.

— O kaip ponas Svanas?

— Gundausi skirti jam aštuonis tūkstančius du šimtus trisdešimt keturis svarus, kad ir kas nutiktų. Manau, jis jų nusipelnė.

Dar kartą gurkštelėjęs vyno jis pridūrė:

— Bet šįvakar, Sebai, daugiau nieko nebepadarysime, todėl tau siūlau eiti namo. Tiesą sakant, kadangi rytoj darbe bus tikras pragaras, gal būtų išmintinga tau pasiimti laisvą dieną ir laikytis kiek įmanoma atokiau nuo biuro. Bet pirmadienio rytą nedelsdamas man viską pranešk; nujaučiu, kad į Šropšyrą dar grįši.

Jiems išėjus iš kambario ir koridoriumi žengiant lauko durų link, Sedrikas pasakė:

— Tikiuosi, šiam vakarui nieko nebuvai suplanavęs?

Nieko ypatinga, pamanė sau Sedrikas. Tik ketinau pakviesti Samantą vakarienės ir jai pasipiršti.

11

Sužinojęs, kad iki pirmadienio ryto darbe jo niekas nelaukia, Sebas ėmė planuoti Samantai staigmenų kupiną savaitgalį. Visą rytą jis užsakinėjo traukinių, lėktuvų bilietus, viešbučių numerius, net išsiaiškino, kada dirba Nyderlandų nacionalinis meno ir istorijos muziejus. Jis norėjo, kad savaitgalis Amsterdame būtų tobulas, todėl išėję iš muitinės jie neieškojo autobusų ar geležinkelio stočių, bet patraukė tiesiai prie taksi laukiančiųjų eilutės.

— Sedrikas turbūt liko labai patenkintas, kai išsiaiškinai, ką Slounas sumanęs, — paklausė Sima, kai taksi įsuko į automobilių srautą, riedėdamas iš oro uosto. — Kaip manai, kas bus toliau?

— Manau, šiandien po pietų, apie penktą valandą, Slounas bus atleistas.

— Kodėl šiandien, penktą valandą?

— Nes tada jis tikėjosi baigti Šifnalo ūkio sandorį.

— Visa tai primena graikų tragediją, — kalbėjo Sima. — Jei tik būtų nusišypsojusi sėkmė, Slounas būtų pasprukęs dar prieš pirmadienį tau pasirodant darbe.

— Beveik neabejotinai, nes Sedrikas manęs prašė grįžus nedelsiant su juo susitikti.

— Kaip manai, ar gausi Slouno vietą? — paklausė Sima, taksi įsukus į greitkelį.

— Galbūt. Bet tikriausiai tos pareigos man bus patikėtos tik laikinai, kol Sedrikas ras labiau patyrusį žmogų.

— Bet jeigu jau sugebėjai nutraukti Šifnalo sandorį, jis galėtų ir nesivarginti ieškodamas ko nors kito.

— Gali būti ir taip; nenustebčiau, jei pirmadienį vėl traukiniu dardėčiau į Šrousberį. Ar jis į žiedą įsuko iš kairės?

— Ne, iš dešinės, — juokdamasi atsakė Sima. — Nepamiršk, kad mes žemyne, — ji atsigręžė į Sebą, kuris sėdėjo įsitvėręs priekinės sėdynės, ir uždėjo ranką jam ant kojos. — Labai atsiprašau, — pratarė. — Kartais pamirštu apie tą baisią avariją.

— Viskas gerai, — atsakė Sebas.

— Man patiko ponas Svanas. Gal būtų išmintinga bendrauti su juo ir toliau.

— Sedrikas su tavimi sutinka. Ir jei nutrauksime sumanytą sandorį, gali būti, kad turėsime jo mokyklai pastatyti koncertų salę, — pridūrė Sebas, kai jie privažiavo miesto prieigas.

— Tikiuosi, apsistosime „Amstelyje“, prie upės? — paklausė Sima, kai priešais išdygo prabangus penkių žvaigždučių viešbutis, atsuktas į Amstelio upę.

— Šįkart ne; viešbutis palauks, kol tapsiu banko valdybos pirmininku. O dabar bus „Kanalo pensionas“, gerai žinomi vienos žvaigždutės svečių namai, kuriuose lankosi daug žadantys klientai.

Sima nusišypsojo taksi privažiavus prie nedidelių svečių namų, įsispraudusių tarp daržovių ir vaisių parduotuvės ir Indonezijos restorano.

— Kur kas geriau nei „Amstelis“, — pareiškė ji, kai jiedu įžengė į ankštą vestibiulį. Jiems užsiregistravus Sebas nunešė lagaminus į viršų, nes svečių namuose nebuvo nei lifto, nei nešiko. Jis atrakino kambario duris ir užžiebė šviesą.

— Kaip rūmuose, — pareiškė Sima.

Sebas negalėjo patikėti, kad kambarys gali būti toks mažas. Jie vos išsiteko stovėdami iš abiejų dvigulės lovos pusių.

— Atsiprašau, — pasakė jis. — Norėjau, kad šis savaitgalis būtų tobulas.

Sima jį apsikabino.

— Kartais būni tikras kvailiukas. Tai ir *yra* tobula. Man labai patinka būti daug žadančiai. Tada galima ko nors siekti ir laukti.

Sebas krito ant lovos.

— Žinau, ko siekiu ir laukiu.

— Apsilankymo Olandijos nacionaliniame muziejuje? — spėliojo Sima.

— Norėjote su manimi pasikalbėti? — paklausė Slounas, įžengęs į pirmininko kabinetą. Jis nelaukė būti pakviestas sėstis.

Sedrikas pažvelgė į turto skyriaus vadovą, bet nenusišypsojo.

— Ką tik baigiau skaityti jūsų mėnesio ataskaitą.

— Praėjusį mėnesį pakilome dviem kablelis dviem procento, — priminė jam Slounas.

— Labai įspūdinga. Bet, sakau, gal būtų buvę dar geriau, jei...

— Jei kas, pirmininke? — atžariai paklausė Slounas.

— Jei į jūsų ataskaitą būtų įtrauktas ir Šifnalo ūkis, — atsakė Sedrikas, imdamas nuo stalo bukletą.

— Šifnalo ūkis? Ar esate tikras, kad tai mano, o ne Kliftono turtas? — paklausė Slounas, nervingai čiupinėdamas kaklaraiščio mazgą.

— Esu absoliučiai tikras, kad tai jūsų turtas, Slounai. Tik negaliu tvirtai pasakyti, ar tasai turtas priklauso ir bankui.

— Kur lenkiate? — staiga pradėjo gintis Slounas.

— Kai prieš kelias minutes skambinau „Savills“ nekilnojamojo turto agentūros vyresniajam partneriui Ralfui Voganui, jis patvirtino, kad sudarėte vieno kablelis šešių milijono sandorį už nekilnojamąjį turtą, banką pasirinkęs laiduotoju.

Slounas neramiai sukrutėjo kėdėje.

— Jūs, pirmininke, visai teisus, bet kadangi sandoris dar nėra baigtas, smulkmenų nesužinosite, kol nepateiksiu kito mėnesio ataskaitos.

— Viena smulkmena, kurią reikėtų paaiškinti — kodėl sąskaita registruota Ciuriche gyvenančio kliento vardu.

— Aaa, taip, — atsakė Slounas. — Dabar prisimenu. Jūs, pirmininke, visai teisus, dirbome šveicarui klientui, norinčiam likti anonimu, bet būtent to kliento sandorius bankas apmokestina trimis procentais komisinių.

— Ir nereikia labai atidžiai aiškintis, — kalbėjo Sedrikas, plekšnodamas per krūvą ant stalo padėtų dokumentų, — kad suprastum, jog tasai pats klientas per pastaruosius metus atliko dar šešias operacijas ir susižėrė gražaus pelno.

— Bet ar ne toks mano skyriaus darbas? — protestavo Slounas. — Argi mes neturime didinti klientų pelno, podraug ir bankui uždirbdami gražių komisinių?

— Taip, tikrai, turite, — kalbėjo Sedrikas, stengdamasis likti ramus. — Tik gaila, kad šveicaro kliento sąskaita jūsų vardu.

— Iš kur žinote, — drėbė Slounas, — juk Šveicarijoje klientų sąskaitos žymimos numeriais, o ne pavardėmis!

— Nežinojau. Bet jūs ką tik patvirtinote didžiausius mano būgštavimus, todėl priėjote liepto galą.

Slounas pašoko nuo kėdės.

— Per pastaruosius dešimt mėnesių bankui pelniau dvidešimt tris procentus pelno.

— Jei apskaičiavau teisingai, — atkirto Sedrikas, — per tą patį laiką sau pelnėte dar keturiasdešimt vieną procentą. Numanau, kad Šifnalo ūkis turėjo būti didžiausias pasipinigavimas.

Slounas vėl krito į kėdę beviltiškai žvelgdamas.

— Bet...

— Apgailestauju, kad turiu būti tasai blogasis žinianešys, — tęsė Sedrikas, — bet šio sandorio savajam šveicarui klientui nesudarysite, nes prieš kelias minutes paskambinau ponui Voganui iš „Savills“ ir atšaukiau Šifnalo ūkio pirkimą.

— Bet iš to sandorio būtume gavę didžiulį pelną, — pasakė Slounas, dabar jau įžūliai žiūrėdamas į pirmininką. — Gal net milijoną svarų.

— Nemanau, kad galvoje turėjote *mus*, — atsakė Sedrikas. — Manau, galvojote apie save. Nors įkeitėte banko pinigus, ne savo.

— Bet jums žinoma tik pusė faktų.

— Slounai, galiu jus patikinti, kad pono Svano dėka žinau visus faktus.

Slounas iš lėto pakilo nuo kėdės.

— Jūs — kvailas senis, — spjovė Sedrikui. — Jūs nieko nenutuokiate, jūs nenorite suprasti šiuolaikinės bankininkystės. Kuo greičiau užleisite vietą jaunesniam, tuo bus geriau.

— Be jokių abejonių, kai ateis laikas, užleisiu, — kalbėjo Sedrikas atsistojęs, žvelgdamas priešininkui į akis, — bet dėl vieno dalyko neabejoju — tasai jaunesnis žmogus bus kitas, ne jūs.

— Šito dar pasigailėsite, — drėbė Slounas palinkdamas virš stalo ir baltakiuodamas į pirmininką.

— Negaiškite laiko man grasindamas, Slounai. Daug didesni už jus žmonės mėgino, bet jiems nepavyko, — kalbėjo Sedrikas, sulig kiekvienu žodžiu keldamas balsą. — Jums beliko padaryti vieną darbą — būtiniausiai susitvarkykite darbo stalą, pasiimkite daiktus ir per trisdešimt minučių apleiskite šias patalpas, nes jei to nepadarysite, aš pats išmesiu jūsų daiktus į gatvę, kad matytų visi praeiviai.

— Jums teks pabendrauti su mano advokatais, — apsigręždamas suriko Slounas.

— Nemanau, nebent artimiausius kelerius metus ketintumėte praleisti kalėjime; galiu jus patikinti, kai tik tasai kvailas senis praneš apie jūsų elgesį Anglijos banko etikos komitetui, Sityje niekada nebedirbsite.

Slounas atsigręžė baltas kaip drobė, tarsi būtų vieną žetoną turintis lošėjas, besirengiantis paskutinį kartą sukti ruletę.

— Bet aš vis dar galėčiau atnešti bankui pelno, jeigu tik jūs...

— Dvidešimt devynios minutės, — suriko Sedrikas, stengdamasis tvardytis; susvirduliavęs jis stvėrėsi stalo kampo.

Slounas nė nekrustelėjo, kai pirmininkas atidarė stalčių ir išsiėmė buteliuką su tabletėmis. Sedrikas mėgino atsukti kamštelį, bet nesugraibęs paleido buteliuką ant stalo. Jiedu abu žiūrėjo, kaip buteliukas rieda ir krinta ant grindų. Sedrikas mėgino prisipilti stiklinę vandens, bet nebeturėjo jėgų paimti grafino.

— Man reikia jūsų pagalbos, — vos suprantamai ištarė, žvelgdamas į Slouną, kuris tik stovėjo sau, atidžiai jį stebėdamas.

Sedrikas kluptelėjo, žengė žingsnį atatupstas ir krito ant grindų gaudydamas kvapą. Slounas neskubėdamas apėjo stalą, nenuleisdamas akių nuo pirmininko, tysančio ant grindų ir besigrumiančio už gyvybę. Jis paėmė buteliuką ir atsuko kamštelį. Sedrikas žvelgė į jį įsmeigęs akis, o šis iškratė tabletes ant grindų, ten, kur pirmininkas negalėjo pasiekti. Paskui nušluostė tuščią buteliuką nosine, kurią išsitraukė iš viršutinės kišenės, ir įspraudė pirmininkui į ranką.

Pasilenkęs Slounas atidžiai klausėsi ir suprato, kad pirmininkas alsuoja jau nebe taip giliai. Sedrikas pamėgino pakelti galvą, bet teįstengė bejėgiškai stebėti, kaip Slounas renka nuo stalo visus dokumentus, kuriuos jis tvarkė pastarąsias dvidešimt keturias valandas. Slounas apsisuko ir neskubėdamas išėjo nesigręžiodamas, vengdamas svilinančių akių.

Jis pravėrė duris ir nužvelgė koridorių. Nieko nesimatė. Tyliai jas uždarė ir nuėjo ieškoti pirmininko sekretorės. Kabykloje nebebuvo nei jos palto, nei skrybėlaitės; matyt, ji jau išėjo švęsti savaitgalio. Eidamas koridoriumi jis stengėsi likti ramus, nors kakta ritosi prakaito lašai ir smarkiai daužėsi širdis.

Akimirką jis sustojo ir įsiklausė kaip pėdsekys, uodžiantis, ar netyko pavojus. Nusprendė dar kartą mesti kauliuką.

— Ar yra kas nors? — suriko.

Jo balsas nuaidėjo koridoriumi aukštomis lubomis, tarsi tai būtų ne koridorius, o koncertų salė, bet jokio atsako nepasigirdo. Vieną po kito patikrino kabinetus, bet jie visi buvo užrakinti. Viršutiniame aukšte penktadienio vakarą, šeštą valandą, kabinetuose nieko nė negali būti, nebent Sedrikas. Slounas žinojo, kad pastate turėtų būti jaunesnių darbuotojų, nedrįstančių išeiti anksčiau už bosus, bet tikrai nė vienam iš jų nešautų į galvą trukdyti pirmininko, o valytojos čia negrįš iki pirmadienio ryto penktos valandos. Vadinasi, lieka tik Stenlis, naktinis sargas, niekada nesivarginantis judintis nuo patogios kėdės prie budėtojų stalelio, nebent pastate kiltų gaisras.

Slounas liftu nusileido į pirmą aukštą ir perėjęs vestibiulį pamatė, kad Stenlis ramiai snūduriuoja. Slounas jam netrukdė.

— *Rijksmuseum*, Olandijos nacionalinis meno ir istorijos muziejus, — pratarė Sima, kai jiedu įžengė į olandų nacionalinę galeriją Amsterdame. — Čia saugoma viena iš nuostabiausių kolekcijų pasaulyje. Rembranto paveikslai nepakartojami, bet Vermejeris, de Vitė ir Stenas — taip pat vieni iš nuostabiausių olandų dailės meistrų.

Susikibę rankomis jie neskubėdami vaikštinėjo po didžiąją galeriją; Sima dažnai sustodavo, norėdama parodyti kokį nors paveikslo personažą ar atkreipti dėmesį į ypatingą vieno ar kito paveikslo bruožą, nė karto nedirstelėdama į muziejaus bukletą. Ir kai į juos atsigręždavo kitų galvos, — o jos atsigręždavo dažnai, — Sebui knietėjo surikti: „Ji dar ir protinga!“

Tolimame galerijos gale stovintis būrelis grožėjosi vienu paveikslu.

— „Nakties sargyba“, — aiškino Sima, — yra tikras šedevras, turbūt garsiausias Rembranto darbas. Deja, taip ir nesužinosime, kaip atrodė paveikslo originalas, nes miesto taryba paveikslą apkarpė, kad šis tilptų tarp dviejų kolonų miesto rotušėje.

— Jiems reikėjo išgriauti tas kolonas, — atsakė Sebas, nepajėgdamas atplėšti akių nuo pulkelio žmonių, apsupusių dailiai apsirengusį vyriškį su žibintu rankose.

— Gaila, kad nebuvai miesto tarybos narys, — pasakė Sima, jiems einant į kitą salę. — O štai čia — paveikslas, apie kurį rašysiu savo disertacijoje, — tęsė ji, kai jiedu sustojo priešais didelę drobę. — Sunku patikėti, kad Rubensas šį kūrinį baigė per savaitgalį, nes pirmadienį turėjo dalyvauti taikos sutarties tarp Anglijos ir Ispanijos pasirašymo ceremonijoje. Daugelis žmonių nežino, kad jis buvo diplomatas, ne tik dailininkas, — kalbėjo Sima, prieš eidama toliau.

Sebas pamanė, kad vertėtų šį tą užsirašyti, bet jo mintys klajojo kitur.

— Tai — vienas iš mėgstamiausių mano paveikslų, — pasakė Sima, sustojusi priešais „Arnolfinių vestuves“.

— Esu jį matęs kažkur kitur, — pratarė Sebas.

— Oo, vadinasi, retsykiais manęs pasiklausai. Paveikslą matei, kai pernai Londone lankėmės Nacionalinėje galerijoje.

— Tai ką tasai paveikslas čia veikia?

— Turbūt yra paskolintas, — atsakė Sima. — Bet tik mėnesiui, — pridūrė, atidžiau pažvelgusi į kortelę ant sienos, prie portreto. — Bet svarbiau kitkas. Ar prisimeni, ką tąkart apie paveikslą pasakojau?

— Taip, paveiksle pavaizduotos turtingo pirklio vestuvės, ir Van Eikas turėjo būti įgaliotas įamžinti tą įvykį.

— Neblogai, — pratarė Sima. — Iš tikrųjų Van Eikas dirbo šių dienų vestuvių fotografo darbą.

Sebas jau rengėsi kažką sakyti, bet ji pridūrė:

— Tik pažvelk į nuotakos suknelės audinio faktūrą ir kailiu puoštus jaunikio apsiausto atvartus — kone gali juste pajusti.

— Man nuotaka atrodo gerokai nėščia.

— Koks tu pastabus, Sebai. Bet tais laikais kiekvienas turtingas

vyras turėjo būti tikras, kad į žmonas pasirinkta moteris galės jam pagimdyti palikuonį, paveldėsiantį visą turtą.

— Kokie tie olandai praktiški, — svarstė Sebas. — O kaip tada, jei esi neturtingas?

— Žemesnių klasių atstovai turėjo elgtis padoriau.

Sebas puolė ant kelių priešais paveikslą, pakėlė į Samantą akis ir tarė:

— Samanta Etelė Sulivan, aš tave dievinu ir visada dievinsiu; labiau už viską pasaulyje noriu, kad būtum mano žmona.

Sima nuraudo ir pasilenkusi sušnabždėjo:

— Stokis, kvaily. Visi į mus spokso.

— Nesistosiu, kol neatsakysi į mano klausimą.

Būrelis galerijos lankytojų, sustojusių apžiūrėti paveikslo, taip pat laukė atsakymo.

— Aišku, kad už tavęs tekėsiu, — atsakė ji. — Myliu tave nuo tos dienos, kai per tave mane suėmė, — keli ganėtinai sutrikę stebėtojai mėgino išversti jos žodžius.

Sebas atsistojo, išsitraukė iš kišenės raudonos odos dėžutę ir įteikė Simai. Atidariusi dėžutę Sima išvydo išskirtinio grožio žiedą su safyru, apsuptu spiečiaus deimančiukų; bent kartą ir jai pritrūko žodžių.

Sebas paėmė žiedą ir užmovė jai ant kairės rankos bevardžio piršto. Pasilenkęs pabučiuoti sužadėtinės, Sebas buvo pasveikintas aplinkinių plojimų. Kai susikibę už rankų jie nuėjo, Samanta atsigręžė į paveikslą ir susimąstė, ar nereikėtų jam pasakyti.

12

— Gal galėčiau paklausti, pone, kokiu metu penktadienio vakarą išėjote iš biuro?

— Turbūt apie šeštą valandą, inspektoriau, — atsakė Slounas.

— O kurią valandą buvote susitaręs susitikti su ponu Hardkastlu?

— Penktą. Mes visada susitikdavome paskutinį mėnesio penktadienį, penktą valandą, ir peržvelgdavome mano skyriaus skaičius.

— O kai išėjote iš jo kabineto, ar jis buvo gerai nusiteikęs?

— Geriau nė būti negalėjo, — atsakė Slounas. — Mano skyriaus mėnesio rezultatai buvo dviem ir dviem dešimtosiomis procento geresni už praėjusio mėnesio rodiklius, galėjau jam smulkiai papasakoti apie naują sumanytą savo projektą, ir jis tuo labai džiaugėsi.

— Patologas nustatė mirties laiką — penktadienio vakaras, maždaug šešta valanda, vadinasi, turėjote būti paskutinis asmuo, matęs jį gyvą.

— Jei taip ir buvo, man belieka gailėtis, kad mūsų susitikimas neužtruko ilgėliau, — atsakė Slounas.

— Tikriausiai. Ar ponas Hardkastlas gėrė kokių nors tablečių, kol buvote su juo?

— Ne. Nors visi žinojome, kad Sedrikas skundėsi širdimi, jis niekada negerdavo vaistų darbuotojų akivaizdoje.

— Keista, kad tabletės išbarstytos ant kabineto grindų, o tuščias buteliukas — jo rankoje. Kodėl jam nepavyko išgerti bent vienos tabletės?

Slounas nieko neatsakė.

— O naktinis sargas Stenlis Deivisas man sakė, kad šeštadienio rytą jam skambinote ir klausėte, ar jums neatėjo siuntinys.

— Taip, skambinau. Reikėjo vieno dokumento pirmadienio rytą numatytam susirinkimui.

— Ar tą dokumentą gavote?

— Taip, bet tik šįryt.

— Ponas Deivisas man sakė, kad anksčiau niekada nesate skambinęs šeštadienio rytą.

Slounas neužkibo.

— Patologas išrašė mirties liudijimą su išvada, kad ponas Hardkastlas mirė nuo širdies smūgio; neabejoju, kad atlikęs tyrimus koroneris patvirtins mirties priežastį. — Slounas ir dabar nieko neatsakė. — Pone Slounai, ar galiu tikėtis, kad artimiausias kelias dienas niekur neišvyksite, jei man kiltų daugiau klausimų?

— Taip, galite, nors rytoj ketinau keliauti į Hadersfildą pareikšti užuojautos pono Hardkastlo našlei ir paklausti, ar galėčiau kuo nors padėti rengiantis laidotuvėms.

— Jūs labai rūpestingas. Na, apklausiu dar kelis žmones, pone Slounai, ir eisiu.

Slounas palaukė, kol inspektorius išeis iš kabineto, uždarė duris ir pakėlė telefono ragelį.

— Norėčiau, kad iki šios dienos darbo pabaigos dokumentai būtų parengti pasirašyti.

— Mūsų komanda jau darbuojasi, pone.

Antras Slouno skambutis buvo adresuotas Ralfui Voganui iš „Savills“; Voganas pareiškė užuojautą, bet nepasakojo penktadienio popietę įvykusio pokalbio su Sedriku Hardkastlu smulkmenų.

— Kaip ir jūs, — atsakė Slounas, — šiuo metu mes visa širdimi esame su Sedriku ir jo šeima. Bet paskutiniai jo žodžiai, man pasakyti penktadienio vakarą, buvo priesakas būtinai įgyvendinti Šifnalo ūkio sandorį.

— Bet jūs neabejotinai žinote, kad penktadienio popietę jis atšaukė banko pasiūlymą, kas, švelniai tariant, mus sutrikdė.

— Atšaukė, dar prieš man informuojant apie tam tikras smulkmenas; žinau, kad šįryt jis ketino kuo skubiausiai jums paskambinti.

— Jeigu jau taip, sutinku pratęsti terminą dar savaitei, bet ne ilgiau, — pabrėžė Voganas.

— Jūs labai malonus, Ralfai. Galiu jus patikinti, kad šimto še-

šiasdešimties tūkstančių užstatą gausite dar šiandien; mums teliks palaukti ir pažiūrėti, ar atsiras siūlančių dar didesnę kainą, nei siūlau aš.

— Neįsivaizduoju, kas galėtų pasiūlyti daugiau, — atsakė Voganas. — Bet privalau paklausti, ar turite teisę banko vardu siūlyti vieno kablelis šešių milijono sumą.

— Mano pareiga — užtikrinti, kad būtų įvykdyti paskutiniai Sedriko norai, — tarė Slounas ir padėjo ragelį.

Trečias ir ketvirtas Slouno skambučiai buvo skirti stambiesiems banko akcininkams, kurie pasakė jį paremsiantys, bet tik tuo atveju, jei ponia Hardkastl pritars jo siūlymui.

— Iki rytojaus darbo dienos pabaigos ant jūsų stalo bus dokumentai, parengti pasirašyti, — patikino juos Slounas.

Penktą kartą Slounas paskambino į Ciuricho banką Šveicarijoje.

Tą rytą Sebas paskambino mamai iš savo kabineto ir pranešė žinią.

— Labai apgailestauju, — pasakė Ema. — Žinau, kaip žavėjaisi Sedriku.

— Nesiliauju mąstęs apie tai, kad mano dienos „Farting's" banke jau suskaičiuotos, ypač jei Sedriko vietą užims Adrianas Slounas.

— Tik sėdėk tyliai ramiai ir nepamiršk, jog sunku atleisti žmogų, kuris gerai dirba savo darbą.

— Akivaizdu, kad nesi susidūrusi su Slounu. Jis būtų atleidęs Velingtoną Vaterlo mūšio rytą, jei šitai būtų garantavę jam galimybę tapti generolu.

— Nepamiršk, kad Rosas Bačananas vis dar pirmininko pavaduotojas ir labiausiai tikėtinas kandidatas Sedriko vietai užimti.

— Viliuosi, tu teisi, — pasakė Sebas.

— Neabejoju, kad Sedrikas kuo smulkiausiai papasakojo Rosui apie Slouno darbelius. Labai prašau, pasakyk, kada ir kur įvyks laidotuvės, nes mudu su tėčiu norėsime dalyvauti.

— Labai atsiprašau, kad tokiu metu jus trukdau, ponia Hardkastl, bet abu žinome, jog būtent šito Sedrikas iš manęs ir tikėtųsi.

Berilė Hardkastl susisupo į vilnonę skarą ir atsilošė kone dingdama didžiuliame odiniame fotelyje.

— Ko iš manęs reikia? — sušnabždėjo.

— Nieko, kas reikalautų daug pastangų, — atsakė Slounas. — Reikia pasirašyti porą dokumentų; be to, žinau, kad vikaras Džonsonas laukia, norėdamas pasitarti dėl mišių. Jis labai nerimauja, kad bažnyčia nebūtų per maža vietos bendruomenei ir visiems Sedriko draugams ir kolegoms, ketvirtadienį atvyksiantiems iš Londono.

— Jis nebūtų norėjęs, kad dėl jo kolegos gaištų darbo dieną, — pasakė Berilė.

— Negaliu būti toks kietaširdis ir jiems užginti.

— Jūs labai malonus.

— Jis nusipelnęs ne tiek, — atsakė Slounas. — Taigi yra vienas reikaliukas, kurį reikia sutvarkyti.

Slounas ištraukė iš portfelio tris storus dokumentų paketus ir tarė:

— Man tereikia jūsų parašo, kad bankas ir toliau dirbtų kasdienius darbus.

— Gal galėtume palaukti iki pavakario? — paklausė Berilė. — Iš Londono jau važiuoja mano sūnus Arnoldas. Turbūt žinote, kad jis — karališkasis advokatas; paprastai jis man pataria visais klausimais, susijusiais su banku.

— Deja, ne, — atsakė Slounas. — Norėdamas įvykdyti visus pono Hardkastlo pateiktus nurodymus, turiu spėti į antros valandos

traukinį, vykstantį į Londoną. Jei reikia, vos grįžęs į banką mielai atsiųsiu Arnoldui dokumentų kopijas, – jis paėmė Berilę už rankos. – Pone Hardkastl, man tereikia trijų parašų. Bet, jei kuo nors abejojate, būtinai perskaitykite dokumentus.

– Tikiuosi, viskas bus gerai, – tarė Berilė, imdama Slouno ištiestą parkerį ir nesistengdama perskaityti smulkiai ir tankiai surašyto teksto.

Slounas išėjo iš kambario ir paprašė vikaro įeiti. Paskui jis atsiklaupė šalia ponios Hardkastl, atvertė pirmo dokumentų paketo paskutinį puslapį ir uždėjo pirštą ant taškeliais nužymėtos linijos. Vikaro Džonsono akivaizdoje Berilė pasirašė visus tris dokumentus; vikaras nekaltai stebėjo, kaip ji rašosi.

– Susitiksime ketvirtadienį, – stodamasis pasakė Slounas, – kai su dėkingumu ir susižavėjimu prisiminsime, ko Sedrikas pasiekė per visą nuostabų savo gyvenimą.

Jis paliko senąją ponią vikaro globai.

– Pone Kliftonai, gal galėtumėte pasakyti, kur buvote penktadienio vakarą, penktą valandą?

– Su savo mergina Samanta buvau Amsterdame, lankiausi Olandijos nacionaliniame meno ir istorijos muziejuje.

– Kada paskutinį kartą matėte poną Sedriką Hardkastlą?

– Ketvirtadienio vakarą, po aštuntos, grįžęs iš Šifnalo Šropšyre, lankiausi jo namuose Kadogano gatvėje.

– Ar galėčiau jūsų paklausti, kodėl ponas Hardkastlas norėjo, kad jį aplankytumėte ne darbo metu, kai su juo galėjote susitikti kitą rytą darbe?

Sebastijonas kurį laiką svarstė, kokį atsakymą pasirinkti, puikiai žinodamas, kad pakaktų atsakyti, jog turėjo privačių reikalų, susijusių su banku, ir inspektorius klausinėtų kitko.

— Tikrinau vieną sandorį, nes pirmininkas turėjo savų priežasčių manyti, kad aukštas pareigas užimantis jo darbuotojas kažką rezga jam už nugaros.

— Ar išsiaiškinote, kad asmuo, apie kurį kalbate, tikrai kažką rezgė ponui Hardkastlui už nugaros?

— Taip, išsiaiškinau.

— Ar tasai aukštas pareigas užimantis asmuo kartais nebuvo ponas Adrianas Slounas?

Sebas tylėjo.

— Kaip sureagavo ponas Hardkastlas, kai papasakojote, ką išsiaiškinote?

— Jis mane įspėjo, kad kitą dieną ketina atleisti minėtą asmenį iš darbo ir patarė man laikytis nuo banko kiek įmanoma atokiau.

— Nes jis ketino atleisti iš darbo jūsų viršininką?

— Todėl penktadienio vakarą buvau Amsterdame, — nepaisydamas klausimo paaiškino Sebas. — Ir dabar labai dėl to gailiuosi.

— Kodėl?

— Todėl, kad jei tą dieną būčiau buvęs darbe, gal būčiau galėjęs išgelbėti poną Hardkastlą.

— Ar manote, kad ir ponas Slounas būtų jį išgelbėjęs, susiklosčius tokioms pačioms aplinkybėms?

— Mano tėvas visada sako, kad policininkams niekada negalima klausti hipotetiškų klausimų.

— Ne kiekvienas iš mūsų gali išnarplioti nusikaltimą taip lengvai, kaip inspektorius Varvikas.

— Ar manote, kad Slounas nužudė poną Hardkastlą? — paklausė Sebas.

— Ne, nemanau, — atsakė inspektorius. — Nors gali būti, kad jis galėjo išgelbėti jam gyvybę. Tačiau tai įrodyti būtų sunku net ir inspektoriui Varvikui.

Skambant paskutinei „Dieve, pas mane ateiki“ eilutei, Jo eminencija Hadersfildo vyskupas Ešlis Tadvortas užlipo pustuziniu laiptelių ir atsistojo sakykloje.

Jis pažvelgė į gausiai susirinkusius tikinčiuosius ir laukė, kol visi nurims. Kurie nerado vietos atsisėsti, stovėjo takuose tarp suolų, o atvykusieji vėliau spaudėsi bažnyčios gale. Štai kokį pėdsaką žmogus paliko.

— Laidotuvės paprastai būna liūdnos, — kreipėsi vyskupas. — Dar liūdniau, kai velionis nebūna pasiekęs nieko daugiau, tik nugyvenęs nepriekaištingą gyvenimą; tada parengti atsisveikinimo kalbą būna sunki užduotis. Rengdamasis kalbėti apie Sedriko Arturo Hardkastlo gyvenimą, pavyzdinį gyvenimą, su šiuo sunkumu nesusidūriau. Jei Sedriko gyvenimą palygintume su banko ataskaita, šį pasaulį jis paliko sutvarkęs visas sąskaitas. Nuo ko gi man pradėti, norint papasakoti neįtikėtiną šio puikaus jorkšyriečio istoriją? Penkiolikos metų Sedrikas išėjo iš mokyklos ir pradėjo dirbti pas tėvą, „Farting's“ banke. Jis visada kreipdavosi į tėvą „sere“ tiek darbe, tiek namuose. Tiesą sakant, jo tėvas išėjo į pensiją pačiu laiku, kad nereikėtų „sere“ kreiptis į sūnų.

Susirinkusieji santūriai nusijuokė.

— Sedrikas pradėjo dirbti stažuotoju. Po dvejų metų jis tapo kasininku; beje, tuo metu jis buvo tokio amžiaus, kad net negalėjo atsidaryti asmeninės banko sąskaitos. Paskui dirbo direktoriaus pavaduotoju, skyriaus direktoriumi, dar vėliau — regiono kontrolieriumi, kol galiausiai tapo jauniausiu valdytoju banko istorijoje. Atvirai kalbant, niekas nenustebo, kai keturiasdešimt dvejų buvo paskirtas banko pirmininku; šias pareigas jis ėjo pastaruosius dvidešimt trejus metus, ir per šį laiką nediduką vietinį Jorkšyro miesto „Farting's“ banką pavertė į vieną iš labiausiai gerbiamų Londono

Sičio finansinių institucijų. Tačiau yra vienas dalykas, kuris nebūtų pasikeitęs net ir tada, jei Sedrikas būtų tapęs Anglijos banko pirmininku, — tai pamėgtas jo posakis: „Jei rūpinsitės pensais, svarai patys savimi pasirūpins.“

— Kaip manote, ar susidorojom? — nervingai paklausė Slounas.

— Jei norite paklausti, ar viskas, ką darėte pastarąsias keturias dienas, yra teisėta ir sąžininga, atsakymas teigiamas.

— Kvorumas yra?

— Yra, — atsakė Malkolmas Atkinsas, vyriausiasis banko patarėjas teisės klausimais. — Valdybos posėdžių kabinete jūsų laukia generalinis direktorius, kompanijos sekretorius ir šeši neadministruojantys direktoriai. Tik sakau, — pridūrė, — labai norėčiau sužinoti, ką jiems pasakėte, kai jie pareiškė, jog šiandieną derėtų dalyvauti laidotuvėse Hadersfilde, o ne valdybos susirinkime Londone.

— Pasakiau visai paprastai — jiems rinktis. Jie galėjo balsuoti už vietą šiame pasaulyje arba kitame.

Atkinsas nusišypsojo ir pažvelgė į laikrodį.

— Turėtume eiti pas juos. Jau beveik dešimta.

Abu vyriškiai išėjo iš Slouno kabineto ir tyliai nužingsniavo storu kilimu išklotu koridoriumi. Slounui įėjus į posėdžių kabinetą, visi atsistojo taip, kaip visada stodavosi įėjus velioniui pirmininkui.

— Džentelmenai, — pratarė kompanijos sekretorius, kai visi atsisėdo. — Šis neeilinis susirinkimas sukviestas turint vieną tikslą, būtent...

— Kai galvojame apie Sedriką Hardkastlą, — tęsė vyskupas, — iškart prisimename viena: jis buvo jorkšyrietis iki kaulų smegenų. Jei per kriketo rungtynių pertrauką Hedinglyje antrą kartą būtų ap-

sireiškęs Kristus, jis nė nebūtų nustebęs. Sedrikas buvo nepalaužiamas tikėdamas, kad Jorkšyras – šalis, o ne grafystė. Tiesą sakant, jo manymu, „Farting's" bankas tapo tarptautinis ne tada, kai atidarė filialą Honkonge, bet kai tokį filialą atidarė Mančesteryje.

Prieš tęsdamas jis palaukė, kol nurims juokas.

– Sedrikas nebuvo pasipūtėlis, bet visada buvo išdidus. Jis didžiavosi banku, kuriam kasdien tarnavo, o dar labiau didžiavosi daugybe klientų ir darbuotojų, kurie suklestėjo jam patariant ir vadovaujant. Tiek daug jūsų, šiandien čia susirinkusių, pradedant jauniausiuoju stažuotoju ir baigiant *Sony International* prezidentu, esate daug pelnę iš jo išminties ir įžvalgumo. Bet geriausiai jį prisiminsime kaip neabejotinos reputacijos žmogų – sąžiningą, principingą ir padorų. Bendraudamas su savo žmonėmis jis toks būdavo visada. Jo manymu, geras sandoris yra toks, kai abi pusės gauna pelno, ir prasilenkdami gatvėje sandorio dalyviai mielai nukelia vienas kitam skrybėles.

– Vienintelis šiandien dienotvarkės punktas, – tęsė kompanijos sekretorius, – naujojo pirmininko rinkimai balsuojant valdybai po nelaimingos Sedriko Hardkastlo mirties. Pasiūlyta tik viena pavardė – pono Adriano Slouno, ypač didelį pelną nešančio mūsų turto skyriaus vadovo. Ponas Slounas jau turi nuostatuose numatytą šešiasdešimt šešių procentų akcininkų paramą, bet, jo manymu, naujas pareigas turėtų patvirtinti dar ir valdyba.

Malkolmas Atkinsas savo ruožtu taip pat įsiterpė:

– Mielai pasiūlyčiau Adrianą Slouną „Farting's" banko naujo pirmininko pareigoms, nes nujaučiu, kad to būtų norėjęs ir Sedrikas.

– Su malonumu pritarsiu šiai kandidatūrai, – pasakė Desmondas Meloras, ką tik paskirtas neadministruojančiu direktoriumi.

— Kas „už“? — paklausė kompanijos sekretorius. Aukštyn šovė aštuonios rankos. — Skelbiu, kad pritarta vienbalsiai.

Slounas iš lėto atsistojo.

— Džentelmenai, leiskite pradėti nuo padėkos už pasitikėjimą, kurį išreiškėte, mane išrinkdami naujuoju „Farting's“ banko pirmininku. Nebus lengva sėstis į Sedriko Hardkastlo ratus. Keičiu žmogų, kuris mus paliko tragiškai susiklosčius aplinkybėms. Žmogų, kuris, manėme, bus su mumis dar ilgus metus. Žmogų, kuriuo žavėjausi kaip nieku kitu. Žmogų, kuris man buvo ne tik kolega, bet ir bičiulis, todėl tik dar labiau didžiuojuosi, perimdamas iš jo estafetės lazdelę ir galėdamas ją nešti dar vieną banko varžybų etapą. Su didžia pagarba siūlau atsistoti ir nulenkus galvas pagerbti šio didžio žmogaus atminimą.

— Galiausiai, — tęsė vyskupas, — Sedrikas Hardkastlas bus šilčiausiai prisimenamas kaip šeimos žmogus. Berilę jis pamilo nuo tos dienos, kai pradžios mokykloje Hadersfilde, būdama atsakinga už pieno davinį, ji Sedrikui įpylė trečdalį pintos viršaus; jis neapsakomai didžiavosi, kai vienturtis jų sūnus Arnoldas tapo karališkuoju advokatu. Nors jis taip ir nesuprato, kodėl studijoms vaikinas pasirinko Oksfordą, o ne Lidsą. Leiskite baigti, vienam iš seniausių ir brangiausių savo bičiulių išreiškiant jausmus ištrauka iš sero Tomo Ferfakso, Bakingamo hercogo, epitafijos:

Jis nemokėjo neapkęst ar pavydėt,
Tyra širdis tebuvo tiesai atvira,
Ir nors pamiršome dorybę šią minėt,
Kuklumas — dar viena jo dovana.

Malkolmas Atkinsas pakėlė taurę šampano.

— Už naują „Farting's" pirmininką, — pasakė jis, Slounui pirmą kartą sėdus į krėslą už Sedriko darbo stalo. — Na, kokio darbo imsitės pirmiausia?

— Užtikrinsiu, kad Šifnalo sandoris būtų baigtas niekam nespėjus išsiaiškinti, kodėl perkame taip pigiai — už vieną kablelis šešis milijono.

— O koks antras darbas? — klausinėjo Meloras.

— Atleisti Sebastijoną Kliftoną, — spjovė Slounas. — Taip pat ir visus kitus, artimus Hardkastlui ir prijautusius pasenusiai jo filosofijai. Šitas bankas ketina žengti į tikrą pasaulį, kur galios vienintelė taisyklė — pelnas, o ne žmonės. Ir jei atsiras klientų, grasinančių kitur perkelti savo sąskaitas, tegu perkelia, ypač jeigu jie iš Jorkšyro. Nuo šiol banko moto: „Jei turi tik pensų, nesivargink kreipdamasis į mūsų banką."

Kai duobkasys nuleido į duobę karstą, Sebastijonas panarino galvą, kad niekas nepamatytų ašarų. Rosas Bačananas nė nesistengė slėpti jausmų. Ema ir Haris susikibo už rankų. Jie visi neteko gero ir išmintingo draugo.

Visiems iš lėto einant nuo kapo, juos pasivijo Arnoldas Hardkastlas su motina.

— Kodėl čia nebuvo Adriano Slouno? — paklausė Rosas. — Jau nekalbu apie pustuzinį kitų direktorių.

— Tėvas Slouno nebūtų pasigedęs, — atsakė Arnoldas. — Prieš pat mirtį jis rengėsi jį atleisti.

— Jis jums tai sakė?

— Taip. Ankstyvą penktadienio rytą jis man paskambino, norėdamas išsiaiškinti, kokį teisinį žingsnį reikėtų žengti, jei skyriaus vadovas būtų pričiuptas naudojantis banko pinigus asmeniniams sandoriams sudaryti.

— Ar jis sakė, kurio skyriaus vadovas? — paklausė Rosas.

— Jam nė nereikėjo sakyti.

— Ar minėjote šešis direktorius? — įsiterpė Ema.

— Taip, — atsakė Rosas. — Kodėl šitai svarbu?

— Šeši sudaro kvorumą. Jei Sedrikas būtų gyvas, būtų supratęs, ką Slounas sumanė.

— O, Dieve. Dabar suprantu, kodėl jam taip reikėjo mano parašo po tais dokumentais, — pasakė Berilė. — Sedrikas man niekada neatleis.

— Mama, aš priblokštas kaip ir tu, bet nesijaudink, tau vis dar priklauso penkiasdešimt vienas procentas banko.

— Gal kas nors galėtų paprasta anglų kalba man paaiškinti, — pratarė Haris, — apie ką jūs visi kalbate?

— Adrianas Slounas ką tik save paskyrė naujuoju „Farting's" banko valdybos pirmininku, — atsakė Sebastijonas. — Kur artimiausias telefonas?

13

Sebastijonas pažvelgė į laikrodį. Pakaks laiko vienam skambučiui. Jis lengviau atsipūtė pamatęs, kad vienintelė telefono būdelė netoliese buvo laisva, o telefono aparatas veikė. Jis surinko atmintinai žinomą numerį.

— Viktoras Kaufmanas.

— Vikai, čia — Sebas.

— Sveikas, Sebai. Tavo balsas skamba taip, lyg skambintum iš kito pasaulio krašto.

— Nepataikei. Esu Hadersfildo stotyje. Buvau Sedriko Hardkastlo laidotuvėse.

— Šiandienos *Financial Times* perskaičiau nekrologą. Su velniškai geru žmogumi tau teko dirbti.

— Pusės nė nežinai. Todėl ir skambinu. Man nedelsiant reikia susitikti su tavo tėvu.

— Paskambink jo sekretorei, pasirūpinsiu, kad ji surengtų jūsų susitikimą.

— Bet noriu pasikalbėti neatidėliotinu klausimu. Man reikia su juo susitikti šįvakar, vėliausiai — rytoj rytą.

— Užuodžiu stambų sandorį?

— Stambesnio dar niekada nečiupinėjau.

— Tada nedelsdamas su juo pasikalbėsiu. Kada grįši į Londoną?

— Traukinys atvyksta į Justoną dešimt minučių po ketvirtos.

— Paskambink man iš stoties, ir aš...

Pasigirdo čaižus švilpukas, ir atsigręžęs Sebas pamatė plevėsuojančią žalią vėliavėlę. Jis metė ragelį, puolė į peroną ir šoko į jau pajudėjusį traukinį.

Sebas atsisėdo vagono gale ir atgavęs kvapą susimąstė apie tai, kaip Šv. Bedos mokykloje susipažino su Viku, kaip su juo ir Brunu Martinesu dalijosi vienu pamokų ruošos kambariu, kaip juodu tapo artimiausi jo bičiuliai; vienas — žydo imigranto sūnus, kitas — argentiniečio ginklų prekeivio vaikas. Bėgant metams jie tapo neišskiriami. Bičiulystė dar labiau sustiprėjo, kai Sebui buvo pamušta akis ginant bičiulį žydą, nors tada jis dar gerai nežinojo, kas yra žydas. Tarsi neregys, nežinantis, ką reiškia rasė ar religija, Sebas netruko suprasti, kad išankstinių nusistatymų dažnai galima išmokti ir prie pusryčių stalo.

Jis ėmė galvoti apie išmintingą motinos patarimą, kurį jinai davė prieš išvykdama su tėčiu po laidotuvių į Bristolį. Jis žinojo, kad mama buvo teisi.

Sebas kiek užtruko rašydamas pirmą juodraštį, paskui — antrą. Traukiniui sustojus Justone, jis buvo baigęs paskutinį juodraštį ir vylėsi, kad jam pritartų tiek mama, tiek Sedrikas.

Slounas akimirksniu pažino rašyseną. Jis atplėšė voką, ištraukė laišką ir sulig kiekvienu perskaitytu žodžiu vis labiau niršo.

Gerbiamas pone Slounai,

negaliu patikėti, kad net toks žmogus kaip jūs pultų taip žemai ir Sedriko Hardkastlo laidotuvių dieną surengtų valdybos susirinkimą, per kurį būtų sprendžiamas vienintelis klausimas — jūsų skyrimas valdybos pirmininku.

Sedriko turbūt nebūtų nustebinęs toks jūsų dviveidiškumas, nors mane nustebino.

Gal jums ir atrodo, kad išsisukote, bet galiu patikinti, jog taip nėra, nes nenurimsiu, kol visi nepamatys tikrojo jūsų veido — sukčiaus ir apgaviko; juk abu žinome, kad Sedrikas mažiausiai norėjo jus matyti savo vietoje.

Perskaitęs šį laišką nenustebsite sužinojęs, kad nebenoriu dirbti tokiam amoraliam šarlatanui, koks esate jūs.

S. Kliftonas

Slounas pašoko nuo kėdės nebeįstengdamas tvardytis. Jis puolė į sekretorės kabinetą ir suriko:

— Ar jis dar yra pastate?

— Kas? — nekaltai paklausė Reičelė.

— Kliftonas, kas gi dar?

— Nemačiau jo nuo tada, kai man padavė laišką ir paprašė padėti ant jūsų stalo.

Slounas išdrožė iš kabineto ir patraukė koridoriumi vis dar vildamasis rasti Kliftoną darbo vietoje, kad galėtų viešai išmesti.

— Kur Kliftonas? — griežtai paklausė įėjęs į Sebastijono kabinetą.

Jaunasis Sebo asistentas Bobis Raštonas pažvelgė į naująjį pirmininką taip apstulbęs, kad nieko neįstengė išlementi.

— Ar kurčias? — varė Slounas. — Negirdėjai, ko klausiau? Kur Kliftonas?

— Susikrovė daiktus ir prieš kelias minutes išėjo, — atsakė Raštonas. — Jis mums pasakė, kad išeina iš darbo ir daugiau čia nebegrįš.

— Jis ir taip būtų atleistas, jei būtų kelias minutes uždelsęs, — rėžė Slounas.

Žiūrėdamas į jaunuolį jis pridūrė:

— O tu gali eiti kartu su juo. Žiūrėk, kad per valandą apleistum patalpas ir šiame kabinete nepaliktum nė daiktelio, jokios užuominos, jog kada nors čia sėdėjo Kliftonas.

Stounas nulėkė atgal į savo kabinetą ir atsisėdo už stalo. Jam reikėjo atplėšti dar penkis vokus su užrašu *Asmeniškai*.

— Sedriką Hardkastlą esu matęs gal kokį pustuzinį kartų ir tik kitų žmonių draugijoje, — pasakė Solas Kaufmanas. — Niekada nebendravome verslo klausimais, nors būčiau norėjęs, nes jis buvo vienas iš nedaugelio Sičio žmonių, manančių, kad rankos paspaudimas, o ne kontraktas užtvirtina susitarimą.

— Prie naujojo pirmininko net ir kontraktas nereiškia baigto sandorio, — atsakė Sebas.

— Niekada nesu matęs Adriano Slouno, tik esu girdėjęs, ką apie jį kalba. Ar jis ir yra toji priežastis, dėl kurios taip greitai norėjai su manimi susitikti?

— Taip, pone, — atsakė Sebas. — Kai pirmininką ištiko širdies smūgis, aiškinausi stambų sandorį, į kurį įtrauktas Slounas.

— Tada neskubėdamas viską man papasakok, nepraleisk jokių smulkmenų.

Sebas pradėjo pasakoti ponui Kaufmanui, kaip sulaukė Ralfo Vogano skambučio, įspėjančio apie Slouno sumanymą. Apie tai, kaip vykdydamas Sedriko nurodymus jis keliavo į Šifnalą, kaip bai-

giantis dienai susitiko su ponu Svanu ir sužinojo, kodėl Slounas sutiko gerokai permokėti už tūkstančio akrų ūkį Šropšyre.

Kai Sebas baigė savo istoriją, Kaufmano veide nušvito paslaptinga šypsenėlė.

— Ar gali būti, kad ponui Svanui užkliuvo tai, ko mes visi nepastebėjome? Ganėtinai greitai išsiaiškinsime, nes per artimiausias kelias savaites vyriausybė turi pranešti savo išvadas.

— Bet mes tų savaičių neturime, mums liko tik pora dienų. Nepamirškite, kad galutinė siūloma kaina turi būti patvirtinta iki rytojaus penktos valandos vakaro.

— Vadinasi, norite, kad pasiūlyčiau didesnę kainą nei Slounas, turint omenyje pono Svano išsiaiškintus tikėtinus vyriausybės planus?

— Sedrikas norėjo rizikuoti.

— Be to, Sedrikas Hardkastlas garsėjo kaip atsargus žmogus, ko nepasakysi apie Slouną, — Kaufmanas sudėjo delnus tarsi maldai, ir kai į jo maldą buvo atsakyta, tarė: — Prieš priimdamas galutinį sprendimą turiu paskambinti keliems žmonėms, taigi pas mane ateik rytoj, be dvidešimt minučių penktą. Jei būsiu įtikintas, čiupsime.

— Bet tada bus per vėlu.

— Nemanau, — atsakė Kaufmanas.

Išėjęs iš banko Sebas buvo lyg apsvaigęs ir tikrai visai neįtikintas, kad Kaufmanas imsis sandorio. Bet jis daugiau neturėjo į ką kreiptis.

Sebas nuskubėjo namo. Norėjo papasakoti Samantai viską, kas nutiko nuo tos akimirkos, kai rytą jis išėjo iš namų. Ji visada į viską pažvelgdavo kitu kampu, tarsi būtų koks Pilypas iš kanapių, kaip pati mėgdavo sakyti.

Kol Sima ruošė vakarienę, Sebas jai pasakojo, kas tą rytą buvo

atvykęs į laidotuves, kas, dar svarbiau, nebuvo atvykęs, ką Slounas su savo sėbrais sumanė, jam būnant Hadersfilde... ir kodėl jis dabar ieško darbo.

Kai Sebas galiausiai liovėsi žingsniavęs po virtuvę ir atsisėdo, Sima tarė:

— Bet tu juk visada žinojai, kad Slounas — sukčius, todėl tavęs neturėjo nustebinti, kad sukvietė susirinkimą tada, kai visi jo priešininkai buvo išvykę iš miesto. Galiu lažintis, kad ir tavo mama būtų viską supratusi.

— Ir suprato, bet tada jau buvo per vėlu. Vis dėlto manau, kad galime smogti Slounui, žaisdami jo žaidimus.

— Jo žaidimų nereikia, — atsakė Sima. — Pamėgink pagalvoti, ką taip susiklosčius aplinkybėms darytų Sedrikas, o ne Slounas.

— Bet jei ketinu jam smogti ir jį nugalėti, turiu mąstyti kaip jis.

— Galbūt, bet tai nereiškia, kad turi veikti kaip jis.

— Šifnalo ūkis — galimybė, pasitaikanti vieną kartą gyvenime.

— Tačiau tai dar ne priežastis šliaužioti po tą patį griovį, po kurį šliaužioja Slounas.

— Bet, Sima, gali būti, kad antros tokios progos niekada nesulauksiu.

— Aišku, kad sulauksi, Sebai. Mąstyk, galvodamas apie ilgalaikius tikslus, ir suprasi, kuo skiriasi Adrianas Slounas ir Sedrikas Hardkastlas. Nė trupinėlio neabejoju dėl vieno dalyko — į Slouno laidotuves susirinks labai nedaug žmonių.

Paaiškėjo, kad penktadienis buvo pati ilgiausia diena Sebo gyvenime. Naktį jis kone visai nemiegojo, stengdamasis išsiaiškinti, ką Kaufmanas sumanė.

Kai Sima išėjo į paskaitą Karaliaus koledže, Sebas krapštinėjosi namuose, dėdamasis skaitąs rytinį laikraštį, nežinia kiek laiko plovė

kelis indus, likusius po pusryčių, ir net išlėkė pabėgioti į parką, bet kai grįžo, vis tiek buvo tik šiek tiek po vienuoliktos.

Jis nusiprausė po dušu, nusiskuto ir atsidarė keptų pupelių skardinę. Nuolat dirsčiojo į laikrodį, bet sekundinė rodyklė vis tiek įveikdavo ratą tik per šešiasdešimt sekundžių.

Po vadinamųjų priešpiečių jis laiptais užlipo į miegamąjį, išsiėmė iš spintos geriausią kostiumą, apsivilko ką tik išlygintus baltus marškinius ir pasirišo seną mokyklos laikų kaklaraištį. Galiausiai išsiblizgino batus taip, kad jais būtų didžiavęsis ir pats kariuomenės viršila.

Ketvirtą valandą stovėjo autobusų stotelėje laukdamas ketvirto numerio, vežančio į Sitį. Sebas išlipo Šv. Pauliaus stotelėje ir, nors ėjo neskubėdamas, prie Kaufmano banko Čipsaido gatvėje atsidūrė dvidešimt penkios minutės po keturių. Nieko kita neliko, kaip dar pavaikštinėti po visą kvartalą. Eidamas pro daugybę pažįstamų Sičio įstaigų Sebas prisiminė, kaip labai jam patiko dirbti šiame rajone. Jis stengėsi negalvoti, kad šiuo metu yra bedarbis.

Ketvirtą trisdešimt aštuonios Sebas įėjo į banką ir kreipėsi į registratorę:

— Esu susitaręs susitikti su ponu Kaufmanu.

— Kuriuo ponu Kaufmanu? — paklausė ji, šiltai nusišypsodama.

— Su pirmininku.

— Ačiū, pone. Gal norėtumėte prisėsti, pranešiu, kad atėjote.

Sebas žingsniavo po vestibiulį, stebėdamas dabar jau kitą sekundinę rodyklę, didesniame laikrodyje brėžiančią didesnį ratą, bet rezultatas buvo lygiai toks pat. Jo mintis nutraukė pliaukštelėjimas per petį ir ištarti žodžiai:

— Pirmininkas mūsų laukia savo kabinete.

Sebui paliko įspūdį tai, kad Vikas nepasakė „tėtis“. Jis juto, kaip prakaituoja delnai; liftui iš lėto kylant į viršutinį aukštą, jis trynė rankas į kelnes. Įėję į pirmininko kabinetą jie rado poną Kaufmaną kalbantį telefonu.

— Pone Slounai, prieš nuspręsdamas turiu pasikalbėti su kolega. Paskambinsiu jums apie penktą, — Sebą apėmė siaubas, bet Kaufmanas pridėjo prie lūpų pirštą. — Jeigu jums patogu.

Slounas padėjo ragelį, paskui vėl nedelsdamas pakėlė ir neprašydamas sekretorės pagalbos surinko numerį.

— Ralfai, skambina Adrianas Slounas.

— Ir maniau, kad skambinate jūs, — atsiliepė Voganas pažvelgdamas į laikrodį. — Liksite patenkintas sužinojęs, kad per visą dieną dėl Šifnalo ūkio niekas neskambino. Kadangi liko penkiolika minučių, manau, galima drąsiai teigti, kad nuosavybė jūsų. Paskambinsiu iškart po penktos, tada ir pasitarsime, kaip norėsite tvarkyti dokumentus.

— Man tinka, — atsakė Slounas, — tik nenustebkite, jei jums paskambinus mano telefonas bus užimtas, nes šiuo metu deruosi dėl dar didesnio pirkinio nei Šifnalo ūkis.

— Bet jei kas nors mėgins derėtis dar iki penktos...

— To nebus, — pasakė Slounas. — Tik būtinai pasirūpinkite, kad iš pat ankstyvo pirmadienio ryto „Farting's" bankas gautų kontraktą. Jūsų lauks čekis.

— Be dešimt penkios, — pratarė Vikas.

— Kantrybės, vaike, — atsakė senasis. — Kai mėgini baigti sandorį, svarbu vienintelis dalykas — laikas.

Jis atsilošė ir užsimerkė, nors išties buvo budrus. Sekretorei buvo paliepęs, kad nuo dešimt minučių iki penktos ir iki dešimt minučių po penktos jo netrukdytų, kad ir kas nutiktų. Nei Vikas, nei Sebas nepratarė nė žodelio.

Staiga Solas atsimerkė ir atsisėdo tiesus it styga. Jis patikri-

no, ar du telefonai ant stalo stovi lygiai ten, kur jam norisi. Be šešių penktą jis pasilenkė ir pakėlė juodojo telefono ragelį. Surinkęs nekilnojamojo turto agento Meifere numerį, jis pasakė norįs kalbėti su vyresniuoju partneriu.

— Pone Kaufmanai, koks mielas netikėtumas, — pratarė Voganas. — Kuo galiu padėti?

— Galite pradėti nuo atsakymo, kiek dabar valandų, pone Voganai.

— Kaip matau, be penkių penkios, — atsakė sutrikęs balsas. — Kodėl klausiate?

— Noriu būti tikras, kad vis dar galima siūlyti kainą už Šifnalo ūkį Šropšyre.

— Taip, neabejotinai galima. Bet turiu jus įspėti, kad kitas bankas mums jau pasiūlė vieną kablelis šešis milijono svarų.

— Tada aš siūlau milijoną šešis šimtus dešimt tūkstančių.

— Dėkoju, pone, — atsakė Voganas.

— Kiek laiko dabar?

— Be trijų penkios.

— Pone Voganai, prašyčiau palaukti, kažkas skambina kitu telefonu. Užtruksiu tik minutėlę, — Kaufmanas padėjo ant stalo juodą ragelį, paėmė raudoną ir surinko numerį.

Po trijų pyptelėjimų pasigirdo balsas:

— Adrianas Slounas.

— Pone Slounai, aš ir vėl skambinu dėl tų Nigerijos naftos obligacijų, kurias jūsų bankas siūlo rinktiniams investuotojams. Kaip jau sakiau, man ši galimybė atrodo nuostabi. Kokią maksimalią sumą leidžiate investuoti vienai įstaigai?

— Du milijonus svarų, pone Kaufmanai. Jums pasiūlyčiau ir daugiau, bet dauguma akcijų jau paimta.

— Gal galėtumėte luktelėti, kol pasitarsiu su vienu iš kolegų?

— Žinoma, pone Kaufmanai.

Solas padėjo ant stalo raudoną ragelį ir vėl paėmė juodąjį.

— Pone Voganai, atleiskite, kad priverčiau jus laukti, bet dar kartą turiu jūsų paklausti, kiek dabar valandų.

— Be vienos penkios.

— Puiku. Gal dabar būsite toks malonus ir atidarysite savo kabineto duris?

Kaufmanas padėjo ant stalo juodą ragelį ir paėmė raudonąjį.

— Mano kolega klausia: jei investuotume visus du milijonus, ar tai garantuotų mums vietą naujos kompanijos valdyboje?

— Neabejotinai, — atsakė Slounas. — Tiesą sakant, galėčiau pasiūlyti ir dvi vietas, nes jums priklausys dešimt procentų bendrovės.

— Leiskite man dar kartą pasikonsultuoti su kolega, — raudonas ragelis vėl buvo padėtas ant stalo; Kaufmanas paėmė juodąjį.

— Pone Voganai, ką pamatėte atidaręs duris?

— Pasiuntinys man įteikė voką su šimto šešiasdešimt vieno tūkstančio svarų trata.

— Tai — dešimt procentų, reikalingų sandoriui baigti. Pone Voganai, kiek dabar valandų?

— Dvi minutės po penkių.

— Vadinasi, sandoris baigtas. Kai tik per trisdešimt dienų sumokėsiu likusius devyniasdešimt procentų, Šifnalo ūkis bus mano.

— Neabejotinai taip, — atsakė Voganas, nenorėdamas pripažinti, kaip labai laukia tos akimirkos, kai galės pasakyti Slounui, jog šis pralošė derybas.

— Gero savaitgalio, — palinkėjo Kaufmanas, dėdamas ragelį ant juodojo telefono ir imdamas raudoną ragelį.

— Pone Slounai, noriu investuoti du milijonus svarų į šį tikrai puikų projektą, — Kaufmanas gailėjosi, kad nemato Slouno žvilgsnio, — bet, deja, niekaip neprikalbinau savo kolegų, jie su manimi nesutinka, todėl, gaila, bet turiu atsiimti pasiūlymą. Kadangi patikinote, jog dauguma akcijų jau išparduotos, nemanau, kad dėl to bus bėdų.

14

Sebastijonas nepasakojo Samantai, kokią taktiką naudojo ponas Kaufmanas, baigdamas Šifnalo ūkio sandorį, nes žinojo, kad ji tam nepritartų, nors Slounas ir pralaimėjo. Tačiau jis jai pasakė, kad Kaufmanas pasiūlė jam darbą.

— O aš maniau, kad šiame banke nėra turto skyriaus.

— Dabar jau yra, — atsakė Sebas. — Jis manęs paprašė įsteigti savo skyrių. Iš pradžių imsimės smulkių sandorių, bet jei pateisinsiu lūkesčius, vėliau plėsimės.

— Puikios naujienos, — pasakė Sima jį apkabindama.

— Ir neturėtų būti sunku surinkti gerą komandą, nes Slounas atleido visus mano žmones, nekalbu apie kelis kitus, išėjusius savo noru, įskaitant ir Reičelę.

— Reičelę?

— Ji buvo Sedriko sekretorė, bet prie naujo režimo ištvėrė vos savaitę. Paprašiau jos ateiti pas mane. Pradedame pirmadienį, atversdami baltą lapą. Na, gal ir ne baltą, nes Slounas atleido mano asistentą ir liepė jam išnešti iš kabineto visus daiktus, kad neliktų nė užuominos, jog ten dirbau, todėl jis surinko visus aplankus, kuriuos tvarkiau, atėjo į Čipsaido gatvę ir viską man atidavė.

— Ar toks elgesys teisėtas?

— O kam rūpi? Juk Slounas vis tiek niekada to nesužinos.

— „Farting's" bankas — ne tik Adrianas Slounas, o tu vis dar esi tam bankui įsipareigojęs.

— Po viso to, kaip Slounas su manimi elgėsi?

— Ne, po viso to, kaip su tavimi elgėsi Sedrikas.

— Bet šitai netaikytina Šifnalo ūkiui, nes tą sandorį Slounas sudarinėjo Sedrikui už nugaros.

— O dabar tu dirbi jam už nugaros.

— Tikra tiesa; dirbsiu ir toliau, jei šitai mums padės įsigyti butą Čelsyje.

— Mums nereikėtų mąstyti apie kokius nors pirkinius, kol nesumokėjai visų skolų.

— Ponas Kaufmanas man pažadėjo keturiasdešimties tūkstančių svarų premiją, kai vyriausybė padarys pareiškimą, taigi tada nebeturėsiu jokių skolų.

— *Jeigu* vyriausybė tą pareiškimą padarys, — patikslino Sima. — Nepradėk leisti pinigų, jų dar negavęs. Ir net jeigu tau pavyktų sėkmingai baigti sandorį, ponui Svanui vis dar būsi skolingas daugiau nei aštuonis tūkstančius svarų, todėl mums dar nevertėtų mąstyti apie persikraustymą.

Sebas nutarė Simai nepasakoti ir dar kai ko.

Kitas kelias savaites Sebas dirbo tiek, kad būtų padaręs įspūdį net Sedrikui; padedant Reičelei ir senajai „Farting's" komandai, jie įsibėgėjo ir pradėjo sklandžiai dirbti gerokai greičiau, nei ponas Kaufmanas manė, jog tai apskritai įmanoma.

Sebas nebuvo patenkintas vien galimybe toliau dirbti su senaisiais klientais; tarsi plėšikaujantis piratas jis pradėjo grobstyti ir kitus „Farting's" klientus, įtikinėdamas save, jog Slounas to ir nusipelnė.

Praėjus maždaug trims mėnesiams nuo Sebo darbo pradžios Kaufmano banke, pirmininkas jį pasikvietė į savo kabinetą.

— Ar šįryt skaitei *Financial Times*? — paklausė, Sebui nespėjus uždaryti durų.

— Tik pirmą puslapį ir pinigų skiltį. Kodėl klausiate?

— Nes tuoj sužinosime, ar pono Svano prognozės teisingos.

Sebas nepertraukė Kaufmano žodžių srauto.

— Kaip žinome, šiandien po pietų, trečią valandą, transporto ministras parlamente perskaitys pareiškimą. Gal judviem su Viktoru reikėtų ten nuvykti ir paklausyti, ką jis sakys; paskui paskambintumėte ir praneštumėte, ar susikroviau turtus, ar juos praradau.

Vos grįžęs į savo kabinetą Sebas paskambino dėdei Džailzui į Bendruomenių Rūmus ir paklausė, ar šis galėtų parūpinti porą bilietų į svečių galeriją šiai popietei, kad jis ir jo bičiulis išgirstų transporto ministro pareiškimą.

— Bilietus paliksiu centriniame vestibiulyje, — atsakė Džailzas.

Padėjęs ragelį Džailzas skaitė būsimo posėdžio dienotvarkę ir stebėjosi, kodėl Sebastijoną turėtų dominti sprendimas, galintis paveikti saujelę Šropšyro gyventojų.

Dar gerokai iki ministrui stojantis perskaityti pareiškimo, Sebas ir Vikas įsitaisė ketvirtoje svečių galerijos eilėje. Dėdė Džailzas jiems nusišypsojo iš vyriausybei skirtų suolų vis dar sutrikęs — kas bus paminėta tame pareiškime, kad sūnėnas taip juo domisi.

Du jauni bankininkai sėdėjo ant žalio odinio suolo krašto, kai spikeris pakvietė transporto ministrą perskaityti parlamentui pareiškimą.

— Pone parlamento pirmininke, — pradėjo ministras, rankose laikydamas dokumentų aplanką, — noriu informuoti parlamentą, kokį kelią pasirinko mano ministerija, kad pratęstų greitkelį, apie kurį buvo kalbėta jau anksčiau; greitkelis eis per Šropšyro grafystę.

Jei ant medžiu kaltų sienų nebūtų žodžio *TYLOS*, ministrui užsiminus apie Šifnalo prieigas, įskaitant ir Šifnalo ūkį, per kurį eis siūlomo naujojo greitkelio atkarpa, Sebas būtų pradėjęs šokinėti.

Atsakęs į kelių parlamentarų klausimus, ministras atsisėdo į savo vietą priekiniame suole, leisdamas pradėti debatus apie užsienio reikalus.

Sebui ir Vikui nebuvo įdomu, ar vyriausybė ketina taikyti ekonomines sankcijas Pietų Afrikai, todėl jie tyliai išsmuko iš svečių galerijos, nusileido laiptais į centrinį vestibiulį ir išėjo į Parlamento aikštę. Štai tada Sebas pašoko ir suriko:

— Mums pavyko!

Kai kitą rytą apsimiegojęs Sebastijonas atėjo pusryčiauti, Samanta skaitė *Guardian*.

— Kur buvai vakar vakare? — paklausė ji. — Net negirdėjau, kaip grįžai.

— Mudu su Viku šventėme. Atsiprašau, turėjau tau paskambinti ir pasakyti.

— Ką šventėte? — pasidomėjo Sima, bet Sebas neatsakė, nes bėrėsi į dubenėlį kukurūzų dribsnių.

— Ar gali būti, kad ponas Svanas tikrai išsiaiškino, jog naujasis greitkelis eis tiesiai per Šifnalo ūkį ir, cituojant *Guardian*, — kalbėjo Sima, žvelgdama į priešais padėtą straipsnį, — „leis kiek pasipelnyti saujelei spekuliantų"?

Ji padavė laikraštį Sebui, o šis tik dirstelėjo į antraštę.

— Turi suprasti, — kramtydamas pasakė Sebas, — jog tai reiškia, kad dabar turėsime pakankamai pinigų namui Čelsyje nusipirkti.

— Bet ar liks pakankamai pinigų, kad ponas Svanas pastatytų savo teatrą Šifnale?

— Priklausys nuo...

— Nuo ko? Davei jam žodį, kad jeigu jo pateikta informacija bus teisinga, sumokėsi aštuonis tūkstančius du šimtus trisdešimt keturis svarus, kurių reikia teatrui baigti.

— Bet aš uždirbu tik keturis tūkstančius per metus, — protestavo Sebas.

— Bet turi gauti keturiasdešimties tūkstančių premiją.

— Iš kurios turėsiu sumokėti dar ir pajamų mokestį.

— Jei pinigus aukoji, tokio mokesčio mokėti nereikia.

— Bet mes nieko nepasirašėme.

— Sebai, ar pats girdėjai, ką dabar pasakei?

— Šiaip ar taip, — skubiai pridūrė Sebas, — kiek pasipelnys ponas Kaufmanas, o ne aš.

— Bet pirmiausia rizikavo ponas Kaufmanas; jis galėjo ir prarasti tą pelną. O tu neturėjai ko prarasti, bet pelnyti tikėjaisi daug.

— Tu nesupranti... — pradėjo Sebas.

— Aš labai gerai suprantu, — nukirto Sima, kai Sebas pastūmė dubenėlį ir pakilo nuo stalo.

— Turiu eiti, — pasakė jis. — Jau ir taip vėluoju, o šiandien reikia daug ką padaryti.

— Pavyzdžiui, nuspręsti, kaip išleisti pinigus, kuriuos tau pamėtėjo ponas Svanas?

Jis pasilenkė jos pabučiuoti, bet ji nusigręžė.

— Iš tikrųjų tu nė neketinai sumokėti ponui Svanui, tiesa?

Sebas nė nesistengė atsakyti į jos klausimą, tik nusisuko ir skubiai nužingsniavo prie durų.

— Nejau nesupranti, jei nesumokėsi ponui Svanui, būsi toks pat nedoras, kaip ir Adrianas Slounas, — karštai kalbėjo Sima.

Sebas neatsiliepė, tik pasiėmė portfelį ir išskubėjo iš namų neatsisveikinęs. Jau gatvėje jis susistabdė taksi. Važiuodamas Sičio gatve Sebas svarstė, kiek prireiks laiko, kol jis, kaip Solas Kaufmanas, turės savo automobilį ir vairuotoją. Tačiau mintys vis sukosi apie Simą ir jos žodžius: „Būsi toks pat nedoras, kaip ir Adrianas Slounas."

Šiam vakarui jis užsakys staliuką dviem „Mirabelėje", tada jie kalbėsis apie viską, išskyrus bankininkystę. Per pietų pertrauką jis nueis pas poną Gardą Hatono Sodų gatvėje ir nupirks tą sagę su markazitu. Tada Sima tikrai pradės džiaugtis sužadėtuvių su Sebastijonu Kliftonu privalumais.

— Rinksitės įprastą staliuką, pone Kaufmanai?

Sebas svarstė, kiek laiko praeis, kol vyriausiasis padavėjas jo paklaus: „Rinksitės įprastą staliuką, pone Kliftonai?"

Per pietus „Kepsninėje“ jis pasakė pirmininkui, kad jau rado kelis objektus, kurių pardavėjai gerai nežino tikrosios jų vertės.

Po pietų, per kuriuos jis kiek per daug išgėrė, Sebas sėdo į taksi ir nuvažiavo į Hatono Sodus. Ponas Gardas atidarė seifą ir ištraukė trečią padėklą nuo viršaus. Sebas apsidžiaugė pamatęs, kad sagė tebėra — Viktorijos laikų markazito papuošalas, padabintas deimančiukais, kuriems, jis neabejojo, Sima tikrai neatsispirs.

Taksi automobiliu grįždamas į Islingtoną, Sebas buvo tikras, kad jiedviem vakarieniaujant „Mirabelėje“ palenks Simą į savo pusę, ir ji mąstys kaip jis.

Įkišęs į spyną raktą jis iškart pagalvojo: čia gyvensime nebeilgai, bet atidaręs duris sutriko — visur buvo tamsu. Nejau Sima išėjo į vakarinę paskaitą? Vos uždegęs šviesą Sebas pajuto, kad kažkas negerai. Kažko trūksta, bet ko? Supratęs, kad trūksta kelių asmeninių daiktų, įskaitant jų abiejų nuotrauką Centriniame parke, vieną Džesikos piešinį ir Simos „Nakties sargybos“ reprodukciją, jis akimirksniu prablaivėjo.

Jis nulėkė į miegamąjį ir Simos lovos pusėje atlapojo spintą. Tuščia. Tada pažvelgė po lova ir pamatė, kad jos lagamino nebėra.

— Ne, ne, — šaukė jis, bėgdamas iš miegamojo į virtuvę, kur pamatė voką. Šis buvo atremtas į raudonos odos dėžutę ir adresuotas Sebastijonui. Sebas atplėšė voką ir išėmė laišką, parašytą tvirta ranka, riebia rašysena.

Mieliausiasis Sebai,

dar niekada gyvenime man nebuvo taip sunku rašyti laiško, nes tu ir buvai mano gyvenimas. Bet, deja, žmogus, atėjęs į Agniu galeriją, pasirengęs už paskutinį pensą įsigyti sesers paveikslus, buvo kitas, nei tas, su kuriuo šįryt pusryčiavau.

Žmogus, taip didžiavęsis, galėdamas dirbti su

Sedriku Hardkastlu, ir niekinęs viską, kam prijautė Adrianas Slounas, buvo ne tas pats, kuriam dabar atrodo, kad jis niekuo neįsipareigojęs ponui Svanui, žmogui, kurio dėka jam paskirta tokia didelė premija. Nejau pamiršai pono Svano žodžius: „Jei Haris Kliftonas — tavo tėvas, man tinka“?

Jei tik Sedrikas šiandien būtų gyvas, taip nebūtų atsitikę; ir pats žinai, jog jis būtų užtikrinęs, kad laikytumeisi žodžio, o jei nebūtum laikęsis, jis būtų atsilyginęs už tave.

Neabejoju, kad tavo karjera vis labiau klestės, kad tau labai seksis viskas, ko imsiesi. Bet aš nenoriu būti štai tokios sėkmės dalis.

Pamilau Hario ir Emos Kliftonų sūnų, Džesikos Klifton brolį; tai — viena iš daugelio priežasčių, kodėl norėjau būti Sebastijono Kliftono žmona. Tačiau to žmogaus nebėra. Nepaisant visko, visą likusį gyvenimą branginsiu šią neilgą kartu nugyventą atkarpą.

Samanta

Sebastijonas parklupo; ausyse jam skambėjo Simos tėvo žodžiai: „Samanta, kaip ir tavo motina, nustato atitinkamas normas, prie kurių mums, eiliniams mirtingiesiems, sunku prisitaikyti, nebent kaip tavo tėvas vadovautumėmės tuo pačiu moralės kompasu.“

Ledi Virginija Fenvik

1966

15

— Pažiūrėsiu, ar jos malonybė namuose, — pasakė liokajus.

Kokia absurdiška pastaba, pamanė ledi Virginija. Mortonas labai gerai žino, kad aš namie. Iš tikrųjų jis turėjo galvoje kitką: „Išsiaiškinsiu, ar jos malonybė nori su jumis kalbėtis.“

— Kas ten, Mortonai? — paklausė ji, kai liokajus įėjo į kambarį.

— Ponia Priscila Bingham, ledi.

— Aišku, kad poniai Bingham aš namuose, — atsakė Virginija, pakeldama telefono ragelį gretimais. — Priscila, mieloji.

— Virginija, mieloji...

— Šimtas metų.

— Tikrai šimtas, o aš tau turiu tiek daug visko papasakoti.

— Kodėl tau pas mane neatlėkus ir kelių dienų nepraleidus Londone? Pabūtume visai kaip senais laikais. Galėtume pavaikščioti po parduotuves, papramogauti, užsukti į vieną kitą naują restoraną, gal net apsilankytume „Anabelės“ naktiniame klube, nes tiesiog privalu ten pasirodyti, kaip, mieloji?

— Skamba baisiai žavingai. Dirstelėsiu į savo kalendorių ir tau vėl paskambinsiu.

Virginija padėjo ragelį ir susimąstė apie savo draugę. Nuo paskutinio jos apsilankymo Meibltorpo dvare, kai Priscilos vyras Robertas taip negražiai pasielgė, jos mažai matėsi. Dar blogiau yra tai, kad Robertas perbėgo į kitą stovyklą ir dabar prijaučia priešams. Jis ne tik tapo Baringtono laivybos kompanijos valdybos nariu, bet

ir gerokai pasistengė, kad Virginijos atstovas majoras Fišeris būtų be ceremonijų iš tos valdybos išprašytas. Dar labiau blogindamas situaciją jis primygtinai prašė, kad Priscila kartu su juo plauktų į pirmąją „Bakingamo" kelionę į Niujorką, nors Virginija pasiguodė, kad buvo atsisakyta jai parduoti bilietą į pirmos klasės kajutę.

Kai po dviejų savaičių Priscila grįžo namo, ji papasakojo Virginijai, kad pirmą kelionės naktį nutiko kažkas negera, bet Robertas nepanoro jai pasakoti. Virginija davė žodį pati prisikasti prie tiesos, bet šitai turės palaukti, nes dabar jos akiratyje — ne Ema Klifton, o Bobas Binghamas.

Kai po kelių dienų Priscila pasirodė Virginijos namuose, ji išdėstė visą litaniją baisybių, nutikusių per tą kelionę, įskaitant ir siaubingą vakarienę, kurią turėjo valgyti su tąja bjauria garbėtroška Ema Klifton. Maistas buvo nevalgomas, vynas atsidavė kamščiu, o laivo personalas, matyt, surinktas iš pigių Batlino vasarnamių. Vis dėlto Priscila patikino Virginiją ne kartą aiškiai parodžiusi poniai Klifton, kur šios vieta.

— Tai ar išsiaiškinai, kas iš tikrųjų nutiko pirmą naktį? — paklausė Virginija.

— Ne, bet girdėjau, kaip Robertas sakė vienam direktoriui, jog jei tiesa kada nors išaiškėtų, pirmininkei tektų atsistatydinti, o kompanija gal net bankrutuotų. Tavoji šmeižto byla neabejotinai padėtų.

Virginija nepasakė savo draugei, kad byla pristabdyta, nes jos itin brangūs advokatai mano, jog tikimybė jai laimėti bylą — ne didesnė nei penkiasdešimt procentų, o paskutinė banko atsiųsta ataskaita priminė, kad finansinė jos padėtis nėra labai palanki tokiai rizikai. Tačiau tai, ką ji buvo sumaniusi Bobui Binghamui, žadėjo geresnį rezultatą nei penkiasdešimt procentų. Galiausiai jam teks smagiai atsisveikinti su mažiausiai puse viso turto. O susidorojusi su juo Virginija sutelks dėmesį į Emą Klifton ir incidentą su kariniu jūrų laivynu. Beje, jei Bobui Binghamui parengtas planas pavyks,

jai vėl teks pasinaudoti majoro Alekso Fišerio paslaugomis, nes jis nekenčia Baringtonų šeimos kone taip pat, kaip ji.

Bobas Binghamas nebuvo patenkintas Priscilos sumanymu kelias dienas pagyventi jų namuose Boltono gatvėje, kad galėtų pabūti su Virginija. Jis nujautė, kad toji moteris kažką sumaniusi, ir nebuvo labai sudėtinga išsiaiškinti ką.

Vienintelis savaitinės Priscilos išvykos privalumas — galimybė kelioms dienoms pasikviesti Klaivą į Meibltorpo dvarą. Visai neseniai Klaivas buvo paaukštintas ir nebelaukė iš Bobo finansinės paramos. Tiesą sakant, gali būti, kad tragiška Džesikos mirtis ir paskatino jį taip aršiai siekti savarankiškumo. Po tos klaikios nakties, kai Džesika Klifton atėmė sau gyvybę, Bobas retai kada matydavo sūnų; to niekada nebūtų nutikę, jei Priscila nebūtų pasikvietusi tos intrigantės į savaitgalio viešnagę. Jau vėliau jo žmona prasitarė, kad iš pradžių Virginija nepriėmė kvietimo, bet išgirdusi, kad tarp svečių bus Džesika Klifton ir kad tą savaitgalį Klaivas ketina jai pasipiršti, persigalvojo.

Bobas stengėsi išmesti tą bjaurią moterį iš galvos, norėjo susikaupti ir įsiskaityti į paskutinio Baringtono kompanijos valdybos susirinkimo protokolą. Jis sutarė su jaunuoju Sebastijonu — beje, jam reikia liautis taip apie jį galvojus; šiaip ar taip, jis jau įrodė esąs sumanus direktorius, ir beveik niekas valdyboje neabejojo, kad po kurio laiko jis taps naujuoju kompanijos pirmininku. Jei kalbos teisingos, jam puikiai sekasi darbuotis pas Kaufmaną, nors jo tėvas ir buvo užsiminęs, kad asmeninis Sebastijono gyvenimas susijaukęs.

Per pastaruosius kelerius metus Bobas Binghamas ir Haris Kliftonas susibičiuliavo, ir šitai stebino žinant, kiek menkai jie turi bendra, o ką jau kalbėti apie Džesiką. Haris — įvairiapusis žmogus, rašytojas, ir toliau palaikantis Anatolijaus Babakovo poziciją, užval-

dęs visuomenės vaizduotę. Bobas savo ruožtu buvo verslo žmogus, besidomintis sąskaitomis ir balansais, į rankas paimantis knygą tik atostogaudamas. Gal paprasčiausiai šiuos du žmones draugėn suvedė kriketas, išskyrus atvejus, kai rungiasi Glosteršyras ir Jorkšyras.

Bobas susikaupęs pažvelgė į Sebastijono parengtą dokumentą, aiškinantį, kodėl, jo nuomone, kompanija šiuo metu neturėtų investuoti į naują prabangų lainerį.

— Majoras Fišeris, — užgiedojo liokajus, prieš uždarydamas duris.

— Aleksai, malonu vėl tave matyti, — tarė Virginija, pildama dvigubą džino su toniku. — Tikiuosi, tau viskas klostosi gerai.

— Aukštyn žemyn, kaip Tauerio tiltas, — atsakė Aleksas, imdamas iš jos stiklą su gėrimu, puikiai žinodamas, kad ledi Virginija kviečia pas save į svečius tik tada, kai ko nors iš jo nori. Na, skųstis negalima — praradus vietą Baringtono kompanijos valdyboje pinigai kišenės neplėšė. Virginija negaišo laiko ir iškart stvėrė jautį už ragų.

— Ar prisimeni tą nedidelę, prieš porą metų surengtą sėkmingą Bobo Binghamo ataką?

— Kaip galėčiau pamiršti? — atsakė Aleksas. — Tik sakau, dar kartą viso to nenorėčiau pakartoti, — skubiai pridūrė.

— Ne, apie tai ir negalvojau. Bet man reikia šį tą atkapstyti. Norėčiau sužinoti, kiek Binghamas vertas. Mane domina jo kompanija, akcijų paketai, kilnojamasis ir nekilnojamasis turtas, ypač turtas ir visi kiti pajamų šaltiniai, kurių jis galbūt nenori atskleisti mokesčių rinkėjams. Kask kuo giliau ir nepraleisk jokios smulkmenos, kad ir kokia nereikšminga ji atrodytų.

— Ir...

— Tau bus mokama po penkis svarus už valandą ir dar apmokėtos visos išlaidos; jei liksiu patenkinta darbu, sumokėsiu dvidešimt penkių svarų premiją.

Aleksas nusišypsojo. Virginija dar niekada nebuvo sumokėjusi pažadėtos premijos, o kalbėdama apie išlaidas ji turėjo galvoje kelionę trečia klase be nakvynės. Bet, turint galvoje susiklosčiusias aplinkybes, nebuvo galima juoktis iš penkių svarų už valandą.

— Kada jums reikia tos ataskaitos?

— Per dešimt dienų, Aleksai. O tada gal atsiras naujas darbelis arčiau namų.

Priscilos Bingham vizitą į Londoną Virginija suplanavo kariškai tiksliai. Negalėjo būti jokių atsitiktinumų.

Pirmadienį jiedvi važiavo į Epsomą, kur abi įsitaisė privačioje lordo Malmsberio ložėje prie pat finišo linijos. Priscila akivaizdžiai džiaugėsi atsidūrusi karališkoje aplinkoje, kur keli vyrai ją apdovanojo komplimentais už „Hartnell“ drabužius ir Džekės Kenedi stiliaus skrybėlaitę. Ji metų metus nebuvo sulaukusi tiek dėmesio.

Antradienį, lengvai papietavusios „Simpson“ restorane, jos užsuko į kokteilių vakarėlį Banketų salėje, o paskui dalyvavo iškilmingoje vakarienėje „Savojoje“, skirtoje Raudonojo Kryžiaus veiklai remti, kur svečiams serenadas dainavo Metas Monro.

Trečiadienį atėjo eilė Karalienės klubui, kur jos stebėjo polo rungtynes tarp Vindzoro komandos, kurios kapitonas buvo Velso princas, ir besisvečiuojančių argentiniečių, nuo kurių Priscila negalėjo atplėšti žvilgsnio. Vakarui jos turėjo ypatingiems svečiams skirtus bilietus į naują miuziklą „Plaukai“, kur kilojosi ne vieno antakiai.

Ketvirtadieniui Virginija gavo bilietus (vienas Dievas težino kaip) į karališką vakarėlį Bakingamo rūmų sode, ir ten Priscila buvo pristatyta princesei Aleksandrai. Vakare jos pietavo su Bridžvoterio hercogu ir vyriausiuoju jo sūnumi Bofiu. Pastarasis negalėjo atplėšti nuo Priscilos akių. Tiesą sakant, Virginijai teko jį įspėti — nors ji ir skatino tokį jo elgesį, jis mažumėlę persūdė.

Penktadienį Priscila buvo tokia pavargusi, jog visą rytą prasivartė lovoje ir atsikėlė pačiu laiku, kad spėtų pas kirpėją, nes vakare turėjo Kovent Gardene žiūrėti „Žizel".

Šeštadienio rytą jos dalyvavo kariniame parade — stebėjo ceremoniją atėjusios į Škotijos vyriausybės būstinę, Jungtinės Karalystės vyriausybės departamentą, esantį priešais Raitosios sargybos pastatą. Vakare jos ramiai vakarieniavo vienos Virginijos namuose.

— Jokiam londoniškiui nešautų į galvą kur nors eiti šeštadienio vakarą, — aiškino Virginija. — Gatvės pilnos užsieniečių ir čia atvažiavusių futbolo chuliganų.

Kita vertus, Virginija jau seniai ketino štai tokį vakarą bičiulės sąmonėje pasėti pirmąsias abejonės sėklas.

— Kokia savaitė, — pratarė Priscila, kai jos sėdo vakarieniauti. — Kaip smagu, o kai pagalvoji, kad rytoj teks grįžti į Meibltorpą...

— Tau nebūtina grįžti, — atsakė Virginija.

— Bet Robertas manęs laukia.

— Tikrai? Atvirai kalbant, ar jis apskritai pastebėtų, jei dar kelias dienas paviešėtum Londone?

Priscila padėjo peilį ir šakutę, akivaizdžiai svarstydama pasiūlymą. Iš tikrųjų Virginija nenorėjo, kad bičiulė Londone liktų dar nors dienai, nes jautėsi pavargusi, o kitai savaitei nieko nebuvo suplanavusi.

— Ar niekada nebuvai susimąsčiusi apie galimybę palikti Robertą? — paklausė Virginija, kai Mortonas pripildė Priscilos vyno taurę.

— Nuolat mąstau. Bet kaip be jo išgyvenčiau?

— Manau, visai gerai. Šiaip ar taip, Boltono gatvėje turi puikius namus, ką jau kalbėti apie...

— Bet tie namai ne mano.

— Galėtų būti tavo, — kalbėjo Virginija, artėdama prie tikslo.

— Ką turi galvoje?

— Ar skaitei prieš porą savaičių *Telegraph* verslo skiltyje išspausdintą straipsnį apie Robertą?

— Niekada neskaitau verslo skilčių jokiuose laikraščiuose.

— Na, tas straipsnis daug ką paaiškino. Atrodo, Binghamo žuvies pašteto įmonė įvertinta maždaug penkiolika milijonų, turi gražų grynųjų atsargos fondą ir jokių skolų.

— Bet jei palikčiau Robertą, su jo kompanija nenorėčiau turėti nieko bendra.

— Tau ir nereikėtų turėti ką nors bendra. Meibltorpo dvaras, namai Boltono gatvėje ir vila Pietų Prancūzijoje, be to, dar trys milijonai kompanijos banko sąskaitoje... ir visa tai vis tiek būtų mažiau nei penkiasdešimt procentų visos jo vertės. O penkiasdešimties procentų tu ir galėtum tikėtis po dvidešimt šešerių vedybinio gyvenimo metų, per kuriuos, galima sakyti, viena pati išauginai sūnų, nes tavo vyras rūpinosi savo karjera ir nebūdavo namuose ištisas dienas.

— Iš kur žinai, kad kompanijos sąskaitoje yra trys milijonai?

— Šitai skelbiama kompanijų registre, ir gali pamatyti kiekvienas. Tiksli suma — trys milijonai šimtas keturiasdešimt du tūkstančiai devyni šimtai svarų.

— Nenutuokiau.

— Kad ir ką nutartum, mieloji, visada būsiu tavo pusėje.

Nustebo net Virginija, kitą penktadienį iš Meibltorpo dvaro sulaukusi ašaringo skambučio.

— Aš tokia vieniša, — aimanavo Priscila, — čia visai nėra ko nusitverti.

— Tai kodėl gi tau, mieloji, kelioms dienoms neatvažiavus į Londoną manęs aplankyti? Bofis Bridžvoteris vakar manęs klausė, kada vėl pasirodysi mieste.

Kai kitą popietę Priscila išdygo ant Virginijos slenksčio, pirmi jos ištarti žodžiai buvo tokie:

— Gal pažįsti gerą skyrybų advokatę?

— Pažįstu pačią geriausią, — atsakė Virginija. — Šiaip ar taip, ji man dirbo du kartus.

Po dvidešimt dviejų dienų Robertui Binghamui buvo įteiktas skyrybų dokumentas. Tačiau majoras Fišeris premijos dar negavo.

Kai į teismo salę įžengė ponia teisėja Heivers, visi atsistojo. Teisėja sėdo į savo vietą ir nužvelgė abu priešininkus. Ji buvo atidžiai perskaičiusi abiejų pareiškimus ir po tūkstančio skyrybų gerai žinojo, ko ieškanti.

— Ponia Everit.

Priscilos advokatė nedelsdama pakilo iš vietos.

— Jūsų šviesybe, — pratarė.

— Žinau, kad abi šalys pasiekė susitarimą; norėčiau, kad būtumėte maloni ir išdėstytumėte man sąlygas.

— Žinoma, jūsų malonybe. Šioje byloje atstovauju ieškovei poniai Priscilai Bingham, o garbusis mano draugas ponas Brukas atstovauja atsakovui ponui Robertui Binghamui. Jūsų malonybe, ponia Bingham buvo ištekėjusi už atsakovo dvidešimt šešerius metus. Visus tuos metus ji buvo ištikima, patikima, pareiginga žmona. Ji pagimdė sūnų Klaivą, kurį turėjo auginti faktiškai viena, nes jos vyras buvo užsiėmęs verslo reikalais.

— Jai padėjo auklė, virėja, tarnaitė ir valytoja, — sušnabždėjo Bobas, ir visa tai jo advokatas pareigingai užsirašė.

— Jūsų malonybe, net ir per moksleivių atostogas ponas Binghamas retai kada praleisdavo ilgiau nei savaitę su žmona ir vaiku, nes visada norėjo greičiau grįžti į savo gamyklą Grimsbyje. Todėl siūlome, — tęsė mokslingoji advokatė, — kad poniai Bingham būtų paliktas šeimos namas, kuriame ji gyveno pastaruosius dvidešimt šešerius metus, taip pat namas Londone ir vila Pietų Prancūzijoje, netoli Kap Ferė, kur ji su sūnumi kartu leisdavo ilgas vasaros atostogas. Ponia

Bingham taip pat prašytų teismo trijų milijonų svarų visiems trims namams išlaikyti ir kad toliau galėtų gyventi taip, kaip yra įpratusi. Turėčiau pabrėžti, jūsų malonybe, jog tai – gerokai mažiau nei penkiasdešimt procentų viso pono Binghamo turto.

Ponia Everit atsisėdo.

– Pone Brukai, ar ponas Binghamas sutinka su tokiomis sąlygomis?

Roberto advokatas neskubėdamas atsistojo, timptelėjo mantijos skvernus ir pasakė:

– Tikrai sutinka, jūsų malonybe. Ponui Binghamui liks šeimos kompanija „Binghamo žuvies paštetas“, kurią daugiau nei prieš šimtą metų įkūrė jo senelis. Jokių kitokių reikalavimų jis neturi.

– Tebūnie, – atsakė teisėja, – bet, prieš patvirtindama galutinį susitarimą, visada noriu, kad abi šalys pakartotų, jog yra patenkintos pasidalijimu, ir vėliau nebūtų jokių kaltinimų vienas kitam ir kalbų, kad vienas ar kitas gerai nesuprato, kas buvo siūloma. Pone Binghamai... – Roberto advokatas jam niuktelėjo, ir Bobas pašoko. – Ar jus tenkina toks jūsų turto padalijimas?

– Taip, jūsų malonybe.

– Dėkoju, pone Binghamai, – atsisukdama į kitą teismo salės pusę teisėja pateikė poniai Bingham tokį patį klausimą.

Priscila atsistojo, nusišypsojo teisėjai ir pasakė:

– Aš patenkinta. Iš tiesų esu laiminga, kad mano buvęs vyras pasirinko vieną iš dviejų komplektų – tą, kuris jam labiau prie širdies.

– Jūs labai kilniaširdiška, – pareiškė teisėja, ir abiejų advokatų veiduose šmėstelėjo siaubas, nes jiedu nebuvo pasirengę tokiam nerepetuotam įterpiniui. Nors bylos baigtis nuo to tikrai niekaip nepasikeis, advokatai niekada nemėgsta netikėtumų.

– Tada aš dar kartą paklausiu pono Binghamo, – pratarė teisėja. – Kadangi mano klausimas reikalauja rimtų svarstymų, leisiu ponui Binghamui pernakt apsvarstyti savo situaciją. Teismo posėdis atidedamas iki rytojaus dešimtos valandos ryto.

Bobas mikliai pašoko.

— Jūs labai maloni, garbioji ledi, bet aš jau apsisprendžiau...

Bobo advokatas vėl jį pasodino, nes ponia teisėja Heivers spėjo išeiti iš salės.

Bobui tądien ši staigmena buvo pirmoji; antroji staigmena buvo Sebastijonas Kliftonas, tyliai sėdintis salės gale ir kažką užsirašinėjantis. Bobas dar labiau nustebo, kai Sebas paklausė, ar jis turės laiko su juo papietauti.

— Na, šįvakar ketinau grįžti į Linkolnšyrą, bet kadangi rytoj rytą vėl turiu trumpam pasirodyti teismo salėje, mielai priimsiu tavo pasiūlymą.

Jie abu žiūrėjo, kaip įsikibusi Virginijai į parankę Priscila eina iš salės. Priscila tyliai verkė.

— Galėčiau užmušti tą moterį, — pasakė Bobas, — ir mielai kalėčiau iki gyvos galvos.

— Nemanau, kad tai būtina, — atsakė Sebas. — Man atrodo, kad radau kur kas geresnį ledi Virginijos klausimo sprendimą.

Kai kitą rytą, dešimtą valandą, ponia teisėja Heivers įžengė į teismo salę, vėl visi buvo savo vietose. Atsisėdusi ji pažvelgė į advokatų suolą ir tarė:

— Liko išspręsti tik vieną klausimą — kurį iš dviejų komplektų pasirinko ponas Binghamas.

Bobas pakilo iš vietos.

— Jūsų malonybe, norėčiau jums padėkoti už suteiktą galimybę apmąstyti sprendimą pernakt, nes nusprendžiau rinktis tris namus ir tris milijonus svarų. Norėčiau padėkoti žmonai už kilniaširdiškiausią poelgį ir palinkėti jai kuo didžiausios sėkmės valdant kompaniją.

Teismo salėje kilo triukšmas. Be Bobo Binghamo, neatrodė nustebę tik dar du žmonės — teisėja ir Sebastijonas Kliftonas.

16

— Ir kas gi tave privertė taip kvailai pasielgti? — paklausė Virginija.

— Aš tik norėjau, kad Robertas žinotų, jog, mano manymu, susitarta išties teisingai.

— Kaip matai, viskas stulbinamai atsigręžė prieš tave.

— Bet man nė akimirką nebuvo šovusi mintis, kad jis galėtų atsisakyti savo mylimos kompanijos.

— Nesu įsitikinusi, kad atsisakė, — pratarė Virginija. — Tiedu kažką sumanę.

— Tiedu?

— Taip, turėjau nutuokti, kad Sebastijonas Kliftonas ne šiaip sau atėjo į teismo salę — jis turi kažkokį slaptą motyvą. Gal šįkart jis mane ir užklupo taip netikėtai, bet antrąkart jam neišdegs.

— Bet jis dar visai vaikas.

— Vaikas, sparčiai auginantis reputaciją Sityje; ten jis — kylanti žvaigždė. Ir nepamiršk, kad jis — Emos ir Hario Kliftonų vaikas, todėl juo negalima pasitikėti.

— Bet jam kokia iš viso to nauda?

— To dar neišsiaiškinau, bet gali neabejoti, kad jis kažką sumanęs. Vis dėlto dar galėsime juodu sulaikyti, jei tik greitai veiksime.

— O ką aš galiu padaryti, likusi be skatiko ir be namų?

— Priscila, suimk save į rankas. Tau priklauso penkiolikos milijonų svarų vertės kompanija, kuri vien pernai gavo daugiau nei milijono svarų pelną.

— Bet ar ilgai ji tą pelną gaus, jei Robertas daugiau nebevadovaus?

— Dėl to tau nereikia jaudintis. Žinau neabejotinai tinkamą žmogų jo vietai užimti. Jis moka dirbti su žmonėmis, turi administratoriaus patirties, direktoriavo akcinėje bendrovėje, be to, gali imtis darbo nedelsdamas.

Kiek vėliau tą patį rytą Sebastijonas, Bobas ir Klaivas Binghamas susitiko Sebo kabinete pasitarti, kaip elgtis toliau.

— Pirmoji mūsų plano dalis įgyvendinta ganėtinai sklandžiai, — pasakė Sebas. — Bet ilgai netrukusi Virginija išsiaiškins, ką sumanėme. Taigi turime veikti greitai, labai greitai, jei tik norime laiku nubraukti nuo šachmatų lentos visas figūras.

— Tada šiandien popiet turiu važiuoti į Grimsbį, — pasakė Bobas.

— Taip, per greitai nebus, — pritarė Sebas, — nes vėliausiai rytojaus vakarą turite grįžti į Londoną. Noriu, kad visi Binghamo kompanijos žmonės, pradedant administracija ir baigiant gamyklos darbininkais, taip pat ir visos šalies pirkėjai manytų, kad vienintelė priežastis, dėl kurios lankotės gamykloje, — atsisveikinimas su darbuotojais ir palinkėjimas sėkmės dirbant su nauju vadovu. Prieš pat jums išvykstant Klaivas pateiks pranešimą spaudai, kurį jau rengia.

Klaivas atsegė portfelį ir išėmė du lapus rašomojo popieriaus.

— Pranešimas turi būti trumpas, aiškus, tiesiai į dešimtuką, — pasakė jis, duodamas po kopiją tėvui ir Sebui. — Teksto neplatinsiu, kol nesužinosiu, kad tėtis jau pakeliui į Londoną, o tada vieną egzempliorių nusiųsiu *Grimsby Evening Telegraph*. Neabejoju, kad jie išspausdins pirmame puslapyje. Paskui pranešimą išsiųsiu visiems verslo korespondentams Flito gatvėje.

Bobas neskubėdamas perskaitė pranešimą ir džiaugėsi sūnaus darbu. Tačiau jis suprato: kad jo žodžiais patikėtų ne tik ledi Virginija, bet ir visuomenė, reikia padaryti kur kas daugiau.

— O ką man reikėtų daryti grįžus į Londoną?

— Skristi į Nicą, važiuoti tiesiai į namus Kap Ferė ir nė kojos iš ten nekelti.

— O paskui? — klausinėjo Bobas. — Pietų Prancūzijoje nesu

išbuvęs ilgiau kaip kelias dienas, nes man mirtinai nusibosdavo, ir skrisdavau namo.

— Na, tau teks gerokai labiau pasistengti, — pasakė Klaivas, — jei nori įtikinti pasaulį, kad be galo džiaugiesi ankstyva pensija ir nė nemanai grįžti į Grimsbį.

— Žinote, daugumai žmonių nebus sunku tuo patikėti, — pratarė Sebas.

— Pensija? — pakartojo Bobas, nepaisydamas Sebo pastabos. — Greičiau mirsiu, bet neisiu į pensiją. Jei kalbėtume apie poilsį ir pramogas... aš nesukurtas poilsiui, tai gal man patarsi, Sebai, kaip turėčiau prastumti dieną?

— Gal kartais pažaistumėt golfą, paskui Rivjeroje neskubėdamas papietautumėt viename iš Mišelino žvaigždutėmis apdovanotų restoranų, galiausiai nueitumėte į vieną kurį iš egzotiškesnių Nicos naktinių klubų.

— O kur ten galėčiau rasti pintą Beitmano alaus, menkės ir keptų bulvių, patiektų ant laikraščio skiautės?

— Nemanau, kad Kap Ferė rastumėte daug vietų, kur galima įsigyti žuvies su bulvėmis, — pripažino Sebas.

— Taip pat Rivjeroje niekas netrokšta į košę suvirusių žirnių, — pridūrė Klaivas.

Trijulė prapliupo juoktis.

— Apgailestauju dėl tavo motinos, Klaivai, — pasakė Bobas. — Ji netruks suprasti, kiek toji bičiulė ledi Virginija Fenvik jai iš tikrųjų artima.

— Na, majore, bent jau šį kartą būsi valdybos neturinčios kompanijos vadovas, ir niekam nereikės atsiskaitinėti. Gali pradėti nuo tuščio popieriaus lapo ir nustatyti savo paties pagrindines taisykles.

— Galbūt. Bet turbūt pastebėjote, kad vakar po Binghamo pranešimo spaudai kompanijos akcijų vertė krito.

— Po kokio pranešimo? — nesuprato Virginija.

Fišeris nuo kavos staliuko paėmė *The Times* ir atvertė verslo skiltyje išspausdintą straipsnį. Virginija spoksojo į Bobo nuotrauką, kurioje jis po atsisveikinimo kalbos spaudė rankas gamyklos darbuotojams; paskui ji atidžiai perskaitė jo žodžius: „Savaime suprantama, man gaila išeiti iš kompanijos, kurią 1857-aisiais įkūrė mano senelis, ypač po dvidešimt trejų metų vadovavimo. Bet nesibaiminu dėl „Binghamo“ ateities, nes gamykla patikimose mano žmonos Priscilos rankose; tikiuosi, visi ją palaikys taip, kaip visada palaikė mane. Vis dėlto man atėjo metas keliauti į gražiuosius namus Pietų Prancūzijoje ir mėgautis užtarnautu poilsiu.“

— Netikiu nė vienu žodeliu, — pasakė Virginija. — Kuo greičiau vyksi į Grimsbį, tuo bus geriau, majore. Tau prireiks visų kariškio gabumų ir patirties, kad visus tuos žmones išlaikytum savo vietose.

Kai tą patį vakarą Klaivas vežė tėvą į Hitrou, negalėjo iš jo išpešti nė žodžio.

— Tėti, kas yra? — vis klausinėjo Klaivas.

— Man išvažiuojant, kai kurie darbuotojai apsiverkė. Su tais žmonėmis dirbau daugiau nei dvidešimt metų. Man prireikė milžiniškų valios pastangų, kad nepasiraitočiau rankovių ir nepulčiau krauti sunkvežimių.

— Suprantu kaip jautiesi, tėti, bet, patikėk, apsisprendei teisingai.

— Tikiuosi, — atsakė Bobas, kai jie sustojo prie terminalo.

— Ir nepamiršk: jei pastebėsi fotografą, šypsokis ir mėgink atrodyti atsipalaidavęs. Nenorime, kad žiniasklaida manytų, jog esi nelaimingas, nes tada ledi Virginija kuo greičiausiai išsiaiškins, ką esame sumanę.

— Galiu lažintis, kad ji jau išsiaiškino.

— Tėti, mes galime ją nugalėti, tik tu nepalūžk.

— Labai prašau, pasistenk, kad ten kalėčiau kuo trumpiau, —

meldė Bobas, kai buvo patikrintas vienintelis jo lagaminas; jis apkabino sūnų.

— Skambinsiu kasdien, — kalbėjo Klaivas, — ir nuolat pranešinėsiu, kas čia pas mus vyksta.

— Ir stebėk motiną. Ją ištiks baisus šokas, kai pirmąkart stos akis į akį su tikrąja Virginija.

Vos pastatęs koją Grimsbio stoties perone, majoras kuo geriausiai žinojo, ką reikia daryti. Planas buvo paprastas, strategija nugludinta iki menkiausios smulkmenos.

Atlikęs tyrimą ledi Virginijai, jau daug visko žinojo apie Robertą Binghamą ir apie tai, kaip jis valdė kompaniją. Šįkart Fenvik nė nemėgino su juo derėtis. Ji sutiko su visais jo reikalavimais — dvidešimt tūkstančių svarų per metus, taip pat apmokant visas patirtas išlaidas, įskaitant apartamentus „Karališkajame viešbutyje", kai tik jam reikės apsistoti Grimsbyje.

Fišeris nujautė, kad negalima gaišti nė akimirkos, ir paliepė taksi vairuotojui vežti tiesiai į gamyklą. Važiuodamas jis dar sykį pakartojo parengtą kalbą, kurią išgirdus nė vienam darbininkui neliks abejonių, kas čia viršininkas. Neturėtų būti labai sunku vadovauti žuvies pašteto gamyklai. Šiaip ar taip, jis vadovavo būriui Tobruke, vokiečiams lipant ant kulnų.

Taksi jį išleido prie gamyklos. Iš kitos užrakintų vartų pusės į majorą žvelgė nevalyvas vyriškis, vilkįs prasagstytais marškiniais, riebaluotu chalatu ir užsidėjęs kepurę su snapeliu.

— Ko norit? — griežtai paklausė.

— Aš — majoras Fišeris, naujasis kompanijos vadovas, todėl nedelsdamas atidaryk, gerasis žmogau.

Vyriškis pakėlė ranką prie kepurės snapelio ir atidarė vartus.

— Kur vadovo kabinetas? — paklausė Fišeris.

— Bobas niekada neturėjo, jūsų žodžiais tariant, kabineto, bet

administracijos patalpos yra pakilus tais laiptais, — atsakė vyriškis, rodydamas į kitą kiemo pusę.

Majoras nužingsniavo per kiemą kiek stebėdamasis ramybe, nes žinojo, kad gamykloje visą darbo dieną dirba per du šimtai darbininkų, o dar šimtas — ne visą dieną. Užlipo metaliniais laiptais į antrą aukštą, atidarė duris, ir jį pasitiko didelis, pertvaromis nesuskaidytas biuras su tuzinu stalų, bet tik du stalai buvo užimti.

Nuo stalo pašoko jaunas vyrukas.

— Jūs turbūt — majoras Fišeris, — pasakė, tarsi būtų jo laukęs. — Aš — Deivas Peris, valdytojo pavaduotojas. Man liepta parodyti jums gamyklą ir atsakyti į visus kilusius klausimus.

— Tikėjausi susitikti su pačiu valdytoju, kad kiek įmanoma greičiau galėčiau imtis rimtos veiklos.

— Oo, vadinasi, jūs negirdėjote?

— Ko negirdėjau?

— Vakar ponas Džoplingas įteikė prašymą jį atleisti. Jis man sakė, kad iki pensijos jam liko vos pora metų, todėl dabar gali būti pats metas jo vietą užimti kam nors kitam.

— Ar jūs ir esate tasai kitas? — paklausė Fišeris.

— Nieku gyvu! — atsakė Peris. — Aš čia dirbu tik kelis mėnesius. Be to, nenorėčiau dar daugiau atsakomybės.

— Vadinasi, jo vietą užims Polokas, darbų vykdytojas, — pasakė Fišeris. — Kur jis?

— Ponas Džoplingas vakar jį atleido už nepaklusnumą. Tai buvo paskutinis jo priimtas sprendimas, prieš išeinant į pensiją. Tik, sakau, Stivas Polokas negalėtų skųstis. Jis buvo išsiųstas namo, bet atlyginimas jam bus mokamas ir toliau, kol profsąjunga baigs tirti šį klausimą. Niekas neabejoja, kad jis bus grąžintas į darbą. Tik bėda, kad sprendimui priimti komitetui dažniausiai prireikia poros mėnesių.

— Bet jis tikriausiai turėjo pavaduotoją? — paklausė Fišeris, nebeįstengdamas slėpti įtūžio.

— Taip, Lesą Simkinsą. Bet jis šiuo metu išvykęs į kursus Halio

politechnikume. Jei norite žinoti mano nuomonę, laiko gaišinimas, o naudos — jokios.

Fišeris perėjo per kabinetą ir pažvelgė į pirmą gamyklos aukštą.

— Kodėl neveikia mašinos? Ar šitai vadinama nepertraukiamu darbu dvidešimt keturias valandas per parą? — klausinėjo jis, spoksodamas į tuziną stoviniuojančių darbininkų, susikišusių į kišenes rankas ir ramiai plepančių; vienas iš jų suko cigaretę.

— Paprastai dirbame pagal aštuonių valandų pamainos sistemą, — aiškino Peris, — bet norint įjungti visus įrenginius, reikia įstatymo numatyto kvalifikuotų darbininkų skaičiaus, na, suprantate, tokie nuostatai, bet, deja, šią savaitę neįprastai daug mūsų vyrų turi nedarbingumo lapelius dėl ligos.

Suskambo ant jo stalo padėtas telefonas. Vyrukas pakėlė ragelį ir minutėlę klausėsi.

— Labai atsiprašau, pone, bet ką tik atvyko naujasis mūsų vadovas, todėl perduodu ragelį jam.

Peris uždengė ragelį ir pasakė:

— Skambina uosto direktorius kapitonas Borvikas. Rodos, turi bėdų.

— Labas rytas, Borvikai, kalba majoras Fišeris, kompanijos vadovas. Kuo galiu padėti?

— Labas rytas, majore. Tiesą sakant, reikalas visai paprastas; mano dokuose sukrautos trijų dienų menkių atsargos; norėčiau, kad viską kuo greičiau pasiimtumėte.

— Nedelsdamas to imsiuosi.

— Dėkoju, majore, nes jei žuvis nebus išgabenta iki ketvirtos valandos, neturėsiu kito pasirinkimo, kaip tik suversti ją atgal į jūrą.

Pokalbis baigėsi.

— Kur sunkvežimiai, paimantys rytinį laimikį?

— Vairuotojai lūkuriavo iki vidudienio, bet kadangi nebuvo vadovo, kuris jiems duotų nurodymą vykti į uostą, jie susiruošė ir išėjo

namo. Jūs pavėlavote tik kelias minutes, majore. Jie grįš rytoj, šeštą ryto. Bobas visada čia ateidavo kuo anksčiausiai. Jis pats mėgdavo važiuoti į dokus ir stebėti, kaip kraunama žuvis. Taip užsitikrindavo, kad niekas neįbruks vakarykščio laimikio.

Fišeris krito į kėdę ir įsistebeilijo į krūvą neatplėštų laiškų, adresuotų ponui Binghamui.

— Beje, gal kartais turiu sekretorę? — paklausė.

— Turite Valę. Apie gamyklą ji žino absoliučiai viską.

Fišeris išspaudė blausų šypsnį.

— Tai kur ji?

— Gavo motinystės atostogų ir negrįš į darbą dar kelis mėnesius. Bet žinau, kad ji išsiuntė *Grimsby Evening Telegraph* skelbimą dėl laikinai ją pavaduosiančio žmogaus, — pridūrė Peris, kai į kabinetą įvirto žmogus, panašus į sunkiasvorį boksininką.

— Kuris iš jūsų viršininkas? — griežtai paklausė.

Peris parodė į majorą.

— Mums reikia pagalbos iškraunant, viršininke.

— Ką iškraunant?

— Šimtą keturiasdešimt aštuonias dėžes su indeliais žuvies paštetui. Iškrauname kiekvieną antradienį, tuo pačiu metu. Jei nieko nepaskirsite jų iškrauti, teks dėžes grąžinti į Donkasterį, o tai jums kainuos.

— Peri, gal galėtum jiems padėti?

— Majore, aš — vadybininkas. Profsąjunga sustreikuos man vien pažvelgus į dėžę.

Tada Fišeris suprato, kad jie visi dainuoja savo dainelę, o jis toli gražu nėra dirigentas.

Majoras ištvėrė tris dienas, ir per tiek laiko iš gamyklos neiškeliavo nė vienas žuvies pašteto indelis. Į viską atsižvelgęs jis nutarė, kad Šiaurės Afrikoje grumtis su vokiečiais buvo kur kas lengviau, nei mėginti dirbti su būreliu Hambersaido maištaujančių profsąjungos narių.

Penktadienio vakarą, kai visi du šimtai darbininkų pasiėmė atlyginimą ir išėjo namo, uždanga galiausiai nusileido. Majoras išsire-

gistravo iš „Hamberio karališkojo viešbučio" ir paskutiniu traukiniu iškeliavo į Londoną.

— Binghamo akcijų vertė krito dar dešimčia procentų, — pasakė Sebas.

— Kokia kaina mokant ir atsiimant akcijas iškart? — paklausė Bobas.

Sebas pažvelgė į telekso aparatą savo kabinete.

— Septyni šilingai ir šeši pensai. Ne, septyni šilingai ir keturi pensai.

— Bet vos prieš savaitę buvo po svarą.

— Žinau, tačiau tokia kaina laikėsi dar iki majorui taip skubotai grįžtant į Londoną.

— Tada, matyt, man atėjo laikas grįžti ir viską sutvarkyti, — pasakė Bobas.

— Dar ne visai. Bet pasirūpinkite, kad po ranka būtų vietinės kelionių agentūros telefono numeris.

— Tai ką per tą laiką turėčiau veikti? — urzgė Bobas.

— Gal paloškite kortomis?

Pastarąją savaitę Virginija mažai kalbėjosi su Priscila, ir atsitiktinė pastaba per pusryčius įplieskė jau kurį laiką rusenusį barnį.

— Vakar vakare Bofis Bridžvoteris man sakė, kad...

— Bofis Bridžvoteris yra tipiškas kvaiša aristokratas ir visiškas asilas, — drėbė Priscila.

— Bet taip jau nutiko, kad jis turi titulą ir tūkstančius akrų.

— Manęs nedomina jo titulas, o kol viskas buvo ramu, tūkstančius akrų turėjau ir pati.

— Ir vis dar turėtum, — nenusileido Fenvik, — jei teismo salėje nebūtum taip apsikvailinusi.

— Kaip galėjau žinoti, kad Robertas panorės išeiti iš kompanijos? Paprasčiausiai stengiausi pasakyti, kad jis labai dosnus, o dabar net stogo virš galvos neturiu.

— Na, gali čia dar kiek pabūti, — kalbėjo Virginija, — bet gal būtų išmintinga pradėti ieškotis savo namų. Šiaip ar taip, vargu ar galima viltis, jog amžinai tave išlaikysiu.

— Bet juk sakei, kad visada galiu tikėtis tavo paramos.

— Neprisimenu, kad būčiau sakiusi „visada", — atsakė Fenvik, mesdama į arbatą griežinėlį citrinos.

Priscila atsistojo, sulankstė servetėlę ir padėjo ant stalo. Netarusi nė žodžio, ji išėjo iš kambario, pakilo laiptais į svečių miegamąjį ir pradėjo krautis daiktus.

— Tėti, artimiausiu lėktuvu gali grįžti namo.

— Pagaliau. O kodėl dabar?

— Mama galiausiai atgavo sveiką protą. Maždaug prieš valandą ji išsikėlė iš ledi Virginijos buto.

— Kodėl manai, kad ji ir vėl ten negrįš?

— Nes ji išsinešė tris lagaminus ir taksi nuvažiavo į „Malberio" viešbutį Pimlike.

— Jau važiuoju į oro uostą, — atsakė Bobas.

Klaivas padėjo ragelį.

— Ar man pasitikti tėtį Hitrou ir nuvežti į Malberį?

— Nemanyčiau, — atsakė Sebas. — Tik maišysiesi. Palauk, kol pats tau paskambins.

Kiek vėliau tą patį vakarą Klaivas kartu su motina ir tėvu vaišinosi gėrimais „Savojoje".

— Kaip romantiška, — pratarė Priscila, laikydama Bobo ran-

ką. – Tavo tėvas užsakė tą patį numerį, kuriame praleidome pirmą medaus mėnesio naktį.

– Bet dabar gyvensi nuodėmėje, – juokavo Klaivas.

– Neilgai, – atsakė Priscila. – Rytą susitiksime su ponia teisėja Heivers. Mūsų advokatė mano, kad ji gali viską sutvarkyti.

– Numanau, kad jos malonybė visai nenustebs, – tarė Klaivas.

– Kaip čia taip greitai pasidarei toks išmintingas? – paklausė Bobas.

– Kai man nepalikai jokio pasirinkimo, kaip tik stotis ant savo kojų.

– Ponas Binghamas jau laukia pokalbio, – pranešė telefono operatorė.

– Bobai, ar jūs dar Londone? – paklausė Sebas. – Man reikia su jumis aptarti vieną reikalą.

– Ne, aš Grimsbyje, turiu iš naujo įdarbinti kone visą personalą. Rodos, pratęstos atostogos jiems patiko tiek pat, kiek ir man.

– Matau, kad akcijų vertė pakilo pora pensų.

– Taip, bet prireiks laiko, kol viskas susitvarkys ir vėl ims sklandžiai suktis. Gal ir tau vertėtų įsigyti keletą akcijų, kol kaina tokia maža.

– Visą šį mėnesį jas supirkinėju, – atsakė Sebas. – Dabar turiu kokius keturis procentus „Binghamo žuvies pašteto“.

– Jei turėčiau valdybą, – kalbėjo Bobas, – įtraukčiau jon ir tave. Tačiau dabar vis dar esu tau skolingas; ir ne tik už tai, kad pabuvai piršliu. Tai kodėl gi tau neatsiuntus solidžios sąskaitos už profesionalias paslaugas?

– Dabar, kai įveikėme ledi Virginiją, norėčiau gauti jūsų patarimą dėl kitos man iškilusios bėdos.

– Virginija Fenvik nebus įveikta, kol neatsidurs šešios pėdos po žeme. Na, kuo galiu padėti?

— Noriu perimti „Farting's“ banką, kartą ir visiems laikams pašalinti Adrianą Slouną. Bet be jūsų pagalbos negaliu tikėtis sėkmės.

— Visų mūšių laimėti negalima, — pareiškė ledi Virginija, — bet, kaip mums visiems priminė Velingtonas po Vaterlo, iš tikrųjų reikšmingas tik paskutinis mūšis.

— O kas šiame mūšio lauke vaidina Napoleono vaidmenį?

— Ne kas kitas, kaip Ema Klifton.

— O koks bus mano vaidmuo? — klausinėjo Fišeris.

— Man reikia, kad išsiaiškintum, kas iš tikrųjų nutiko pirmą „Bakingamo“ kelionės naktį, nes akivaizdu, jog istorija apie karinį jūrų laivyną — tik akių dūmimas. Priscila Bingham nugirdo, kaip vienas iš direktorių aiškino jos vyrui, kad Emai Klifton tektų atsistatydinti, jeigu išaiškėtų tiesa, o kompanija gal net bankrutuotų. Geresnės naujienos nė būti negalėtų, nes tada brangiajai mūsų pirmininkei nieko kita neliktų, kaip tik sumokėti man senas skolas.

Fišeris kurį laiką tylėjo, o paskui pasakė:

— Valdyboje yra pora direktorių, kurie visai neseniai buvo susiginčiję su ponia Klifton, ir vienas iš jų linkęs per daug išgerti, ypač kai jam nereikia mokėti. Ar turime jam ką nors pasiūlyti mainais, jei jis nuspręstų atsistatydinti?

— Vietą „Farting's“ banko valdyboje.

— Tiktų, bet kodėl manote, kad pavyks jį prastumti?

— Pirmininkas Adrianas Slounas visa širdimi nekenčia Sebastijono Kliftono; jis bet ką padarytų, kad tik jį sužlugdytų.

— Iš kur žinote?

— Net nuostabu, kiek informacijos galima prisirankioti per kviestinius pietus, ypač kai šeimininkams atrodo, kad moterys nė iš tolo nesugeba suprasti, kas dedasi Sityje.

Džailzas Baringtonas

1970

17

Džailzas nė akimirką nebuvo susimąstęs, kaip norėtų atšvęsti penkiasdešimtąjį gimtadienį, bet Gvinetė svarstė.

Kai tik susimąstydavo apie savo vedybinį gyvenimą — o jis apie tai mąstydavo labai dažnai, — Džailzas vis negalėdavo tiksliai pasakyti, kada reikalai pradėjo prastėti. Tragiška trimečio jų sūnelio Valterio mirtis ir žinia, kad Gvinetė nebegalės turėti vaikų, iš pakilios dvasios entuziastės, uždegančios kitus, ją pavertė melancholišku šešėliu, pasiklydusiu savo pasaulyje. Nutikusi tragedija, užuot suartinusi, Džailzo manymu, po truputį tolino juos vieną nuo kito, be to, dar prisidėjo ilgos parlamentaro darbo valandos ir įtempta ministro dienotvarkė.

Džailzas vylėsi, kad laikas viską išgydys, bet iš tikrųjų jie pradėjo gyventi atskirus gyvenimus, tarsi nė nebūtų pora, ir jis net neprisiminė, kada jie paskutinį kartą mylėjosi. Nepaisant visko, jis buvo pasiryžęs likti ištikimas Gvinetei, nes nenorėjo antrų skyrybų ir vis dar tikėjo, kad juodu vėl suartės.

Pasirodydami kartu viešumoje, abu stengėsi slėpti tiesą ir manė, kad Džailzo rinkėjai, jo kolegos ir net šeimos nariai nesupras, jog santuokinis jų gyvenimas tėra apgaulė. Vis dėlto matydamas Harį ir Emą drauge Džailzas jiems pavydėjo.

Džailzas manė, kad per gimtadienį jis bus arba pakeliui, arba jau grįš iš kokios nors užsienio šalies kaip Jos Didenybės vyriausybės atstovas. Tačiau Gvinetė primygtinai reikalavo, kad garbingas jubiliejus būtų tinkamai atšvęstas.

— Ką turi galvoje? — paklausė Džailzas.

— Pietus su šeimos nariais ir keliais artimais bičiuliais, gal taip?

— O kur tuos pietus surengsime?

— Bendruomenių rūmuose. Galėtume užsisakyti vieną iš privačių valgomųjų.

— Mažiausiai norėčiau, kad tokioje vietoje man būtų priminta, jog sukanka penkiasdešimt.

— Pamėgink suprasti, Džailzai, kad daugumai mūsų, kasdien nesilankančių Vestminsterio rūmuose, tai — ypatinga vieta.

Džailzas mokėjo pralaimėti, taigi jau kitą dieną buvo išsiųsti kvietimai, ir kai po trijų savaičių jis nužvelgė susirinkusiuosius prie pietų stalo, gerai suprato, kad Gvinetė buvo teisi — svečiai linksmi ir patenkinti.

Jo dešinėje sėdinti Ema ir jų sesuo Greisė, įsitaisiusi kairėje, šnekučiavosi su kitais savo kaimynais. Džailzas pasinaudojo proga apmąstyti savo kalbą ir šį tą užsirašė ant paskutinio valgiaraščio puslapio.

— Suprantu, kad tokiomis progomis nederėtų kalbėti apie reikalus, — pasakė Ema Rosui Bačananui, — bet juk žinote, kaip labai vertinu jūsų patarimus.

— O seniui visada labai miela, — atsakė Rosas, — kai jauna moteris prašo jo patarimo.

— Kitais metais man sukaks penkiasdešimt, — priminė jam Ema, — o jūs — senas meilikautojas.

— Kuriam kitais metais sukaks septyniasdešimt, — atsakė Rosas. — Gal tada jau bus metas išleisti mane ramiai ganytis, o dabar, kol esu šešiasdešimt devynerių, kuo galėčiau padėti?

— Turiu bėdų su Desmondu Meloru.

— Niekada nesupratau, kodėl priėmėte jį į valdybą

— *Force majeure*, — sušnabždėjo Ema. — Bet dabar jis veržiasi į pirmininko pavaduotojus.

— Venkite šito bet kokia kaina. Jam tos pareigos — ne kas kita, kaip laiptas link darbo, kurio jis tikrai trokšta.

— Tai — dar viena priežastis man išsilaikyti, kol bus aišku, kad Sebastijonas pasirengęs stoti mano vieton.

— Sebas mano, kad jau dabar yra pasirengęs užimti jūsų vietą, — pasakė Rosas. — Bet jei jūsų pavaduotoju taptų Meloras, visą gyvenimą tektų dirsčioti per petį. Tai — auksinė taisyklė, galiojanti kiekvienam pirmininkui, savo pavaduotoju paskiriančiam žmogų, kuris, pirma, neketina perimti pirmininko darbų, antra, neabejotinai buvo kažkieno pervertintas ir prastumtas į atitinkamą postą, trečia, yra per senas, kad perimtų pirmininko pareigas.

— Teisingos mintys, — atsakė Ema, — bet nelabai ką galiu padaryti, kad jį sulaikyčiau, jei tik jam pavyks įtikinti valdybos daugumą jį paremti. Dar prastesnė žinia yra ta, jog, Sebo manymu, Meloras galėjo bendradarbiauti su pirmąja Džailzo žmona.

— Ledi Virginija Fenvik? — paklausė Rosas, spjaute išspjaudamas žodžius.

— Ir gal net su Aleksu Fišeriu.

— Tada verčiau dirsčioti per abu pečius.

— Sakykite, garbioji tetule, — kalbėjo Sebas, — ar dar netapote universiteto rektore?

— Kaip gerai žinai, mūsų rektorius — Edinburgo hercogas, — atsakė Greisė.

— Tai gal rektoriaus pavaduotoja?

— Ne visi tokie ambicingi kaip tu, Sebai. Kai kuriems iš mūsų, dirbantiems rimtą, nors ir kuklų darbą, pats darbas yra pakankamas atpildas.

— Tai gal svarstėte apie koledžo direktorės pareigas? Šiaip ar taip, nerasi kito žmogaus, kuriuo taip žavėtųsi kolegos.

— Labai miela girdėti tokius žodžius, Sebastijonai; atskleisiu tau paslaptį: kai visai neseniai iš pareigų pasitraukė Britanijos ordinu apdovanotoji dama Elžbieta, keli žmonės kreipėsi į mane su tokiu siūlymu. Tačiau aš aiškiai pasakiau, jog gimiau būti mokytoja, o ne administratore, ir esu patenkinta tokia lemtimi.

— Negaliu ginčytis, — pratarė Sebas.

— Sakyk, Sebai, kadangi šįvakar čia esi vienas, ar reikėtų suprasti, kad tavo gyvenime neatsirado jokio ypatingo žmogaus?

— Nebuvau sutikęs jokio ypatingo žmogaus, teta Greise, nuo tada, kai per kvailumą praradau Samantą.

— Sutinku, tas metas tau nebuvo pats geriausias. Kai pirmą kartą ją pamačiau, supratau, kad ji — išskirtinė jauna moteris, o kalbėti šia tema tikrai turiu pakankamai kompetencijos.

— Jūs teisi. Nesutikau nė vienos, kuri nors iš tolo jai prilygtų.

— Atleisk, Sebai, netaktiškai pasielgiau apie tai prakalbusi, bet neabejoju, kad bėgant laikui ką nors sutiksi.

— Gerai būtų.

— Ar dar kaip nors bendrauji su Samanta? Ar nėra nė menkiausios galimybės?..

— Nebeturiu vilčių. Per tuos kelerius metus rašiau jai kelis kartus, bet ji man neatsakė.

— Ar nesvarstei, kad vertėtų nukeliauti į Ameriką ir įsitikinti, kad klydai?

— Kasdien svarstau.

— Kaip juda jūsų pradėta Anatolijaus Babakovo išlaisvinimo kampanija? — paklausė Priscila.

— Deja, „juda" — ne pats tinkamiausias žodis, — atsakė Haris, sėdintis kitoje stalo pusėje, priešais Džailzą. — Sakau, niekada negali būti tikras, ką tie sovietai mąsto. Vieną dieną manai, kad

jie pasirengę jį paleisti, o kitą dieną jau tikrai matai, kad raktas išmestas.

— Kas turėtų atsitikti, kad šitai pasikeistų?

— Gal ir padėtų Kremliaus vadovų pasikeitimas. Jei ateitų žmogus, norintis, kad pasaulis sužinotų, koks Stalinas buvo iš tikrųjų. Bet kol valdo Brežnevas, vargu ar kas pasikeis.

— Bet jis turėtų žinoti, jog mes žinom, kad jis žino.

— Jis žino, bet pasauliui nenori šito pripažinti.

— Ar Babakovas turi šeimą?

— Jo žmona pabėgo iš Rusijos prieš pat jį suimant. Dabar ji gyvena Pitsberge. Buvau su ja susisiekęs ir noriu susitikti, kai vėl keliausiu į Valstijas.

— Tikiuosi, jums pavyks, — pasakė Priscila. — Prašau, nė akimirkos neleiskite sau manyti, kad mes, stebėtojai, pamiršome jūsų kampaniją. Toli gražu nepamiršome; jūsų pavyzdys mus įkvėpė.

— Dėkoju, — atsakė Haris. — Judu su Bobu per šiuos metus daug padėjote.

— Robertas labai žavisi jūsų žmona, neabejoju, kad ir pats žinote. Tik man užtruko suprasti kodėl.

— O ką Bobas sumanęs, kai gamykla vėl suklestėjo?

— Jis ketina statyti naują. Atrodo, kad dauguma jo įrenginių — iš akmens amžiaus.

— Pigiai neatsieis.

— Neatsieis, bet nemanau, kad jis turi iš ko rinktis, nes atrodo, kad stosime į Bendrąją rinką.

— Mačiau, kaip jis Bristolyje pietavo su Sebu ir Rosu Bačananu.

— Taip, jie kažką planuoja, bet aš nugirdau tik kelias užuominas. Jei būčiau detektyvas seržantas Varvikas...

— Detektyvas *inspektorius* Varvikas, — šypsodamasis pataisė Haris.

— Taip, žinoma, prisimenu, paskutinėje knygoje jis buvo pa-

aukštintas. Neabejoju, kad inspektorius Varvikas jau seniai būtų išsiaiškinęs, ką jie rezga.

— Ir aš galėčiau pridurti kelias naujienas, — sušnabždėjo Haris.

— Apsimainykime žiniomis.

— Svarbu nepamiršti, kad Sebas niekada neatleido Adrianui Slounui, kuris Sedriko Hardkastlo laidotuvių dieną pasiskelbė banko pirmininku.

— Hadersfilde, — pasakė Priscila.

— Taip, bet ar tai svarbu?

— Svarbu, nes žinau, kad pastaruosius porą mėnesių Robertas kelis kartus kėlėsi per Hamberį.

— Gal jis lankė kitą moterį, turinčią penkiasdešimt vieną procentą „Farting's" akcijų?

— Galbūt, nes visai neseniai pas mus nakvojo Arnoldas Hardkastlas; jiedu su Robertu išeidavo iš darbo kambario tik pavalgyti.

— Tada Adrianui Slounui vertėtų būti budriam, nes jei Bobas, Sebas ir Arnoldas dirba išvien, kaip komanda... Dieve, jam padėk, — kalbėjo Haris, per stalą žvelgdamas į Priscilos vyrą.

— Rodos, pastaruoju metu „Binghamo žuvies paštetas" dingo iš antraščių, — pasakė Gvinetė, gręždamasi į kompanijos vadovą.

— Ir tai nėra blogai, — atsakė Bobas. — Dabar galime ir toliau maitinti tautą, užuot kirkinę gandų skilčių redaktorius.

Gvinetė nusijuokė.

— Turiu jums prisipažinti, — pasakė ji. — Namuose nesame turėję nė indelio jūsų pašteto.

— O aš turiu prisipažinti, kad niekada nesu balsavęs už leiboristus, nors gyvendamas Bristolyje gal ir būčiau balsavęs.

Gvinetė nusišypsojo.

— Kiek statote už tai, kad Džailzas išlaikys savo vietą? — paklausė Bobas.

— Laikau kumščius, kad rezultatai būtų artimi ankstesniems, — prisipažino Gvinetė. — Bristolio dokai visada buvo periferija, bet išankstinės apklausos parodė, kad šįkart sunku prognozuoti rezultatus. Daug kas priklausys nuo to, kokį kandidatą išrinks vietiniai konservatoriai.

— Bet Džailzas — populiarus ministras, juo žavisi abi parlamento pusės. Nejau tai nieko nereiškia?

— Grifo Haskinso nuomone, reiškia kokį tūkstantį balsų. Bet Džailzo patikėtinis man nuolat primena: jei visuomenės nuomonė tau nepalanki, menkai ką bepadarysi.

— Kaip suprantu, ganėtinai dažnai turite lankytis Bendruomenių rūmuose? — paklausė Džina Bačanan.

— Tiesą sakant, ne taip jau ir dažnai, — atsakė Grifas. — Mes, patikėtiniai, paprastai dirbame konkrečius darbus ir stengiamės užtikrinti, kad balsuotojai ir toliau mylėtų savo parlamentarą.

Tą akimirką prasivėrė valgomojo durys, ir, įėjus svečiui, liovėsi visi pašnekesiai.

— Ne ne, prašau sėstis, nenorėjau sutrukdyti, — pasigirdo skambus jorkšyrietiškas akcentas, nepaveiktas kelerių metų dėstytojavimo Oksforde.

— Kaip malonu, kad atėjote, ministre pirmininke, — pašokęs kalbėjo Džailzas.

— Man labai miela, — atsakė Haroldas Vilsonas. — Turėjau pasiteisinimą kelioms minutėms pabėgti iš pietų su Nacionalinės angliakasių sąjungos vadovu. Žinai, Džailzai, — pridūrė jis žvalgydamasis, — nenustebčiau, jei šiame kambaryje torių būtų daugiau nei mūsiškių. Bet nėra ko jaudintis, Grifas viską sutvarkys ir surūšiuos, — ministras pirmininkas pasilenkė virš stalo ir paspaudė ranką Džailzo patikėtiniui. — O kas šios dvi žavios ponios?

— Mano seserys — Ema ir Greisė, — atsakė Džailzas.

— Lenkiuosi jums abiem, — kalbėjo ministras pirmininkas. — Pirmoji — akcinės bendrovės valdybos pirmininkė, antroji — žinoma Anglijos mokslininkė.

Greisė nuraudo.

— Jei neklystu, — pridūrė ministras pirmininkas, durdamas pirštu į kitą stalo pusę, — ten — Bobas Binghamas, žuvies paštetо karalius. Mano mama visada turėdavo indelį jūsų paštetо, gerdama, kaip ji sakydavo, vėlyvą arbatėlę.

— O Dauningo gatvėje? — pasiteiravo Bobas.

— Dauningo gatvėje vėlyvosios arbatėlės negeriame, — atsakė ministras pirmininkas, iš lėto žingsniuodamas aplink stalą, spausdamas rankas ir pasirašinėdamas ant valgiaraščių.

Džailzas liko sujaudintas užsitęsusio ministro pirmininko vizito; svečias išėjo tik tada, kai pareigingas patarėjas priminė, jog jis yra angliakasių garbės svečias ir per pietus jiems turi pasakyti kalbą. Prieš išeidamas jis pasivėdėjo Harį ir sušnabždėjo:

— Pone Kliftonai, dėkoju jums už pagalbą Maskvoje. Nemanykite, kad pamiršome. Ir nemeskite Babakovo bylos, nes ir mes nemetėm.

— Dėkoju, pone, — atsakė Haris, ir jie vėl atsistojo, kai ministras pirmininkas išėjo.

Vėl visiems susėdus, Džina Bačanan pasakė Grifui:

— Turbūt labai šaunu būti senu ministro pirmininko bičiuliu.

— Anksčiau jį buvau matęs tik kartą, — prisipažino Grifas, — bet jis — kaip dramblys, niekada nieko nepamiršta, — pridūrė, kai Haris atsistojo, šaukštu pastukseno į vyno taurę ir laukė, kol visi nutils.

— Mieli svečiai, kviečiu jus kartu su manimi tostu pagerbti seniausią ir mieliausią mano bičiulį, žmogų, kuris supažindino mane su savo seserimi, mūsų sūnaus Sebastijono krikštatėvį. Kviečiu atsistoti ir pakelti taurę už didžiai gerbiamą serą Džailzą Baringtoną,

Jos Didenybės pirmąjį Užsienio reikalų ministerijos vyriausybės ministrą ir žmogų, vis dar manantį, kad jis turėtų būti Anglijos kriketo komandos kapitonas.

Palaukęs, kol nutils juokas, Haris pridūrė:

— Ir mes visi tikimės, kad po būsimų rinkimų Džailzas išlaikys savo vietą ir gal net įgyvendins seną troškimą tapti užsienio reikalų ministru.

Džailzui atsistojus atsakomajai kalbai, visi šiltai plojo ir šaukė: „Gyvuok, gyvuok!"

— Dėkoju, Hari. Nuostabu, kad čia, šalia manęs, — ne tik mano šeima, bet ir artimiausi ir mieliausi bičiuliai, atėję turėdami vieną tikslą — man priminti, koks aš senas. Esu palaimintas, nes turiu nuostabią šeimą ir tikrų draugų; neabejoju, kad joks sveiko proto žmogus daugiau ir netrokštų. Tačiau daugelis jūsų maloniai manęs teiravosi, ko norėčiau gimtadieniui.

Džailzas neskubėdamas nužvelgė susirinkusius aplink stalą ir tarė:

— Noriu būti ministras pirmininkas, užsienio reikalų ministras ir iždo kancleris vienu metu.

Staiga pratrūko ir juokas, ir plojimai, tada Džailzas pridūrė:

— Tačiau šią akimirką mane tenkintų ir galimybė po kitų rinkimų išlikti Bristolio dokuose išrinktu parlamentaru.

Aplodismentai; šįkart niekas nesijuokė.

— Ne, iš tikrųjų noriu, kad jūs visi, šįvakar čia susirinkę, žydėtumėte ir klestėtumėte... — Džailzas kiek patylėjo, — valdant leiboristams.

Kandžios pašaipos nustelbė džiugius šūksnius, ir tai buvo įrodymas, kad ministras pirmininkas nesuklydo, užsimindamas apie torių viršenybę Džailzo gimtadienio šventėje.

— Leiskite baigiant pridurti, jog supyksiu, jei nelaimėsiu, — vėl visi nusijuokė. — Kartą vienas išmintingas žmogus man pasakė, kad geros kalbos paslaptis — tinkamai apskaičiuotas laikas...

Džailzas nusišypsojo ir atsisėdo, o svečiai pakilo ir garsiai plojo stovėdami.

— Na, tai kur dabar keliausi? — paklausė Ema, kai padavėjai grįžo patiekti svečiams kavos su mėtiniais šokoladukais „After Eight".

— Į Rytų Berlyną, užsienio reikalų ministrų susitikimą, — atsakė brolis.

— Kaip manai, ar kada nors bus nugriauta ta barbariška siena? — paklausė Greisė.

— Nebus, kol valdys tasai pastumdėlis Ulbrichtas, klusniai vykdantis Kremliuje sėdinčių šeimininkų įsakymus.

— O jei pasisukiotume arčiau namų, — įsiterpė Ema, — kaip manai, kada bus surengti rinkimai?

— Haroldas nori, kad rinkimai vyktų gegužę, nes yra įsitikinęs, jog tada galėtume laimėti.

— Neabejoju, kad Bristolyje išsilaikysi, — pasakė Ema, — nebent nutiktų kas nors netikėta. Bet vis tiek manau, kad nedideliu skirtumu laimės toriai.

— O tu liksi ištikima leiboristų partijai? — paklausė Džailzas, gręždamasis į jaunesnę seserį.

— Aišku, — atsakė Greisė.

— O tu, Ema?

— Jokiu būdu.

— Yra dalykų, kurie niekada nesikeičia.

18

Nutilus žadintuvui, Gvinetė sunkiai atsiduso; ji nesivargino pasižiūrėti, kiek valandų, nes buvo puikiai įvaldžiusi ypatingą meno

rūšį — Džailzui išėjus iš kambario, gebėdavo vėl užmigti per kelias minutes. Džailzas visada iš vakaro nusiprausdavo po dušu ir iš anksto pasiruošdavo drabužius, kad nereikėtų degti šviesos ir jai trukdyti.

Jis pažvelgė pro langą į Smito aikštę. Automobilis jau laukė prie durų. Džailzui nepatiko svarstyti, kurią valandą turi keltis jo vairuotojas, kad tikrai niekada nepavėluotų.

Nusiskutęs ir apsirengęs nusileido į virtuvę, išsivirė puodelį juodos kavos, mikliai suvalgė dubenėlį dribsnių su vaisiais. Po penkių minučių paėmė lagaminą ir patraukė link lauko durų. Jam rengiantis išvykti Gvinetė tepaklausdavo vieno klausimo: „Kelioms dienoms?“ Šįkart jis jai pasakė, kad dviem, ir ji sukrovė lagaminą būtent tokiam laikui. Jam nė nevertėjo tikrinti, kas įdėta, kol visko neišsikraus Berlyne, nes žinojo, kad lagamine ras viską, ko reikia.

Pirmoji jo žmona buvo kekšė, antroji, kaip paaiškėjo, — nekalta mergelė. Džailzas net pats sau stengėsi neprisipažinti, jog labai norėtų subtilios abiejų žmonų kombinacijos. Miegamajame — Virginijos, visur kitur — Gvinetės. Jis dažnai galvodavo, ar ir kiti vyrai taip fantazuoja. Haris — tikrai ne, nes dabar jis Emą myli net labiau nei vestuvių dieną. Džailzas pavydėjo jiems tokių santykių, nors ir šito nenorėjo pripažinti — net artimiausiam bičiuliui nebūtų pasakęs.

— Labas rytas, Alfai, — pasisveikino Džailzas, įlipęs į automobilio galą.

— Labas rytas, ministre, — linksmai atsakė vairuotojas.

Alfas buvo Džailzo vairuotojas nuo tos dienos, kai šį paskyrė ministru, ir dažnai būdavo geresnis informacijos šaltinis, pranešantis, kas dedasi tikrame pasaulyje, nei daugelis kabineto kolegų.

— Tai kur keliaujame šiandien, sere?

— Į Rytų Berlyną.

— Vadinasi, keliaujate jūs, o ne aš.

— Suprantu, kaip jautiesi. Na, kokių turi naujienų?

— Rinkimai vyks birželį, turbūt aštuonioliktą.

– Bet žiniasklaida vis dar kalba apie gegužę. Kur gavai tą informaciją?

– Ministro pirmininko vairuotojas Klarensas sakė, o ką?

– Tada turiu nedelsdamas pranešti Grifui. Dar ką nors man turi?

– Šįryt užsienio reikalų ministras praneš, kad po rinkimų kabinete užleis vietą kitam, kad ir kokie būtų rezultatai.

Mąstydamas apie Alfo atsainiai numestą bombą Džailzas nieko neatsakė. Jeigu jis išliktų Bristolio dokuose išrinktu parlamentaru ir jeigu rinkimus laimėtų leiboristų partija, jis gali sulaukti pasiūlymo tapti užsienio reikalų ministru. Tik bėda: du „jeigu". Jis leido sau kreivai šyptelėti.

– Neblogai, Alfai, visai neblogai, – pridūrė, atidaręs raudoną dėžutę ir pradėjęs sklaidyti dokumentus.

Jam visada patiko bendrauti su tą patį darbą dirbančiais kolegomis visoje Europoje, patiko keistis nuomonėmis koridoriuose, liftuose ir baruose, kur virė *realpolitik*; tai – visai kas kita, nei nesibaigiantys oficialūs susitikimai, kurių protokolus valstybės tarnautojai surašydavo dar gerokai prieš tiems susitikimams įvykstant.

Alfas smuko pro nepažymėtą įvažiavimą į trečią pakilimo taką Hitrou oro uoste ir sustojo prie trapo, vedusio į lėktuvą. Jeigu po rinkimų Džailzas neišsaugotų vietos kabinete, jam viso šito trūktų. Vėl tektų stovėti eilėse prie bagažo, prie registracijos stalelių, prie pasų kontrolės langelių, saugos kontrolės punktų, tektų žingsniuoti ilgiausiais takais iki vartų, o paskui laukti be galo be krašto, kol galiausiai bus pasakyta, jog galima lipti į lėktuvą.

Alfas atidarė galines dureles, ir Džailzas pakilo laukiančio lėktuvo trapu. Nepriprask, kartą jį įspėjo Haroldas Vilsonas. Šitai sau gali leisti tik karalienė.

Džailzas buvo paskutinis į lėktuvą įlipęs keleivis, ir jam atsisėdus pirmoje eilėje, šalia nuolatinio savo sekretoriaus, durys buvo uždarytos.

— Labas rytas, ministre, — pasisveikino jis. Šis žmogus mandagybėms laiko nešvaistė. — Nors, sprendžiant iš pirmo žvilgsnio, ministre, — tęsė jis, — ši konferencija nieko dora nežada, galėtume pasinaudoti keliomis galimybėmis.

— Būtent?

— Ministrui pirmininkui reikia sužinoti, ar generalinis sekretorius Ulbrichtas gali būti pakeistas. Jei gali, vis tiek bus duotas koks nors ženklas, ir mums reikės išsiaiškinti, kas bus išrinktas jį pakeisti.

— Bet juk koks skirtumas? — paklausė Džailzas. — Kad ir kas užimtų tą postą, vis tiek savarankiškai nespręstų — skambintų į Maskvą ir lauktų nurodymų.

— O užsienio reikalų ministras labai nori, — tęsė valstybės tarnautojas, nepaisydamas pastabos, — kad išsiaiškintumėte, ar dabar tinkamas metas Jungtinei Karalystei dar kartą kreiptis dėl stojimo į Europos Ekonominę Bendriją.

— Ar De Golis mirė man nematant?

— Ne, bet jo įtaka susilpnėjo praėjusiais metais, jam atsistatydinus, ir Pompidu gali pamanyti, kad atėjo metas pamankštinti raumenis.

Likusį skrydžio laiką abu vyriškiai leido skaitydami parengtą dienotvarkę ir aiškindamiesi, ko Didžiosios Britanijos vyriausybė tikisi iš šios konferencijos išpešti — tam niukteleti, anam pamerkti akele, kad tik visi vienas kitą suprastų.

Lėktuvui nusileidus Berlyno Tėgelio oro uoste, trapo apačioje jų laukė Britanijos ambasadorius. Lydint policijos eskortui, „Rolls Royce“ juos nuskraidino per Vakarų Berlyną, bet staigiai sustojo privažiavęs „Čarlį“, kontrolės punktą; taip vakariečiai pravardžiavo žinomiausią sienos perėją.

Džailzas pakėlė akis į grafičiais išmargintą bjaurią sieną, viršuje apraizgytą spygliuota viela. Berlyno siena iškilo 1961-aisiais, beveik per naktį, kad būtų sustabdytas iš Rytų į Vakarų Vokietiją plūstantis

emigruojančių žmonių srautas. Dabar Rytų Berlynas buvo didžiulis kalėjimas — prasta komunizmo reklama. Jei ši santvarka išties tokia puiki utopija, kaip tvirtina komunistai, svarstė Džailzas, tai vakarų vokiečiai turėtų statytis sieną, kad vargšeliai miestiečiai nepultų bėgti į rytus.

— Jei tik turėčiau kirtiklį... — pasakė jis.

— Man tektų jus sustabdyti, — atsakė ambasadorius. — Na, nebent norėtumėte sukelti diplomatinį incidentą.

— Kad mano svainis būtų sulaikytas nuo kovos už tai, kuo tiki, prireiktų ko nors stipriau nei diplomatinis incidentas, — pratarė Džailzas.

Kai pasai buvo patikrinti, jiems buvo leista išvažiuoti iš vakarinio sektoriaus, todėl vairuotojas pasistūmėjo porą šimtų jardų pirmyn ir vėl sustojo niekieno žemėje. Džailzas pakėlė žvilgsnį į bokšteliuose budinčius ginkluotus sargybinius, rūsčiai dėbsančius į svečius britus.

Jie taip ir stovėjo tarp dviejų sienų, kol jų „Rolls Royce“ buvo tikrinamas nuo priekinio buferio iki bagažinės, tarsi būtų Šermano tankas, ir galiausiai jiems buvo leista važiuoti į Rytų Berlyną. Tačiau be policijos eskorto palydos jiems prireikė dar valandos, kol pasiekė viešbutį kitame miesto gale.

Prisiregistravę ir gavę raktus jie tebesilaikė auksinės taisyklės — ministras su savo sekretoriumi apsikeitė numeriais, kad jo netrukdytų prostitutės, kad nereikėtų galvoti apie kiekvieną ištartą žodį, nes jo kambaryje, be jokių abejonių, bus klausymosi įranga. Tačiau Rytų Vokietijos saugumas jau buvo perpratęs šią gudrybę ir klausymosi įrangą įdiegęs abiejuose numeriuose.

— Jei norite pasikalbėti asmeniškai, — pasakė ambasadorius, — vienintelė saugi vieta — vonios kambarys, tik reikėtų atsukti čiaupus.

Džailzas išsikrovė daiktus, nusiprausė po dušu ir nusileido laiptais papietauti su kolegomis olandais ir švedais. Nors jie buvo seni

draugai, vis tiek stengėsi išsiurbti vienas iš kito kiek galima daugiau informacijos.

— Džailzai, sakyk, ar leiboristai laimės rinkimus? — paklausė Stelenas Kristersonas, Švedijos užsienio reikalų ministras.

— Žvelgiant formaliai, pralaimėti negalime. Neformaliai — mūsų visų šansai labai panašūs.

— O jeigu vis dėlto laimėsite, ar ponas Vilsonas tave paskirs užsienio reikalų ministru?

— Neformaliai žvelgiant, gal ir gaučiau tokią progą.

— O žvelgiant formaliai? — paklausė Janas Hilbertas, olandų ministras.

— Tarnausiu Jos Didenybės vyriausybei ten, kur ministrui pirmininkui pasirodysiu tinkamiausias.

— O aš ketinu laimėti kitą Monte Karlo ralį, — pasakė Hilbertas.

— O aš einu į savo numerį peržvelgti dokumentų, — tarė Džailzas gerai žinodamas, kad tik naujokai sėdi ir geria, o kitą dieną žiovauja. Kad sugautum kokią netyčia išsprūdusią informaciją, vertą ištisų valandų derybų, turi būti ypač budrus.

Kitą rytą konferenciją pradėjo Rytų Vokietijos generalinis sekretorius Valteris Ulbrichtas — pasakė kalbą ir pasveikino konferencijos dalyvius. Buvo aišku, kad kalba parašyta Maskvoje, o ją perskaitė sovietų marionetė Rytų Berlyne.

Džailzas atsilošė, užsimerkė ir dėjosi klausąs kalbos vertimo, nors šitai jau buvo kelis kartus girdėjęs; greitai jo mintys nuklydo visai kitur. Staiga jis išgirdo klausiantį sunerimusį balsą:

— Sere Džailzai, tikiuosi, mano vertimas geras?

Džailzas apsidairė. Užsienio reikalų ministerija aiškiai pasakė: nors kiekvienas ministras turės savo vertėją, jų taip pat reikėtų pasisaugoti. Dauguma jų dirbo Rytų Vokietijos saugumui, ir apie

kiekvieną nevykusią pastabą ar neapdairų elgesį bus neabejotinai pranešta šeimininkams iš Rytų Vokietijos politbiuro.

Džailzą ne tiek nustebino susirūpinimas klausimą pateikusios jaunos moters balse, kiek lengvas pietvakarių Anglijos akcentas; jis galėjo prisiekti, kad jį išgirdo.

— Jūsų vertimas geras, — atsakė jis, atidžiau į ją pažvelgęs. — Tik aš tą kalbą jau kelis kartus esu girdėjęs, na, gal labai panašius jos variantus.

Ji vilkėjo pilką beformę suknelę, kone siekiančią kulkšnis; tokį drabužį tebuvo galima įsigyti kokiame nors kooperatyve. Tačiau ją puošė tai, ko neįsigytum nė „Harrods" parduotuvėje — vešlūs kaštoniniai plaukai, supinti į kasą ir susukti į sunkų kuodą, stengiantis paslėpti bet kokią moteriškumo užuominą. Tarsi ji nenorėtų kieno nors būti pastebėta. Tačiau didžiulės rudos jos akys ir žavi šypsena vertė atsigręžti daugumą vyrų, įskaitant ir Džailzą. Ji buvo tarsi tasai bjaurusis ančiukas iš filmo, kuris, be abejo, paskutiniame epizode pavirs į gulbę.

Padvelkė žabangomis. Džailzas akimirksniu suprato, kad ji darbuojasi saugumui, ir ėmė svarstyti, ar galėtų ją pačią pričiupti.

— Jei neklystu, kalbate su lengvu pietvakarių Anglijos akcentu, — sušnabždėjo jis.

Ji linktelėjo ir nusišypsojo nuginkluojančia šypsena.

— Mano tėvas gimęs Trūre.

— Tai ką jūs čia veikiate?

— Aš gimiau Rytų Berlyne. Mano tėvas susipažino su mama tūkstantis devyni šimtai keturiasdešimt septintaisiais, kai čia buvo dislokuota britų kariuomenė.

— Vargu ar jų bendravimui galėjo būti pritarta, — spėliojo Džailzas.

— Jam teko mesti karinę tarnybą; kad galėtų būti su ja, jis susirado darbą Vokietijoje.

— Tikrai romantiška.

— Deja, tos istorijos pabaiga visai neromantiška. Labiau panašu į Džoną Golsvortį nei į Šarlotę Brontę, nes kai tūkstantis devyni šimtai šešiasdešimt pirmaisiais buvo pastatyta siena, mano tėvas buvo Kornvalyje, viešėjo pas savo tėvus, nuo tada jo taip ir nematėme.

Džailzas ir toliau buvo atsargus.

— Bet vis tiek čia kažkas neaišku — jei jūsų tėvas yra Jungtinės Karalystės pilietis, jūs ir jūsų motina bet kuriuo metu galite kreiptis dėl galimybės vykti į Britaniją.

— Per pastaruosius devynerius metus kreipėmės trisdešimt keturis kartus, bet visus kartus sulaukėme to paties atsakymo — raudono antspaudo, reiškiančio, kad prašymas atmestas.

— Apgailestauju tai girdėdamas, — pasakė Džailzas.

Paskui jis nusisuko, pasitaisė ausines ir klausėsi likusios sveikinimo kalbos dalies.

Kai po valandos ir dvidešimties minučių generalinis sekretorius pagaliau atsisėdo, Džailzas buvo vienas iš nedaugelio salėje susirinkusių dar nemiegančių žmonių.

Jis išėjo iš konferencijų salės ir kartu su kitais pakomitečio nariais rengėsi aptarti galimas dviem šalims taikytinas sankcijas. Tiek Džailzas, tiek kolega iš kitos šalies aiškiai išdėstė savo nuomonę, bet susitikimo metu jam neabejotinai atrodė, kad jo vertėja retsykiais įterpia kokią pastabą, padiktuotą saugumo, o ne ministro. Džailzas ir toliau į ją žvelgė skeptiškai ir buvo apdairus, nors konferencijos buklete perskaitė, kad jos pavardė — Karina Pengeli. Rodos, kalbėdama apie kilmę ji nemelavo.

Vaikščiodamas iš vieno susitikimo į kitą Džailzas netruko priprasti prie vis sekiojančios Karinos. Ji ir toliau ta pačia veido išraiška vertė viską, ką kalbėjo kita pusė. Džailzo atsakymus visada išversdavo labai kruopščiai, ir jis vis dar gerai nesuprato, katrą pusę ji palaiko.

Baigiantis pirmajai dienai Džailzui atrodė, kad konferencija davė gerų rezultatų, ir už tai reikėjo padėkoti vertėjai. O gal ji tiesiog sakė tai, ką jie norėjo, kad jis išgirstų?

Per oficialią vakarienę, surengtą Respublikos rūmuose, Karina sėdėjo tiesiai jam už nugaros ir vertė kiekvieną žodelį iš nesuskaičiuojamos daugybės besikartojančių kalbų, kol galiausiai Džailzas pasidavė.

— Jei parašytumėte savo tėvui laišką, grįžęs į Angliją tą laišką jam išsiųsčiau, taip pat pasikalbėčiau su kolega iš migracijos tarnybos.

— Ačiū, sere Džailzai.

Džailzas užkalbino Italijos ministrą, sėdintį iš dešinės, stumdantį lėkštėje maistą ir vis niurnantį, kad per vienerius metus turėjo tarnauti trims ministrams pirmininkams.

— Kodėl jums pačiam to darbo nesiėmus, Umbertai? — paklausė Džailzas.

— Na jau ne, — atsakė jis. — Nenoriu anksti išeiti į pensiją.

Džailzas apsidžiaugė, kai galiausiai buvo patiektas paskutinis nesibaigiančios vakarienės patiekalas, ir svečiams buvo leista skirstytis. Eidamas iš salės jis palinkėjo labos nakties keliems kitiems konferencijos dalyviams, o paskui kartu su ambasadoriumi buvo nuvežtas į viešbutį.

Džailzas paėmė raktą ir po vienuoliktos jau buvo savo numeryje. Kai į duris kažkas pabeldė, jis jau buvo kone valandą nusnūdęs. Akivaizdu, kad kažkam nesinori paisyti užrašo „Netrukdyti“. Tačiau šitai Džailzo nenustebino, nes Užsienio reikalų ministerija apie tai buvo atitinkamai instruktavusi. Taigi jis kuo puikiausiai žinojo, ko tikėtis ir, dar svarbiau, kaip elgtis.

Džailzas nenorom išlipo iš lovos, užsimetė chalatą ir nuėjo prie durų jau įspėtas, kad jie pasistengs jam atvesti žmonos kopiją, tik dvidešimčia metų jaunesnę.

Atidaręs duris jis akimirką neteko žado. Prieš jį stovėjo neapsakomo grožio blondinė aukštais skruostikauliais, sodriai mėlynomis akimis ir tokio trumpumo odiniu sijonėliu, kokio jis dar niekada nebuvo matęs.

— Ne ta žmona, — atsigavęs pratarė Džailzas, nors jam ir buvo priminta, kodėl prieš tiek metų taip beviltiškai įsimylėjo Virginiją. — Bet... ačiū, panele, — pratarė imdamas iš jos rankų butelį šampano. Jis perskaitė etiketę. — „Veuve Clicquot 1947". Prašau perduoti mano linkėjimus tam, kam reikia. Aukščiausios markės vynas, — pridūrė prieš uždarydamas duris.

Vėl lipdamas į lovą jis šypsojosi. Haris juo didžiuotųsi.

Antra konferencijos diena vis labiau kaito, nes dalyviai stengėsi baigti pradėtus darbus — nenorėjo grįžti namo tuščiomis rankomis. Džailzas buvo visai patenkintas, kai rytų vokiečiai sutiko panaikinti importo tarifus britų medikamentams, ir apsidžiaugė, nors ir stengėsi to neparodyti, kai kolega prancūzas užsiminė, jog jei Britanijos vyriausybė išsiųs Prancūzijos prezidentui oficialų kvietimą kitais metais apsilankyti Britanijoje, kvietimas bus rimtai svarstomas. Jis užsirašė žodžius „rimtai svarstomas", kad nebūtų jokių nesusipratimų.

Kaip visada nutinka tokiomis progomis, pasitarimai darėsi vis ilgesni, užsitęsė iki vakaro; taigi Džailzas pabaigai numatė vieną susitikimą prieš vakarienę — turėjo pasikalbėti su Rytų Vokietijos prekybos ministru, kitą susitikimą per vakarienę — su kolega olandu, ir galiausiai susitikimą po vakarienės su Valteriu Šėliu, Vakarų Vokietijos užsienio reikalų ministru. Jis pakvietė Kariną kartu pavakarieniauti — nusprendė, kad jeigu ji tikrai dirba saugumui, galės didžiuotis esanti geresnė aktorė už Pegę Aškroft. Jei tik mergina sutiktų, jis labai norėtų ją išvysti palaidais plaukais.

Karina jam priminė, kad olandas ministras kuo puikiausiai kal-

ba angliškai, ir pasiteiravo, ar jie tikrai nenorėtų vakarieniauti vieni. Tačiau Džailzui atrodė, jog būtų labai gerai, jei ateitų ir ji, na, kad verčiant nepasimestų koks žodelis.

Jis nepaliovė svarstyti, ar jo kolegos delegatai dar nepastebėjo, kaip dažnai per popietinę sesiją su prekybos ministru jis gręžiojosi atidžiau pažvelgti į vertėją — dėjosi atidžiai besiklausąs jos vertimo, nors iš tikrųjų vylėsi būti apdovanotas jos šypsena. Ir kai atėjo vakarieniauti apsivilkusi stulbinančio grožio raudona šilkine suknele, nedengiančia pečių, kokios tikrai negautum kooperatyvo parduotuvėje, pasileidusi kaštoninius plaukus, vilnijančius gerokai žemiau pečių, Džailzas negalėjo atplėšti nuo jos akių, nors ji ir toliau dėjosi to nepastebinti.

Džailzui grįžus į savo numerį ir kartu paskutinį vakaro susitikimą, Šėlis negaišo laiko ir ėmėsi jo vyriausybei rūpimų reikalų:

— Jūsų nustatyti importo mokesčiai BMW, „Volkswagen“ ir „Mercedes“ skaudžiai smogia mūsų automobilių pramonei. Jei negalite jų atsisakyti, gal galėtumėte bent jau sumažinti?

— Deja, šitai neįmanoma, Valteri, nes vos po kelių savaičių pas mus vyks rinkimai, ir leiboristų partija tikisi didelių aukų iš „Ford“, BMC ir „Vauxhall“.

— Kai tapsite Europos Ekonominės Bendrijos nare, neturėsite kito pasirinkimo, — šypsodamasis atsakė vokietis.

— Tik tebūnie, — pratarė Džailzas.

— Na, dėkoju bent jau už tiesmuką atsakymą, — abu vyriškiai paspaudė vienas kitam rankas, o kai Šėlis apsisuko eiti, Džailzas pridėjo prie lūpų pirštą ir nusekė paskui jį iš kambario. Koridoriuje apsižvalgęs į abi puses, Džailzas paklausė:

— Kas pakeis generalinį sekretorių Ulbrichtą?

— Sovietai nori Honekerio, — atsakė Šėlis. — Atvirai kalbant, nemanau, kad kas nors galėtų su juo varžytis.

— Bet jis — silpnas žmogus, pataikūnas, kuris niekada gyveni-

me nebuvo pasiūlęs jokios originalios idėjos, — kalbėjo Džailzas, — jis iki gyvenimo galo liks pastumdėlis, kaip ir Ulbrichtas.

— Štai todėl politbiuras jį ir palaiko.

Džailzas skėstelėjo rankomis. Šėlis teišspaudė kreivą šypsnį.

— Susitiksime Londone, po rinkimų, — pasakė ir pasuko lifto pusėn.

— Tikėkimės, — sumurmėjo Džailzas.

Grįžęs į kambarį jis apsidžiaugė pamatęs, kad Karina dar ten. Ji atidarė rankinę, išėmė voką ir padavė jam.

— Dėkoju, sere Džailzai.

Džailzas pažvelgė į pavardę ir adresą, užrašytą ant voko, įsidėjo laišką į vidinę kišenę ir pratarė:

— Išsiųsiu laišką jūsų tėvui, kai tik grįšiu į Angliją.

— Žinau, kad mama būtų labai dėkinga.

— Tai mažiausia, ką galiu padaryti, — pasakė Džailzas; priėjęs prie stalelio jis paėmė šampano butelį ir jai padavė. — Tai — nedidelė atminimo dovanėlė, padėka už jūsų sunkų darbą. Tikiuosi, jums ir jūsų mamai patiks.

— Jūs labai malonus, sere Džailzai, — sušnabždėjo ji, grąžindama jam butelį, — bet saugumas jį iš manęs atims nė nepriėjus lauko durų, — pridūrė rodydama į šviestuvą.

— Tada bent kartu išgerkime po taurę.

— Sere Džailzai, ar tikrai manote, kad taip elgtis protinga, atsižvelgiant į...

— Dabar, kai esame vieni, manau, galėtumėte į mane kreiptis „Džailzai“, — pasakė jis, atkimšdamas butelį ir pildamas šampaną į dvi taures. Jis pakėlė savo taurę. — Tikėkimės, kad ilgai netrukus vėl būsite su tėvu.

Karina nurijo gurkšnelį ir pastatė taurę ant stalo.

— Turiu eiti, — pratarė ir ištiesė ranką.

Džailzas ją suėmė ir švelniai truktelėjo arčiau savęs. Ji atstūmė.

— Džailzai, to neturi nutikti, nes tada jūs mąstysite tik apie...

Merginai nespėjus ištarti kito žodžio, jis ėmė ją bučiuoti. Jiems bučiuojantis, Džailzas atsegė užtrauktuką suknelės nugaroje, ir kai suknelė nusmuko ant grindų, žengė žingsnį atatupstas, norėdamas pamatyti visą jos kūną iškart. Jis vėl ją apkabino, ir jiems bučiuojantis jos lūpos prasivėrė, ir jie krito ant lovos. Jis pažvelgė į rudas jos akis ir sušnabždėjo:

— Jei dirbi saugumui, nesakyk, kol tavęs nepamylėsiu.

19

Džailzui sėdint priekiniame suole Bendruomenių Rūmuose ir klausantis užsienio reikalų ministro pranešimo apie tarptautines kriketo rungtynes ir Grafystės kriketo valdybos sprendimą atšaukti Pietų Afrikos ir Anglijos rungtynes, jam buvo perduotas vyriausiojo partinės drausmės prižiūrėtojo raštelis. *Ar po pranešimo galėčiau persimesti su jumis keliais žodeliais?*

Tokie vyriausiojo drausmės prižiūrėtojo iškvietimai Džailzui visada labai priminė nurodymus eiti pas mokyklos direktorių — labiau tikėtina, kad gausi rykščių, nei klausysiesi šlovinančių panegerikų. Nors vyriausiasis drausmintojas nebuvo kabineto narys, jo galia neproporcinga rangui. Šis tvarkdarys — tarsi viso būrio viršila, siekiantis užtikrinti, kad kariuomenė būtų klusni ir karininkai galėtų ramiai sau gyventi.

Kai tik užsienio reikalų ministras atsakė į Lauto atstovo paskutinį klausimą dėl vyriausybės numatytų sankcijų prieš Pietų Afrikos apartheidą griežtinimo, Džailzas spruko iš salės į vestibiulį ir nužingsniavo į vyriausiojo drausmintojo kabinetą.

Partijos drausmintojo sekretorius jau laukė, ir Džailzas buvo iškart nuvestas į tolimesnį kabinetą, jam nė nereikėjo sulėtinti žingsnio.

Vos įėjęs į kabinetą, iš drausmintojo veido išraiškos Džailzas suprato, kad gaus rykščių, o ne klausysis panegirikų.

— Deja, prastos naujienos, — pratarė Bobas Melišas, traukdamas iš stalčiaus didelį tamsiai geltoną voką ir duodamas jį Džailzui.

Džailzas drebančiais pirštais atplėšė voką ir ištraukė pluoštą nespalvotų nuotraukų. Jis žiūrėjo į jas kelias akimirkas, paskui pasakė:

— Tai nieko nereiškia.

— Turbūt kažko nesupratau.

— Tikrai nemanau, kad Karina dirba Rytų Vokietijos saugumo ministerijai.

— O kas dar galėtų būti prikišęs nagus? — kalbėjo vyriausiasis drausmintojas. — Net jeigu jai ir nėra mokama už darbą, vienas Dievas težino, kokį jai teko patirti spaudimą.

— Bobai, turi manimi patikėti, Karina tikrai ne tokia. Suprantu, kad buvau tikras kvailys, klaikiai nuvyliau ir vyriausybę, ir savo šeimą. Bet dėl vieno esu tikras: Karina nekalta.

— Turiu pripažinti, kad Vokietijos saugumas pirmą kartą pasinaudojo nuotraukomis. Anksčiau jie siųsdavo tik įrašus. Turėsiu nedelsdamas informuoti Užsienio reikalų ministeriją.

— Galiu patikinti, kad tikrai nekalbėjome apie jokius vyriausybės reikalus, — pasakė Džailzas. — Beje, pričiupta ji išsigando dar labiau nei aš.

Vyriausiasis drausmintojas kilstelėjo antakį.

— Vis dėlto privalau veikti čia ir dabar. Numanau, kad šios nuotraukos jau pateko į kokio nors bulvarinio laikraščio rankas, todėl geriau pasirenk nemaloniam pokalbiui telefonu. O aš tau duosiu tik vieną patarimą, Džailzai, — viską papasakok Gvinetei pats, kol to nesužinojo visi.

— Ar turėčiau atsistatydinti? — paklausė Džailzas, įsitverdamas stalo krašto, kad nedrebėtų rankos.

— Ne man spręsti. Nieko nedaryk skubotai. Bent jau palauk susitikimo su ministru pirmininku. Ir būtinai man pranešk, kai tik tave suras spaudos atstovai.

Džailzas dar kartą pažvelgė į nuotraukas, kuriose buvo jis su Karina, ir vis dar nenorėjo patikėti.

— Džailzai, kaip tu galėjai? Papulk tu man į tokias saldžias žabangas, — kalbėjo Gvinetė. — Ir ypač po Hario pasakojimų apie tai, kas jam nutiko Maskvoje.

— Žinau, žinau. Kvailiau pasielgti nė negalėjau. Labai atsiprašau, kad taip tave įskaudinau.

— Nejau nė akimirką nepagalvojai apie mane ar savo šeimą, kai ta šliundra tave gundė?

— Ji — ne šliundra, — tyliai pasakė Džailzas.

Kiek patylėjusi Gvinetė paklausė:

— Nori pasakyti, kad tą moterį pažinojai, prieš tai nutinkant?

— Ji buvo mano vertėja.

— Vadinasi, tu ją sugundei, o ne atvirkščiai?

Džailzas nė nemėgino prieštarauti. Taip būtų dar giliau įklimpęs į melą.

— Džailzai, jei tau būtų paspęsti kokie nors spąstai, jei būtum buvęs girtas, tiesiog apsikvailinęs, gal ir galėčiau su tuo susitaikyti. Bet tu akivaizdžiai mąstei, prieš... — ji nutilo nebaigusi sakinio ir pakilo nuo kėdės. — Šį vakarą važiuoju į Velsą. Prašau, nemėgink su manimi susisiekti.

Prieblandai leidžiantis ant Smito aikštės, Džailzas sėdėjo ir svarstė apie tai, kas nutiko išklojus tiesą Gvinetei. Na ir kas, jei Karina būtų paprasčiausia saugumo kekšė. Kaip būtų buvę paprasta pasakyti žmonai, kad Karina — tik kekšė, vienos nakties nuotykis, kad jis net nežino jos vardo. Tai kodėl taip nepasakė? Nes iš tikrųjų jis

dar niekada nebuvo sutikęs tokios moters — švelnios, linksmos, aistringos, geros ir išmintingos. Oo, tikrai išmintingos. Ir jeigu ji jam nejautė to paties, kodėl užmigo jo glėbyje? Kodėl vėl su juo mylėjosi rytą pabudusi, jei galėjo kuo ramiausiai išsliūkinti naktį, atlikusi savo darbą? Vis dėlto ji pasirinko smarkiai rizikuoti, kaip ir jis, ir gal dabar kenčia lygiai taip, kaip jis.

Kai tik pasigirsdavo telefono skambutis, Džailzas pamanydavo, kad skambina koks žurnalistas; *Sere Džailzai, turime kelias nuotraukas, gal galėtumėte paaiškinti...*

Suskambo telefonas, ir jis nenorom pakėlė ragelį.

— Su jumis nori kalbėtis ponas Pengelis, — pranešė sekretorius.

Pengelis. Turbūt Karinos tėvas. Nejau ir jis įkliuvęs į žabangus?

— Sujunkite, — pasakė Džailzas.

— Laba diena, sere Džailzai. Esu Džonas Pengelis. Skambinu norėdamas padėkoti už jūsų gerumą, kad viešėdamas Rytų Berlyne padėjote mano dukrai, — tas pats švelnus pietvakarių Anglijos akcentas. — Ką tik perskaičiau Karinos laišką, kurį man persiuntėte būdamas toks malonus. Tai pirmas jos laiškas per daugybę mėnesių. Jau buvau kone praradęs viltį.

Džailzas nenorėjo jam sakyti, kodėl toji viltis gyvuos labai trumpai.

— Karinai ir jos motinai rašau kas savaitę, bet taip ir nežinau, kiek laiškų jas pasiekia. Dabar, kai buvote su ja susitikęs, įgavau pasitikėjimo ir vėl kreipsiuosi į Užsienio reikalų ministeriją.

— Aš jau kalbėjausi su Užsienio reikalų ministerijos departamentu, atsakingu už migraciją. Vis dėlto...

— Jūs labai malonus, sere Džailzai. Mano šeima ir aš esame jums skolingi, nors jūs net nesate mano apygardos parlamentaras.

— Pone Pengeli, gal galiu jums pateikti asmenišką klausimą?

— Taip, sere Džailzai, žinoma.

— Kaip manote, ar gali būti, kad Karina dirba Rytų Vokietijos saugumui?

— Ne, tikrai negali būti. Ji jų nekenčia labiau už mane. Tiesą sakant, aš nuolat ją įspėju, kad dėl jos nenoro bendradarbiauti su valdžia jai ir neišduodama viza.

— Bet jie leido jai dirbti vertėja tarptautinėje konferencijoje.

— Tik todėl, kad neturėjo kito pasirinkimo. Karina savo laiške rašė, kad konferencijoje dalyvavo per septyniasdešimt delegatų iš daugiau nei dvidešimties šalių, ir ji labai džiaugėsi, kad teko dirbti su jumis.

— Be reikalo džiaugėsi, nes noriu jus įspėti, jog spauda gali turėti kelias nuotraukas, kuriose mudu su ja esame kartu; geriausiu atveju tai galima pavadinti nesėkme, blogiausiu...

— Negaliu patikėti, — galiausiai pratarė ponas Pengelis. — Paprastai Karina būna labai atsargi, niekada nerizikuoja. Kas jai pasidarė?

— Pone Pengeli, jos tikrai negalima kaltinti, — atsakė Džailzas. — Dėl visko kaltas tik aš, todėl turiu asmeniškai jūsų atsiprašyti, nes jei spauda išsiaiškins, kad esate Karinos tėvas, jūsų gyvenimas pavirs į pragarą.

— Man taip jau buvo nutikę, kai vedžiau jos motiną, — atsakė Pengelis, — bet niekada to nesigailėjau.

Dabar Džailzui atėjo eilė nutilti mąstant, ką atsakyti.

— Pone Pengeli, tiesa visai paprasta, bet aš neįstengiau jos atskleisti savo žmonai, — jis vėl kiek patylėjo. — Pamilau jūsų dukrą. Jei tik būčiau galėjęs to išvengti, mielai būčiau išvengęs, bet dabar noriu jus patikinti, jog esu pasirengęs iškęsti tokį patį skausmą, kokį iškentėte jūs, kad tik būčiau su ja. Bet blogiausia, kad net nežinau, ką ji man jaučia.

— Aš žinau, — atsakė Pengelis.

Paskambino šeštadienio popietę, po ketvirtos valandos. Greitai paaiškėjo, kad privilegijuotieji bus *Sunday People*, nors, Džailzo manymu, iki vidurnakčio daugelis redaktorių jau bus pakeitę pirmuosius puslapius.

— Turbūt jau matėte nuotraukas, kurias turime ir mes, ministre?

— Taip, mačiau.

— Norėtumėte padaryti pareiškimą?

— Ne, nenorėčiau.

— Ar trauksitės iš vyriausybės?

— Nekomentuosiu.

— Kaip į šią žinią reagavo jūsų žmona? Kiek žinome, ji išvyko į Velsą, pas savo tėvus?

— Nekomentuosiu.

— Ar tiesa, kad rengiatės skyryboms?

Džailzas trenkė ragelį. Ieškodamas vyriausiojo drausmintojo telefono numerio jis nesiliovė drebėjęs.

— Bobai, čia Džailzas. Naujienos pasirodys rytojaus *Sunday People.*

— Apgailestauju, Džailzai. Nori tikėk, nori ne, buvai velniškai geras ministras, ir bus skaudu tavęs netekti.

Džailzas padėjo ragelį; ausyse skambėjo vienintelis žodis *buvai.* Buvai velniškai geras ministras. Jis paėmė iš priešais esančio laiškų skyrelio firminį Bendruomenių Rūmų popieriaus lapą ir pradėjo rašyti.

Gerbiamas Ministre Pirmininke,
didžiai apgailestaudamas...

Į slaptosios valstybės tarnybos būstinę Vaithole Džailzas įėjo vengdamas Dauningo gatvėje laukiančių Flito rašeivų grūsties; taip jis galėjo išvengti bent tų, kurie nieko nežino apie galines dešimto Dauningo gatvės namo duris.

Jis mielai papasakos anūkams vieną iš prisiminimų, kaip įėjęs į ministrų kabineto kambarį pamatė Haroldą Vilsoną, nesėkmingai bandantį pridegti viržio šaknies pypkę.

— Džailzai, gerai, kad užsukai, žinau, ką tau dabar tenka kęsti. Bet, patikėk, viskas praeis, kalbu iš nemenkos savo patirties tais klausimais.

— Gal, ministre pirmininke. Bet vis tiek tai — manosios rimto politiko karjeros pabaiga, o politiko darbas buvo vienintelis, kurį tikrai norėjau dirbti.

— Nemanau, kad su tavimi sutinku, — atsakė Vilsonas. — Pamąstyk minutėlę. Jei per kitus rinkimus išsilaikysi Bristolio dokuose, o aš vis dar įsitikinęs, kad išsilaikysi, rinkėjai savo nuomonę sudės į balsadėžes, ir kas aš toks, kad nesutikčiau su jų sprendimu? Ir jei tik grįšiu į Dauningo gatvę, nedvejodamas paprašysiu, kad vėl dirbtum kabinete.

— Du „jeigu“, ministre pirmininke.

— Tu, Džailzai, man padėsi nubraukti vieną „jeigu“, o aš pažiūrėsiu, ką galiu padaryti dėl antrojo.

— Bet, ministre pirmininke, po tokių antraščių...

— Sutinku, jos nebuvo gražios. Ir tikrai ne į naudą, kad buvai ministrų kabineto atstovas užsienio reikalams, — Džailzas pirmą kartą per daugelį dienų nusišypsojo. — Bet keliuose komentaruose, — tęsė Vilsonas, — taip pat ir keliuose vedamuosiuose buvo parašyta, kad esi išskirtinis ministras. Beje, *Telegraph* net priminė skaitytojams, kad Tobruke pelnei „Karo kryžių“. Tau kažkaip pavyko išgyventi siaubingą mūšį, tai kodėl manai, kad neišgyvensi dabar?

— Nes manau, kad Gvinetė ketina su manimi skirtis; atvirai kalbant, ji tikrai turi rimtą priežastį skyryboms.

— Man labai gaila, — pasakė Vilsonas, dar kartą mėgindamas prisidegti pypkę. — Bet vis tiek manau, kad tau vertėtų nuvykti į Bristolį ir pašniukštinėti. Būtinai paklausyk, ką tau sakys Grifas Haskinsas, nes kai šįryt jam skambinau, jis man nepaliko jokių abejonių, jog tebenori, kad kandidatuotum.

— Didžiuliai sveikinimai, majore, — pasakė Virginija. — Vienas pats buvai atsakingas už Džailzo Baringtono žlugdymo planą.

— Ironiška, — atsakė Fišeris. — Aš jo nesužlugdžiau. Naktį su juo praleido ne mūsų mergina.

— Matyt, kažko nesupratau.

— Kaip ir liepėte, nuskridau į Berlyną; nebuvo sunku rasti palydovių agentūrą, turinčią savo biurus abiejose sienos pusėse. Vieną merginą man ypač rekomendavo. Jai buvo gerai sumokėta ir pažadėta premija, jei tik pateiks jų abiejų nuotraukas lovoje.

— Štai, ji čia ir yra, — kalbėjo Virginija, rodydama visą rinkinį rytinių laikraščių, kurių įprastai nerastum šiame Kadogano sodų gatvės bute.

— Bet čia ne ji. Kitą rytą ji man paskambino ir pasakė, kad Baringtonas paėmė šampano butelį, bet paskui užtrenkė duris tiesiai jai prieš nosį.

— Tai tada kas šita?

— Neįsivaizduoju. Agentūra sako, kad anksčiau niekada jos nematė, ir mano, kad ji turbūt dirba saugumui. Visų konferencijos dalyvių viešbučių numeriuose saugumas buvo įtaisęs pasiklausymo ir sekimo įrangą.

— Bet kodėl jis atsisakė tavo merginos, o paskui leidosi sugundomas šitos?

— Šito paaiškinti negaliu, — atsakė Fišeris. — Tvirtai galiu pasakyti tik tiek, kad jūsų buvęs vyras dar nebūtinai žlugęs.

— Bet šįryt jis atsistatydino. Visų laikraščių vedamieji apie tai rašo.

— Atsistatydino iš ministrų, bet tebėra parlamento narys. Ir jei po kitų rinkimų jis išlaikys savo vietą...

— Vadinasi, mums reikia užtikrinti, kad neišlaikytų.

— Kaip tai padaryti?

— Labai džiaugiuosi, kad paklausei, majore.

— Deja, manau, kad neturiu kito pasirinkimo — nebebūsiu tavo remiamas parlamento narys.

— Tik todėl, kad permiegojai su kekše? — paklausė Grifas.

— Ji nebuvo kekšė, — atsakė Džailzas, kaip atsakydavo kiekvienam, dariusiam tokią prielaidą.

— Jei atsistatydinsi, mums turbūt teks perduoti vietą toriams. Ministras pirmininkas tau už tai nepadėkotų.

— Bet jei tikėsime apklausų rezultatais, toriai vis tiek tą vietą laimės.

— Anksčiau mes nepaisėme apklausų rezultatų, — atsakė Grifas. — O toriai dar net neišsirinko savo kandidato.

— Niekas manęs neįkalbės persigalvoti, — pasakė Džailzas.

— Bet tu — vienintelis žmogus, galintis laimėti tą vietą, — kalbėjo Grifas, ir tada ant jo stalo suskambo telefonas. Jis pakėlė ragelį. — Kad ir kas skambintų, pasakyk, kad atsiknistų.

— Skambina *Bristol Evening News* redaktorius, — pranešė sekretorė.

— Ir jam tas pats galioja.

— Bet jis sako, kad turi naujienų, kurias norėtumėte kuo greičiau sužinoti. Jis kalba apie rytojaus numerio vedamąjį.

— Sujunk.

Grifas kurį laiką klausė, o paskui trenkė ragelį.

— Man to ir tereikia.

— Na, tai kokios tos naujienos, kurios nė sekundės negali palaukti?

— Toriai paskelbė savo kandidatą.

— Ar mes jį pažįstam?

— Majoras Aleksas Fišeris.

Džailzas pratrūko juoktis.

— Grifai, negaliu patikėti, kaip toli tu pasirengęs eiti, kad tik aš likčiau.

20

— *Labas rytas, esu Džailzas Baringtonas, birželio aštuonioliktą dieną dalyvausiu rinkimuose, esu leiboristų kandidatas, atstovaujantis Bristolio dokams. Balsuokite už leiboristus. Birželio aštuonioliktą balsuokite už Baringtoną. Labas rytas, esu...*

Per pastaruosius dvidešimt penkerius metus Džailzas grūmėsi septyneriuose rinkimuose ir visus septynis kartus laimėjo; galiausiai surinktų balsų skaičius jo naudai nusvėrė dviem tūkstančiais šimtu šešiasdešimt šešiais balsais. Pastarieji dveji rinkimai baigėsi leiboristų vyriausybe; niekas nesitikėjo, kad Bristolio dokuose laimės konservatoriai, o liberalai ir patys žinojo, kad laimėti negali.

Paskutinį kartą Džailzas prašė perskaičiuoti balsus tada, kai jo priešininkas buvo majoras Aleksas Fišeris; tada Džailzas laimėjo vos keturiais balsais ir tik po trijų perskaičiavimų. Toji kampanija buvo nešvari ir asmeniška nuo pradžios iki galo, į peštynes įsitraukė ir buvusi Džailzo žmona ledi Virginija, atvykusi į Bristolį paremti majoro, kurį apibūdino kaip „sąžiningą ir padorų žmogų“.

Dabar, po penkiolikos metų, Džailzas vėl rengėsi varžytis su tuo

pačiu oponentu ir kalbėti apie dar vienerias skyrybas. Dėkui Dievui, Gvinetė aiškiai pasakė, kad netvarkys jokių dokumentų, kol nesibaigs rinkimai, ir nors ji neketino lankytis Džailzo apygardoje, sakė neagituosianti balsuoti už Fišerį.

— Ačiū Viešpačiui už nedideles malones, — tepasakė Grifas Haskinsas. Daugiau jis šios temos nekedeno.

Kai ministras pirmininkas paprašė karalienės 1970-ųjų gegužės dvidešimt devintą paleisti parlamentą, jau kitą dieną Džailzas grįžo į Bristolį pradėti tris savaites truksiančios rinkimų kampanijos. Išėjęs į gatves agituoti, jis buvo maloniai nustebintas šilto priėmimo ir to, kad tik nedaugelis žmonių minėjo Berlyną ar klausinėjo, kur jo žmona. Britai nelinkę teisti, sakė Grifas, nors Džailzas neprisipažino patikėtiniui, kad retai pavykdavo negalvoti apie Kariną. Jis jai rašė kiekvieną vakarą, prieš eidamas miegoti, ir kaip mokinukas kiekvieną rytą puldavo tikrinti pašto dėžutės. Tačiau dėžutėje vis nerasdavo voko su Rytų Vokietijos antspaudu.

Gatvėse agituojantį Džailzą nuolat lydėdavo Ema, Haris, Sebas ir rūsčioji ištikimoji leiboristų partijos siela ponia Pariš, kaip ir per kiekvieną rinkimų kampaniją, trims savaitėms išėjusi iš darbo. Ema bendraudavo su moterimis, abejojančiomis Džailzu, šiam pasitraukus iš kabineto, o Sebas imdavosi aštuoniolikmečių, balsuosiančių pirmą kartą.

Tačiau didžioji staigmena buvo Haris, kuris pasirodė esąs populiarus keliais aspektais. Vieni apygardos rinkėjai norėjo sužinoti, kaip juda jo kampanija dėl Anatolijaus Babakovo išlaisvinimo, kiti svarstė, ko detektyvas inspektorius Varvikas imsis toliau. Kai tik jo paklausdavo, už ką balsuos, Haris atsakydavo: „Kaip ir visi protingi bristoliečiai, balsuosiu už savo svainį.“

— Ne ne, — griežtai jį pataisė Grifas. — Sakykite „už Džailzą Baringtoną“. Nėra balsavimo biuletenio, kuriame būtų parašyta „Svainis“.

Buvo ir trečia grupė žmonių, manančių, kad Haris — bristolietiškas Kerio Granto atitikmuo, ir sakančių, jog tikrai už jį balsuotų, jeigu tik šis kandidatuotų.

— Verčiau jau basas vaikščiosiu per karštas anglis, — atsakydavo Haris apimtas siaubo, iškeldamas rankas.

— Mama, ar tu pavydi?

— Aišku, kad ne, — atsakė Ema. — Dauguma jų — pagyvenusios moteriškės, tiesiog norinčios motiniškai jį pagloboti.

— Jeigu tik jos balsuos už leiboristus, — kalbėjo Grifas, — man visai nerūpi, ką jos nori su juo daryti.

— Labas rytas, esu Džailzas Baringtonas, birželio aštuonioliktą dieną dalyvausiu rinkimuose, esu leiboristų kandidatas, atstovaujantis Bristolio dokams. Balsuokite už leiboristus...

Kiekvienas rytas prasidėdavo „maldos susirinkimu" Grifino kabinete, kad patikėtinis galėtų pranešti kandidatui ir jo bendradarbiams visas naujienas, o paskui paskirstyti tos dienos užduotis.

Pirmą pirmadienį Grifas pradėjo susirinkimą nusižengdamas vienai iš auksinių taisyklių.

— Manau, tau reikėtų iškviesti Fišerį į debatus.

— Bet anksčiau visada sakydavai, kad parlamente dirbantis kandidatas niekada neturėtų rodyti dėmesio priešininkams, nes tada suteiktų jiems galimybę reikšti savo nuomonę ir padėtų įsitvirtinti kaip daug žadantiems.

— Fišeris ir yra daug žadantis kandidatas, — pasakė Grifas. — Ir tai įrodo išankstinės apklausos — jis turi trijų procentų persvarą, ir mums gyvybiškai svarbu rasti būdų ją sumenkinti.

— Bet jis pasinaudos proga, pats asmeniškai pradės mane pulti ir tokiu būdu laimės pigias antraštes spaudoje.

— Tikėkimės, taip ir bus, — atsakė Grifas, — nes mūsų privačios

apklausos rodo, kad nutikimas Berlyne daugeliui rinkėjų nėra svarbiausias dalykas; tai patvirtina ir mūsų kasdienis paštas. Visuomenę daug labiau domina Nacionalinė sveikatos apsauga, nedarbas, pensijos ir imigracija. Tiesą sakant, rinkėjų, besiskundžiančių per uoliai dirbančiais automobilių aikštelės prie Brodo sargais, yra daugiau nei besidominčiais tavo naktinio gyvenimo įpročiais, kai būni ne namie. Jei nori įrodymo, — kalbėjo jis, imdamas kelis laiškus iš visos ant stalo pūpsančios krūvos, — paklausyk vienos ištraukos. *Gerbiamas sere Džailzai, jei kiekvienas, miegojęs su kekše ar užmezgęs romaną, už jus balsuotų, jūsų persvara padvigubėtų. Sėkmės.*

— Dabar suprantu, — atsakė Džailzas. — Jei buvai užmezgęs nesantuokinius santykius, balsuok už Baringtoną.

Ema rūsčiai pažvelgė į brolį, aiškiai nepritardama atsainiam Grifo požiūriui į Džailzo elgesį.

— Ir dar vienas, — pasakė Grifas, nepaisydamas Džailzo pastabos. — *Gerbiamas sere Džailzai, niekada nesu balsavęs už leiboristus, bet dabar mieliau balsuosiu už nusidėjėlį nei už tokį kaip Aleksas Fišeris — besidedantį šventuoju. Nors ir nenorom jūsų...* ir taip toliau. Bet šitas man labiausiai patinka: *Gerbiamas sere Džailzai, turiu pasakyti, jog žaviuosi jūsų skoniu renkantis moteris. Kitą savaitę rengiuosi vykti į Berlyną; įdomu, ar galėtumėte duoti jos telefono numerį.*

Labai norėčiau žinoti jos telefono numerį, pagalvojo Džailzas.

— Jis padarė pirmą klaidą, — pasakė Grifas, apsukdamas laikraštį, kad jie visi pamatytų pirmame puslapyje išspausdintą antraštę.

FIŠERIS ATSISAKO DALYVAUTI DEBATUOSE

— Bet, kaip rodo apklausų rezultatai, jis turi trijų procentų

persvarą, — atsakė Džailzas, — todėl tai — ne klaida, o sveiko proto balsas.

— Absoliučiai sutinku, — kalbėjo Grifas, — bet klaida yra priežastis, dėl kurios jis atsisako debatų. Cituoju: „Nenorėčiau, kad mane pamatytų tame pačiame kambaryje su tuo žmogumi." Kvaila klaida. Žmonėms nepatinka asmeniniai puolimai, todėl turime tuo pasinaudoti. Aiškiai pasakyk, kad debatuose dalyvausi, o jeigu jis nepasirodys, rinkėjai galės padaryti savas išvadas.

Grifas toliau skaitė straipsnį ir ilgai netrukęs nusišypsojo antrą kartą.

— Nedažnai liberalai ateina mums į pagalbą, bet Simonas Flečeris pareiškė *News*, kad debatuose mielai dalyvaus. Kita vertus, jis neturi ko prarasti. Nedelsdamas parengsiu pranešimą spaudai. O jūs marš prie darbų. Sėdėdami mano kabinete balsų nepelnysite.

— Labas rytas, esu Džailzas Baringtonas, birželio aštuonioliktą dieną dalyvausiu rinkimuose, esu leiboristų kandidatas, atstovaujantis Bristolio dokams...

Kai Džailzas ėmė jaustis tvirčiau mąstydamas apie rezultatus, *Daily Mail* paskelbė Gelapo apklausos duomenis; pirmą kartą buvo prognozuojama, kad Edvardas Hitas ir toriai eina teisingu keliu, siekdami pergalės rinkimuose ir gali laimėti trisdešimties vietų persvara.

— Vietų sąraše esame trisdešimt penkti, todėl toriams reikės laimėti dar daugiau, jeigu jie viliasi pelnyti absoliučią daugumą, — pasakė Džailzas.

— Paskaityk, kas parašyta smulkiomis raidėmis, — atsakė Grifas. — Ta pati apklausa parodė, kad Bristolio dokai atsilieka visai nedaug. Beje, ar matei šiandieninį *Evening News*? — jis padavė kandidatui pirmą egzempliorių.

Džailzui patiko neutrali *News* pozicija per rinkimų kampanijas; laikraštis atskleisdavo savo simpatijas kuriam nors kandidatui tik rinkimų išvakarėse; anksčiau *News* ne visada jam išreikšdavo prielankumą. Tačiau šiandien laikraštis pažeidė taisyklę, nes iki rinkimų dar buvo likusios pora savaičių. Vedamajame buvo aiškiai išdėstyta redakcijos pozicija, surašyta po smerkiančia antrašte:

KO JIS BIJO?

Toliau buvo rašoma, kad majoras Fišeris nepanoro dalyvauti debatuose kitą ketvirtadienį, todėl skaitytojams rekomenduojama balsuoti už leiboristus ir grąžinti Džailzą Baringtoną į Vestminsterį.

— Melskimės, kad jis debatuose nepasirodytų, — pasakė Džailzas.

— Ne, turi pasirodyti, — atsakė Grifas, — nes nepasirodęs rinkimus pralaimės. Kita mūsų bėda — kaip dorosimės, kai jis ateis.

— Bet juk jaudintis turėtų Fišeris, ne kas kitas, — priminė Ema. — Kad ir kaip būtų, Džailzas yra kur kas labiau patyręs debatų dalyvis, turintis daugiau nei dvidešimties metų parlamentaro patirtį.

— Tą vakarą šitai nė velnio nebus svarbu, — pratarė ponia Pariš, — jei nerasim būdų, kaip susidoroti su tuo rąstu akyje.

Grifas linktelėjo.

— Galėtume panaudoti slaptą ginklą.

— Ką turi omenyje? — paklausė Džailzas.

— Harį. Pasodinsime jį pirmoje eilėje, veidu į publiką, ir paprašysime, kad perskaitytų pirmą naujos savo knygos skyrių. Tada niekas nė nepastebės, kas dedasi scenoje.

Visi nusijuokė, tik Haris ne.

— Ką tuo nori pasakyti? — paklausė.

— Labas rytas, esu Džailzas Baringtonas, birželio aštuonioliktą dieną dalyvausiu rinkimuose, esu leiboristų kandidatas, atstovaujantis Bristolio dokams...

AŠ ATVYKSIU, klykė kitos dienos *Bristol Evening News* pirmame puslapyje išspausdinta antraštė.

Džailzas perskaitė taip pavadintą straipsnį ir suprato, kad tikrai gali būti, jog debatai ir nulems, kas bus kitas Bristolio dokų atstovas parlamente.

Grifas su juo sutiko ir pasiūlė skirti laiko pasirengti, tarsi jau dabar būtų klausinėjamas BBC politikos apžvalgininko Robino Dėjaus. Jis paprašė Sebo suvaidinti Aleksą Fišerį.

— Ar jums atrodo, kad toks nemoralus žmogus kaip jūs turėtumėte pretenduoti į parlamentaro vietą?

— Sebai, kieno pusę palaikai?

— Jis tavo pusėje, — atsakė Grifas, — o iki kito ketvirtadienio vakaro patarčiau parengti atsakymą į šį klausimą.

— Gal galėčiau paklausti, kodėl per rinkimų kampaniją apygardoje nematėme jūsų žmonos?

— Ji vieši pas savo tėvus Velse.

— Mažiausiai tūkstantis balsų — kaip į balą, — nusprendė Grifas.

— Sakykite, sere Džailzai, ar artimiausioje ateityje ketinate vykti į Berlyną?

— Sebai, tai — smūgis žemiau juostos.

— Būtent ten Fišeris dažniausiai ir taikysis smogti, — priminė Grifas. — Todėl būtiniausiai saugokis.

— Jis teisus, Sebai. Daužyk toliau.

— Labas rytas, esu Džailzas Baringtonas, birželio aštuonioliktą dieną dalyvausiu rinkimuose, esu leiboristų kandidatas, atstovaujantis Bristolio dokams...

— Jie pakeitė debatų vietą, — pasakė Grifas per „maldos pusryčius“.

— Kodėl? — paklausė Džailzas.

— Žmonės taip graibstė bilietus, kad renginys iš rotušės perkeltas į Hipodromo teatrą.

— Bet Hipodrome telpa du tūkstančiai žmonių, — pratarė Džailzas.

— Norėčiau, kad tilptų dešimt tūkstančių, — kalbėjo Grifas. — Daugiau niekada neturėsi geresnės progos tiesiogiai pasikalbėti su rinkėjais.

— Ir kartu atskleisti, koks Fišeris sukčius, — įsiterpė Sebas.

— Kiek mums skirta vietų? — paklausė Grifas, gręždamasis į ponią Pariš.

— Kiekvienam kandidatui paskirta po tris šimtus.

— Ar mums kils sunkumų užpildant vietas ištikimaisiais?

— Tikrai nekils, visą savaitę netilo telefonas. Lyg į „Rolling Stones“ koncertą. Tiesą sakant, buvau susisiekęs su liberalų partijos patikėtiniu ir klausiau, ar jie neturi atliekamų bilietų.

— Jie nebus tokie kvaili ir tau jų neatiduos.

— Su kvailumu šitai neturi nieko bendra, — pasakė panelė Pariš. — Nujaučiu, kad reikalas daug paprastesnis.

— Pavyzdžiui? — nesuprato Grifas.

— Dar nenumanau, bet iki kito ketvirtadienio viską išsiaiškinsiu.

— O kaip likę bilietai? — klausinėjo Grifas. — Kas juos gaus?

— Kas pirmesnis, tas gudresnis, — atsakė ponia Pariš. — Jau esu surinkusi šimtą mūsiškių, kurie stovės eilėje likus valandai iki debatų.

— Ir toriai tiek turės, — pasakė Grifas. — Geriau surink du šimtus, ir kad jie stotų į eilę likus dviem valandoms iki pradžios.

— Labas rytas, esu Džailzas Baringtonas, birželio aštuoniolik-tą dieną dalyvausiu rinkimuose, esu leiboristų kandidatas, atsto-vaujantis Bristolio dokams...

Kitą savaitę Džailzas negaišo nė minutėlės, dirbo ir savaitgalį. Jis agitavo gatvėse, lankėsi aludėse, rengė vakarinius susitikimus, dalyvavo visuose renginiuose, kuriuose galėjo susiburti bent pustu-zinis žmonių.

Šeštadienį jis pasirišo kaklaraištį su grafystės atributais ir nuė-jo pažiūrėti, kaip Nevilo aikštėje žaidžia Glosteršyras su Midlseksu, bet išbuvo tik valandą. Neskubėdamas apėjo visą aikštės perimetrą, įsitikino, kad jį pamatė visi penki tūkstančiai žiūrovų, ir grįžo į rin-kimų štabą Parko gatvėje.

Sekmadienį jis dalyvavo rytinėse mišiose, sumoje ir mišparuo-se trijose bažnyčiose, bet per kiekvieną pamokslą jo mintys dažnai nuklysdavo į debatus — jis apmąstydavo argumentus, frazes, net pauzes...

— Vardan Dievo Tėvo...

Trečiadienį Grifo apklausa rodė, kad Džailzas vis dar atsilieka pora taškų, bet Sebas jam priminė, kad taip buvo nutikę ir Kene-džiui, kai šis rengėsi debatams su Niksonu.

Per tą laiką buvo išanalizuota kiekviena susitikimo smulkme-na. Ką jis turėtų vilkėti, kada turėtų apsikirpti, nusiskusti likus vos valandai iki pasirodymo scenoje, jei tik bus pasiūlyta, turėtų rinktis kalbėti paskutinis.

— Kas vadovaus debatams? — paklausė Sebas.

— Endis Nešas, *Evening News* redaktorius. Mes norime laimėti rinkimus, jis nori parduoti laikraščius. Visi turi savų interesų, — at-sakė Grifas.

— Ir būtinai atsigulk iki vidurnakčio, — pasakė Ema. — Tau reikia gerai išsimiegoti.

Džailzas tikrai atsigulė prieš vidurnaktį, bet nemiegojo, nes vis

kartojosi kalbą, repetavo atsakymus į visus Sebo pateiktus klausimus. Ne visada pavykdavo susikaupti, nes į mintis vis brovėsi Karina. Jis atsikėlė šeštą ir po pusvalandžio jau buvo Templio pievų geležinkelio stotyje su megafonu rankoje, pasirengęs susitikti su ankstyvaisiais praeiviais, keliaujančiais į darbą.

Labas rytas, esu Džailzas Baringtonas...

— Sėkmės šįvakar, sere Džailzai, ir aš ten būsiu, jus palaikysiu.

— Atsiprašau, gyvenu kitoje apygardoje.

— Ką manote apie bausmę nuplakant?

— Manau, šįkart atiduosiu balsą už liberalus.

— Gal turi cigaretę, bose?

Labas rytas...

21

Grifas paėmė Džailzą iš Baringtono namų prieš šešias. Į šį susitikimą jis jokiu būdu negalėjo vėluoti.

Džailzas vilkėjo anglies pilkumo vienaeilį kostiumą, kreminius marškinius, ryšėjo Bristolio klasikinės mokyklos kaklaraištį. Jis įtarė, kad Fišeris kaip visada bus apsirengęs mėlyną dryžuotą kostiumą su liemene, baltus marškinius krakmolyta apykakle, ryšės karo metų pulko kaklaraištį.

Džailzas taip nervinosi, kad pakeliui į Hipodromą beveik nekalbėjo; ir Grifas supratingai tylėjo. Jis žinojo, kad kandidatas tyliai repetuoja kalbą.

Po trisdešimties minučių jie sustojo prie durų į sceną, kur kitados, po dieninio spektaklio „Trumpas susitikimas", Džailzas lūkuriavo Selijos Džonson, norėdamas gauti autografą. Grifas nulydėjo kandidatą į užkulisius, kur juodu pasitiko debatams vadovausiantis Endis Nešas. Juos pamatęs jis atsipūtė.

Džailzas žingsniavo po užkulisius nekantriai laukdamas, kol pakils uždanga. Nors vedėjas trinktelės plaktuku, prašydamas nurimti tik po pusvalandžio, Džailzas jau dabar girdėjo susijaudinusios auditorijos šurmulį ir jautėsi kaip puikiai pasirengęs atletas, laukiantis kvietimo prie starto linijos.

Po kelių minučių įpuolė Aleksas Fišeris su palyda; visi kalbėjo pakeltais balsais. Kai nerviniesi, nusprendė Džailzas, jaudulys reiškiasi daugeliu įvairių būdų. Fišeris pražingsniavo pro jį nė nemėgindamas kalbinti, nepaisydamas ištiestos rankos.

Po akimirkos atėjo liberalų kandidatas Simonas Flečeris. Daug paprasčiau jaustis atsipalaidavusiam, kai neturi ko prarasti. Jis nedelsdamas paspaudė Džailzui ranką ir pasakė:

— Norėjau jums padėkoti.

— Už ką? — paklausė nuoširdžiai sutrikęs Džailzas.

— Už tai, kad nuolat visiems neprimenate, jog esu nevedęs; Fišeris šį faktą pabrėžia kiekviena pasitaikiusia proga.

— Gerai, džentelmenai, — kreipėsi Nešas. — Prašau susikaupti, nes atėjo metas nustatyti tvarką, kokia kalbėsite.

Jis ištiesė kumštį su trimis skirtingo ilgio šiaudais. Fišeris ištraukė trumpą, o Flečeris — ilgiausią.

— Jūs renkatės pirmas, pone Flečeri, — pasakė vedėjas.

Liberalų kandidatas pakreipė galvą ir sušnabždėjo Džailzui:

— Kokia tvarka norite, kad kalbėčiau?

— Antras, — atsakė Džailzas.

— Kalbėsiu antras, — pasakė Flečeris. Fišeris atrodė nustebęs.

— O jūs, sere Džailzai? Pirmas ar paskutinis?

— Paskutinis; dėkoju, vedėjau.

— Gerai, sutarta. Jūs, majore Fišeri, kalbėsite pirmas. Aukštyn galvas, neieškokit žodžių kišenėje.

Jis išvedė visus tris kandidatus į sceną; tą vakarą tik šią akimirką plojo visa salė. Džailzas pažvelgė į publiką; kitaip nei spektaklio

metu, prožektoriai neužges. Du tūkstančiai liūtų kantriai laukė, kol pasirodys krikščionys.

Dabar jis norėjo būti namuose, sėdėti priešais televizorių su vakariene ant padėklo, norėjo būti bet kur, tik ne čia. Tačiau jis visada taip jausdavosi, net ir prieš kreipdamasis į nedidelį būrelį klausytojų. Jis pažvelgė į Fišerį ir pamatė jam ant kaktos besikaupiančius prakaito lašelius; Fišeris mikliai juos nusišluostė iš viršutinės kišenės išsitraukta nosine. Jis vėl pažvelgė į publiką ir antroje eilėje pamatė sėdinčius ir jam besišypsančius Emą su Hariu.

— Labas vakaras, ponios ir ponai, esu Endis Nešas, *Bristol Evening News* redaktorius. Man didelė garbė šįvakar vadovauti šiam susitikimui — tai vienintelė proga toje pačioje scenoje susitikti visiems trims kandidatams. Dabar leiskite paaiškinti, kaip vyks debatai. Kiekvienas kandidatas turės šešias minutes įžangos žodžiui. Tada auditorija visą pusvalandį galės jų klausinėti. Vakaro pabaigoje visi trys kandidatai galės po dvi minutes viską apibendrinti. Dabar pakviesiu į mus kreiptis konservatorių kandidatą majorą Aleksą Fišerį.

Fišeris ryžtingai nužingsniavo į salės vidurį ir buvo pasveikintas šiltais plojimais, kurie atsklido iš vienos auditorijos pusės. Jis pasidėjo parengtą kalbą ant pulto ir nedelsdamas pradėjo skaityti žodis į žodį, tik kartais pakeldamas galvą.

Džailzas sėdėjo savo vietoje ir nervinosi, atidžiai klausydamasis, laukdamas kokios nors sarkastiškos pastabos, kandžios užuominos, bet nieko neišgirdo. Fišeris daugiausia kalbėjo apie tai, kokiems įstatymams toriai skirs daugiausia dėmesio, jei sudarys kitą vyriausybę. Buvo galima pamanyti, kad jis skaito pirkinių sąrašą, kartkartėmis paįvairinamą žodžių „metas pokyčiams“. Jis nė kartelio nepaminėjo nė vieno savo oponento. Ir tada Džailzas suprato, ką Fišeris sumanęs. Jis pats nė vieno iš jų nepuls asmeniškai; šitai bus palikta jo leitenantams, tolygiai pasiskirsčiusiems po salę. Kai Fišeris grįžo

į savo vietą, iš entuziastingų aplodismentų nesunkiai buvo galima suprasti, kur įsitaisę jo rėmėjai.

Liberalų kandidatas kalbą pradėjo dėkodamas taip gausiai susirinkusiai auditorijai už tai, kad nepasiliko namuose žiūrėti muilo operos „Karūnavimo gatvė“, o atėjo pasiklausyti jo; šie žodžiai buvo sutikti juoko ir šiltų plojimų. Per šešias minutes jis aptarė vietinę politiką, kalbėdamas apie viską – pradedant duobėmis gatvėse ir baigiant kaimo autobusų bilietų kainomis. Kai grįžo į savo vietą, jau kita auditorijos dalis buvo tokia pati ištikima ir palaikanti.

Kai Flečeris atsisėdo, į scenos vidurį atėjo Džailzas, nors ir nesijautė taip atsipalaidavęs, kaip vylėsi atrodąs. Ant pulto jis padėjo plakatėlį su septyniomis rubrikomis: Švietimas, Nedarbas, Profesinės sąjungos, Nacionalinė sveikatos apsauga, Europa, Gynyba ir Bristolis. Autoritetingai ir su pasitikėjimu kalbėdamas kiekviena tema jis beveik nežiūrėjo į plakatėlį, žvelgė tiesiai į klausytojus. Kalbėtojui grįžus į savo vietą, jo šalininkai pakilo kaip vienas, o kartu su jais ir nemenkas skaičius neapsisprendusių žmonių. Jei debatai dabar ir būtų pasibaigę, nugalėtojas būtų tik vienas, bet kai Džailzas atsisėdo, vedėjas skyrė laiko klausimams pridurdamas:

– Tikiuosi, jūsų klausimai bus verti jau išsakytų svarių minčių, ir niekas nesigriebs asmeniškumų, tikėdamasis rytojaus laikraščiuose išvysti kokią pigią antraštę; pats būdamas redaktorius, galiu jus patikinti, kad tokių antraščių nepamatysite.

Šis pareiškimas sukėlė tokią spontaniškų aplodismentų audrą, kad net Džailzas pirmą kartą tą vakarą atsikvėpė.

– Taip, ponia. Ledi ketvirtoje eilėje.

– Visuomenė vis labiau sensta; gal kandidatai galėtų mums atskleisti ilgalaikius planus pensijų klausimu?

Vedėjui nespėjus nuspręsti, kuris kandidatas pirmas turėtų atsakyti į šį klausimą, vėl atsistojo Džailzas.

– Valdant leiboristams, pensijos didėjo kasmet, – pareiškė

jis, – nes ši vyriausybė mano, kad civilizuota visuomenė vienodai turi rūpintis tiek jaunais, tiek senais.

Tada Fišeris išsakė savo partijos nuostatas, surašytas centrinio partijos štabo parengtose direktyvose, o paskui liberalų kandidatas papasakojo apie motiną, dienas leidžiančią senelių namuose.

– Dabar galite klausti jūs, pone, – pasakė Nešas rodydamas į žmogų, sėdintį pirmo aukšto balkone; jis turėjo gerokai palaukti, kol gavo mikrofoną.

– Ar visi kandidatai mano, kad Jungtinė Karalystė turėtų stoti į Bendrąją rinką?

Fišeris buvo gerai pasirengęs šiam klausimui, priminė auditorijai ilgalaikį Tedo Hito įsipareigojimą Europai ir dar pridūrė, kad jei bus išrinkti toriai, jie padarys viską, kas tik nuo jų priklauso, idant užtikrintų Britanijai galimybę tapti Europos Ekonominės Bendrijos nare.

Simonas Flečeris priminė auditorijai, kad būtent jo partija pirmoji iškėlė mintį apie stojimą į Bendrąją rinką; jis išsakė pasitenkinimą, kad dabar ir kitos dvi partijos pučia į liberalų dūdą.

Džailzas atsistojo, ketindamas kreiptis į auditoriją. Labai norėjo pasakyti, kad būdamas Berlyne sulaukė oficialaus Prancūzijos užsienio reikalų ministro pareiškimo, esą Prancūzija džiaugtųsi užsimezgusiu dialogu tarp dviejų šalių. Tačiau Berlyno paminėjimas vienai klausytojų daliai būtų tarsi raudona skraistė, kurios ir laukiama. Todėl jis tik pasakė:

– Kalbant apie stojimą į Bendrąją rinką, manau, drąsiai galima sakyti, kad visos trys partijos šiuo klausimu vieningai sutaria, todėl lieka išsiaiškinti, kuris ministras pirmininkas galiausiai pasirašys Romos sutartį.

Buvo pateikti dar keli klausimai apie vietinius, nacionalinius ir užsienio politikos reikalus, Džailzas nesulaukė jokių smūgių žemiau juostos ir jau buvo bepradedąs manyti, kad iš balos išlips sausas.

— Leisiu paklausti dar dviem žmonėms, — pasakė Nešas, žvelgdamas į laikrodį. — Taip, ponia, jūs, stovinti gale.

Džailzas iškart ją pažino.

— Gal galėtų visi trys kandidatai mums atskleisti savo šeiminį statusą ir pasakyti, ar šįvakar jų žmonos yra su jais? — puikiai išmoktą klausimą pateikė nekaltos išvaizdos pagyvenusi ponia, kurią Džailzas gerai prisiminė nuo jos dalyvavimo torių valdyboje laikų.

Šįkart pirmas pašoko Fišeris ir pateikė taip pat gerai paruoštą atsakymą:

— Deja, aš jau keleri metai esu išsiskyręs, tačiau vis tiek viliuosi, kad vieną gražią dieną rasiu tinkamą partnerę. Bet, kad ir kokia būtų mano šeimos padėtis, noriu jus patikinti, jog man niekada nešaus į galvą veltis į atsitiktinius santykius, grįstus seksu.

Susirinkusieji vieningai aiktelėjo, o viena salės dalis prapliupo audringais plojimais.

Liberalų kandidatas pasakė:

— Susirasti merginą man taip pat sunku, kaip ir rasti žmonių, kurie už mane balsuotų, bet kaip ir majoras aš dar nepasiduodu, — jo žodžiai buvo sutikti plojimais ir juoku.

Džailzui buvo liūdna, kad Flečeris negali atvirai kalbėti apie savo seksualinę orientaciją, ir jis laukė tos dienos, kai viešai papasakos, kad jo partneris sėdi pirmoje eilėje ir kad jie jau daug metų laimingai gyvena kartu.

Užėmęs jo vietą Džailzas atsistojo šalia pulto, atviru žvilgsniu pažvelgė į auditoriją ir nusišypsojo.

— Nesu šventas.

— Teisybė! — sušuko konservatorių rėmėjas, bet jo šūksnį pasitiko nejauki tyla.

— Pripažįstu, kad išklydau iš kelio, todėl, kaip visi žinote, šįvakar šalia manęs nėra Gvinetės, ir dėl to man nuoširdžiai gaila. Ji buvo ištikima, gera žmona, aktyviai dirbusi mano apygardoje.

Akimirką patylėjęs jis pridūrė:

— Bet tikiuosi, kad, atėjus metui atiduoti savo balsą, ant žmogaus silpnybių svarstyklių jūs padėsite dvidešimt penkerius metus tarnystės šio didžio miesto žmonėms, o ne kvailo poelgio klaidą, nes man būtų garbė ir privilegija ir toliau jums visiems tarnauti dar daugelį metų.

Kai auditorija pradėjo ploti, Džailzas suturėjo šypsnį ir jau rengėsi grįžti į savo vietą, bet kažkas suriko:

— Ar nemanote, kad atėjo metas daugiau papasakoti apie Berlyną?

Salėje pasigirdo šurmulys, susirinkusieji ėmė pašnibždomis kalbėtis, pirmininkas akimirksniu pašoko, bet Džailzas jau spėjo grįžti prie pulto. Jis įsitvėrė pulto šonų, kad niekas nepastebėtų, kaip nervinasi. Du tūkstančiai žmonių nekantriai laukė, o jis žvelgė į vis dar stovintį savo inkvizitorių. Džailzas palaukė, kol salė visai nutils.

— Mielai taip ir padarysiu, pone. Supratau, kad Berlynas — tragedijos ištiktas miestas, padalytas dvylikos pėdų betoninės sienos, apraizgytos spygliuota viela. Ji buvo pastatyta ne tam, kad sulaikytų vakarų vokiečius, o tam, kad neišleistų rytų vokiečių — įsteigtas didžiausias pasaulyje kalėjimas. Vargu ar tai — įtikinamas argumentas komunizmo naudai. Bet meldžiuosi, kad sulaukčiau akimirkos, kai toji siena bus nušluota nuo žemės paviršiaus. Tikiuosi, šiuo klausimu mudu abu galime sutikti, pone.

Vyriškis vėl atsisėdo, o Džailzas grįžo į savo vietą klausydamasis kurtinančių aplodismentų.

Paskutinis klausimas buvo apie profsąjungų galią; tiek Džailzo, tiek Fišerio atsakymai nuskambėjo neįtikinamai — Džailzas jau nebegalėjo susikaupti, o Fišeris dar nesijautė atsigavęs po to, kai jo smogikas pats buvo parblokštas ant menčių.

Atėjus metui apibendrinti, Džailzas jau buvo budrus; jis užtru-

ko, kol išėjo iš salės, nes teko spausti daugybę ištiestų rankų. Vis dėlto vakarą geriausiai apibendrino Grifas:

— Mes vėl lenktyniaujame.

22

Bristol Evening News šauniai stengėsi parašyti nešališką apibendrinantį straipsnį apie Hipodromo teatre praėjusį vakarą įvykusius debatus, bet nereikėjo skaityti tarp eilučių, kad suprastum, kas, laikraščio nuomone, yra nugalėtojas. Nors ir santūriai, bet laikraštis rekomendavo skaitytojams grąžinti serą Džailzą Baringtoną į Bendruomenių Rūmus.

— Mes dar nelaimėjome, — pasakė Grifas, mesdamas laikraštį į artimiausią šiukšliadėžę. — Todėl grįžkime prie darbo. Iki balsavimo punktų darbo pabaigos kitą ketvirtadienį dar liko šešios dienos, devynios valandos ir keturiolika minučių.

Kiekvienas ėmėsi savo darbo — analizavo agitacijos metu vykdytos apklausos rezultatus, rengė balsavimo biuletenius rinkimų dienai, dar kartą tikrino, ką reikėtų nuvežti į balsavimo punktą, atsakinėjo į visuomenės pateiktus klausimus, dalijo paskutinius agitacinius lapelius ar stengėsi, kad kandidatas būtų pavalgydintas ir pagirdytas.

— Verčiau tegu dirba, — pasakė Grifas, grįžęs į štabą ir toliau sėdęs prie agitacinių lapelių, kurie bus įmesti į kiekvieno registruoto leiboristų šalininko pašto dėžutę rinkimų išvakarėse.

Balsavimo dieną, be penkiolikos minučių šeštą ryto, Džailzas ir vėl stovėjo Templio pievų geležinkelio stotyje ir kiekvienam, kuriam tik paspausdavo ranką, priminė:

— Šiandieną balsuokite už Baringtoną!

Grifas sudarė dienotvarkę, surašė kiekvieną rinkimų dienos minutę iki pat balsavimo punktų uždarymo dešimtą vakaro. Džailzui jis skyrė dešimt minučių paskanauti pyrago su kiauliena, sumuštinio su sūriu ir pasimėgauti puspinte sidro populiariausioje apygardos aludėje.

Pusę septynių ryto Džailzas pakėlė akis į dangų ir nusikeikė, kai pradėjo lyti. Nejau dievai nežino, kad tarp aštuntos ir dešimtos ryto ir tarp penktos ir septintos vakaro leiboristų šalininkai balsuoja aktyviausiai? Toriai savuosius balsus visada susišluoja tarp dešimtos ir penktos. Nuo septintos valandos vakaro iki dešimtos, kai uždaromi punktai, balsuoti gali ateiti bet kas. Dievai turbūt išgirdo jo maldą, nes liūtis tęsėsi kokias dvidešimt minučių.

Šešiolikos valandų darbo dieną Džailzas baigė stovėdamas prie dokų vartų — norėjo įsitikinti, kad atėjusieji naktinės pamainos darbuotojai jau balsavo. Jeigu dar nebuvo balsavę, nedelsiant buvo siunčiami į balsavimo punktą kitoje gatvės pusėje.

— Bet aš pavėluosiu į darbą.

— Pažįstu pirmininkę, — atsakydavo Džailzas.

Baigusiems darbą ir ketinantiems užsukti į aludę Džailzas nesiliovė kartojęs:

— Būtinai pabalsuokite, prieš užsisakydami pirmą pintą.

Grifas ir jo komanda nuolat tikrino rinkimų agitacijos apklausos duomenis, kad galėtų prisibelsti pas tuos, kurie dar neatidavė savo balso, ir jiems primintų, jog balsavimo punktai dirba iki dešimtos.

Viena minutė po dešimtos Džailzas paspaudė ranką paskutiniam rinkėjui ir be proto ištroškęs nužingsniavo gatve pas dokų darbininkus, sėdinčius „Lorde Nelsone“.

— Įpilk pintą, — paprašė pasirėmęs ant baro.

— Atleiskite, sere Džailzai. Jau po dešimtos; juk nenorite, kad prarasčiau patentą.

Du prie baro sėdintys vyrai čiupo tuščią bokalą ir pripildė iš savo dviejų pintų.

— Ačiū, — padėkojo Džailzas, keldamas bokalą.

— Mes abu jaučiamės truputį prasikaltę, — prisipažino vienas iš jų. — Per liūtį puolėme bėgti ir nenuėjome balsuoti.

Džailzas būtų mielai užpylęs alų jiems ant galvų. Dairydamasis po aludę jis svarstė, kiek dar prarado balsų lyjant lietui.

Po kelių minučių į „Lordą Nelsoną" atėjo Haris.

— Atleisk, kad tempiu tave lauk, — pasakė jis, — bet Grifas man liepė parvežti tave namo.

— Tam žmogui negaliu nepaklusti, — atsakė Džailzas, baigdamas savo pintą.

— O kas bus toliau? — paklausė Haris, kai jiedu automobiliu važiavo į Baringtono namus.

— Nieko nauja. Vietinė policija surinks visos apygardos balsadėžes ir nugabens jas į rotušę. Dalyvaujant savivaldybės sekretoriui ponui Hardžiui, bus perlaužti antspaudai, ir, patikrinus rinkimų dokumentus, pradėti skaičiuoti balsai. Taigi dabar nėra jokios prasmės užsukti į rotušę, neverta tikėtis rezultatų iki trečios ryto. Grifas mane paims apie vidurnaktį.

Kai suskambo durų skambutis, Džailzas snūduriavo vonioje. Jis neskubėdamas išlipo, užsimetė chalatą ir, pravėręs vonios kambario langą, pamatė apačioje ant slenksčio stovintį Grifą.

— Atleisk, Grifai, turbūt užsnūdau vonioje. Užeik ir įsipilk ko nors išgerti. Nusileisiu kiek galėdamas greičiau.

Džailzas užsivilko tą patį kostiumą, kurį dėvėdavo per kiekvieną balsų skaičiavimą, nors, jam teko pripažinti, dabar jau nebeįstengė užsegti vidurinės švarko sagos. Po penkiolikos minučių jis jau leidosi laiptais.

— Neklausk, nes aš nežinau, — pasakė Grifas važiuodamas pro vartus. — Galiu pasakyti tik tiek: jei tikėsime naujausia apklausa, toriai laimėjo maždaug keturiasdešimčia vietų.

— Vadinasi, grįžtame į opoziciją, — atsakė Džailzas.

— Tik tada, jei laimėsi tu, o mūsų apklausos duomenimis, skirtumas visai menkas, — kalbėjo Grifas. — Vėl kartojasi penkiasdešimt pirmieji.

Grifas daugiau nieko nebesakė, kol jie neįsuko į automobilių aikštelę prie rotušės; tada staiga ir pratrūko tris bemieges savaites tramdytas pyktis:

— Ne minties apie pralaimėjimą negaliu suvirškinti, — drėbė Grifas, — o minties, kad tas sušiktas majoras Fišeris laimės.

Džailzas kartais pamiršdavo, kaip aistringai Grifas imasi savo darbo ir koks jis laimingas, turėdamas tokį patikėtinį.

— Gerai, — pratarė Grifas. — Dabar, kai nuridenau nuo širdies akmenį, vykdykime savo pareigas toliau.

Jis išlipo iš automobilio, pasitaisė kaklaraištį ir patraukė rotušės link. Kai jiedu lipo laiptais, Grifas atsisuko į Džailzą ir pasakė:

— Pasistenk atrodyti taip, tarsi tikėtumeisi laimėti.

— O jeigu nelaimėsiu?

— Tada tau teks pasakyti kalbą, kurios dar niekada nesi sakęs; tau tai bus nauja patirtis.

Džailzas juokėsi, kai jie įžengė į triukšmingą sausakimšą salę, kurioje buvo skaičiuojami balsai.

Salėje buvo sustatyta tuzinas laikinai sukaltų ilgų stalų; iš abiejų stalų pusių sėdėjo miesto valdybos pareigūnai ir atrinkti partijų atstovai, įnirtingai skaičiuojantys arba stebintys. Kai tik ant stalo būdavo išverčiama nauja juoda balsadėžė, išsitiesdavo miškas rankų, mikliai rūšiuojančių kandidatų pavardes ir dėliojančių lapelius į tris atskiras krūvas dar prieš pradedant skaičiuoti. Mažutės dešimčių krūvelės greitai pavirsdavo šimtų krūvomis, o tada šimtinės būdavo perrišamos raudona, mėlyna arba geltona juostele ir visos rikiuojamos gale stalo lyg pėstininkai. Grifas apdairiai stebėjo visą procesą. Paprasta klaida — ir šimtas balsų galėjo nugulti netinkamoje vietoje.

— Ką norite, kad padarytume? — paklausė Sebas, kai jiedu su ponia Pariš priėjo prie Džailzo ir Grifo.

— Pasirinkite kiekvienas po stalą ir praneškite man, jei pastebėsite ką nors, kas jums pasirodys įtartina.

— O ką veiksi tu? — paklausė Džailzas.

— Darysiu tai, ką darau visada, — atsakė Grifas, — kruopščiai peržvelgsiu balsus iš Vudbino dvaro ir Arkadijos aveniu. Kai patikrinsiu biuletenius, galėsiu pasakyti, kas laimės.

Grifo komanda pasirinko po stalą; nors buvo dirbama lėtai, viskas vyko sklandžiai. Apėjęs visą salę ir gražiai išvengęs Fišerio, Džailzas priėjo prie Grifo.

— Arkadijos aveniu dviem šimtais balsų atsilieki, o Vudbino dvare maždaug dviem šimtais pirmauji, vadinasi, gali būti visaip.

Dar kartą apsukęs ratą apie salę, Džailzas galėjo tvirtai pasakyti tik viena: Simonas Flečeris liks trečias.

Po kelių minučių ponas Hardis pabaksnojo vidury scenos stovintį mikrofoną. Salė nutilo, visi atsigręžė į savivaldybės sekretorių.

— Prašyčiau kandidatus ateiti pas mane patikrinti sugadintų biuletenių.

Grifui visada patiko ši nedidelė ceremonija.

Kai trys kandidatai ir jų patikėtiniai apžiūrėjo keturiasdešimt du sugadintus lapelius, visi nutarė, kad dvidešimt du biuleteniai galiojantys — dešimt balsų už Džailzą, devyni už Fišerį ir trys už Flečerį.

— Tikėkimės, kad tai — pranašingas ženklas, — pratarė Grifas, — nes, kaip byloja garsioji Čerčilio frazė, ir vieno pakanka.

— Ar yra kokių nors netikėtumų? — paklausė Sebas, jiems nulipus nuo scenos.

— Ne, — atsakė Grifas, — bet man patiko vienas savivaldybės sekretoriaus atmestas biuletenis: *Ar jūsų mergina Rytų Berlyne galės balsuoti paštu?*

Džailzas išspaudė šypseną.

— Grįžkim prie darbo. Negalime leisti nė vienos klaidelės; niekada nepamirškite penkiasdešimt pirmųjų, kai viską išgelbėjo Sebas.

Tai vienoje, tai kitoje salės pusėje ėmė kilti rankos; vadinasi, vis kuris nors stalas baigė skaičiuoti balsus. Tada pareigūnas dar kartą patikrindavo skaičius ir juos pasakydavo savivaldybės sekretoriui, o šis savo ruožtu įvesdavo juos į skaičiavimo mašiną. Džailzas dar prisiminė tuos laikus, kai velionis ponas Veinraitas kiekvieną skaičių įrašydavo į sąskaitų knygą, o paskui trys jo pavaduotojai tikrindavo ir pertikrindavo kiekvieną iš jų, kol galiausiai būdavo ryžtamasi skelbti rezultatus.

Antrą valandą keturiasdešimt devynios minutės ryto savivaldybės sekretorius vėl priėjo prie mikrofono ir jį pabaksnojo. Akimirksniu stojusi tyla buvo sutrikdyta tik nuo stalo nukritusio ir grindimis nusiritusio pieštuko. Ponas Hardis laukė, kol pieštukas bus pakeltas.

— Aš, Leonardas Derekas Hardis, atsakingas už rinkimų rezultatus Bristolio dokų apygardoje, skelbiu, kiek balsų buvo atiduota už kiekvieną kandidatą:

už serą Džailzą Baringtoną — 18 971,
už Simoną Flečerį — 3 586,
už majorą Aleksandrą Fišerį — 18...

Išgirdęs žodį „aštuoniolika“, o ne „devyniolika“, Džailzas buvo tikras, kad laimėjo.

— ... 994.

Torių stovykla akimirksniu pratrūko džiūgauti. Stengdamasis perrėkti triukšmą Grifas paprašė pono Hardžio perskaičiuoti balsus, ir jam iškart buvo pažadėta. Visas procesas prasidėjo iš naujo, kiekvienas stalas tikrino ir vėl pertikrino iš pradžių dešimtis, paskui — šimtus, galiausiai — tūkstančius, o tada vėl pranešė skaičius savivaldybės sekretoriui.

Trečią valandą dvidešimt septynios minutės ryto jis vėl paprašė tylos.

— Aš, Leonardas Derekas Hardis, atsakingas už rinkimų rezultatus...

Nulinko galvos, užsimerkė akys, kai kurie net nusigręžė nuo scenos, negalėdami žiūrėti, sukryžiavę pirštus laukdami, kol bus paskelbti skaičiai.

— ... už kiekvieną kandidatą atiduota štai tiek balsų:

už serą Džailzą Baringtoną — 18 972,
už Simoną Flečerį — 3 586,
už majorą Aleksandrą Fišerį — 18 993.

Džailzas žinojo, kad esant tokiam menkam skirtumui jis galėtų reikalauti balsus perskaičiuoti dar kartą, bet nereikalavo. Jis tik nenorom linktelėjo, savivaldybės sekretoriui parodydamas, jog su rezultatais sutinka.

— Skelbiu majorą Aleksandrą Fišerį esantį teisėtai išrinktą Bristolio dokų apygardai atstovausiantį parlamento narį.

Vienoje salės pusėje pasigirdo kurtinantys sveikinimo šūksniai, naująjį parlamentarą partijos kolegos pasisodino ant pečių ir nešiojo po kambarį. Džailzas priėjęs paspaudė Fišeriui ranką — pirmą kartą per visą rinkimų kampaniją.

Kai buvo pasakytos trys kalbos — Fišeris triumfavo laimėjęs, Džailzas apgailestavo pralaimėjęs, Simonas Flečeris pabrėžė, kad šįkart surinko daugiausia balsų nei visus ankstesnius kartus, — išrinktas naujasis parlamento narys ir jo kolegos išėjo švęsti pernakt, o nugalėtieji sliūkino po du ar po tris; Grifas ir Džailzas išėjo su paskutiniaisiais.

— Mums būtų pasisekę, jei prognozės nebūtų buvusios prieš mus, — pasakė Grifas, veždamas buvusį parlamentarą namo.

— Tik dvidešimt vienas balsas, — ištarė Džailzas.

— Vienuolika, — atsakė Grifas.

— Vienuolika? — pakartojo Džailzas.

— Jeigu vienuolika balsavusiųjų būtų persigalvoję.

— Ir jeigu pusę septynių nebūtų dvidešimt minučių liję.

— Šie metai — „jeigu“ metai.

23

Prieš pat penkias Džailzas galiausiai atsigulė. Jis užgesino lemputę prie lovos, padėjo ant pagalvės galvą ir užsimerkė, bet tada suskambo žadintuvas. Suurzgęs jis vėl uždegė šviesą. Jau nebereikia šeštą ryto stovėti Templio pievų geležinkelio stotyje ir sveikintis su ankstyvaisiais praeiviais, skubančiais į darbą.

Esu Džailzas Baringtonas, aš — leiboristų kandidatas, dalyvavęs vakarykščiuose rinkimuose... Jis išjungė žadintuvą, giliai įmigo ir nepabudo iki pat vienuoliktos.

Vėlai papusryčiavęs, o gal suvalgęs priešpiečius, jis nusiprausė po dušu, apsirengė, susikrovė lagaminėlį ir kiek po vidurdienio pajudėjo nuo Baringtono namų vartų. Jis neskubėjo, nes lėktuvas pakils iš Hitrou tik popiet, penkiolika minučių po keturių.

Jeigu — ir vėl „jeigu“ — Džailzas būtų užtrukęs namuose dar kelias minutes, būtų sulaukęs Haroldo Vilsono, sudarinėjančio apdovanojimų sąrašą, skambučio. Naujasis opozicijos lyderis ketino pasiūlyti Džailzui galimybę dirbti Lordų Rūmuose: užimti vietą pirmojoje opozicijos suolų eilėje kaip užsienio reikalų atstovui.

Ponas Vilsonas vakare vėl mėgino skambinti, bet tuo metu Džailzas jau buvo nusileidęs Berlyne.

Vos prieš kelis mėnesius didžiai gerbiamas parlamentaras seras Džailzas Baringtonas buvo vežamas tiesiai prie trapo Hitrou oro uoste, ir lėktuvas pakildavo tik tada, kai jis, įsitaisęs pirmoje klasėje, užsisegdavo saugos diržą.

Dabar, įsispraudęs tarp moters, niekaip nesiliaujančios plepėti su kitoje tako pusėje sėdinčia drauge, ir vyriškio, akivaizdžiai besidžiaugiančio, kad jam trukdo versti *The Times* puslapius, Džailzas galvojo apie tai, ko neprarado. Dviejų su puse valandų skrydis atrodė begalinis, ir lėktuvui nusileidus jam teko bėgti per lietų iki terminalo.

Nors jis buvo vienas iš pirmųjų, išlipusių iš lėktuvo, kone paskutinis atsiėmė bagažą. Jau buvo pamiršęs, kaip ilgai gali prireikti laukti, kol ant slenkančios juostos pasirodys tavo lagaminas. Kol pasiėmė lagaminą, kol išėjo iš muitinės ir galiausiai pasiekė prie taksi laukusios eilės priekį, jis visai nusivarė nuo kojų.

— Čarlio kontrolės punktas, — tepasakė įlipęs į taksi automobilio galą.

Vairuotojas įdėmiau į jį pažiūrėjo, nusprendė, kad jis psichiškai sveikas, bet vis tiek išleido iki sienos likus keliems šimtams jardų. Vis dar lijo.

Bėgdamas muitinės link, vienoje rankoje laikydamas lagaminą, o kita *The Times* prisidengdamas galvą, jis negalėjo neprisiminti paskutinės kelionės į Berlyną.

Pasiekęs muitinę jis atsistojo į neilgą eilutę, bet vis tiek ilgai užtruko, kol atėjo jo eilė.

— Labas vakaras, pone, — pasisveikino jo tautietis, kai Džailzas padavė savo pasą ir vizą.

— Labas vakaras, — atsakė Džiazas.

— Sere Džailzai, gal galėčiau paklausti, kodėl lankotės Rytų sektoriuje? — apžiūrinėdamas dokumentus mandagiai paklausė pareigūnas.

— Ketinu aplankyti draugę.

— Ar ilgai ketinate būti Rytų sektoriuje?

— Septynias dienas.

— Tai maksimalus dienų skaičius, turint laikiną vizą, — priminė pareigūnas.

Džailzas linktelėjo vildamasis, kad per septynias dienas gaus atsakymus į visus klausimus ir galiausiai sužinos, ar Karina jam jaučia tą patį, ką jis jai. Pareigūnas nusišypsojo, antspaudu pažymėjo pasą ir nuoširdžiai palinkėjo sėkmės.

Gerai nors tiek, kad Džailzui išėjus iš muitinės jau nebelijo. Pėsčias jis leidosi į netrumpą žygį niekieno žeme tarp dviejų pasienio punktų; jis ėjo kaip fizinis asmuo, reprezentuojantis save patį, o ne važiavo ambasados „Rolls Royce“, lydimas ambasadoriaus.

Pamatęs prie Rytų Berlyno sienos budintį sargybinį, Džailzas iškart prisiminė, kad turistų jie nelaukia. Jis įėjo į kitą pastatą, turbūt nemačiusį nė lašo dažų nuo tada, kai iškilo ši siena; čia niekam nerūpėjo seni, pavargę ar ligoti žmonės, norintys prisėsti. Ir vėl eilė, ir vėl laukimas, šįkart jau ilgesnis, kol galiausiai jis padavė pasą jaunam muitininkui, jokia kalba nepalinkėjusiam labo vakaro.

Pareigūnas iš lėto vertė paso lapelius ir akivaizdžiai buvo suglumęs: kiek daug šalių šis užsienietis aplankė per pastaruosius ketverius metus! Atvertęs paskutinį puslapį, jis pakėlė dešinę ranką delnu į Džailzą, lyg eismą reguliuojantis policininkas, ir pasakė „laukit“; be jokių abejonių, tai vienintelis anglų kalbos žodis, kurį jis mokėjo. Tada jis nuėjo į kabineto galą, pabeldė į duris su užrašu KOMMANDANT ir už jų pradingo.

Po kurio laiko durys atsidarė, ir išėjo žemas plikas vyriškis. Jis atrodė panašaus amžiaus kaip ir Džailzas, tačiau negalėjai pasakyti tiksliai, nes nublizgęs jo kostiumas su liemene buvo toks senamadiškas, jog jį galėjo dėvėti ir jo tėvas. Papilkėjusių vyriškio marškinių apykaklė ir rankogaliai buvo apspurę, o raudonas kaklaraištis, rodos, gerokai per dažnai lygintas. Tačiau nustebino jo puikus anglų kalbos mokėjimas.

— Pone Baringtonai, gal eitumėte su manimi, — iškart pasakė.

Paaiškėjo, kad „gal eitumėte“ buvo įsakymas, nes jis nedelsdamas apsisuko ant kulnų ir neatsigręždamas nužingsniavo į savo ka-

binetą. Jaunasis pareigūnas pakėlė atitvaro segmentą, kad Džailzas sektų iš paskos.

Pareigūnas atsisėdo už rašomojo stalo, jei stalą su vienu stalčiumi apskritai galima vadinti rašomuoju. Džailzas atsisėdo priešais jį ant kietos medinės kėdės, neabejotinai tos pačios gamyklos produkto.

— Pone Baringtonai, koks jūsų vizito Rytų Berlyne tikslas?

— Lankau draugę.

— Kuo toji draugė vardu?

Džailzas dvejojo, bet vyriškis nenuleido nuo jo akių.

— Karina Pengeli.

— Ar ji — jūsų giminaitė?

— Ne; jau sakiau, draugė.

— Kiek laiko ketinate būti Rytų Berlyne?

— Kaip matote, man išduota viza savaitei.

Pareigūnas ilgokai apžiūrinėjo vizą, tarsi vildamasis rasti kokį nors netikslumą, tačiau Džailzas buvo prašęs Užsienio reikalų ministerijoje dirbančio bičiulio vizą patikrinti, ir jis patvirtino, kad visos grafos užpildytos teisingai.

— Kokia jūsų profesija? — klausinėjo pareigūnas.

— Aš — politikas.

— Ką tai reiškia?

— Buvau parlamento narys, Užsienio reikalų ministerijos pareigūnas, todėl pastaraisiais metais tiek daug keliavau.

— Bet dabar nesate ministerijos pareigūnas, parlamento narys taip pat nesate.

— Taip, nesu.

— Minutėlę prašau palaukti.

Pareigūnas pakėlė telefono ragelį, surinko tris skaičius ir laukė. Kai kažkas atsiliepė, jis pradėjo ilgą pokalbį, kurio Džailzas nesuprato nė žodelio, bet iš pagarbaus tono galėjo neabejodamas spręsti,

kad vyriškis kalba su gerokai viršesniu už save. Kaip būtų gerai, kad čia būtų Karina ir jam viską išverstų.

Pareigūnas ėmė kažką užsirašinėti į priešais padėtą bloknotą vis kartodamas *ja*. Dar po kelių *ja* jis galiausiai padėjo ragelį.

— Pone Baringtonai, prieš antspauduodamas vizą norėčiau jums pateikti dar vieną ar du klausimus.

Kai pareigūnas pažvelgė į bloknotą, Džailzas pamėgino išspausti šypsenėlę.

— Ar esate kaip nors susijęs su ponu Hariu Kliftonu?

— Taip, esu. Jis — mano svainis.

— Ar remiate jo kampaniją, kuria jis mėgina išlaisvinti iš kalėjimo nusikaltėlį Anatolijų Babakovą?

Džailzas žinojo, kad nuoširdžiai atsakęs į klausimą neteks vizos. Nejau tasai žmogus negali suprasti, jog visą pastarąjį mėnesį jis skaičiavo valandas, kol vėl galės pamatyti Kariną? Jis neabejojo: Haris suprastų jam kilusią dilemą.

— Kartoju, pone Baringtonai, ar remiate savo svainio kampaniją, kuria jis siekia išlaisvinti nusikaltėlį Anatolijų Babakovą?

— Taip, remiu, — atsakė Džailzas. — Haris Kliftonas — vienas iš šauniausių kada nors mano pažinotų žmonių, ir aš neabejotinai remiu jo kampaniją, kad rašytojas Anatolijus Babakovas būtų paleistas.

Pareigūnas grąžino Džailzui pasą, atidarė rašomojo stalo stalčių ir įdėjo ten vizą.

Džailzas atsistojo, netaręs nė žodžio apsisuko ir išėjo iš pastato, o išėjęs pamatė, kad vėl pradėjo lyti. Jis leidosi ilgon kelionėn pėsčiomis atgal į Vakarus svarstydamas, ar dar kada nors pamatys Kariną.

Sebastijonas Kliftonas

1970

24

— Ar kada nors esate baisiai apsikvailinęs, būdamas mano amžiaus? – paklausė Sebastijonas, kai jiedu sėdėjo verandoje gurkšnodami.

— Jei gerai prisimenu, baisiai apsikvailindavau ne dažniau nei kartą per savaitę, — atsakė Rosas Bačananas. — Na, per tiek metų šiek tiek pasitaisiau, bet nelabai.

— Bet ar esate kada nors padaręs tokią milžinišką klaidą, kad paskui gailėjotės visą gyvenimą? — kamantinėjo Sebas, neliesdamas šalia padėtos brendžio taurės.

Rosas iškart neatsakė, nes labai gerai suprato, kur Sebas lenkia.

— Nesu padaręs nieko, ko paskui nebūčiau galėjęs ištaisyti, — jis gurkštelėjo viskio ir pridūrė: — Ar tikrai esi absoliučiai įsitikinęs, kad negali jos dar kartą kaip nors laimėti?

— Rašiau jai kelis kartus, bet ji taip ir neatsakė. Galiausiai nusprendžiau, kad turiu vykti į Ameriką ir išsiaiškinti, ar ji kada nors sutiks man suteikti antrą progą.

— O jokios kitos taip ir nebuvai sutikęs? — pasidomėjo Rosas.

— Tokios — nebuvau, — atsakė Sebastijonas. — Vienas kitas romanas, gerokai per daug vienos nakties nuotykių, bet, atvirai kalbant, Sima buvo vienintelė moteris, kurią mylėjau. Jai nerūpėjo, kad aš be skatiko. O man, kvailam, rūpėjo. Rosai, ar jums buvo kada nors iškilusi tokia bėda?

— Negaliu apsimesti sakydamas, kad buvo. Kai vedžiau Džiną,

asmeninėje sąskaitoje turėjau dvidešimt septynis svarus, du šilingus ir keturis pensus, kita vertus, Aberdyno laivybos kompanijoje dirbantiems klerkams nebuvo leidžiama turėti kredito perviršio. Taigi Džina už manęs tekėjo tikrai ne dėl pinigų.

— Jums pasisekė. Kodėl nesimokiau iš Sedriko Hardkastlo? Sandoriui baigti visada turėtų pakakti rankos paspaudimo.

— Aa, kaip suprantu, dabar kalbame apie Morisą Svaną.

— Žinote apie poną Svaną?

— Tik tiek, kiek Sedrikas pasakojo. Jis buvo įsitikinęs, jog baigęs Šifnalo ūkio sandorį laikysiesi savo duoto žodžio. Dabar turėčiau suprasti, kad nesilaikei?

Sebas panarino galvą.

— Todėl Sima mane ir paliko. Praradau ją, nes norėjau gyventi Čelsyje, nesupratau, kad jai nė velnio nerūpi, kur mes gyvensime, kad tik būtume kartu.

— Niekada ne per vėlu pripažinti, kad esi neteisus, — pasakė Rosas. — Melskis, kad ponas Svanas dar būtų gyvas. Jeigu jis gyvas, gali neabejoti, kad vis dar trokšta pastatyti savo teatrą. O darbas pas Kaufmaną? Ar tau to pakanka? — paklausė Rosas, keisdamas pokalbio temą.

— Ką norite pasakyti klausdamas, ar pakanka? — nesuprato Sebas, imdamas brendžio taurę.

— Na, tokio ambicingo jauno žmogaus aš dar niekada nebuvau sutikęs ir nesu tikras, ar tave gali tenkinti žemesnės pareigos nei banko valdybos pirmininko.

— Kurio banko?

Rosas nusijuokė.

— Visada maniau, kad esi nusitaikęs į „Farting's" banką.

— Jūs teisus, o aš nedykinėjau. Paklausiau Bobo Binghamo patarimo ir pastaruosius penkerius metus supirkinėjau akcijas, visada investuodamas penkiasdešimt procentų komisinių, gautų iš kiekvie-

no sandorio. Jau turiu daugiau nei tris procentus „Farting's" akcijų. Kai tik įsigysiu šešis, o dabar jau ilgai netruksiu, ketinu gauti vietą valdyboje ir kenkti.

— Nebūčiau toks tikras; gali neabejoti, kad Adrianas Slounas tave pastebės per savo radarą ir smogs, kada mažiausiai to tikėsiesi, tarsi būtų koks povandeninis laivas.

— Bet ką gi jis gali padaryti, kad mane sulaikytų? Banko statute numatyta, jog bet kokia kompanija ar individas, turintis šešis procentus akcijų, automatiškai gauna vietą valdyboje.

— Kai tik įsigysi šešis procentus, jis paprasčiausiai perrašys statutą.

— Ar jis gali taip pasielgti?

— O kodėl ne? Jis paskyrė save pirmininku mums būnant Sedriko laidotuvėse, tai kodėl negalėtų perrašyti banko statuto, jei tokiu būdu tau užkirstų kelią į valdybą? Tai, kad jis niekingas, dar nereiškia, kad nėra gudrus. Vis dėlto, Sebai, atvirai kalbant, manau, jog tau teks susidurti su gerokai didesne problema savame fronte.

— Kaufmano banke?

— Ne, Baringtono kompanijoje. Esu įspėjęs tavo motiną, jog, leidusi Desmondui Melorui tapti direktoriumi, galiausiai ji verks. Valdyboje jis vos porą metų, o jau nori tapti pirmininkės pavaduotoju, neabejoju, kad ir pats žinai.

— Aiškiau ir būti negali, — sutiko Sebas. — Bet, kol pirmininkė — mano mama, jis gali apie tai pamiršti.

— Sutinku, kol pirmininkė — tavo mama. Bet tu, be jokių abejonių, pastebėjai, kad jis jau rikiuoja savo tankus tavo pievelėje?

— Apie ką kalbate?

— Jei paskaitytum rytinį *Financial Times*, naujų paskyrimų skiltyje rastum žinutę apie tai, jog Adrianas Slounas pakvietė Melorą tapti „Farting's" valdybos nariu. Dabar tu pasakyk, kas šiuodu sieja?

Šis faktas Sebą pirmą kartą nutildė.

— Nuoširdi neapykanta tavo šeimai. Bet nepulk į neviltį, — tęsė Rosas, — tu vis dar turi gerą kortą, kuriai bus sunku atsikirsti.

— Kokia toji korta?

— Ne kokia, o kas. Berilė Hardkastl ir jos penkiasdešimt vienas procentas „Farting's" akcijų. Ji tikrai nebepasirašinės jokių Slouno atsiųstų dokumentų, kol pirmiausia jų atidžiai neperžvelgs jos sūnus.

— Ką jūs man patariate?

— Kai tik įsigysi šešis procentus banko akcijų, galėsi išrikiuoti *savo* tankus Slouno pievelėje ir jam pakenkti.

— Bet, turėdamas penkiasdešimt vieną procentą Berilės Hardkastl akcijų, Slouno pievelėje galėčiau išrikiuoti visą armiją tankų, ir jis neturėtų kito pasirinkimo, kaip tik kuo greičiau trauktis.

— Puiki mintis, jei tik pažįsti ką nors, turintį atliekamus dvidešimt milijonų svarų.

— O kaip Bobas Binghamas? — paklausė Sebas.

— Bobas — labai pasiturintis žmogus, bet, manau, pamatysi, kad ir jam tokia suma pasirodytų per didelė.

— Solas Kaufmanas?

— Turint galvoje dabartinę jo sveikatos būklę, numanau, jis greičiau ką nors parduotų nei pirktų.

Sebas nusivylė.

— Dabar, Sebai, pamėgink pamiršti galimybę perimti banką. Susitelk ir pasistenk tapti direktoriumi, kad paverstum Slouno gyvenimą pragaru.

Sebas linktelėjo.

— Eisiu su juo susitikti, kai tik grįšiu iš Valstijų.

— Manyčiau, prieš išvykdamas į Ameriką turėtum ir dar kai ką aplankyti.

— Sara, turi suprasti viena: nors Makbetas ir ambicingas žmogus, ledi Makbet jam yra raktas į karūną. Tais laikais moterų teisės apskritai neegzistavo, ir vienintelė jos viltis daryti realią įtaką Škotijai tebuvo įtikinti savo silpną, neryžtingą vyrą, kad nužudytų karalių šiam pas juos viešint. Noriu, kad pakartotum tą sceną, Sara. Pasistenk nepamiršti, kad tu — nedora, pikta niekšė, mėginanti įkalbėti savo vyrą įvykdyti žmogžudystę. Ir šįkart būtinai pasistenk mane įtikinti, nes, jei įtikinsi mane, įtikinsi ir publiką.

Sebastijonas sėdėjo gale salės, žiūrėdamas į būrelį entuziastingų jaunų žmonių, repetuojančių stebint budriai pono Svano akiai. Gaila, kad scena tokia maža ir ankšta.

— Daug geriau, — pasakė Svanas, kai jie baigė repetuoti visą veiksmą. — Šiandienai pakaks. Rytoj norėčiau pradėti nuo Banko šmėklos scenos. Rikai, turi prisiminti, kad Makbetas — vienintelis kambaryje asmuo, matantis šmėklą. Kartu su tavimi pietaujantys svečiai baiminasi dėl to, kas tau kelia nerimą, kai kurie net mano, jog pamišai. O tu, Sara, stengiesi tuos kelis svečius įtikinti, neva viskas gerai, jiems nereikia jaudintis dėl keisto tavo vyro elgesio. Kad ir ką darytum, nė nedirstelėk į šmėklą, nes jei nors kartelį dirstelėsi, visi kerai išsisklaidys. Rytoj susitiksime tuo pačiu laiku, būtinai mokėkite tekstą atmintinai. Nuo pirmadienio repetuosime be scenarijaus lapų.

Kai aktoriai nulipo nuo scenos ir vėl pavirto į mokinukus, besidairančius kuprinių ir knygų ir einančius iš salės, pasigirdo atodūsiai. Sebas pralinksmėjo pamatęs, kaip ledi Makbet spaudžia Bankui ranką. Nieko keista, kad ponas Svanas liepė Sarai nežiūrėti į jį per šmėklos epizodą. Įžvalgus žmogus.

Ponas Svanas neišjungė scenos prožektorių, kol neparuošė visų rekvizitų pokylio scenai. Tada jis paėmė gerokai nuskaitytą scenarijų, įsidėjo jį į „Gladstone“ sakvojažą ir neskubėdamas patraukė durų link. Iš pradžių nė nepastebėjo, kad kažkas sėdi salės gale, o pamatęs, kas jį aplankė, negalėjo nuslėpti nuostabos.

— Šiais metais „Otelo“ nestatome, — tarė. — Bet, jei statytume, man nereikėtų ieškoti žmogaus Jago vaidmeniui.

— Ne, pone Svanai, prieš save matote princą Halą, priklaupusį ir meldžiantį karalių atleidimo už padarytą baisią klaidą, po kurios jis galbūt niekada nebeatsigaus.

Senasis stovėjo nė nekrustelėdamas, o Sebastijonas išsiėmė piniginę, ištraukė iš jos čekį ir padavė ją buvusiam mokyklos direktoriui.

— Bet čia gerokai didesnė suma nei toji, dėl kurios tarėmės, — pasakė jis, sunkiai rinkdamas žodžius.

— Ne, jei vis dar norite naujų persirengimo kambarių, geros uždangos ir nesitenkinsite pernykščiais kostiumais.

— O ką jau šnekėti apie atskirą persirengimo kambarį merginoms iš Šifnalo vidurinės, — kalbėjo Svanas. — Bet, pone Kliftonai, ar galiu paklausti, ką turėjote galvoje sakydamas, kad padarėte baisią klaidą, po kurios galite niekada neatsigauti?

— Ilga istorija, — pratarė Sebas, — ir aš jūsų nevarginsiu...

— Esu senas žmogus, turiu marias laiko, — paragino jį Svanas, sėsdamasis priešais Sebą.

Sebastijonas papasakojo ponui Svanui, kaip per Džesikos mokslo metų baigimo šventę pirmą kartą pamatė Samantą ir liko be žado.

— Nemanau, kad tokie dalykai nutinka dažnai, — nusišypsojo Svanas.

— Kai ją sutikau dar kartą, jau buvau atgavęs žadą ir įstengiau pakviesti pietų. Ilgai netrukęs supratau, kad su ja norėčiau praleisti visą likusį gyvenimą, — senukas gerai žinojo, kada geriau patylėti. — Bet kai ji suprato, kad neketinu laikytis jums duoto garbės žodžio, mane paliko ir grįžo į Ameriką. — Sebas kiek patylėjo. — Nuo tada jos ir nemačiau.

— Tada meldžiu jus nepadaryti tokios pačios klaidos, kokią padariau aš, būdamas jūsų amžiaus.

— Ir jūs padarėte tokią pačią klaidą?

— Dar baisesnę. Kai buvau jaunas, ką tik baigęs universitetą, man buvo pasiūlyta anglų kalbos mokytojo vieta Vusteršyro klasikinėje mokykloje. Dar niekada nesijaučiau toks laimingas, bet galiausiai pamilau vyresniąją direktoriaus dukterį, tik neradau savyje drąsos jai prisipažinti.

— Kodėl?

— Visada buvau drovus, ypač su moterimis, be to, baiminausi, kad direktorius mūsų draugystei nepritars. Dabar skamba kvailai, bet tais laikais pasaulis buvo kitoks. Perėjau į kitą mokyklą, o vėliau sužinojau, kad ji niekada taip ir neištekėjo. Gal ir būčiau su viskuo susitaikęs, jei praėjusiais metais, man nuvykus į mylimosios laidotuves, jaunesnioji jos sesuo nebūtų pasakiusi, kad buvau jos pirmoji ir vienintelė meilė, bet tėvas jai neleido nieko daryti, kol aš pats neprisipažinsiu, ką jai jaučiu. Koks buvau kvailys. Dėl vienos pražiopsotos akimirkos teko gailėtis visą gyvenimą. Jaunuoli, jokiu būdu nepadarykite tokios pačios klaidos. Baugšti širdis doros mergelės nelaimės.

— Robertas Bernsas? — paklausė Sebas.

— Jums dar yra vilties, — kalbėjo Svanas. Pasiremdamas lazdele senukas atsistojo ir paėmė Sebą už parankės. — Ačiū už dosnumą. Lauksiu, kol turėsiu garbės susipažinti su panele Sulivan, — jis atsisuko į Sebą. — Gal būsite toks malonus, pone Kliftonai, ir jos paklausite, ar ji norės atidaryti Samantos Sulivan teatrą?

25

— Labas, gerbiamoji gimdytoja, darbo reikalais ketinu vykti į Ameriką, norėjau paklausti, ar...

— Ar galėtum plaukti „Bakingamu“? Taip, žinoma, bet nepamiršk Bobo Binghamo taisyklės — šeimos nariai taip pat turi mokėti

už kelionę. Jei keliautum kitą savaitę, galėtum vykti kartu su tėvu. Jis plaukia į Niujorką susitikti su leidėju.

Sebastijonas sklaidė užrašų knygelės puslapius.

— Teks pakeisti kelių susitikimų datas, bet šiaip, rodos, viskas gerai.

— Ir ko gi keliauji į Valstijas?

— Ponas Kaufmanas nori, kad pasiaiškinčiau vieną galimybę plėsti verslą.

Vos padėjęs ragelį Sebas pasijuto kaltas nepasakęs mamai tikrosios kelionės priežasties, pabūgęs vėl likti kvailio vietoje.

Bet jis nė nenutuokė, kur Sima gyvena, kaip ją rasti. Sebas svarstė šią problemą ir tada, kai į kabinetą įžengė netikėtai jį užklupęs Vikas Kaufmanas.

— Ar pastebėjai, kad pastaruoju metu mano tėvas viską pakartoja po kelis kartus?

— Ne, nepasakyčiau, kad būčiau pastebėjęs, — pasakė Sebas. — Kartais Solas būna užuomarša, bet juk jam dabar turėtų būti per septyniasdešimt.

— Bėgdamas iš Lenkijos jis nepasiėmė gimimo liudijimo, bet kartą prasitarė, kad prisimena karalienės Viktorijos laidotuves, taigi jam turėtų būti beveik aštuoniasdešimt. Turiu pripažinti, kad man šiek tiek neramu, nes, jei kas nors senajam nutiktų, atvirai kalbant, tu dar nesi pasirengęs perimti banko, o aš nesu pakankamai geras.

Sebui niekada nebuvo šovę į galvą, kad Solas Kaufmanas amžinai nepirmininkaus, ir jis tikrai niekada nebuvo svarstęs galimybės užimti banko pirmininko vietos, kol apie tai neprakalbo Vikas.

Dabar Sebas vadovavo keturiolikai darbuotojų, dauguma buvo už jį vyresni, o jo skyrius buvo trečias pagal bankui atnešamo pelno dydį, menkai teatsiliekantis nuo užsienio valiutos ir vartotojų skyrių.

— Nesijaudink, Vikai, — tarė Sebas, stengdamasis jį nuraminti. — Neabejoju, kad tavo tėvui dar liko nemenkas kelio gabalas.

Tačiau per kassavaitinį pokalbį su pirmininku ponas Kaufmanas tris kartus paklausė jų pačių atstovaujamo dėl žemės nuosavybės plėtros besiderančio kliento pavardės, nors Sebas žinojo, kad Kaufmanas jau anksčiau mažiausiai du kartus yra su tuo klientu bendravęs.

Sebas tiek daug laisvo laiko leido galvodamas, kas dedasi kitame banke, gretimais vos už kelių gatvių, jog jam net į galvą nešovė, kad jo paties ateitis Kaufmano banke nėra garantuota. Jis stengėsi negalvoti apie prasčiausią scenarijų: senajam tenka trauktis dėl prastos sveikatos, „Farting's" perima Kaufmano banką, ir Sebui tenka rašyti antrą atsistatydinimo laišką naujam dviejų susijungusių bankų pirmininkui.

Sebas net svarstė, ar nevertėtų atidėti kelionės į Valstijas, bet vis dėlto suprato, jog, neišplaukęs per vakarinį penktadienio potvynį, vėliau jis niekada nesukaups drąsos tokiam žingsniui.

Sebui labai patiko penkių dienų kelionė į Niujorką tėvo draugijoje dar ir todėl, kad Haris, kitaip nei motina, negaišo laiko jam pateikinėdamas nesuskaičiuojamą daugybę klausimų, į kuriuos Sebas nenorėjo atsakinėti.

Vakarais jie kasdien kartu vakarieniaudavo, kartais ir pietaudavo. Dieną jo tėvas užsirakindavo kajutėje, pakabinęs ant rankenos lentelę „Netrukdyti". Valandų valandas jis taisė paskutinį naujausios knygos juodraštį, kurį ketino perduoti Haroldui Ginzburgui per valandą, laivui prisišvartavus.

Taigi, kai vieną rytą Sebas smagiai vaikštinėjo po viršutinį denį, nustebo pamatęs tėvą, patogiai įsitaisiusį šezlonge, skaitantį mėgstamo rašytojo knygą.

— Ar tai reiškia, kad baigei knygą? — paklausė Sebas, sėsdamasis ant šalia pastatyto šezlongo.

— Taip, — atsakė Haris, dėdamas šalin „Saugokitės gailesčio". — Dabar man teliko atiduoti rankraštį Haroldui ir laukti jo nuomonės.

— Nori sužinoti manąją?

— Apie savo knygą? Ne, bet noriu tavo nuomonės apie kitą knygą.

— Kokią knygą turi omenyje?

— „Dėdę Džo“, — atsakė Haris. — Haroldas pasiūlė poniai Babakovai šimto tūkstančių dolerių avansą už autorines teises ir penkiolika procentų nuo kiekvieno parduoto egzemplioriaus, o aš gerai nežinau, ką jai patarti.

— Bet ar gali būti, kad kas nors kada nors tą knygą suras?

— Maniau, kad tikrai to negali būti, bet Haroldas man sakė, kad ponia Babakova žino, kur galima rasti vieną egzempliorių. Vienintelė bėda, kad tasai egzempliorius yra Sovietų Sąjungoje.

— Ar ji jam sakė, kur Sovietų Sąjungoje?

— Ne. Ji žadėjo tą faktą atskleisti tik man, todėl po susitikimo su Haroldu Niujorke vyksiu į Pitsbergą.

Harį nustebino kitas sūnaus klausimas.

— Ar šimtas tūkstančių dolerių poniai Babakovai — didelė suma, ar ji gyvena pasiturinčiai?

— Iš Rusijos ji pabėgo be skatiko kišenėje, todėl tokie pinigai pakeistų visą jos gyvenimą.

— Vadinasi, jei manai, kad pono Ginzburgo pasiūlymas sąžiningas, jai patarčiau tuos pinigus paimti. Kai noriu baigti sandorį, visada stengiuosi išsiaiškinti, ar kitai pusei labai reikia pinigų, nes šitai visada paveikia mano mąstymą. Jeigu jiems baisiai reikia pinigų, viską imu į savo rankas. Jei ne...

Haris linktelėjo.

— Vis dėlto šiuo atveju vertėtų tave įspėti. Jei tu — vienintelis žmogus, kuriam ji nori atskleisti, kur toji knyga paslėpta, gali neabejoti, kad Babakova tikisi, jog nuvykęs tą knygą ir paimsi.

— Bet knyga Sovietų Sąjungoje.

— O ten tu tebesi *persona non grata*. Taigi, kad ir ką darytum, nedalink jokių pažadų.

— Nenorėčiau jos nuvilti.

— Tėti, suprantu, turėtų būti labai smagu plikomis rankomis paimti sovietų imperiją, bet grumtynėse su KGB visada triumfuoja tik Džeimsas Bondas. Gal galėtume grįžti į realų pasaulį, nes ir man reikėtų patarimo.

— Mano?

— Ne, detektyvo inspektoriaus Varviko.

— Kodėl? Ketini ką nors nužudyti?

— Ne, tik ieškau dingusio žmogaus.

— Todėl ir keliauji į Jungtines Valstijas.

— Taip. Bet nežinau, kur tas žmogus gyvena, kaip jį rasti.

— Manau, jos namų adresą sužinosi šiame laive.

— Kaip tai galėtų būti įmanoma?

— Ji su mumis plaukė per pirmąją laivo kelionę, todėl turėjo parodyti ekonomui pasą. Taigi jis tikrai turėjo įrašyti jos adresą į savo knygas. Gali tekti ilgokai paieškoti, nes praėjo keleri metai, bet vis bus už ko nusitverti. Numanau, kad įprastai susiklosčius aplinkybėms jis nenorėtų atskleisti asmeniškos informacijos apie kitą keleivį, bet kadangi esi kompanijos direktorius, o ji tos kelionės metu buvo tavo viešnia, sakyčiau, bėdų nebus.

— Iš kur žinai, kad tasai dingęs žmogus yra Samanta?

— Mama sakė.

— Bet aš jai nieko nepasakojau.

— Smulkiai gal ir nepasakojai. Per daugelį metų supratau, kad tos moters niekad nevalia nuvertinti. Tik, sakau, kai kalbos pasisuka apie asmeniškus dalykus, net ji gali pridaryti klaidų.

— Tokių kaip Desmondas Meloras?

— Niekada nebūčiau pamanęs, kad žmogus, pakeitęs Aleksą Fišerį, gali kelti dar didesnių bėdų.

— O tarp Meloro ir Fišerio yra didžiulis skirtumas, — atsakė Sebas. — Meloras protingas, todėl gerokai pavojingesnis.

— Kaip manai, ar jis turi kokių nors šansų tapti pirmininkės pavaduotoju?

— Nemaniau, kol Rosas Bačananas manęs neįtikino, kad yra kitaip.

— Gal todėl Ema ir svarsto galimybę keisti taisykles ir priversti Melorą mesti savo kortas ant stalo.

— Ant kurio stalo?

— Ant valdybos posėdžių kambario stalo. Ji ketina jam leisti pretenduoti į pavaduotojus, bet jo priešininką parinks pati. Jeigu jis pralaimės, neturės kito pasirinkimo — privalės išeiti.

— O jeigu pralaimės ji?

— Teks su tuo susitaikyti.

— Kas jos kandidatas?

— Manyčiau, tu.

— Jokiu būdu. Valdyba visada palaikys Melorą, o ne mane, vien dėl mano amžiaus, o tai reikš, kad atsistatydinti teks mamai. Kai pagalvoji, gal tai ir yra Meloro plano dalis. Man teks ją perkalbėti. Beje, šiuo metu visa tai nėra vienintelė ją ištikusi bėda.

— Jei kalbi apie ledi Virginiją ir jos šmeižto bylą, manau, šitai nebeaktualu.

— Kaip gali būti toks įsitikinęs?

— Negaliu, bet jau kuris laikas nieko apie tai negirdėjome. Per artimiausius dvylika mėnesių tavo mama gali kreiptis į teismą ir paprašyti nutraukti bylą, bet aš jai patariau to nedaryti.

— Kodėl?

— Kai aptinki miegančią gyvatę, geriau jos nebaksnoti aštriu pagaliu ir manyti, kad ji pasitrauks, nes nubudusi veikiausiai tau kirs.

— O tos moters įkandimas tikrai nuodingas, — sutiko Sebas. — Beje, aš net nežinau, už ką ji mamai iškėlė bylą.

— Viską papasakosiu per vakarienę.

Laivo ekonomas padėjo labai noriai. Jis pasakė Sebastijonui panelės Samantos Sulivan adresą — Keiblo gatvė 2043, Džordžtaunas, Vašingtonas, Kolumbijos apygarda, — nors jis negalėjo tvirtai pasakyti, ar ji ten tebegyvena, nes nuo pirmosios laivo kelionės ji daugiau nebeplaukė „Bakingamu". Sebas vylėsi, kad 2043 numeris bus nedidelis butukas, kuriame ji gyvena viena arba su kokia nors drauge iš Smitsoniano instituto.

Sebas padėkojo ekonomui, užlipo kelis laiptų maršus į restoraną ir sėdosi su tėvu pietauti. Padavėjui nunešus indus, kurie liko suvalgius antrą patiekalą, Sebastijonas ėmė kedenti Virginijos pradėtos bylos klausimą.

— Ganėtinai dramatiškas reikaliukas, bent jau tada taip manėme, — pradėjo Haris, prisidegdamas Havanos cigarą, kurio nebūtų galėjęs įsigyti amerikiečių laive. — Tavo motina kalbėjo metiniame visuotiniame valdybos susirinkime, ir kai atėjo metas klausimams, Virginija paklausė, ar tikrai vienas iš Baringtono kompanijos direktorių pardavė visas akcijas, ketindamas pakenkti kompanijai.

— Ir kaip mama į tą klausimą atsakė?

— Ji pamėgino viską pakreipti savo naudai, pasiteiraudama Virginijos, ar ji turi omenyje visus tris kartus, kai valdyboje jai atstovaujantis Aleksas Fišeris pardavė, o paskui vėl nupirko jai priklausančias akcijas ir dėl to susižėrė gražų pelną.

— Bet tai — gryna tiesa, — atsakė Sebas. — Vargu ar galima pavadinti šmeižtu.

— Sutinku, bet tavo motina neįstengė susilaikyti nebakstelėjusi gyvatės labai aštriu pagaliu ir nepridūrusi... — Haris nuleido cigarą, atsilošė ir prisimindamas užsimerkė: — „... Jei tokiu būdu ketinote žlugdyti kompaniją, ledi Virginija, jums nepavyko; tiesą sakant, apgailėtinai nepavyko, nes jus nurungė paprasti dori žmonės, norėję, kad kompanijai sektųsi..."; ne ne, — pasitaisė Haris, — tikslūs jos žodžiai buvo tokie: „Žmonės, šiai kompanijai linkėję sėkmės." Visi susirinkusieji puolė sveikinti pirmininkės, o Virginija išlėkė iš

salės šaukdama: „Jums dar teks aiškintis su mano advokatu“; ir tikrai teko. Bet tai nutiko senokai; tikėkimės, kad jai buvo patarta nutraukti bylą, ir ji nušliaužė sau į kokį sąžalyną.

— Jeigu ir nušliaužė, tai dabar guli ten susirangiusi, laukdama, kol vėl galės kirsti.

Paskutinį kelionės rytą Sebas atėjo su tėvu papusryčiauti, bet Haris beveik nepratarė nė žodelio. Jis visada toks būdavo, prieš atiduodamas rankraštį leidėjams. Kartą jis sakė Sebui, kad ilgiausios gyvenime trys dienos būna tada, kai jis laukia Haroldo Ginzburgo nuomonės apie savo naujausią darbą.

— Bet kaip gali būti tikras jo nuomonės nuoširdumu, jeigu jis tikrai mažiausiai norėtų tave prarasti?

— Neklausau nė vieno jo žodžio, pasakyto apie knygą, — prisipažino Haris. — Mane tik domina egzempliorių kietais viršeliais skaičius, numatytas pasikliaujant pirmu įspūdžiu. Čia jau nepameluosi. Jei tasai skaičius didesnis nei šimtas tūkstančių, vadinasi, jam atrodo, kad gavo aukščiausios klasės bestselerį.

— O jeigu mažesnis nei šimtas tūkstančių? — paklausė Sebas.

— Vadinasi, jis nėra tikras sėkme.

Kiek daugiau nei po valandos tėvas ir sūnus nusileido tilteliu. Vienas iš jų, rankose spausdamas rankraštį, patraukė į leidyklą Manhatane, o kitas susistabdė taksi, ketindamas važiuoti į Didžiąją centrinę stotį, apsiginklavęs tik adresu Džordžtaune.

26

Sebastijonas stovėjo kitoje gatvės pusėje, rankose spausdamas didžiulę raudonų rožių puokštę. Jis žiūrėjo į nedidelio vieno aukšto

raudonų plytų namelio lauko duris. Priešais namelį žėlė vejos lopinėlis; žolė sakytum nukirpta žirklėmis, o aplink visą veją buvo prisodinta begonijų. Link neseniai nudažytų durų su vėlyvo ryto saulėje žvilgančiu variniu belstuku vedė nušluotas takelis. Taip švaru, taip tvarkinga, taip samantiška.

Kodėl jis nejautė baimės, grumdamasis su Adrianu Slounu ar su kuo nors suremdamas kardus dėl milijono svarų sandorio, o dabar, ketindamas belstis į duris, už kurių Samanta gal net negyvena, taip nuogąstauja? Jis giliai atsikvėpė, perėjo gatvę, neskubėdamas nupėdino takeliu ir nedrąsiai pabeldė į duris. Kai šios atsidarė, Sebas akimirksniu panoro apsisukti ir bėgti. Tikriausiai čia — Simos vyras.

— Kuo galiu padėti? — paklausė vyriškis, įtariai nužvelgdamas rožes.

— Ar yra Samanta? — paklausė Sebas svarstydamas, ar įtarumas greitai pavirs pykčiu.

— Ji jau daugiau kaip metai čia negyvena.

— Gal žinote, kur ji išsikėlė?

— Nenumanau. Atleiskite.

— Bet ji turėjo palikti naują adresą, kuriuo būtų galima persiųsti jai skirtus laiškus, — beviltiškai kalbėjo Sebas.

— Smitsoniano institutas, — atsakė vyriškis. — Ji ten dirba.

— Ačiū, — padėkojo Sebas, bet durys jau buvo užsidariusios.

Po šio susitikimo jis pasijuto kiek drąsiau; Sebas greitai išlėkė į gatvę ir susistabdė pirmą pasitaikiusį taksi. Keliaudamas į Smitsonianą jis tuziną kartų sau paliepė liautis drebinti kinkas ir suimti save į rankas. Blogiausia, ką ji gali padaryti, tai...

Išlipęs iš taksi pasijuto stovintis priešais visai kitokias duris — masyvias stiklo plokštes, užsiveriančias daugiausia kelioms sekundėms. Jis įėjo į vestibiulį. Prie registracijos stalelio stovėjo trys jaunos merginos, vilkinčios šauniomis mėlynomis uniformomis, atsakinėjančios į lankytojų klausimus.

Sebas priėjo prie vienos iš jų, ir ji nusišypsojo pamačiusi rožes.

— Kuo galiu padėti?

— Ieškau Samantos Sulivan.

— Atleiskite, tokios pavardės negirdėjau, bet aš tik praėjusią savaitę pradėjau dirbti, — pasakė ji, gręždamasi į kolegę, ką tik baigusią kalbėti telefonu.

— Samanta Sulivan? — pakartojo ji. — Jūs su ja prasilenkėte. Ji išėjo pasiimti iš mokyklos dukters. Grįš rytoj, dešimtą ryto.

Dukters, dukters, dukters. Šis žodis zvimbė Sebo ausyse kaip paleista kulka. Jei tik jis būtų žinojęs, nebūtų...

— Gal norėtumėte jai palikti žinutę?

— Ne, dėkoju, — pasakė ir apsisuko eiti link durų.

— Jūs dar galėtumėte ją sugauti Džefersono pradžios mokykloje, — nuskambėjo balsas jam už nugaros. — Jiedvi be ketvirtos iš ten neišeis.

— Dėkoju, — pakartojo Sebas, eidamas pro duris, bet neatsigręždamas.

Jis paliko pastatą ir leidosi ieškoti kito taksi. Vienas automobilis iškart prie jo privažiavo. Sebas įlipo ir ketino prašyti vežti į Sąjungos aikštę, bet pratarė „į Džefersono pradžios mokyklą“.

Vairuotojas įsiliejo į popietinio eismo tėkmę, stodamas į ilgą automobilių eilę.

— Padvigubinsiu skaitiklio parodytą sumą, jei mane ten nuvešite prieš keturias.

Vairuotojas persirikiavo į kitą juostą, prašovė pro šviesoforą ir ėmė nardyti tokiais siaurais tarpais, kad Sebui teko užsimerkti. Jie privažiavo prie masyvaus neokolonijinio stiliaus plytinio pastato likus keturioms minutėms iki ketvirtos. Sebas pažvelgė į skaitiklį ir padavė vairuotojui dešimties dolerių banknotą. Išlipo iš automobilio ir mikliai dingo už kelių pulkelių besišnekučiuojančių mamų, laukiančių savo mažųjų. Prigludęs prie medžio, apžiūrinėjo mamas po vieną, ieškodamas pažįstamo veido. Tačiau jos nepamatė.

Ketvirtą valandą suskambo skambutis, ir prasivėrė durys, išpildamos visą būrį triukšmingų mergyčių, vilkinčių baltus marškinius, tamsiai raudonus švarkelius, seginčių pilkus klostuotus sijonėlius, per pečius persimetusių kadaruojančias kuprines. Jos lėkė laiptais ir puolė tiesiai prie motinų, tarsi jas būtų traukę kokie magnetai.

Sebas atidžiai žvelgė į mergaites. Joms galėjo būti penkeri metai, bet kaip taip gali būti, jei Sima viešėjo Anglijoje mažiau nei prieš šešerius metus? Ir tada jis pamatė laiptais lekiančią savo mažąją sesutę. Tokia pati banguotų juodų plaukų kupeta, tokios pačios tamsios akys, tokia pati šypsena, kurios jis niekada nepamirš. Norėjo pulti prie jos ir apkabinti, bet liko stovėti kaip įkirstas. Staiga ji nusišypsojo pažinusi, pakeitė kryptį ir nukūrė prie mamos.

Sebas spoksojo į moterį, kurią kadaise pamatęs pirmą kartą prarado žadą. Jis ir vėl norėjo surikti, bet ir vėl nesuriko. Tik stovėjo ir žiūrėjo, kaip jiedvi sulipo į automobilį ir kaip kitos mamos su vaikais leidosi į kelionę namo. Po akimirkos jų nebesimatė.

Sebas stovėjo apkvaitęs. Kodėl ji jam nepasakė? Jis dar niekada gyvenime nebuvo liūdnesnis ar laimingesnis. Jis privalo laimėti jų abiejų širdis, nes paaukotų bet ką, viską, kad tik būtų su jomis.

Kai paskutiniai vaikai susirado mamas, minia prasisklaidė; galiausiai Sebas liko stovėti vienas, rankose tebespausdamas raudonų rožių puokštę. Jis kirto dar vieną gatvę ir žengė pro dar vienas duris, vildamasis rasti ką nors, kas jam pasakytų, kur jos gyvena.

Jis ėjo ilgu koridoriumi, pro klases iš abiejų koridoriaus pusių, papuoštas mokinių piešiniais ir paveikslais. Prieš prieidamas duris su užrašu *Dr. Rozmari Volf, direktorė*, sustojo pasigrožėti vaiko pieštu mamos portretu. Tokį paveikslą galėjo nupiešti Džesika prieš dvidešimt metų. Tas pats drąsus potėpis, tas pats originalumas. Ir šįkart taip pat. Šios mergaitės darbas buvo absoliučiai kitoks, nei visi kiti iškabinti piešiniai. Jis prisiminė, kaip būdamas dešimties

ėjo kitu koridoriumi, kaip jį užplūdo tokios pačios emocijos — susižavėjimo ir noro susipažinti su dailininke.

— Gal galėčiau padėti? — pratarė griežtas balsas.

Sebas apsisukęs pamatė į jį žvelgiančią aukštą, dailiai apsirengusią moterį. Ji jam priminė tetą Greisę.

— Grožėjausi paveikslais, — kažkaip nedrąsiai pratarė jis vildamasis, kad ryškus angliškas akcentas prislopins jos budrumą. Nors ji neatrodė panaši į moterį, kurią būtų galima lengvai prislopinti.

— O šis, — pridūrė Sebas, rodydamas į „Mano mamą“, — išskirtinis.

— Sutinku, — atsakė ji, — bet Džesika — retas talentas... ar gerai jaučiatės? — paklausė ji pamačiusi, kaip Sebas išblyškęs klupteli, bet spėja atsiremti į sieną.

— Gerai, viskas gerai, — pasakė jis susitvardęs. — Sakote, Džesika?

— Taip, Džesika Bruer. Ji — subtiliausia menininkė, kokią tik esu mačiusi Džefersono pradžios mokykloje per visus direktoriavimo metus; ji net pati nesupranta, kokia yra talentinga.

— Visai kaip Džesika.

— Ar jūs — šeimos draugas?

— Ne, pažinojau jos motiną, kai studijavo Anglijoje.

— Jei pasakysite savo pavardę, aš jai pranešiu, kad...

— Geriau nereikia, direktore, bet turiu neįprastą prašymą. — Jos žvilgsnis vėl sugriežtėjo. — Norėčiau nusipirkti šį paveikslą ir nusivežti į Angliją, kad jis man primintų ir motiną, ir jos dukrą.

— Atleiskite, bet paveikslas neparduodamas, — griežtai nukirto daktarė Volf. — Bet, neabejoju, jei pasikalbėtumėte su ponia Bruer...

— Tai neįmanoma, — panarinęs galvą pratarė Sebas.

Direktorės veidas sušvelnėjo, ir ji atidžiau pažvelgė į nepažįstamąjį.

— Geriau jau eisiu, — pasakė Sebas, — nes pavėluosiu į traukinį.

Jis norėjo bėgti, bet kojos buvo kaip vatinės, sunkiai bepaėjo. Norėdamas atsisveikinti pakėlė akis. Direktorė į jį tebežiūrėjo.

— Jūs — Džesikos tėvas.

Sebas linktelėjo, ir iš akių pasipylė nevaldomos ašaros. Daktarė Volf žengė prie sienos, nukabino paveikslą ir padavė nepažįstamajam.

— Prašau joms nesakyti, kad čia buvau, — meldė Sebas. — Taip bus geriau.

— Neprasitarsiu nė žodeliu, — atsakė daktarė Volf, pasiūlydama jam parankę.

Sedrikas Hardkastlas būtų galėjęs dirbti su šia moterimi; jai irgi nereikėjo pasirašyti sutarties, kad išlaikytų žodį.

— Ačiū, — padėkojo Sebas, įteikdamas jai gėles.

Jis greitai pasišalino, spausdamas po pažasčia paveikslą. Jau lauke jis ėjo ir ėjo. Koks buvo kvailas, kad ją prarado. Dvigubas kvailys. Tarsi prastas kaubojus iš antrarūšio filmo jis suprato, jog turi išvykti iš miesto, ir kuo greičiau. Tik šerifas galėjo žinoti, kad jis čia lankėsi.

— Į Sąjungos aikštę, — pasakė įlipęs į dar vieno taksi galą.

Jis nesiliovė spoksojęs į „Mano mamą" ir būtų pravažiavęs neoninę iškabą, jei atsitiktinai nebūtų pakėlęs akių.

— Sustokit! — suriko.

Taksi privažiavo prie kelkraščio.

— Maniau, kad sakėte į Sąjungos aikštę. Aikštė už dešimties kvartalų.

— Atleiskite, persigalvojau.

Sebas sumokėjo vairuotojui, išlipo ant šaligatvio ir pažvelgė į iškabą. Šįkart nedvejodamas įėjo į pastatą ir nužingsniavo tiesiai prie budėtojo, melsdamas, kad nuojauta neapgautų.

— Kokio skyriaus jums reikia, pone? — paklausė ten stovinti moteris.

— Noriu nusipirkti vestuvių nuotrauką; neabejoju, kad jūsų laikraštis tas vestuves fotografavo.

— Fotografai antrame aukšte, — atsakė moteris, rodydama į laiptus, — bet geriau paskubėkit. Po kelių minučių jie baigia darbą.

Sebas užlėkė laiptais, peršokdamas po tris pakopas, ir puolė pro sukamąsias duris su užrašu NUOTRAUKOS ant glotnaus stiklo. Šįkart už stalelio stovėjo jaunas vyrukas ir dirsčiojo į laikrodį. Sebas nelaukė, kol jis prašneks.

— Ar jūsų laikraštis fotografavo Bruerio ir Sulivan vestuves?

— Dabar neprisimenu, bet galiu patikrinti.

Sebas žingsniavo pirmyn atgal priešais stalelį vildamasis, trokšdamas, melsdamas. Galiausiai jaunuolis atėjo nešinas storu segtuvu.

— Rodos, fotografavome, — pratarė, mesdamas segtuvą ant stalo.

Sebas atvertė tamsiai geltoną viršelį ir pamatė tuzinus nuotraukų ir kelias laikraščio iškarpas, bylojančias apie džiugią šventę — nuotaka ir jaunikis, Džesika, tėvai, pamergės, bičiuliai, net vyskupas vestuvėse, kuriose jaunikio vietoje turėjo būti jis.

— Jei norėtumėte pasirinkti kurią nors nuotrauką, — pasakė jaunuolis, — turėtumėte sumokėti penkis dolerius; jos visos — po penkis dolerius, o pasiimti galėsite po poros dienų.

— O kas, jei norėčiau įsigyti visas? Kiek jos kainuotų?

Jaunuolis neskubėdamas suskaičiavo.

— Du šimtus dešimt dolerių, — galiausiai pasakė.

Sebas išsitraukė piniginę, išėmė tris šimtinių banknotus ir padėjo ant stalo.

— Noriu išsinešti segtuvą dabar.

— Deja, pone, tai neįmanoma. Bet, kaip sakiau, jei grįšite po poros dienų...

Sebas išėmė dar vieną šimtinę ir jaunuolio veide pamatė desperaciją. Suprato, kad sandėris kone baigtas. Tik dar neaišku, kokia bus galutinė suma.

— Bet man neleidžiama... — sušnabždėjo jaunuolis.

Jam nespėjus baigti sakinio, Sebas padėjo dar vieną šimtinę

ant anų keturių. Jaunuolis apsižvalgė ir pamatė, kad dauguma kolegų jau rengiasi išeiti. Jis mikliai paėmė penkis banknotus, susikišo kišenėn ir šyptelėjo.

Sebas čiupo segtuvą, išėjo iš fotografijų skyriaus, skubiai nusileido laiptais, nėrė pro sukamąsias duris ir smuko iš pastato. Jautėsi lyg parduotuvių vagis ir bėgo tol, kol neabejojo paspukęs. Galiausiai jis sulėtino žingsnį, atgavo kvapą ir ėmė dairytis nuorodų, vedančių į Sąjungos aikštę; po viena pažasčia jis buvo pasibrukęs paveikslą, po kita — segtuvą. Nusipirko bilietą „Amtrak" ekspresu į Niujorką ir po kelių minučių įlipo į laukiantį traukinį.

Sebastijonas neatvertė segtuvo, kol traukinys nepajudėjo iš stoties. Kol atvyko į Pensilvanijos stotį, jis nesiliovė svarstęs, ar kaip ponas Svanas jis irgi visą gyvenimą gailėsis nieko jai nepasakęs, nes ponia Bruer buvo ištekėjusi vos tris mėnesius.

27

Haroldas Ginzburgas padėjo rankraštį ant stalo, tiesiai prieš jį. Haris sėdėjo priešais Ginzburgą, laukdamas verdikto.

Kai į kabinetą įėjusi sekretorė priešais juos padėjo du puodelius garuojančios kavos su lėkšte sausainių, Ginzburgas susiraukė ir nieko nesakė, kol ji neišėjo. Jis neabejotinai mėgavosi, versdamas Harį dar kelias akimirkas pasikamuoti. Kai durys galiausiai užsidarė, Hariui atrodė, kad jis tuoj sprogs.

Ginzburgo veide šmėstelėjo užuomina į šypseną.

— Neabejoju, kad svarstai, kaip man patiko naujausias tavo kūrinys, — pasakė jis, dar per vieną vagelę įsriegdamas varžtą.

Haris būtų mielai pasmaugęs tą nelemtą žmogų.

— Gal pradėkime nuo kokios nors užuominos detektyvui inspektoriui Varvikui?

O paskui dar ir palaidojęs.

— Šimtas dvidešimt tūkstančių egzempliorių. Mano galva, tai — geriausia knyga, kokią tik esi parašęs, ir aš didžiuojuosi, kad esu tavo leidėjas.

Haris buvo toks priblokštas, kad apsipylė ašaromis, bet kadangi nei vienas, nei kitas neturėjo nosinės, jiedu abu pratrūko juoktis. Abiem aprimus, Ginzburgas dar kurį laiką aiškino, kodėl jam taip labai patiko „Viljamas Varvikas ir laiko bomba". Haris greitai pamiršo, kad dvi dienas be paliovos šukavo Niujorko gatves ir ėjo iš proto dėl to, kaip jo leidėjui patiks jo naujoji knyga. Jis gurkštelėjo jau spėjusios ataušti kavos.

— O dabar gal galėčiau atkreipti tavo dėmesį į kitą rašytoją, — pasakė Ginzburgas, — į Anatolijų Babakovą ir jo parašytą Josifo Stalino biografiją.

Haris padėjo puodelį ant lėkštutės.

— Ponia Babakova man sako, kad paslėpė vyro knygą tokioje vietoje, kur niekas negalėtų jos rasti. Verta Hario Kliftono plunksnos, — pridūrė jis. — Kaip žinai, ji patvirtino, jog knyga yra kažkur Sovietų Sąjungoje, bet tu — vienintelis žmogus, kuriam ji nori pasakyti tikslią vietą. — Haris jo nepertraukė. — Mano nuomone, — tęsė Ginzburgas, — tu pats neturėtum kištis; turėkime omeny, kad komunistams tu nesi nacionalinė vertybė. Jeigu vis dėlto išsiaiškintum, kur paslėpta knyga, gal kas nors kitas galėtų ten vykti jos paimti.

— Jei nenorėčiau rizikuoti pats, — atsakė Haris, — ko būtų verti visi tie metai, kuriuos nugyvenau stengdamasis, kad Babakovas būtų paleistas? Bet prieš apsisprendžiant leiskite pateikti vieną klausimą. Jei man pavyktų paimti į rankas „Dėdės Džo" egzempliorių, koks būtų pirmas tos knygos tiražas?

— Milijonas egzempliorių, — atsakė Ginzburgas.

— Ir jūs manote, kad rizikuosiu aš!

— Nepamiršk, kad Svetlanos Stalinos knyga „Dvidešimt laiškų draugui" perkamiausiųjų sąraše išsilaikė daugiau nei metus, nors

ji, ne taip kaip Babakovas, valdant tėvui į Kremlių nebuvo nė kojos įkėlusi, – Ginzburgas atidarė rašomojo stalo stalčių ir išėmė šimto tūkstančių dolerių čekį, skirtą poniai Jelenai Babakovai. Jis padavė čekį Hariui. – Jei vis dėlto rasi knygą, ji galės prabangiai gyvuoti visą likusį gyvenimą.

– O jei nerasiu, jei tos knygos ten net nėra? Būsite išleidęs šimtą tūkstančių dolerių ir nieko nepešęs.

– Aš noriu taip rizikuoti, – atsakė Ginzburgas. – Kai pagalvoji, kiekvienas pusiau padorus leidėjas širdyje yra lošėjas. Bet dabar pakalbėkime apie malonesnius dalykus. Pavyzdžiui, apie mano numylėtąją Emą ir Sebastijoną. Taip pat ir ledi Virginiją Fenvik. Nekantrauju išgirsti, ką ji sumaniusi.

Pietūs su leidėju gerokai užsitęsė, ir Haris pačiu laiku atvyko į Pensilvanijos stotį, kad spėtų į greitąjį traukinį. Per pirmą kelionės į Pitsbergą dalį jis pakartojo visus klausimus, į kuriuos Ginzburgas norėjo sužinoti atsakymus, prieš išsiskirdamas su šimtu tūkstančių dolerių.

Vėliau, Hariui snūduriuojant, jo mintys ėmė suktis apie paskutinį pokalbį su Sebastijonu. Jis vylėsi, kad sūnus atsikovos Samantą, ir vylėsi ne tik todėl, kad ji jam visada patiko. Jis jautė, kad Sebas pagaliau suaugo ir kad Sima iš naujo atras žmogų, kurį pamilo.

Traukiniui atvažiavus, Haris prisiminė, jog mąstydamas apie galimybę apsilankyti Pitsberge visada norėjo padaryti vieną dalyką. Bet dabar nebus laiko apsilankyti Karnegio meno muziejuje, apie kurį kartą pasakojo Džesika: tame muziejuje yra keli patys geriausi Amerikoje esantys Kasat darbai.

Jis įlipo į geltono taksi galą ir paprašė vairuotojo nuvežti jį į Brunsviko namus šiaurinėje miesto dalyje. Adresas skambėjo taip, tarsi tie namai priklausytų viduriniosios klasės ponams, bet kai po

dvidešimties minučių taksi sustojo, Haris pamatė, jog iš tikrųjų tai — apgriuvusi landynė. Taksi nurūko tą pačią akimirką, kai jis sumokėjo.

Haris užlipo grafičiais išmarginto daugiabučio gerokai nuzulintais akmeniniais laiptais. Prie lifto durų pakabinta lentelė su užrašu „Neveikia", rodos, čia kybo amžinai. Jis iš lėto užlipo laiptais į aštuntą aukštą ir ėmė ieškoti aštuoniasdešimt šešto numerio, kuris buvo pačiame laiptinės gale. Nuo slenksčių jį įtariai stebėjo kaimynai, manydami, kad šis gražiai apsirengęs vyriškis — neabejotinai valdžios atstovas.

Hariui tyliai pabeldus į duris, jam buvo atidaryta taip greitai, jog, atrodė, ji jo laukė. Haris nusišypsojo senai moteriai liūdnomis, pavargusiomis akimis ir giliomis raukšlėmis išvagotu veidu. Puikiai įsivaizdavo, koks skaudus šis ilgas jos išsiskyrimas su vyru — nors ji ir Haris buvo kone to paties amžiaus, Babakova atrodė dvidešimčia metų vyresnė.

— Laba diena, pone Kliftonai, — pasisveikino ji be jokio akcento. — Prašau užeiti.

Ji nuvedė svečią siauru koridoriumi be jokio kilimo į kambarį, kur virš lentynos su nuskaitytomis knygomis plonais viršeliais kabojo didelė jos vyro nuotrauka; tai buvo vienintelė tamsių sienų puošmena.

— Prašau sėstis, — pasiūlė ji, rodydama į vieną iš dviejų kėdžių — vienintelių baldų visame kambaryje. — Jūs labai malonus — leidotės į tokią ilgą kelionę, kad su manimi susitiktumėte. Turiu jums padėkoti už narsą ir pastangas pasiekti, kad brangusis mano Anatolijus būtų paleistas. Įrodėte, kad esate nepailstantis pagalbininkas.

Ponia Babakova kalbėjo apie savo vyrą taip, tarsi šis vėluotų grįžti po darbo namo, tarsi turėtų pasirodyti bet kurią minutę, o ne sėdėtų kalėjime, atlikdamas dvidešimties metų laisvės atėmimo bausmę už daugiau nei septynių tūkstančių mylių.

— Kada jūs susipažinote su Anatolijumi? — paklausė Haris.

— Mudu kartu mokėmės Maskvos užsienio kalbų institute.

Paskui aš mokiau anglų kalbos vietinėje valstybinėje mokykloje, o Anatolijus, pelnęs Lenino medalį kaip geriausias metų studentas, persikėlė į Kremlių. Kai tik susituokėme, maniau, kad turime viską, kad turbūt esame palaiminti; buvome tokie laimingi; tikrai buvome laimingi, palyginti su Rusijoje gyvenančiais žmonėmis. Bet viskas pasikeitė per vieną naktį, kai Anatolijus buvo paskirtas išversti pirmininko kalbų, kurios turėjo būti panaudotos propagandiniais tikslais Vakaruose. Tada oficialus pirmininko vertėjas susirgo, jį pakeitė Anatolijus. Jam buvo pasakyta, kad dirbs tik laikinai, jis to ir tenorėjo. Bet kartu jis norėjo padaryti šalies vadovui gerą įspūdį, turbūt jam tai pavyko, nes greitai buvo paaukštintas ir tapo pagrindiniu Stalino vertėju. Suprastumėte kodėl, jei tik būtumėte su juo susipažinęs.

— Pavartojote netinkamą laiką, — pratarė Haris. — Norėjote pasakyti, kad suprasiu, kai su juo susipažinsiu.

Ji nusišypsojo.

— Kai su juo susipažinsite. Tada ir prasidėjo jo bėdos, — tęsė ji. — Stalinui jis tapo per daug artimas; nors buvo tik „aparatčikas“, susidūręs su visokiausiais baisiais dalykais, jis suprato, koks monstras tasai Stalinas yra iš tikrųjų. Žmonėms rodomas gero, dosnaus, visų mylimo dėdės įvaizdis nė iš tolo nepriminė tiesos. Grįžęs iš darbo Anatolijus man pasakodavo siaubingas istorijas, bet jų niekada nėra girdėjęs niekas kitas, net artimiausi mūsų draugai. Jeigu jis būtų prabilęs garsiai, niekas nebūtų pažeminęs jo pareigų — jis būtų tiesiog pradingęs, kaip tūkstančiai kitų. Taip, tūkstančiai, kurie vos kilstelėjo antakį mėgindami protestuoti. Vienintelė jo paguoda buvo rašymas; vyras žinojo, kad rankraštis galėtų būti išleistas tik po Stalino mirties, gal net ir po jo paties mirties. Bet Anatolijus norėjo, kad pasaulis sužinotų, jog Stalinas — lygiai toks pats niekšas kaip Hitleris. Vienintelis skirtumas — Stalinas sausas išlipo iš balos. O paskui pasimirė. Anatolijus nekantravo papasakoti pasauliui, ką žinojo. Jam reikėjo dar palaukti, bet radęs leidėją, kurio idealai buvo tokie patys kaip jo, nesusilaikė. Tą dieną, kai pasirodė knyga, dar

prieš „Dėdei Džo“ pasiekiant knygynų lentynas, visi egzemplioriai buvo sunaikinti. KGB taip labai bijojo, kad niekas nesužinotų tiesos, jog į šipulius buvo sudaužytos spausdinimo mašinos su surinktais Anatolijaus žodžiais. Kitą dieną jį suėmė, o per savaitę nuteisė ir paskyrė dvidešimt metų sunkiųjų darbų gulage — už tai, kad parašė knygą, kurios niekas niekada neperskaitė. Jeigu jis būtų amerikietis, parašęs Ruzvelto ar Čerčilio biografiją, dalyvautų visose pokalbių laidose, o jo knyga taptų perkamiausia.

— Bet jums pavyko pabėgti.

— Taip, Anatolijus suprato, kas gresia. Likus kelioms savaitėms iki išleidžiant knygą, jis išsiuntė mane pas mamą į Leningradą ir įdavė visus sutaupytus rublius, taip pat bandomąjį knygos egzempliorių. Man pavyko prasigauti per sieną į Lenkiją, nes papirkau sargybinį ir jam atidaviau kone visas Anatolijaus gyvenimo santaupas. Amerikoje atsidūriau be skatiko.

— O knyga? Ar atsigabenote su savimi?

— Ne, negalėjau taip rizikuoti. Jei mane būtų sučiupę, o knygą konfiskavę, visas Anatolijaus gyvenimas būtų buvęs betikslis. Palikau knygą ten, kur jie niekada neras.

Kai ledi Virginija įėjo į kambarį, atsistojo visi trys jos laukę vyrai. Pagaliau buvo galima pradėti susirinkimą.

Desmondas Meloras sėdėjo priešais ją; jis vilkėjo rudą languotą kostiumą, tinkamesnį dėvėti per kurtų lenktynes. Jam iš kairės sėdėjo majoras Fišeris, apsivilkęs, kaip įprastai, tamsiai mėlynu dryžuotu kostiumu su liemene, bet jau siūtu pagal užsakymą; šiaip ar taip, dabar jis — parlamento narys. Priešais jį buvo įsitaisęs žmogus, kuris ir subūrė visą ketvertą.

— Sukviečiau susirinkimą iš anksto neįspėjęs, — tarė Adrianas Slounas, — nes ištiko tai, kas galėtų sugriauti mūsų ilgalaikį planą. — Niekas jo nepertraukė. — Praėjusį penktadienį, prieš išvykda-

mas į Niujorką „Bakingamu“, Sebastijonas Kliftonas įsigijo dar dvidešimt penkis tūkstančius banko akcijų ir dabar jų turi daugiau nei penkis procentus. Kaip kadaise esu jus įspėjęs, kiekvienas, turintis šešis procentus kompanijos akcijų, automatiškai patenka į valdybą, o jei taip nutiktų, ilgai netrukęs jis išsiaiškintų, ką pastaruosius šešis mėnesius planuojame.

— Kaip manote, kiek turime laiko? — paklausė ledi Virginija.

— Gal dieną, mėnesį, metus, kas žino? — atsakė Slounas. — Tvirtai žinome tik tiek, jog jai tereikia vieno procento, kad pareikalautų vietos valdyboje, todėl geriau įsivaizduoti, kad laiko turime mažai.

— O kada galime tikėtis senosios ponios akcijų? — paklausė majoras. — Tai išspręstų visas mūsų bėdas.

— Kitą antradienį esu susitaręs susitikti su jos sūnumi Arnoldu, — atsakė Desas Meloras. — Oficialiai — noriu jo patarimo teisės klausimais, bet neatskleisiu tikrojo savo tikslo, kol jis nepasirašys konfidencialumo sutarties.

— Kodėl jam nepateikiate pasiūlymo? — paklausė Virginija, atsisukusi į Slouną. — Šiaip ar taip, esat banko valdybos pirmininkas.

— Jis niekada nesutiktų su manimi dirbti po to, — paaiškino Slounas, — kai jos vyro laidotuvių dieną padariau taip, kad ponia Hardkastl atsisakytų savo balsavimo teisių. Bet su Desmondu jis dar niekada nebuvo susidūręs.

— Ir kai tik jis pasirašys konfidencialumo sutartį, — toliau kalbėjo Meloras, — jo motinos akcijas pasiūlysiu parduoti po tris svarus dvylika šilingų už vieną — trisdešimčia procentų brangiau už jų vertę rinkoje.

— Jam tikrai kils įtarimų. Šiaip ar taip, jis žino, kad jūs — banko direktorius.

— Teisingai, — sutiko Slounas, — bet, būdamas vienintelis tėvo turto valdytojas, jis yra atsakingas už tai, kad motinai išrūpintų geriausią sandorį, nes šiuo metu ji gyvena iš dividendų, kuriuos per pastaruosius dvejus metus maksimaliai sumažinau.

— Kai jam šitai priminsiu, — pasakė Meloras, — kirsiu paskutinį smūgį: pasakysiu, jog pirmiausia ketinu pašalinti Adrianą iš banko pirmininko posto.

— Šitai turėtų padėti tašką, — sutiko majoras.

— Bet kas gali jį sulaikyti nuo pastangų susisiekti su Kliftonu ir tiesiog paprašyti dar geresnės kainos?

— Štai čia ir slypi visas konfidencialumo sutarties grožis. Pasiūlymo jis negali aptarti su niekuo kitu, išskyrus motiną, nebent norėtų, kad apie jį būtų pranešta advokatams. Taip rizikuoti nenorėtų joks karališkasis advokatas.

— O ar kitas mūsų pirkėjas dar yra? — paklausė majoras.

— Ponas Bišara ne tik yra, — atsakė Slounas, — bet dar ir raštu patvirtino mokėsiąs po penkis svarus už akciją; su savo advokatu jis deponavo du milijonus, vadinasi, jo ketinimai tikrai rimti.

— Kodėl jis pasirengęs tiek daug permokėti? — pasidomėjo ledi Virginija.

— Nes visai neseniai Anglijos bankas atmetė jo prašymą gauti leidimą verstis bankininkyste Londono Sityje, o jis taip beviltiškai nori nubausti nepriekaištingą reputaciją turintį Anglijos banką, jog jam visai nerūpi, kiek teks pakloti už „Farting's".

— Bet nejaugi Anglijos bankas neprieštaraus tokiam akivaizdžiam perėmimui? — nustebo Fišeris.

— Ne, jei jis išlaikys tą pačią valdybą porą metų, o aš liksiu pirmininkauti. Štai todėl labai svarbu, kad Kliftonas neišsiaiškintų, ką sumanėme.

— Bet kas nutiks, jei Kliftonas įsigis tuos šešis procentus?

— Tada ir jam pasiūlysiu po tris pensus dvylika šilingų už akciją, — paaiškino Slounas. — Nujaučiu, kad tokiam pasiūlymui jis negalėtų atsispirti.

— Nesu tikras, — pratarė Meloras. — Pastebėjau, kad pastaruoju metu jo požiūris pasikeitęs. Rodos, jis dirba pagal visai kitą planą.

— Vadinasi, man teks tą planą perrašyti.

— Knyga yra ten, kur ir dera būti knygai, — pasakė ponia Babakova.

— Knygyne? — mėgino atspėti Haris.

Ponia Babakova nusišypsojo.

— Ne įprastame knygyne.

— Jei norite išsaugoti tą paslaptį, aš jus suprasiu, ypač jei atskleidusi ją, vyrui užtrauksite dar didesnę bausmę.

— Ar gali būti dar didesnė bausmė? Paskutiniai jo žodžiai, ištarti padavus man knygą, buvo tokie: „Dėl knygos rizikavau visu savo gyvenimu; mielai savo gyvenimą paaukočiau, kad knyga būtų išleista, kad pasauliui — svarbiausia, Rusijos žmonėms — galiausiai būtų atskleista tiesa." Todėl, pone Kliftonai, gyvenime turiu vienintelį tikslą — pamatyti išleistą Anatolijaus knygą, kad ir kokios būtų viso to pasekmės. Kitaip visos jo aukos nueitų perniek, — ji suspaudė Hariui ranką. — Knygą rasite antikvariate, kuriame parduodamos verstinės knygos, Leningrade, Nevos prospekto ir Bolšaja Morskaja gatvės kampe, — kalbėjo ji, tebespausdama Hariui ranką lyg našlė, nenorinti paleisti vienturčio sūnaus. — Knyga yra tolimiausioje knygyno kertėje, viršutinėje lentynoje, tarp „Karo ir taikos", išverstos į ispanų kalbą, ir „Tesės iš d'Erbervilių giminės", išleistos prancūziškai. Tik neieškokite „Dėdės Džo", nes knygą paslėpiau po „Pasakojimo apie du miestus" portugališko vertimo viršeliu. Nemanau, kad tame knygyne lankosi daug portugalų.

Haris nusišypsojo.

— O jeigu knyga ten tebėra, ir aš galėsiu ją atgabenti, ar norėtumėte, kad Ginzburgas ją išleistų?

— Anatolijus didžiuotųsi, jeigu... — ji nutilo, vėl nusišypsojo ir pasakė: — Anatolijus *didžiuosis*, jeigu jį leis ta pati leidykla, kuri leidžia Hario Kliftono knygas.

Iš vidinės švarko kišenės Haris išsitraukė voką ir padavė poniai

Babakovai. Ji neskubėdama atplėšė voką ir išėmė čekį. Haris žiūrėjo svarstydamas, koks bus jos atsakas, o ji tik įkišo čekį atgal į voką ir jam grąžino.

— Bet Anatolijus tikrai norėtų, kad jūs...

— Taip, norėtų, — tyliai atsakė ji. — Bet aš nenorėčiau. Ar įsivaizduojate, kokį jis kenčia skausmą kasdien? Kol jis nelaisvėje, man nerūpi joks komfortas. Kas jau kas, bet jūs tikrai turėtumėte mane suprasti.

Jiedu sėdėjo mažame kambarėlyje tylėdami, susikibę už rankų. Nusileidus šešėliams Haris suprato, kad čia nėra šviesos. Ji buvo pasiryžusi su vyru dalytis kalėjimu. Matydamas tokį kilnumą, Haris sutriko. Galiausiai ponia Babakova atsistojo.

— Per ilgai jus užlaikiau, pone Kliftonai. Suprasiu, jei nuspręsite negrįžti į Rusiją, nes daug ką turite prarasti. Beje, jei taip ir nuspręsite, prašau tik viena — nieko niekam nesakykite, kol nerasiu žmogaus, norinčio tą užduotį įvykdyti.

— Ponia Babakova, — tarė Haris, — jei knyga vis dar ten, aš ją surasiu. Aš ją atvešiu, ir ji bus išleista.

Ji apkabino Harį ir pasakė:

— Aš, be abejo, suprasiu, jei persigalvosite.

Nulipęs iš aštunto aukšto ir išėjęs į dabar tuščią gatvę Haris ir liūdėjo, ir džiaugėsi. Kol susistabdė taksi, jam teko pereiti kelis kvartalus; jis nepastebėjo jį sekančio žmogaus, kartkartėmis vis sprunkančio į šešėlius ir vogčia fotografuojančio.

— Prakeikimas, — sumurmėjo Haris, traukiniui pajudėjus iš Sąjungos stoties ir pradėjus ilgą kelionę į Niujorką.

Jis tiek daug mąstė apie susitikimą su ponia Babakova, kad visai pamiršo aplankyti Karnegį. Džesika jį išbartų. Pavartotas netinkamas laikas. Džesika būtų jį išbarusi.

Ledi Virginija Fenvik

1970

28

— Norėčiau pradėti posėdį, — tarė Adrianas Slounas, — nuoširdžiausiai sveikindamas majorą Fišerį, tapusį parlamento nariu.

— Sveikinam, sveikinam, — antrino Desmondas Meloras, plekšnodamas naujajam parlamentarui per nugarą.

— Dėkoju, — atsakė Fišeris. — Norėčiau pasakyti, kad jaučiuosi gavęs dar ir premiją, nes nurungiau Džailzą Baringtoną.

— Jei nutiks taip, kaip noriu, — kalbėjo Slounas, — jis bus ne vienintelis Baringtonas, kuris patyrė pralaimėjimą. Bet pirmiausia ketinu paprašyti Desmondo mums papasakoti, kaip praėjo susitikimas su Arnoldu Hardkastlu.

— Iš pradžių prastokai, nes jo aiškiai nedomino galimybė parduoti motinos akcijas net ir už išpūstą trijų svarų dvylikos šilingų kainą. Bet kai pasakiau, kad tapęs didžiosios akcijų dalies savininku pirmiausia atleisiu Adrianą ir išmesiu jį iš valdybos, jo požiūris pasikeitė.

— Jis prarijo jauką? — paklausė Fišeris.

— Aišku, kad prarijo, — patikino Slounas. — Jis manęs nekenčia taip, kaip jūs nekenčiate Emos Klifton ir Džailzo Baringtono, o gal ir dar labiau.

— Tai neįmanoma, — pratarė ledi Virginija.

— Tačiau paskutinis lašas įkrito tada, — kalbėjo Meloras, — kai jam pasakiau, ką ketinu skirti „Farting's“ banko pirmininku vietoje

Adriano, — Meloras neatsispyręs pagundai nutilo ir tylėjo tiek, kiek leido padorumas. — Rosą Bačananą.

— Bet pakaks vieno skambučio Bačananui, ir jis sužinos...

— Majore, jūs pamiršote, kad Hardkastlas pasirašė konfidencialumo sutartį, todėl niekam neskambins. Norėčiau išvysti jo veido išraišką, kai pamatys, kad banko pavadinimą keičiame iš „Farting's" į Slouno.

— Ar jis dar gali persigalvoti, jei kas nors jam pasiūlytų geresnę kainą už akcijas? — paklausė ledi Virginija.

— Jau per vėlu, — atsakė Meloras. — Jis jau pasirašė akcijų perdavimo sertifikatą; kai tik per dvidešimt vieną dieną viską sumokėsiu, akcijos bus mano.

— Ir be skatiko būsi labai trumpai, — įsiterpė Slounas. — Tik kol Hakimas Bišara nupirks akcijas, o tu gausi didžiulį pelną.

— Bet jei Bišara nesumokės, visi pakliūsim į bėdą, — priminė jiems Virginija.

— Jis skambina du kartus per dieną ir klausinėja naujienų. Jis net atidėjo kelionę į Beirutą, kur turėjo susitikti su Libano prezidentu. Tiesą sakant, vis svarstau, ar nepakėlus kainos nuo penkių svarų iki šešių, bet padidinčiau tik paskutinę akimirką.

— Ar tai nėra šiek tiek rizikinga? — paklausė Fišeris.

— Patikėkite, jis taip labai nori „Farting's", kad sutiktų kone su viskuo. Dabar pakalbėkime apie antrą plano dalį, susijusią su jumis, ledi Virginija, ir su bylos nagrinėjimo data, kuri yra gyvybiškai svarbi.

— Kitą savaitę Emai Klifton bus išsiųsti bylos dokumentai; mano advokatai sakė, kad teismo galima laukti lapkričio mėnesį.

— Geriau ir būti negali, — pasakė Meloras, pažvelgęs į užrašų knygelę, — nes kitas Baringtono kompanijos valdybos posėdis vyks po trijų savaičių; tada primygtinai pareikalausiu, kad ponia Klifton kompanijos labui atsistatydintų iš pirmininkės pareigų, bent jau iki teismų pabaigos.

— Nesunku atspėti, kas tuo metu užims jos vietą, — pasakė Slounas.

— Kai tik tapsiu pirmininku, — kalbėjo Meloras, — atliksiu savaime suprantamą patikimo vadovo pareigą ir visiems akcininkams pranešiu, kas iš tikrųjų nutiko pirmą „Bakingamo“ kelionės naktį.

— Tačiau tą naktį visada gaubė paslaptis, — kiek nejaukiai pratarė Fišeris.

— Gaubs nebeilgai. Kai tik patekau į Baringtono kompanijos valdybą, Džimas Naulsas užsiminė, jog toje kelionėje ne viskas vyko sklandžiai, bet, kad ir kiek jį spaudžiau, nieko smulkiau nepasakojo. Savaime suprantama, peržvelgiau rytą laive sušaukto valdybos posėdžio protokolą, bet radau tik kapitono atsiprašymą dėl sprogimo, kurį įvykdė karinis jūrų laivynas per Šiaurės Atlante surengtas pratybas. Pakako mesti žvilgsnį į admiraliteto įrašus, kad iškart suprastum, jog tuo metu jūrų laivynas buvo išmetęs inkarus Gibraltare.

— Tai kas ten iš tikrųjų nutiko? — paklausė Anskotas. — Nes aš ir pats mėginau ištraukti iš Naulso tiesą, bet net ir po kelių burnelių jis tylėjo sukandęs dantis.

— Man pavyko išsiaiškinti vienintelį dalyką, — kalbėjo Meloras. — Naulsas ir dar keli valdybos nariai pasirašė konfidencialumo sutartį. Pamaniau, kad priėjau liepto galą, bet kai praėjusį mėnesį valdybos posėdyje ponia Klifton, nesuvokdama galimų pasekmių, priėmė skubotą sprendimą, nuomonę pakeičiau.

Niekas nepateikė savaime kylančio klausimo.

— „Bakingamo“ kapitonas valdybai pranešė, kad per paskutinę kelionę trečiasis kapitono padėjėjas ponas Džeselis ant tiltelio buvo užtiktas girtas, todėl jam buvo liepta visą likusį kelionės laiką likti savo kajutėje. Admirolas Samersas pareikalavo, kad Džeselis būtų nedelsiant atleistas, jam neišmokėta išeitinė ir neišduota rekomendacija. Palaikiau jo nuomonę, nes jis, kaip ir kiti valdybos nariai, pamiršo vieną dalyką: pirmosios laivo kelionės metu Džeselis buvo

jaunesnysis pamainos šturmanas ir turėjo matyti viską, kas tada vyko.

Fišeris tapšnojo nosine kaktą.

— Džeselį rasti nebuvo sunku, — kalbėjo Meloras. — Jis ne tik neturi darbo, bet ir nėra sumokėjęs už trijų mėnesių nuomą. Nusivedžiau jį į vietinę aludę ir greitai supratau, kad vyrukas vis dar pyksta ir lieja apmaudą dėl to, kad buvo atleistas. Vis tvirtino žinąs tokių dalykų, kurie sužlugdytų kompaniją. Po kelių romo taurelių jis pradėjo smulkiau pasakoti apie tą nutikimą, nes manė, kad esu pasiųstas stebėti, ar jis tikrai laiko liežuvį už dantų, todėl tik dar labiau liejosi. Jis matė, kaip Haris Kliftonas ir Džailzas Baringtonas iš vienos pirmos klasės kajutės į viršutinį denį išnešė didelę vazą su gėlėmis. Jiems pavyko ją išmesti už borto likus vos kelioms akimirkoms iki sprogimo. Kitą rytą buvo suimti trys airiai, o kapitonas atsiprašė keleivių, papasakodamas istoriją apie karinį jūrų laivyną, nors iš tikrųjų jie visi buvo vos kelios sekundės nuo didžiulės tragedijos; vienas Dievas težino, kiek būtų buvę užmušta žmonių, o ir pati kompanija, kalbant tiesiai šviesiai, būtų nuskendusi be pėdsako.

— Bet kodėl Airijos respublikonų armija nepaskelbė, kas nutiko iš tikrųjų? — nervingai klausinėjo Fišeris.

— Džeselis man sakė, kad rytą buvo suimti trys airiai, Karališkojo jūrų laivyno laivu nuplukdyti į Belfastą ir įkišti į kalėjimą už kitus nusikaltimus. Neseniai jie buvo paleisti už užstatą su sąlyga, jog nė žodeliu neprasitars apie „Bakingamą“, nes antraip tą pačią dieną grįš į savo vienutes. Pripažinkime, Airijos respublikonų armija retai kada kalba apie savo nesėkmes.

— Bet jeigu Airijos respublikonų armija nenusiteikusi tos istorijos viešinti, o vienintelis mūsų liudininkas — iš darbo išmestas girtuoklis, kam visa tai galėtų būti įdomu beveik po šešerių metų? — paklausė Fišeris ir pridūrė: — Beje, ar dažnai teko skaityti antraštes

apie Airijos respublikonų armijos ketinimus susprogdinti Anglijos banką, Bakingamo ar Bendruomenių rūmus?

— Sutinku su jumis, majore, — atsakė Meloras, — bet spauda gali į viską pažvelgti visai kitaip, kai aš, tapęs naujuoju Baringtono kompanijos valdybos pirmininku, nuspręsiu ištaisyti visas klaidas, likus vos kelioms savaitėms iki naujojo „Balmoralo" statybų pabaigtuvių, besirengiant skelbti pirmosios laivo kelionės datą.

— Bet tada akcijų vertė kris pernakt.

— Ir mes jas supirksime pusvelčiui, pasinaudodami pelnu, gautu iš banko sandorio. Subūrę naują valdybą ir pakeitę pavadinimą, greitai atgausime buvusį kompanijos statusą.

— Pakeitę pavadinimą? — suabejojo ledi Virginija.

Desmondas nusišypsojo.

— Meloro laivyba. Adrianas gauna banką, o aš — laivybos kompaniją.

— O ką gaunu aš? — paklausė Virginija.

— Ogi tai, ko visada norėjote, Virginija, — malonumą parklupdžius Baringtonų šeimą. Bet jūs vis dar vaidinate gyvybiškai svarbų vaidmenį, nes laikas mums bus viskas. Per paskutinį posėdį sužinojau dar šiek tiek informacijos: kitą mėnesį Haris ir Ema Kliftonai lankysis Niujorke; kaip pirmininkė ji ten apsilanko kasmet. Tada bus itin palankus metas pranešti jūsų draugams žurnalistams, ko jie gali tikėtis iš būsimo teismo proceso. Labai svarbu, kad išdėstytumėte savo požiūrį, kol ji bus įstrigusi vidury Atlanto. Taigi, kai ponia Klifton grįš, jai teks gintis dviem frontais: akcininkai norės sužinoti, kodėl būdama akcinės bendrovės pirmininke ji neįstengė pranešti, kas tą naktį iš tikrųjų įvyko, ir kartu jai reikės dorotis su Virginijos šmeižto byla. Numanau, kad neteks ilgai laukti, kol Ema, kaip ir jos tėvas, liks tik išnaša kompanijos istorijoje.

— Yra vienas kabliukas, — tarė Virginija. — Mano advokatas pasakė, kad tikimybė man laimėti bylą — penkiasdešimt procentų.

— Kol toji byla bus pradėta nagrinėti, — pasakė Slounas, — Ema Klifton jau bus praradusi bet kokį pasitikėjimą. Prisiekusieji bus jūsų pusėje nuo tos akimirkos, kai stosite į liudytojų tribūną.

— Bet jei nelaimėsiu, liksiu su solidžia skola teisininkams, — neatlyžo Virginija.

— Kai ponia Klifton atsistatydins iš Baringtono kompanijos valdybos pirmininkės pareigų, nemanau, kad bylą bus įmanoma pralaimėti. Bet ir tokiu neįtikėtinu atveju bankas mielai padengs visas jūsų išlaidas. Visame šitame kontekste toji suma bus tik skatikai.

— Tačiau tai neišsprendžia Sebastijono Kliftono ir jo šešių procentų problemos, — įsiterpė majoras Fišeris. — Nes jeigu jis gaus vietą valdyboje, sužinos viską, ką mes...

— Pamąsčiau apie viską, — pertraukė majorą Slounas. — Ketinu paskambinti Kliftonui ir pasiūlyti susitikti.

— Gal jis atsisakys su jumis susitikti.

— Negalės atsispirti. O kai jam pasiūlysiu po penkis svarus už akciją ir šimtaprocentinį pelną, jis tikrai neatsilaikys. Kiek tą vaikiną prisimenu, vos išvydęs galimybę gerai pasiplėšti pinigėlio, jis pamiršta bet kokius įsipareigojimus.

— Bet jeigu jis atsisakys jūsų pasiūlymo? — nenurimo Fišeris.

— Tada imsimės plano B, — atsakė Slounas. — Man tas pat.

— Ledi Virginija, kaip jau sakiau mums susitikus pirmą kartą, mano galva, tikimybė, kad laimėsite šią bylą — ne didesnė nei penkiasdešimt procentų, todėl, manau, būtų išmintinga jos atsisakyti.

— Dėkoju už patarimą, sere Edvardai, bet noriu rizikuoti.

— Tebūnie, — atsakė karališkasis advokatas. — Tačiau savo nuomonę man būtina užfiksuoti, kad paskui nekiltų jokių nesusipratimų.

— Sere Edvardai, jūs labai aiškiai išsakėte savo poziciją.

— Tada pažvelkime į bylos faktus objektyviai. Jūs arba pardavėte, arba nepardavėte, o vėliau vėl nusipirkote daug Baringtono kompanijos akcijų, turėdama vienintelį tikslą — pakenkti kompanijai.

— Kodėl turėčiau norėti pakenkti kompanijai?

— Tikrai, kodėl. Dabar kita pusė turės įrodyti, jog akcijas pardavėte, ir mums nereikės įrodinėti priešingai. Vis dėlto jūs tris kartus — ir visi tie kartai sutapo su būtinybe kompanijai pranešti prastas naujienas — pardavėte akcijas už aukščiausią kainą, o po dešimties dienų, kai akcijų kaina nukrito, grįžote į rinką ir vėl jas įsigijote. Ar teisinga taip teigti?

— Taip. Bet aš taip pasielgiau tik paklausiusi majoro Fišerio patarimo.

— Manau, turėtumėte vengti majoro Fišerio vardo, stovėdama liudininkų tribūnoje.

— Bet jis — parlamentaras.

— Ledi Virginija, matyt, dabar pats metas jums priminti, jog teisininkai, nekilnojamojo turto agentai ir parlamentarai, daugumos prisiekusiųjų nuomone, rikiuojasi iškart po mokesčių rinkėjų.

— Bet kodėl negalėčiau pasakyti, jeigu tai — tiesa?

— Nes tuo metu, kai pardavėte ir vėl įsigijote akcijų, majoras Fišeris buvo Baringtono kompanijos direktorius, o kadangi valdyboje jis atstovavo jums, prisiekusiesiems neliks jokių abejonių, iš kur gaudavote visą informaciją. Visa tai turėdamas galvoje, jums patarčiau neminėti majoro Fišerio, nors jums būtų išmintinga jį įspėti dėl galimybės būti pakviestam priešininkų advokato. Jų vietoje aš įteikčiau jam šaukimą į teismą.

Virginija pirmą kartą sunerimo.

— O paskui, jau vėliau, — tęsė seras Edvardas, — jūs įsigijote didelį Baringtono kompanijos akcijų paketą, kad gautumėte vietą valdyboje tuo metu, kai kompanija rinko naują pirmininką.

— Taip. Valdybos vadovu pasirinkau majorą Fišerį.

— Ir šio fakto patarčiau neminėti liudininkų tribūnoje.

— Bet kodėl? Maniau, kad majoras Fišeris bus geresnis pirmininkas.

— Galbūt, bet prisiekusieji, atsitiktine tvarka išrinkti dvylika eilinių piliečių, tikrai gali pamanyti, kad poniai Klifton surengėte vendetą, o tada jau būtų galima daryti prielaidą, kad iš pradžių pirkdama ir parduodama akcijas tikrai turėjote tikslą pakenkti jai ir kompanijai.

— Tiesiog norėjau, kad kompanijai pirmininkautų labiausiai kvalifikuotas žmogus. Šiaip ar taip, ir dabar nemanau, kad tokį darbą galėtų dirbti moteris.

— Ledi Virginija, pasistenkite nepamiršti, kad kone pusė prisiekusiųjų bus moterys, ir tokia pastaba jums nepelnytų jų palankumo.

— Man visa tai ima panėšėti į grožio konkursą, o ne į teismo procesą.

— Taip manydama labai nesuklysite, ledi Virginija. Beje, taip pat reikėtų daryti prielaidą, kad kita pusė liudytoju pakvies buvusį jūsų vyrą serą Džailzą Baringtoną.

— Kodėl? Jis niekaip su tuo nesusijęs.

— Išskyrus faktą, kad visos finansinės operacijos buvo atliekamos po jūsų skyrybų, ir taip jau atsitiko, kad į pirmininkus išsirinkote žmogų, kuris du kartus buvo jo oponentas per rinkimus; prisiekusiesiems pasirodys per daug sutapimų.

— Bet jeigu jie ir iškviestų Džailzą, kaip jis galėtų jiems padėti? Jis — buvęs vyras, buvęs parlamentaras ir buvęs ministras. Ne tiek jau daug privalumų.

— Gal tai ir tiesa, — sutiko seras Edvardas, — bet nujaučiu, kad prisiekusiesiems jis vis tiek paliks gerą įspūdį.

— Kodėl taip sakote?

— Jis yra sukaupęs didelę viešo kalbėjimo patirtį, o toks daly-

kiškas kalbėjimas puikiai paruošia žmones liudytojų tribūnai. Todėl privalome jį deramai įvertinti.

— Bet tas žmogus — nevykėlis, — pasakė Virginija, nebesuvaldydama jausmų.

— Turiu pabrėžti, kad bet koks asmeniškas kitos pusės puolimas išryškins jų privalumus, todėl prašau prisiminti, kad duodama parodymus privalote likti rami ir tvirta. Jūs esate nukentėjusioji, nesuprantanti Sičio gudrybių, kuri niekada nemanė žlugdyti kompanijos.

— Bet tada atrodysiu silpna.

— Ne, — tvirtai atsakė seras Edvardas, — atrodysite pažeidžiama, ir toks požiūris jums išeis į naudą, kai prisiekusieji pamatys, kad grumiatės su apsukria, ryžtinga verslininke.

— Kieno pusę palaikote?

— Jūsų, ledi Virginija, bet turėtumėte tvirtai žinoti, ko imatės. Visa tai turėdamas omenyje, privalau dar kartą jūsų paklausti: ar tikrai norite, kad teismas nagrinėtų šią bylą?

— Taip, neabejotinai noriu, nes turiu įkalčių, kurių jums, sere Edvardai, neatskleidžiau, o kai tik jie bus paviešinti, nemanau, kad ši byla kada nors atsidurs teismo salėje.

29

— Kol pietavote, skambino ponas Slounas, — pranešė Reičelė.

— Ar sakė, ko nori? — paklausė Sebas.

— Ne, tik pasakė, kad skambina asmenišku reikalu.

— Net neabejoju. Jis išsiaiškino, kad turiu beveik šešis procentus „Farting's“ akcijų, todėl staiga šitai tapo labai asmeniška.

— Jis jums siūlo susitikti jo kabinete rytoj vienuoliktą. Jūsų dienotvarkėje taip pat yra laisvas tarpelis.

— Pamiršk. Jeigu jis nori su manimi susitikti, velnias jį gali atnešti čia.

— Aš paskambinsiu ir išsiaiškinsiu, ar jam bus patogu.

— Nujaučiu, kad bus, nes šįkart muziką užsakau aš, — Reičelė nieko neatsakė ir apsigręžė išeiti. — Tu kažko abejoji, tiesa, Reičele? — jai dar nepriėjus durų, paklausė Sebas.

Ji atsisuko, bet nespėjo pareikšti savo nuomonės, nes Sebas uždavė klausimą:

— Kaip pasielgtų Sedrikas?

— Pasistengtų sudaryti Slounui įspūdį, kad šis kuo puikiausiai atspėjo visus jo planus, ir Slounas prarastų budrumą.

— Tikrai? — pratarė Sebas. — Tada pasakyk Slounui, kad manęs lauktų rytoj rytą, vienuoliktą valandą, ir dar pridurk, jog nekantrauju su juo susitikti.

— Ne, to būtų jau per daug. Tik nevėluokite.

— Kodėl ne?

— Jums pavėlavus, jis vėl pasijustų pranašesnis.

Pirmą kartą po pralaimėtų rinkimų Džailzas į Bendruomenių Rūmus grįžo labai nenoriai. Jį pasveikino prie Šv. Stepono įėjimo stovėjęs policininkas:

— Malonu jus matyti, sere. Tikiuosi, netrukus sugrįšite.

— Dėkoju, — atsakė Džailzas ir žengė vidun.

Perkirtęs Vestminsterio salę, jis atsidūrė koridoriuje, kur kantriai lūkuriavo visuomenės atstovai, besiviliantys gauti vietą Svečių galerijoje ir pasiklausyti, kaip šiandien bus dirbama. Praėjęs pro juos, Džailzas patraukė centriniu vestibiuliu — žingsniavo sparčiai, kad neužkalbintų buvę kolegos, norintys pareikšti užuojautą ir dar pridurti šiaip nieko nereiškiančių banalybių.

Praėjęs pro dar vieną policininką, jis užlipo ant storo žalio kili-

mo, kurio nemindė jau daugybę metų. Pažvelgė į telegrafo aparatą, informuojantį parlamentarus apie pasaulio įvykius, bet nesustojo perskaityti šviežiausios antraštės. Praėjo pro biblioteką, siaubingai bijodamas susidurti su kokiu nors parlamentaru, kurio nenorėtų matyti. Pasukęs į kairę, atsidūrė prie Bendruomenių Rūmų pirmininko kabineto ir sustojo prie durų, pro kurias nebuvo žengęs metų metus. Džailzas pabeldė į jos didenybės opozicijos lyderio duris ir įėjęs pamatė sėdinčius prie stalų tuos pačius du ministrus, tarnavusius dar tada, kai jis darbavosi Dauningo gatvėje.

— Malonu vėl jus matyti, sere Džailzai. Galite eiti iškart, ponas Vilsonas jūsų laukia.

Vėl pasibeldęs jau į kitas duris, jis įžengė į kabinetą ir išvydo pažįstamą vaizdelį — žmogus mėgino prisidegti pypkę. Pamatęs Džailzą, nebemėgino.

— Džailzai, laukiau visą dieną. Miela tave matyti.

— Ir man malonu jus matyti, Haroldai, — atsakė Džailzas. Jis laikėsi ištisus amžius gyvuojančios tradicijos ir kolegai iš Vestminsterio rūmų nespaudė rankos.

— Ir nepasisek šitaip — pralaimėti dvidešimt vienu balsu, — pasakė Vilsonas. — Atvirai šnekant, tavo įpėdinis man nepatinka.

— Čia jis bus demaskuotas, — atsakė Džailzas. — Visada taip būna.

— O kaip tu tvarkaisi su porinkimine melancholija?

— Nekaip. Turiu pripažinti, kad pasiilgstu buvusio darbo.

— Apgailestauju dėl judviejų su Gvinete. Tikiuosi, jums pavyks likti draugais.

— Ir aš tikiuosi, nes pats esu kaltas. Nors jau senokai ėmėme vienas nuo kito tolti.

— Bet ir toks darbas nepadeda, — svarstė Haroldas. — Reikia labai supratingos žmonos, kai retai kada grįžti iki dešimtos vakaro.

— O kaip jūs, Haroldai? Kaip jaučiatės vėl tapęs opozicijos lyderiu?

— Kaip ir tu, nekaip. Na, papasakok, kaip viskas klostosi tikrajame pasaulyje.

— Jis man nepatinka, neapsimesiu, kad yra kitaip. Kai ketvirtį amžiaus nugyveni būdamas politiku, iš tikrųjų menkai ką daugiau ir temoki.

— Tai kodėl mums ko nors nesumąsčius? — paklausė Vilsonas, galiausiai prisidegęs pypkę. — Lordų Rūmuose man reikia atstovo užsienio reikalams; tokiam darbui geresnio už tave nerasiu.

— Aš pamalonintas, Haroldai, taip ir maniau, kad dėl to ir norėjote su manimi susitikti. Daug apie tai mąsčiau, bet gal galėčiau jums užduoti vieną klausimą, prieš apsispręsdamas?

— Žinoma.

— Nemanau, kad atsidūręs vyriausybėje Tedas Hitas pasirodys esąs geresnis nei buvo opozicijoje. Balsavusieji vis tiek į jį žiūri kaip į bakalėjininką, ir tai viską pasako. Dar svarbiau — esu įsitikinęs, kad tebeturime puikią progą laimėti kitus rinkimus.

— Kaip pasakytų mano draugas žydas, iš tavo lūpų — tiesiai Dievui į ausį.

— Man atrodo, kad neilgai trukus grįšite į Dauningo dešimt.

— Amen.

— Beje, abu žinome, kad tikroji valdžia priklauso Bendruomenių, o ne Lordų Rūmams. Atvirai kalbant, Lordų Rūmai — tai prabangūs senų pensininkų namai, atlygis partijos politikieriams už ilgą tarnybą ir gerą vadovavimą.

— Tačiau galimos išimtys — sėdintys pirmame suole ir peržiūrintys nuostatas, — svarstė Vilsonas.

— Bet man, Haroldai, tik penkiasdešimt, ir nesu tikras, ar norėčiau visą likusį gyvenimą laukti, kol bus pasiūlyta dar geresnė vieta.

— Duočiau tau darbo, — kalbėjo Vilsonas, — gautum vietą šešėlinėje vyriausybėje.

— Nemanau, kad man to pakaks, Haroldai. Todėl turiu jūsų pa-

klausti: jei per kitus rinkimus varžyčiausi Bristolio dokuose, — o vietinė bendruomenė mane spaudžia varžytis, — ir jūs formuotumėte kitą vyriausybę, ar būtų vilties man tapti užsienio reikalų ministru?

Vilsonas kelias akimirkas papsėjo pypke; jis visada taip darydavo, kai prireikdavo laiko pamąstyti.

— Ne, Džailzai, ne iškart. Nebūtų teisinga Denio atžvilgiu; kaip žinai, šio posto dabar laukia jis. Bet galiu garantuoti, kad kabinete tau būtų pasiūlytas aukštas postas, ir jei tau gerai sektųsi, būtum rimčiausias pretendentas į norimas pareigas, jeigu tik jos atsirastų. Jei priimtum mano pasiūlymą, bent jau grįžtum į parlamentą. O jei bus tavo teisybė ir mes laimėsime rinkimus, ne paslaptis, kad ieškosiu Lordų Rūmų pirmininko.

— Haroldai, aš — Bendruomenių Rūmų žmogus, be to, nemanau, kad esu pasirengęs eiti į pensiją. Labiau norėčiau rizikuoti.

— Sveikinu tavo apsisprendimą, — atsakė Vilsonas. — O dabar mano eilė tau padėkoti, nes žinau, kad nenorėtum rizikuoti, jei nesitikėtum atgauti savo vietos, taip pat jei nemanytum, kad turiu puikią progą grįžti į Dauningo dešimt. Vis dėlto, jei persigalvotum, pranešk; tada, kaip ir tavo senelis, sėdėsi ant raudonų suolų it lordas Baringtonas iš...

— Bristolio dokų, — pridūrė Džailzas.

Sebastijonas atėjo į „Farting's“ banką pirmą kartą nuo to laiko, kai prieš penkerius metus metė darbą. Jis žengė prie registratūros staliuko ir pasakė savo pavardę budinčiam klerkui.

— Aa, taip, ponas Kliftonas, — pratarė vyriškis pažvelgęs į sąrašą. — Pirmininkas jūsų laukia.

Kai jis ištarė „pirmininkas“, Sebas iškart pamanė apie Sedriką Hardkastlą, o ne apie uzurpatorių, dėl kurio jis ir išėjo iš darbo.

— Gal būsite toks malonus ir pasirašysite lankytojų knygoje?

Iš vidinės švarko kišenės Sebas išsitraukė parkerį ir neskubėdamas suko antgalį, kad spėtų akimis permesti paskiausių lankytojų pavardes. Jo žvilgsnis mikliai lakstė sąraše; dauguma įrašų jam nieko nereiškė. Tačiau dvi pavardės sušvito taip, tarsi prie jų būtų uždegtos neoninės lemputės; Sebas žinojo, kad Desmondą Melorą Slounas paskyrė neadministruojančiu direktoriumi praėjus vos keliems mėnesiams, kai šis tapo Baringtono kompanijos valdybos nariu, todėl jo pavardė sąraše — nieko keista, bet kokia parlamentaro majoro Alekso Fišerio vizito pas „Farting's" banko pirmininką priežastis? Dėl vieno dalyko abejonių nekilo: Slounas jam šito nepasakys. Kita jo žvilgsnį kliudžiusi pavardė — Hakimas Bišara. Visai neseniai apie poną Bišarą Sebas kažką skaitęs *Financial Times*, tik neprisiminė ką.

— Pirmininkas dabar pat jus priims pone. Jo kabinetas...

— Viršutiniame aukšte, — atsakė Sebas. — Labai ačiū.

Išėjęs iš lifto administracijos aukšte, Sebas neskubėdamas patraukė koridoriumi link senojo Sedriko kabineto. Jis nieko nepažino, ir jo niekas nepažino; irgi nieko keista — Slounas veltui laiko negaišo ir iš „Farting's" išujo visus Sedriko pavaduotojus.

Jam nereikėjo belstis į Slouno duris, nes kai priartėjo per pora žingsnių, jos prasivėrė pačios.

— Malonu tave regėti, Sebai, — pasakė Slounas. — Labai seniai nesimatėme, — pridūrė, prieš vadindamas į kabinetą, bet nerizikuodamas ištiesti rankos.

Kai įėjo į pirmininko kabinetą, Sebą labiausiai pribloškė įspūdis, kad nebuvo likę nė ženklo jokių Sedriko pėdsakų. Trisdešimties jo vadovavimo bankui metų — nė žymės. Nei portreto, nei nuotraukos, nei lentelės, primenančios jo pasiekimus naujoms kartoms. Slounas ne tik jį pakeitė, bet ir ištrynė iš gyvenimo, kaip kokį malonę praradusį sovietų politiką.

— Sėskis, — pasiūlė Slounas, tarsi kreiptųsi į jauną banko klerką.

Sebas pažvelgė į priešininką atidžiau. Po pastarojo jųdviejų susitikimo jis buvo priaugęs kelis svarus, bet juos gudriai slėpė puikiai pasiūtas kostiumas su liemene. Vienas dalykas nebuvo pasikeitęs — nenuoširdi šypsena žmogaus, su kuriuo dauguma Sičio verslininkų nenorėjo turėti reikalų.

Slounas atsisėdo už pirmininko stalo ir negaišo laiko mandagybėms.

— Sebai, nuovokus žmogus jau būtų supratęs, kodėl norėjau susitikti.

— Turbūt ketinote man pasiūlyti vietą „Farting's" valdyboje.

— Ne visai tai turėjau omenyje, — po nenuoširdžios šypsenos pasigirdo netikras juokas. — Vis dėlto aišku, kad jau kurį laiką biržoje supirkinėji banko akcijas, ir tau trūksta dar dvidešimt dviejų tūkstančių akcijų, kad peržengtum slenkstį ir automatiškai taptum banko valdybos nariu arba galėtum skirti savo atstovą.

— Galiu jus patikinti, kad atstovausiu pats.

— Štai apie tai ir norėjau su tavimi pasikalbėti. Ne paslaptis, kad mudu prastokai sutarėme, kai buvai mano pavaldinys...

— Todėl ir išėjau.

— Taigi, tau nederėtų imtis kasdienių banko reikalų.

— Manęs absoliučiai nedomina kasdieniai banko reikalai. Numanau, kad tam turite kvalifikuotą personalą. Niekada neturėjau tokių ketinimų.

— Tai kokie gi tavo ketinimai? — sunkiai tvardydamas pyktį paklausė Slounas.

— Noriu, kad šis bankas grįžtų į aukštumas, kurios buvo pasiektos vadovaujant jūsų pirmtakui, kad akcininkai būtų informuojami apie tai, kas daroma jų vardu. — Sebas nutarė paridenti stalu mažytę rankinę granatą ir pažiūrėti, ar pasiekusi kitą pusę ji sprogs. — Nes iš praėjusio valdybos posėdžio protokolo man paaiškėjo, jog akcininkams visko nepasakojate.

— Ką tuo nori pasakyti? — kiek per greitai paklausė Slounas.

— Man atrodo, jūs puikiai žinote, ką noriu pasakyti.

— Gal galėtume sudaryti sandorį? Šiaip ar taip, visada buvai puikus prekeivis.

Nuo peštuko iki meilikautojo, ir be jokios pauzės. Morisas Svanas Slounui paskirtų Ričardo Trečiojo vaidmenį, ir Slounas galėtų vaidinti be scenarijaus.

— Apie kokį sandorį kalbate? — paklausė Sebas.

— Pastaruosius penkerius metus turėjai mokėti vidutiniškai po du svarus dešimt šilingų už akciją. Esu pasirengęs šią sumą padvigubinti ir tau pasiūlyti po penkis svarus už akciją; turbūt sutiksi, kad siūlau dosniai.

Per dosniai, svarstė Sebas. Jis turėtų pradėti nuo trijų svarų, o baigti keturiais. Kodėl Slounui taip svarbu laikyti jį atokiau nuo valdybos?

— Daugiau nei dosniai, — atsakė Sebas. — Bet vis tiek ketinu užimti vietą valdyboje. Suprantate, tai asmeniška.

— Tada turėsiu Anglijos bankui išsiųsti oficialų skundą, kad jūsų nedomina parama ilgalaikiams banko tikslams.

— Atvirai kalbant, man labai įdomu sužinoti, kokie tie ilgalaikiai „Farting's" banko tikslai. Todėl praėjusią savaitę apsilankiau Anglijos banke ir ilgokai kalbėjausi su ponu Kreigu, vyriausiuoju priežiūros pareigūnu. Jis buvo labai malonus, peržvelgė banko statutą ir raštu patvirtino, kad įsigijęs šešis procentus akcijų galėsiu užimti vietą valdyboje. Bet vis tiek būtinai jam paskambinkite.

Jei Slounas būtų buvęs slibinas, iš jo šnervių būtų pliūptelėjusios liepsnos.

— O jei tau pasiūlyčiau po dešimt svarų už akciją?

Slounas akivaizdžiai nebesivaldė, todėl Sebas nutarė mesti antrą granatą.

— Tada imsiu galvoti, kad gandai buvo teisingi.

— Kokie gandai? — sukluso Slounas.

Nejau jis išdrįso rizikuoti ir patraukti granatos žiedą?

— Kodėl nepaklausiate Desmondo Meloro ir Alekso Fišerio, ką jie sumanę jums už nugaros?

— Kaip sužinojai...

Rankinė granata sprogo tiesiog Slouno panosėje, bet Sebas nesusilaikė ir drėbė dar.

— Sityje turite daug priešų, Slounai; vienas kitas sėdi ir jūsų paties kabinete.

— Tau jau metas eiti, Kliftonai.

— Taip, neabejoju, kad jūs teisus. Bet kitą mėnesį mielai pasimatysiu su jumis ir jūsų kolegomis valdybos posėdyje. Turiu jiems daug klausimų, ypač ponui Melorui, kuris, rodos, su džiaugsmu pirmas pradės abiejų komandų žaidimą.

Slounas nė nekrustelėjo, bet nuraudę jo skruostai parodė, kad sprogo ir antra granata.

Sebas pirmą kartą nusišypsojo, pakilo nuo kėdės ir pasisuko išeiti, bet tada savąją granatą sviedė Slounas.

— Deja, bijau, kad kurį laiką nesimatysim, Sebastijonai.

— Kodėl ne? — paklausė atsigręždamas Sebas.

— Todėl, kad paskutiniame posėdyje priėmėme rezoliuciją, jog bet kuris žmogus iš šalies, norintis tapti valdybos nariu, privalo turėti dešimt procentų kompanijos akcijų.

— Jūs negalite taip daryti, — užprotestavo Sebas.

— Galiu ir padariau, — atsakė Slounas, — ir neabejoju, kad apsidžiaugsi sužinojęs, jog ponas Kreigas, Anglijos banko vyriausiasis priežiūros pareigūnas, palaimino vienbalsiai priimtą mūsų rezoliuciją. Taigi susitiksime po kokių penkerių metų. Tik labai nedžiūgauk, Sebai, nes, jei tau pavyks įsigyti dešimt procentų, priimsime kitą rezoliuciją.

30

— Kaip manai, kiek laiko būsi Rusijoje? — Džailzas paklausė Hario, kildamas nuo pietų stalo ir vesdamasis svečius į svetainę gerti kavos.

— Vos kelias valandas, ilgiausiai — pernakt.

— Kas tave gena atgal? Ten niekas nevyksta antrą kartą, jei neturi velniškai rimtos priežasties.

— Keliauju apsipirkti.

— Paryžius, Roma, Niujorkas... — vardijo Džailzas, — bet juk į Rusiją niekas nevažiuoja apsipirkti, ten apsiperka tik vietiniai.

— Nebent Rusijoje randa ko nors, ko nenusipirksi nei Paryžiuje, nei Romoje, nei Niujorke? — spėliojo Ema, pildama broliui kavos.

— Oi, koks aš nenuovokus. Turėjau prisiminti, kad Haris ką tik grįžo iš Jungtinių Valstijų, ir Haroldas Ginzburgas nebuvo vienintelis žmogus, kurį jis aplankė. Tokios užuominos inspektorius Varvikas tikrai nebūtų praleidęs pro ausis.

— Kelionę būčiau atidėjęs vėlesniam laikui, po Emos teismo, — atsakė Haris, nepaisydamas Džailzo pastabos, — bet po poros savaičių baigia galioti mano viza, o Rusijos ambasada įspėjo, kad naują galėtų išduoti tik po šešių mėnesių.

— Tik būk atsargus, — įspėjo Džailzas. — Rusai gali turėti savo inspektorių Varviką, kuris dabar sėdi ir tavęs laukia.

Po savos patirties Rytų Berlyne Džailzas abejojo, ar Hariui pavyks prasigauti pro muitinę, bet puikiai suprato: jeigu svainis kartą apsisprendė, tai atkalbinėti neverta.

— Atvyksiu ir išvyksiu jiems nė nesusivokus, — pasakė Haris, — todėl jums nėra ko nerimauti. Tiesą sakant, man daug labiau neramu dėl visų Emos bėdų.

— Kokių konkrečiai? — paklausė Džailzas, duodamas Hariui brendžio taurę.

— Kito mėnesio valdybos posėdyje Desmondas Meloras pretenduos į pirmininkės pavaduotojus, — tarė Ema.

— Nori pasakyti, kad tasai šarlatanas rado du direktorius, kurie siūlys jo kandidatūrą ir jį rems? — stebėjosi Džailzas.

— Taip, seną jo bičiulį Džimą Naulsą, o šiam antrina dar senesnis draugas Klaivas Anskotas.

— Bet jeigu jiems nepavyks jo prastumti, — svarstė Džailzas, — visiems trims neabejotinai teks atsistatydinti? Gal viskas pavirs į tikrą palaimą?

— Anokia palaima, jei vis dėlto jis bus išrinktas, — pratarė Haris.

— Kodėl? Ką labai bloga Meloras galėtų padaryti, net jei ir taptų pirmininkės pavaduotoju? — paklausė Džailzas.

— Jis galėtų man pasiūlyti pasitraukti iš posto, iki baigsis teismo procesas, — paaiškino Ema. — „Kompanijos labui".

— Ir tada vadovautų pirmininkės pavaduotojas.

— Bet tik kelias savaites, — pasakė Haris. — Kai teismai baigsis, sugrįši.

— Negalima leisti Melorui įgyti tiek valios, — kalbėjo Džailzas. — Kai tik nebegalėsi dalyvauti valdybos posėdžiuose, jis ras būdų, kaip „laikina" paversti „nuolat", patikėk.

— Bet tu, Ema, gali atsisakyti trauktis, net jeigu jis ir taps pavaduotoju, — svarstė Haris.

— Nelabai turėsiu iš ko rinktis, jei didesnę mėnesio dalį reikės tūnoti aukštesniojo teismo salėje ir gintis.

— Bet kai laimėsi... — pasakė Džailzas.

— Jei laimėsiu.

— Laukiu nesulaukiu, kol galėsiu stoti į liudininkų tribūną ir iškloti prisiekusiesiems keletą šeiminių tiesų apie Virginiją.

— Mes tavęs nekviesim, Džailzai, — tyliai pratarė Ema.

— Bet apie Virginiją žinau daugiau negu apie...

— Dėl to mano advokatas labiausiai ir nerimauja. Po kelių puikiai parinktų buvusio vyro žodžių prisiekusieji net gali pradėti jos gailėtis, o mano advokatas ponas Trelfordas sako, kad jos advokatas seras Edvardas Meikpisas nepasidrovės ir ims kedenti antrųjų tavo skyrybų klausimą, ieškodamas tų skyrybų priežasčių.

— O ką ketinate kviestis?

— Parlamento narį majorą Aleksą Fišerį.

— Bet ar jis nebus gynybos liudytojas?

— Ponas Trelfordas taip nemano. Jiems Fišeris gali būti toks pats kliuvinys, koks tu — mums.

— Tai gal kita pusė mane pakvies? — viltingai atsiduso Džailzas.

— Tikėkimės, nepakvies.

— Sumokėčiau gerus pinigus, kad tik pamatyčiau Fišerį liudytojų tribūnoje, — pasakė Džailzas, nepaisydamas sesers pastabos. — Primink ponui Trelfordui, kad jo degiklis labai trumpas, ypač kai su juo elgiamasi ne taip pagarbiai, kaip jis tariasi esąs nusipelnęs; šitai buvo aišku dar iki jam tampant parlamentaru.

— Tą patį galima pasakyti ir apie Virginiją, — tarė Haris. — Ji nesugebės susilaikyti visiems nepriminusi, jog yra grafo dukra. O tarp prisiekusiųjų tokių nebus daug.

— Vis dėlto, — kalbėjo Džailzas, — būtų taip pat kvaila tinkamai neįvertinti sero Edvardo. Jei galima, pacituosiu Troloupą, apie kitą advokatą pasakiusį šitaip: „Jis — ryškus kaip deimantas, aštrus kaip deimantas ir nepaveikiamas kaip deimantas."

— O man visų šių savybių gali prireikti kitą mėnesį, per valdybos posėdį, kai stosiu į ringą su Meloru.

— Nujaučiu, kad Meloras ir Virginija turėtų darbuotis ranka rankon, — pasakė Džailzas. — Jų pasirinktas laikas labai patogus.

— Ką jau kalbėti apie Fišerį, — pridūrė Haris.

— Ar jau apsisprendei per kitus rinkimus su juo konkuruoti? — paklausė Ema.

— Gal jau atėjo metas jums pasakyti, kad Haroldas Vilsonas man pasiūlė vietą Lordų Rūmuose.

— Sveikinu! — sušuko Ema, pašokdama nuo kėdės ir apsikabindama brolį. — Pagaliau išgirdome ir gerų žinių.

— Bet aš atsisakiau.

— Ką padarei?

— Atsisakiau. Pasakiau, kad norėsiu dar kartą pamėginti laimę Bristolio dokuose.

— Ir dar kartą susiremti su Fišeriu, net neabejoju, — pratarė Haris.

— Taip, iš dalies ir dėl to, — pripažino Džailzas. — Bet jeigu jis ir vėl mane nugalės, viską mesiu.

— Manau, tu išprotėjai, — metė Ema.

— Lygiai tą patį tu pasakei prieš dvidešimt penkerius metus, kai nusprendžiau kandidatuoti į parlamentarus.

— Kaip socialistas, — priminė jam Ema.

— Jei dėl to geriau pasijusi, — tarė Džailzas, — Sebastijonas su tavimi sutinka.

— Ar tai reiškia, kad jam grįžus iš Niujorko jau buvai su Sebu susitikęs? — paklausė Haris.

— Taip. Ir vos man palietus tą temą, jis akimirksniu nuščiuvo.

— Gaila, — pasakė Haris. — Tokia nuostabi mergina.

— Bet dabar pasakysiu dar kai ką: kai užsukau į jo kabinetą ketindamas pasikviesti pietų, ant sienos, prie jo stalo, pamačiau vaiko pieštą piešinį, kurio niekada nebuvau matęs. Jis buvo pavadintas „Mano mama“; galėčiau prisiekti, kad piešta Džesikos ranka.

— Mano portretas? — paklausė Ema.

— Ne, labai keista, — atsakė Džailzas. — Samantos portretas.

— Slounas tau pasiūlė po dešimt svarų už akciją? — paklausė Rosas Bačananas. — Bet šitai nepaaiškinama sveiku protu. Šįryt „Farting's" akcijos buvo parduodamos po du svarus aštuonis šilingus.

— Jis tik stengėsi išsiaiškinti, kokios yra mano įsivaizduojamos „lubos", — atsakė Sebas. — Kai suprato, kad akcijomis nesidomiu, įsiutęs paleido vadeles.

— Nereikėtų stebėtis. Bet kodėl jis taip desperatiškai gviešiasi tavųjų šešių procentų?

— Ir kaip su viskuo siejasi Meloras ir Fišeris?

— Nieko gera nežadantis nuodėmingasis aljansas, tai jau tikrai.

— Lankytojų sąraše mačiau vieną pavardę, kuri ir galėtų pamėtėti atsakymą. Ar kada nors esate susitikę su žmogumi, vardu Hakimas Bišara?

— Susitikęs niekada nebuvau, — atsakė Rosas. — Bet dalyvavau paskaitoje, kurią jis skaitė Londono ekonomikos mokykloje, ir toji paskaita man paliko didžiulį įspūdį. Jis — turkas, bet mokėsi Beirute. Puikiai išlaikė stojamuosius egzaminus į Oksfordą, bet vietos jam nepasiūlė.

— Kodėl?

— Buvo manoma, kad jis sukčiavo. Kita vertus, kaip vaikinas, vardu Hakimas Bišara, turkų prekeivio kilimais ir prostitutės iš Sirijos sūnus, gali nurungti Anglijos uždarąsias privilegijuotas mokyklas baigusią grietinėlę? Taigi jis įstojo į Jeilį, o baigęs studijas gavo stipendiją mokytis Harvardo verslo mokykloje; ten jis dirba ir dabar, yra kviestinis profesorius.

— Vadinasi, jis — akademinio pasaulio žmogus?

— Toli gražu. Bišara praktiškai įgyvendina tai, apie ką kalba. Būdamas dvidešimt devynerių jis atliko ryžtingą manevrą ir perėmė Beiruto komercijos ir prekybos banką. Dabar šis bankas — viena iš gerbiamiausių finansinių institucijų Artimuosiuose Rytuose.

— Tai ką jis veikia Anglijoje?

— Dabar jau kuris laikas stengiasi įkalbėti Anglijos banką išduoti licenciją, suteikiančią teisę atidaryti BKP banką Londone, bet iki šiol jam vis atsakydavo.

— Kodėl?

— Anglijos bankas nesiteikia nurodyti priežasties, bet nepamiršk, kad komitete sėdi tie patys vienos veislės bepročiai aristokratai, kurie užkirto Bišarai kelią į Oksfordą. Tačiau jis ne iš taip lengvai pasiduodančių. Neseniai *Telegraph* darbo skelbimų skiltyje perskaičiau, kad dabar jis ketina apeiti komitetą ir perimti vieną anglišką banką. O kuris bankas būtų dar labiau tam pribrendęs, jei ne „Farting's"?

— Dramblio ir nepastebėjau, — tarstelėjo Sebas.

— Kai prie dviejų pridedi du, paprastai gauni keturis, — kalbėjo Rosas. — Bet aš vis tiek iki galo kažko nesuprantu, nes Bišara yra laimingai vedęs, atsidavęs musulmonas, metų metus skrupulingai kūręs sąžiningo žmogaus ir gero prekiautojo reputaciją, sakyčiau, visai kaip Sedrikas. Tai kaip jis gali derėtis su Slounu, turinčiu nesąžiningo, jokių skrupulų nepripažįstančio žmogaus reputaciją ir prekiaujančio nepalankiausiomis sąlygomis?

— Yra vienintelis būdas viską išsiaiškinti, — pasakė Sebas. — Turiu su juo susitikti. Gal galite pasiūlyti kaip?

— Ne, nebent esi pasaulinio lygio trik trak žaidėjas, nes šis žaidimas — jo pomėgis.

— Žinau, ką daryti, jei pirmu metimu išrideni šešis arba vieną, bet daugiau nieko neišmanau.

— Na, viešėdamas Londone jis nuolat eina žaisti į „Klermonto" klubą. Yra „Klermonto grupės", kurią sudaro Goldsmitas, Aspinalis ir Lukanas, narys. Visi tokie patys vienišiai kaip ir jis, sunkiai pritampantys prie Londono visuomenės. Nesiimk jo, Sebai, jei nenori nusimauti paskutinių kelnių. Atvirai kalbant, kur pasisuka Bišara, kitiems nelieka nieko.

— Man kai kas liks, — pasakė Sebas. — Mes turime šį tą bendra.

— Ponia Klifton, jei būčiau lažybininkas, į jūsų klausimą atsakyčiau taip: penkiasdešimt ir penkiasdešimt, bet per kiekvieną teismo procesą neįmanoma iš anksto nuspėti, kaip žmonės elgsis liudytojų tribūnoje.

— Kaip elgsis? Bet ar neprivaloma likti savimi ir sakyti tiesą?

— Taip, žinoma, — atsakė ponas Trelfordas. — Tačiau nenoriu, kad prisiekusieji pasijustų esantys jūsų vadovaujamo komiteto nariai.

— Bet aš ir vadovauju valdybai, — priminė Ema.

— Kol stovėsite liudytojų tribūnoje, nevadovausite. Noriu, kad jus įsimylėtų visi prisiekusieji vyrai, jei įmanoma, dar ir teisėjas.

— O moterys kaip?

— Jos turi pajusti, kad jums teko kovoti, kol pasiekėte tokios stulbinančios sėkmės.

— Na, nors šitai tikra. Kaip manote, ar seras Edvardas tokį patį patarimą duos ir Virginijai?

— Be jokių abejonių. Jis norės ją pavaizduoti kaip vargšelę prislėgtą moterį, pasiklydusią žiauriame komercijos ir finansų pasaulyje, mindžiojamą plėšrūnės, pripratusios, kad visada būtų jos viršus.

— Bet visa tai nė iš tolo nepanašu į tiesą.

— Manau, mums teks leisti dvylikai prisiekusiųjų nuspręsti, kas yra tiesa, ponia Klifton. Bet dabar pažvelkime į faktus vaiskioje dienos šviesoje. Pirmąją jūsų atsakymo į ledi Virginijos klausimą dalį viešame susirinkime, kuriame visi gausiai dalyvavo, traktuosime kaip pasiteisinimą; taip rašoma ir kompanijos protokole. Pabrėšime, kad majoras Fišeris ne tik buvo ledi Virginijos pasirinktos ausys ir akys. Kaip kompanijos direktorius jis turėjo daugiau informacijos, todėl ji galėjo nusipirkti ir parduoti akcijas jai palankia kaina. Serui Edvardui bus sunku šitai paneigti, todėl tą klausimą jis aiškinsis kiek įmanydamas trumpiau ir susikoncentruos į jūsų žodžius, ku-

riuos pasakėte jai einant iš salės: „Jei tokiu būdu ketinote žlugdyti kompaniją, ledi Virginija, jums nepavyko; tiesą sakant, apgailėtinai nepavyko, nes jus nurungė paprasti dori žmonės, šiai kompanijai linkėję sėkmės.“ Mūsų bėda — „paprasti dori žmonės“, nes ir prisiekusieji taip apie save mano, be to, seras Edvardas tvirtins, kad jo klientė taip pat yra paprastas doras žmogus, o Baringtono kompanijos akcijas ir toliau pirko tik todėl, kad tikėjo kompanija ir mažiausiai norėjo jai pakenkti.

— Bet kaskart pardavusi akcijas Virginija susižerdavo gražų pinigą ir sukeldavo grėsmę kompanijos stabilumui.

— Tikrai, galima sakyti ir taip; viliuosi, kad, kalbai pasisukus apie verslo reikalus, ledi Virginija stengsis pasirodyti naivi ir nekalta, prisiekusiuosius mėgins įtikinti, kad visą laiką pasitikėjo profesionalaus patarėjo majoro Aleksandro Fišerio kompetencija.

— Bet stengdamiesi pakenkti kompanijai jie veikė kaip viena komanda.

— Tikėtina, bet jai stovint liudytojų tribūnoje seras Edvardas pateiks ledi Virginijai vieną klausimą, į kurį vengėte atsakyti. „Ledi Virginija, ką turėjote omenyje, kai paklausėte“... — ponas Trelfordas kilstelėjo ant nosies pusmėnulio formos akinius ir pasitikrino, kas tiksliai buvo pasakyta, — „ar tiesa, kad vienas iš jūsų direktorių per savaitgalį pardavė visą akcijų paketą, stengdamasis pakenkti kompanijai?“

— Bet Sedrikas Hardkastlas nesistengė kompanijai pakenkti. Viskas buvo atvirkščiai. Jis stengėsi kompaniją išgelbėti, jis ir pats būtų viską paaiškinęs, jeigu tik galėtų stoti į liudytojų tribūną.

— Ponia Klifton, turėdamas omenyje atitinkamai susiklosčiusias aplinkybes, mėginsiu pasakyti kuo švelniau: jaučiuosi ramiau, kad kita pusė negali pakviesti liudyti pono Hardkastlo, nes mes, be jokių abejonių, tikrai nebūtume jo kvietę.

— Bet kodėl ne, juk jis buvo be galo doras ir sąžiningas žmogus?

— Tuo neabejoju. Tačiau seras Edvardas pareikš, jog ponas Hardkastlas darė lygiai tą patį, kuo kaltinate ledi Virginiją.

— Tik jis ketino išgelbėti kompaniją, o ne parklupdyti.

— Galbūt, bet jūs pralaimėtumėte ir ginčą, ir bylą.

— Vis tiek labai norėčiau, kad šiandien jis būtų gyvas, — pasakė Ema.

— Pone Klifton, turėtumėt įsiminti, kokiu tonu ištarėte šiuos žodžius. Tuomet prisiekusieji, svarstydami savo verdiktą, apie jus galvotų gerai.

— To verdikto visai nelaukiu, — prisipažino Ema.

— Tai gal reiktų pamąstyti, ar nevertėtų stabdyti bylos?

— Kodėl turėčiau stabdyti?

— Kad išvengtumėte visus dominančio teismo proceso ir viešumo, kad grįžtumėte į įprastą gyvenimą.

— Tačiau tada atrodys, kad pripažįstu jos teisumą.

— Jūsų pareiškimas būtų kuo atidžiausiai suformuluotas: „Tą akimirką buvau susijaudinusi, gal kiek neapgalvotai pasakiau, o dabar nuoširdžiai atsiprašau."

— O kokios būtų finansinės pasekmės?

— Turėtumėte apmokėti jos išlaidas, sumokėti man ir paaukoti nedidelę sumą jos pasirinktai organizacijai.

— Patikėkite, — pratarė Ema, — jeigu ir eitume tuo keliu, Virginija šitai suprastų kaip silpnumo ženklą ir dar ryžtingiau imtųsi bylos. Ji nenori, kad byla baigtųsi tyliai, ji siekia įrodyti savo tiesą teismo salėje, taip pat ir spaudoje, pageidautina, su mane žeminančiomis antraštėmis.

— Galbūt, bet seras Edvardas, kaip tikras profesionalas, taip pat turėtų jausti atsakomybę ir pateikti jai šią alternatyvą: jeigu ji bylą pralaimės, galiausiai turės apmokėti ir jūsų, ir jo išlaidas; galiu jus patikinti, kad seras Edvardas Meikpisas ir maža kaina — nesuderinami dalykai.

— Ji nepaisys jo patarimo. Virginija nesitiki pralaimėti, galiu tai įrodyti.

Ponas Trelfordas atsilošė ir atidžiai klausėsi klientės žodžių. Kai ji baigė, advokatas pirmą kartą patikėjo, kad šansas laimėti gal ir yra.

31

Sebastijonas išlipo iš automobilio, padavė durininkui raktelius ir svaro banknotą. Kol Sebas lipo laiptais „Klermonto“ įėjimo link, durininkas jam atidarė duris ir akimirksniu dingo.

— Ar jūs — klubo narys, pone? — paklausė elegantiškai apsirengęs vyriškis prie stalelio.

— Ne, — atsakė Sebas, šįkart įbrukdamas vyriškiui penkių svarų banknotą.

— Tik prašyčiau čia pasirašyti, pone, — pasakė apsukdamas popieriaus lapą, kad būtų patogiau.

Sebas pasirašė ten, kur buvo uždėtas pirštas, ir gavo laikinąją narystės kortelę.

— Pagrindinis lošimų kambarys yra užlipus laiptais kairėje, pone.

Sebas lipo plačiais marmuriniais laiptais, grožėdamasis nuostabiu sietynu, tapybos darbais ir storu prabangiu kilimu. Čia milijonieriai turi pasijusti kaip namie, padarė išvadą Sebas, nes kitaip nenorėtų skirtis su pinigais.

Jis įėjo į lošimų kambarį, bet nesidairė, nes norėjo atrodyti kaip nuolatinis lankytojas. Nužingsniavo prie baro ir atsisėdo ant odinės kėdės.

— Ko galėčiau pasiūlyti, pone? — paklausė barmenas.

— Kampario su sodos vandeniu, — pasakė Sebas, nes šiame klube, savaime suprantama, alus nepilstomas.

Kai jam atnešė gėrimą, Sebas išsiėmė piniginę ir padėjo ant baro svarą.

— Gėrimas nekainuoja, pone.

Įstaigos, neimančios pinigų už gėrimus, turėtų kaip nors kitaip kompensuoti nuostolius, svarstė Sebas, palikęs banknotą ten, kur ir buvo padėjęs.

— Dėkoju, pone, — pasakė barmenas, kai Sebas apsisuko ir neskubėdamas ėmė žvalgytis to „kaip nors kitaip".

Gale kambario vienas šalia kito stovėjo du ruletės stalai; iš didžiulių krūvų žetonų priešais kiekvieną lošėją ir sustingusių jų veidų Sebas galėjo spręsti, kad visi čia esantys — nuolatiniai lankytojai. Nejau jiems niekas nepaaiškino, kad jie susimoka už marmurinius laiptus, tapybos darbus, sietyną ir neva dykai dalijamus gėrimus? Jo žvilgsnis nukrypo į kortų stalus, kur buvo lošiama akis. Bent jau čia šansai šiek tiek didesni — jei moki skaičiuoti kortas, gali nemenkai išlošti, bet tik kartą, nes paskui tau niekada nebus leista artintis prie klubo durų. Lošimo namams patinka laimėtojai, bet ne tokie, kurie laimi nuolat.

Sebo akys kliudė du vyriškius, žaidžiančius trik trak. Vienas gurkšnojo juodą kavą, kitas — brendį. Sebas vėl atsisuko į barmeną.

— Ar trik trak žaidžia Hakimas Bišara?

Barmenas pakėlė akis.

— Taip, pone.

Sebas atidžiau pažvelgė į žemą, apkūnų raudonskruostį žmogų, apsirengusį kaip iš po adatos. Jis buvo plikas, o dvigubas pagurklis bylojo apie polinkį į maistą ir gėrimus, o ne į svarmenų kilnojimą ar bėgimą ristele. Šalia stovėjo aukšta, liauna blondinė, uždėjusi jam ant peties ranką. Sebas numanė, kad gražuolę labiau traukė stora piniginė vidinėje kišenėje, o ne kaktoje susimetusios gilios raukšlės. Dabar jau nesistebėjo, kodėl privilegijuotieji anglai nuo jo laikosi atokiau. Jaunesnis jo lošimo partneris atrodė tarsi ėriukas, kurį tuoj praris pitonas.

Sebas dar kartą atsisuko į barmeną.

— Kaip galėčiau pažaisti su Bišara?

— Nėra labai sunku, jei turite šimtą svarų, kuriuos norite išmesti.

— Jis žaidžia dėl pinigų?

— Ne, dėl smagumo.

— O šimtas svarų?

— Tai stojamasis mokestis, kurį aukojate jo mėgstamam labdaros fondui.

— Ar galite ką nors patarti?

— Taip, pone, geriau duokite man penkiasdešimt svarų ir eikite namo.

— O jeigu jį aplošiu?

— Tada aš jums duosiu penkiasdešimt svarų ir eisiu namo. Sakau, mėgausitės jo draugija kelias minutes, kol truks žaidimas. O jei laimėtumėte jūs, ponas Bišara paaukotų tūkstantį svarų jūsų pasirinktam labdaros fondui. Jis — tikras džentelmenas.

Išskyrus išvaizdą, pamanė Sebas ir užsisakė dar išgerti. Kartkartėmis jis pažvelgdavo į trik trak staliuką, o po dvidešimties minučių barmenas jam sušnabždėjo:

— Dabar jis laisvas, pone, laukia naujos aukos.

Apsisukęs Sebas pamatė, kaip storulis kyla nuo kėdės ir jau rengiasi eiti su jauna moterimi už parankės.

— Bet aš maniau...

Dabar Sebas atidžiau pažvelgė į „ėriuką“, kurį rijo „pitonas“. Ir tarsi išgirdo Sedriko balsą: „Ko iš viso to išmokai, jaunuoli?“ Bišara atrodė kokių keturiasdešimties, gal kiek vyresnis, tačiau įdegęs kūnas ir atletiškas sudėjimas vertė manyti, kad jam tikrai nereikia nuolat tuštinti piniginės, idant pritrauktų gražią moterį. Jo plaukai buvo juodi, banguoti, akys tamsios ir skvarbios. Jeigu būtų be skatiko kišenėje, galėtum pamanyti, jog tai bedarbis aktorius.

Sebas pakilo nuo kėdės ir iš lėto prie jo priėjo. Vylėsi, kad atrodo atsipalaidavęs ir kartu budrus, nors taip ir nebuvo.

— Labas vakaras, pone Bišara, sakau, gal dabar esate laisvas ir galėtumėte pažaisti?

— Ne laisvas, — pratarė jis ir Sebui šiltai nusišypsojo, — o, tiesą sakant, ganėtinai brangus.

— Taip, barmenas mane įspėjo dėl sąlygų. Bet vis tiek norėčiau su jumis palošti.

— Gerai, tada sėskitės.

Bišara parideno lenta kauliuką.

Po pirmo pustuzinio ėjimų Sebas skaudžiai pajuto, jog šis žmogus yra aukštos kategorijos lošėjas. Bišarai prireikė vos kelių minučių, kad imtų šluoti priešininko figūrėles.

— Sakykite, pone...

— Kliftonas, Sebastijonas Kliftonas.

Bišara vėl sustatė ant lentos figūrėles.

— Kadangi nesate net pusiau padorus aludės lošėjas, tikriausiai turite rimtą priežastį, jei sutinkate atsisveikinti su šimtu svarų.

— Taip, turiu, — sutiko Sebas išsiimdamas čekių knygelę. — Man reikėjo preteksto su jumis susitikti.

— Gal galėčiau paklausti kodėl?

— Nes mes turime kai ką bendra; ypač mus sieja vienas dalykas.

— Tikrai ne trik trak.

— Tikrai ne, — atsakė Sebas. — Kam turėčiau išrašyti čekį?

— Poliomielito draugijai. Neatsakėte į mano klausimą.

— Maniau, galėtume mainytis informacija.

— Kodėl manote, kad galite turėti mane dominančios informacijos?

— Nes mačiau jūsų pavardę lankytojų knygoje ir pamaniau, kad gal jus sudomintų faktas, jog turiu šešis procentus „Farting's" banko akcijų.

Iš Bišaros veido išraiškos Sebas nieko nesuprato.

— Pone Kliftonai, kiek mokėjote už savo akcijas?

— Pastaruosius penkerius metus „Farting's“ banko akcijas pirkau nuolat, ir kaina visada būdavo apie du svarus.

— Vadinasi, investicijos pasiteisino, pone Kliftonai. Ar turėčiau suprasti, kad dabar norite parduoti savo akcijas?

— Ne. Ponas Slounas man jau pasiūlė po penkis svarus už akciją, bet aš atsisakiau.

— Tačiau būtumėte pasidaręs gražaus pelno.

— Tik trumpam.

— O jeigu aš pasiūlyčiau daugiau?

— Manęs nesudomintų. Vis dar ketinu gauti vietą valdyboje.

— Kodėl?

— Nes aš pradėjau dirbti „Farting's“ banke, buvau asmeninis Sedriko Hardkastlo padėjėjas. Po jo mirties išėjau ir pradėjau dirbti Kaufmano banke.

— Galvotas šelmis tasai Solas Kaufmanas, apsukrus verteiva. Kodėl išėjote iš „Farting's“?

— Sakykime, nesutapo nuomonės dėl to, kas turėtų vykti į laidotuves.

— Vadinasi, Slounui nepatiktų, jei taptumėte valdybos nariu?

— Jei žmogžudystė būtų leistina, jau būčiau miręs.

Bišara išsitraukė savo čekių knygelę ir paklausė:

— Koks jūsų mėgstamas labdaros fondas?

Tokiam klausimui Sebas nebuvo pasirengęs.

— Skautų.

— Taip, visai tikėtina, — atsakė Bišara šypsodamasis ir išrašydamas čekį ne šimtui, bet tūkstančiui svarų. — Buvo malonu susipažinti, pone Kliftonai, — pasakė duodamas čekį Sebui. — Nujaučiu, dar pasimatysime.

Sebas paspaudė jam ištiestą ranką ir jau ketino išeiti, bet Bišara paklausė:

— O koks tasai kitas mus vienijantis dalykas?

— Seniausia profesija. Tik mūsų giminėje tos profesijos atstovė buvo mano močiutė, o ne mama.

— Ką seras Edvardas mano apie jūsų galimybę laimėti bylą? — paklausė majoras, kai Virginija jam įpylė antrą taurę džino su toniku.

— Jis šimtu procentų tikras, kad laimėsime; taip ir pasakė: „Elementari byla." Jis įsitikinęs, jog prisiekusieji man priteis nemenkus pinigus žalai atlyginti — gal net penkiasdešimt tūkstančių.

— Geros naujienos, — tarė Fišeris. — Ar jis mane kvies liudyti?

— Ne, jis sako, kad tavęs jam nereikia, nors, jo manymu, gali būti, kad kita pusė tave pasikvies. Bet vargu.

— Būtų kebloka.

— Visai ne, jei laikytumeisi paprastos pozicijos: akcijų klausimu buvai profesionalus mano patarėjas, o smulkmenomis aš per daug nesidomėjau, nes pasitikėjau tavo sprendimais.

— Bet jeigu aš pats taip elgiausi, kas nors galėtų pasakyti, jog aš ir stengiausi pakenkti kompanijai.

— Jeigu jie būtų tokie kvaili ir imtų apie tai klausinėti, seras Edvardas teisėjui primintų, kad teisiamas ne tu, o kadangi esi parlamento narys, ponas Trelfordas greitai nutiltų.

— Sakote, seras Edvardas įsitikinęs pergale? — vis dar nepatikliai paklausė Fišeris.

— Kol laikysimės partinės linijos, jo teigimu, nuo mūsų galvų nė plaukelis nenukris.

— Ir jis nemano, kad jie gali mane pakviesti?

— Jis nustebtų, jei pakviestų. Ir tikiuosi, — tęsė Virginija, — jog, kaip sako seras Edvardas, man bus sumokėta penkiasdešimt tūkstančių; tada derėtų juos pasidalyti perpus. Jau paprašiau savo advokatų parengti atitinkamą sutartį.

— Jūs labai dosni, Virginija.

— Tik tiek, kiek esate nusipelnęs, Aleksai.

32

Kai suskambo telefonas, Sebastijonas sėdėjo vonioje. Tokį ryto metą galėtų skambinti tik vienas žmogus. Ar jam dabar šokti iš vonios ir bėgti į koridorių, paskui save paliekant balas, ar baigti praustis, nes mama vis tiek po kelių minučių skambins dar kartą? Iš vonios nešoko.

Sebas buvo teisus, nes telefonas suskambo dar kartą jam įpusėjus skustis. Šįkart jis nuėjo į koridorių ir pakėlė ragelį.

— Labas rytas, mama, — pasisveikino, jai nespėjus prabilti.

— Atleisk, Sebai, kad taip anksti skambinu, bet man reikia tavo patarimo. Kaip, tavo nuomone, turėčiau balsuoti, kai Desmondas Meloras pretenduos į pirmininko pavaduotojo postą?

— Nepakeičiau nuomonės nuo vakar vakaro, kai apie tai kalbėjomės, mama. Jei balsuosi prieš Melorą ir jis laimės, susilpninsi savo poziciją. Jei susilaikysi, o balsai pasiskirstys po lygiai, vis tiek turėsi tarti lemiamą žodį. Bet jeigu balsuosi už jį...

— Niekada to nedarysiu.

— Tada turi du pasirinkimus. Asmeniškai aš balsuočiau prieš, nes pralaimėjęs jis neturėtų kur trauktis — jam tektų atsistatydinti. Beje, Rosas Bačananas su manimi nesutinka. Jis mano, kad turi susilaikyti ir nepareikšti tvirtos nuomonės. Betgi man nereikia tau priminti, kas nutiko praėjusį kartą, kai taip ir padarei, — tada pirmininku tapo Fišeris.

— Šįkart viskas kitaip. Meloras man pažadėjo už save nebalsuoti.

— Pažadėjo raštu?

— Ne, — pripažino Ema.

— Jo žodžiu nepasitikėčiau.

— Taip, bet jeigu aš...

— Mama, jei nebaigsiu skustis, negausi nė mano balso.

— Taip, atsiprašau. Pamąstysiu apie tai, ką pasakei. Pasimatysime valdybos posėdyje.

Padėjęs ragelį, Sebas nusišypsojo. Koks tuščias laiko švaistymas; jis juk žino, kad ji jau apsisprendė susilaikyti. Sebas pažvelgė į laikrodį. Dar spės suvalgyti dubenėlį dribsnių ir išsivirti kiaušinį.

— Ką jis sakė? — paklausė Haris, duodamas žmonai puodelį arbatos.

— Jis sakė, kad turėčiau balsuoti prieš, bet Rosas mano, kad man reikėtų susilaikyti. Taigi nieko nepešiau.

— Bet vakar vakare man sakei, kad esi tikra, jog laimėsi.

— Šeši balsai prieš keturis, net jei susilaikysiu.

— Tada, manau, turėtum susilaikyti.

— Kodėl?

— Nes sutinku su Rosu. Jei balsuosi prieš Melorą ir pralaimėsi, susilpninsi pozicijas. Beje, jau pradedu manyti, kad turėčiau atidėti savo kelionę į Leningradą, kol nesužinosime, kaip viskas baigėsi.

— Bet jei šiandien neišvyksi, — pasakė Ema, — turėsi laukti mažiausiai šešis mėnesius, kol gausi kitą vizą. O jei išvyksi dabar, spėsi grįžti iki prasidedant bylos svarstymui.

— Bet jeigu tu šiandien pralaimėsi...

— Neketinu pralaimėti, Hari. Šeši direktoriai man davė žodį, todėl nėra ko jaudintis. O tu davei žodį poniai Babakovai, vadinasi, turi jo laikytis. Šiaip ar taip, kai grįši namo po pažasčia nešinas „Dėde Džo“, mažų mažiausiai triumfuosi. Todėl jau pradėk krautis daiktus.

Kai telefonas suskambo trečią kartą, Sebastijonas vilkosi švarką ir jau ėjo durų link. Jis pažvelgė į laikrodį — rodė be keturių aštuntą — ir pagalvojo, kad gal neverta atsiliepti, bet vis tiek apsigręžė, čiupo ragelį ir pasakė:

— Mama, neturiu laiko.

— Čia ne jūsų mama, — tarė Reičelė. — Pamaniau, jog turite žinoti. Vakar vakare, kai tik išėjote iš darbo, sulaukiau telefono skambučio. Netrukdyčiau jūsų, jeigu ji nebūtų pasakiusi, kad tai skubu. Šįryt jums jau skambinau porą kartų, bet buvote užsiėmęs.

— Ji? — pakartojo Sebas.

— Moteris, daktarė Rozmari Volf; skambino iš Valstijų. Sakė, kad žinosite, kas ji.

— Tikrai labai gerai žinau. Ar ji paliko kokią žinutę?

— Ne, tik numerį — 202 555 0319. Bet, Sebai, nepamirškite, kad jie nuo mūsų atsilieka penkiom valandom; Vašingtone dabar tik trečia ryto.

— Ačiū, Reičele. Turiu bėgti, nes pavėluosiu į Baringtono kompanijos posėdį.

„Eivono tarpeklio" viešbutyje Džimas Naulsas rengėsi pusryčiauti su Desmondu Meloru.

— Skirtumas bus nedidelis, — pasakė Naulsas, sėsdamasis priešais Melorą, kuris liovėsi kalbėjęs, kol padavėja jam pylė kavą. — Kai skaičiavau paskutinį kartą, gavau po penkis balsus kiekvienam.

— Kas nuo vakar dienos persigalvojo? — paklausė Meloras.

— Karikas. Jį įtikinau aiškindamas, kaip svarbu, kad dirbtų pirmininkės pavaduotojas, kol ponia Klifton bus užimta teismais, kurie gali tęstis ištisą mėnesį, o gal dar ilgiau.

— Ar į tuos penkis įskaičiuotas ir jos balsas?

— Ne, nes neabejoju, kad ji susilaikys.

— Aš jos vietoje nesusilaikyčiau. O jeigu laimėsime pirmą balsavimą, kaip seksis antrajame?

— Antrajame turėtų būti lengviau, jei tik laikysiesi savo nuostatos, kad pirmininkauti reikės ne daugiau nei mėnesį. Tada tektų pasiduoti net dvejojantiesiems.

— Per mėnesį tikrai pavyks užtikrinti, kad ji niekada negrįžtų.

— Bet jeigu ji pralaimės bylą, viskas taip ir liks tik teorija, nes privalės atsistatydinti. Ar taip, ar kitaip, lažinuosi, kad po mėnesio jau būsi pirmininkas.

— Tada tu, Džimai, būsi mano pavaduotojas.

— Ar yra žinių iš Virginijos, kaip juda byla? — paklausė Naulsas.

— Vakar vakare ji man skambino. Atrodo, advokatas patikino, kad ji tikrai laimės.

— Nesu girdėjęs tokių advokato kalbų, — pratarė Naulsas, — o jeigu dar Aleksas Fišeris bus pakviestas liudyti... Galiu pasakyti remdamasis savo patirtimi, kad jam sunkiai sekasi atlaikyti ugnį.

— Virginija sako, kad seras Edvardas neketina jo kviesti.

— Štai tau ir įrodymas, kad buvau teisus. Bet kai tik ji laimės bylą, viskas turėtų sukristi į savo vietas. Na, jeigu jau sumokėjai Arnoldui Hardkastlui už jo motinos akcijas.

— Dar nesumokėjau. Neketinu mokėti dabar, lauksiu paskutinės akimirkos. Net aš negaliu sau leisti tokių išlaidų ilgesniam laikotarpiui nei būtina.

— Kodėl nepaprašius Slouno trumpalaikės paskolos?

— Būtų gerai, jei galėčiau prašyti, tačiau imti paskolą ir už ją pirkti to paties banko akcijas yra nusižengimas banko įstatams. Ne, aš susigrąžinsiu visus pinigus ir dar gražiai pasipelnysiu, kai tik Bišara baigs savo darbą. Jei Slounas viską teisingai apskaičiavo, lai-

mėsime dvigubai — jis ir toliau liks banko pirmininkas, o aš būsiu naujasis Baringtono kompanijos pirmininkas.

— Bet tik tada, jei laimėsime šiandien, — patikslino Naulsas.

Ištrūkęs iš automobilių spūsties ir įsukęs į A40 kelią, Sebastijonas pažvelgė į laikrodį prietaisų skydelyje. Jis dar turėjo porą valandų, bet būtų gerai, kad daugiau trukdžių kelyje nepasitaikytų. Tą akimirką prietaisų skydelyje įsižiebė raudona lemputė, ėmė mirkčioti degalų skaitiklis, automobilis pradėjo srėbti paskutinį galoną. Pakelės nuoroda informavo, kad artimiausia degalinė už dvidešimt vienos mylios. Degalais derėjo pasirūpinti iš vakaro.

Persirikiavo į vidinę juostą ir stengėsi važiuoti tolygiu penkiasdešimties mylių per valandą greičiu, kad išnaudotų visą bake likusį benziną iki paskutinio lašo. Jis ėmė melstis. Juk tikrai dievai negali būti Meloro pusėje.

— Kam skambini? — paklausė Haris, segdamas kelioninį krepšį.

— Džailzui. Noriu sužinoti, ar jis pritaria Rosui, ar Sebui. Kad ir kaip būtų, jis tebėra stambiausias kompanijos akcininkas.

Haris svarstė, ar nevertėtų vėl visko išimti.

— Ir nepamiršk palto, — pasakė Ema.

— Sero Džailzo Baringtono biuras.

— Labas rytas, Pole. Čia — Ema Klifton. Gal galėčiau pasikalbėti su broliu?

— Deja, ne, ponia Klifton. Šiuo metu jis užsienyje.

— Tikiuosi, kokioje nors gražioje šalyje?

— Ne visai, — atsakė Polė. — Rytų Berlyne.

Sebas lengviau atsipūtė išsukęs iš greitkelio ir įkalnėle nuriedėjęs į degalinę. Įpylęs benzino jis suprato, kaip smarkiai rizikavo. Už dvylika galonų padavė dešimties svarų banknotą ir laukė grąžos.

Devynios trisdešimt šešios jis vėl važiavo greitkeliu. Pirma nuoroda su Bristolio užrašu skelbė, kad jam liko šešiasdešimt viena mylia, todėl jis buvo tikras, kad laiko liks užtektinai.

Persirikiavo į išorinę juostą. Buvo patenkintas priešais besidriekiančiu tuščiu keliu. Jo mintys klydinėjo nuo daktarės Volf ir neatidėliotinos žinios, dėl kurios ji skambino, prie motinos, jos pasirinkimo balsuojant, prie Desmondo Meloro ir spėlionių, kokių triukų jis gali griebtis paskutinę minutę, galiausiai — prie Samantos. Ar galėjo būti...

Išgirdęs sireną jis pamanė, kad atvažiuoja greitoji, todėl mikliai persirikiavo į vidinę eismo juostą, bet pažvelgęs į užpakalinio vaizdo veidrodėlį pamatė jį besivejantį policijos automobilį su įjungtais švyturėliais. Sebas sumažino greitį trokšdamas, kad policija pro jį pralėktų, bet automobilis prisigretino ir vairuotojas jam parodė sustoti asfaltuotame kelkraštyje. Jis nenoriai pakluso.

Policijos automobilis jį aplenkė, išlipo du pareigūnai ir iš lėto prie jo priėjo. Pirmasis nešėsi storą odinį bloknotą, antrasis — kažką panašų į portfelį. Sebas nuleido langą ir nusišypsojo.

— Labas rytas, pareigūnai.

— Labas rytas, pone. Ar žinojote, kad važiavote kone devyniasdešimties mylių per valandą greičiu?

— Ne, nežinojau, — prisipažino Sebas. — Labai atsiprašau.

— Gal galėčiau pamatyti jūsų vairuotojo pažymėjimą, pone?

Sebas atidarė daiktadėžę, išėmė pažymėjimą ir padavė policininkui, kuris minutėlę paskaitinėjęs pasakė:

— Gal būtumėte malonus ir išliptumėte iš automobilio, pone?

Sebas išlipo, antrasis policininkas atsegė portfelį ir išėmė di-

delį geltoną krepšį, panašų į balioną, prie kurio buvo pritvirtintas vamzdelis.

— Tai prietaisas girtumo laipsniui nustatyti, pone; turiu jūsų paklausti, ar sutinkate būti patikrintas?

— Dešimtą valandą ryto?

— Įprasta procedūra viršijantiems leistiną greitį. Jei atsisakysite tikrintis, turėsiu jūsų paprašyti vykti su manimi į artimiausią policijos skyrių.

— Tikrai nebūtina, pareigūne, mielai sutinku pasitikrinti.

Sebas tiksliai įvykdė visus nurodymus, puikiai žinodamas, kad iš vakaro išgėrė tik du kampario su sodos vandeniu. Du kartus papūtus į vamzdelį, — matyt, pirmą kartą papūtė nepakankamai stipriai, — abu pareigūnai kurį laiką atidžiai apžiūrinėjo oranžinį indikatorių, o paskui vienas iš jų pareiškė:

— Jokių bėdų, pone, jūs neviršijote normos.

— Ačiū Dievui, — atsakė Sebas, vėl lipdamas į automobilį.

— Minutėlę, pone, mes dar nebaigėme. Dar reikia užpildyti keletą dokumentų. Kokia jūsų pavardė, pone?

— Bet aš skubu, — pasakė Sebas, tą pačią akimirką pasigailėdamas ištartų žodžių.

— Jau supratome, pone.

— Sebastijonas Kliftonas.

— Namų adresas?

Galiausiai užrašęs jo atsakymą į paskutinį klausimą pareigūnas ištiesė Sebui baudos taloną, atidavė pagarbą ir pasakė:

— Geros dienos, pone; ateityje prašau vairuoti atsargiau.

Sebastijonas beviltiškai pažvelgė į laikrodį prietaisų skydelyje, bet šis kaip visada rodė tikslų laiką. Po keturiasdešimties minučių jo motina pradės valdybos posėdį, ir jis tikrai nepamiršo, kad naujojo pirmininkės pavaduotojo rinkimai darbotvarkėje įrašyti pirmuoju numeriu.

Ledi Virginija neskubėdama pasakojo serui Edvardui, kas iš tikrųjų įvyko pirmosios „Bakingamo“ kelionės pirmą rytą.

— Nepaprastai įdomu, — pasakė jis, — bet šios istorijos nepateiksime kaip parodymų.

— Kodėl ne? Ponia Klifton negalės šito paneigti, o tada jai teks trauktis iš Baringtono kompanijos pirmininkės posto, ir mes tikrai nepralaimėsime bylos.

— Gal ir ne, bet teisėjas atmes parodymus kaip nepriimtinus. Ir tai — ne vienintelė priežastis, dėl kurios negalime jais pasinaudoti.

— Ko jums dar reikia? — nesuprato Virginija.

— Liudytojo, kuris nebuvo atleistas už girtavimą darbo metu, kuris negriežia danties ant kompanijos, ir direktoriaus, kuris norėtų stoti į liudytojų tribūną ir prisiekęs duotų parodymus.

— Bet visa tai — gryna tiesa.

— Gal ir tiesa, bet, ledi Virginija, sakykite, ar skaitėte naujausią Hario Kliftono romaną?

— Aišku, kad ne.

— Tada padėkokite man, kad aš perskaičiau, nes romane „Inspektorius Varvikas ir laiko bomba“ kone žodis žodin surašyta istorija, kurią ką tik man papasakojote. Galite neabejoti, kad mažiausiai vienas ar du prisiekusieji taip pat bus jį skaitę.

— Bet juk tada mūsų byla taptų dar svaresnė?

— Labiau tikėtina, kad teismas mus išjuoktų.

Ema iš lėto nužvelgė susėdusius už stalo. Visi direktoriai buvo savo vietose, išskyrus Sebastijoną. Tačiau per visus vienuolika pirmininkavimo Baringtono kompanijai metų ji niekad nevėlavo.

Kompanijos sekretorius Filipas Vebsteris pradėjo posėdį, per-

skaitydamas ankstesnio posėdžio protokolą. Emos nuomone, jis skaitė gerokai per greitai.

— Ar yra klausimų dėl protokolo? — su viltimi paklausė ji.

Klausimų nebuvo.

— Tada pradėkime nuo pirmo darbotvarkės klausimo — pirmininkės pavaduotojo rinkimų. Džimas Naulsas pasiūlė Desmondo Meloro kandidatūrą, šį kandidatą parėmė ir Klaivas Anskotas. Kol dar nepaskelbiau balsavimo, gal kas nors turėtų kokių nors klausimų?

Meloras papurtė galvą, Naulsas nieko neatsakė; abu gerai žinojo, kad Sebastijonas Kliftonas gali pasirodyti bet kurią akimirką. Ema su viltimi pažvelgė į admirolą, bet jis atrodė lyg užmigęs.

— Manau, mes visi turėjome daugiau nei pakankamai laiko savo nuomonei apsvarstyti, — pasakė Anskotas.

— Sutinku, — pridūrė Naulsas. — Pradėkime balsavimą.

— Prieš pradedant, — tarė Ema, — gal ponas Meloras galėtų kreiptis į valdybą ir paaiškinti, kodėl jaučiasi esąs tinkamas užimti Baringtono kompanijos pirmininkės pavaduotojo postą.

— Nemanau, kad tai būtina, — atsakė Meloras, kuris išties nemažai laiko skyrė kalbai parengti, bet dabar nė neketino kalbėti. — Tegu už mane kalba mano charakteristika.

Kadangi Ema nebesumetė, kokios delsimo taktikos dar galėtų imtis, jai nieko kita neliko, kaip paprašyti kompanijos sekretoriaus pradėti vardinį balsavimą.

Vebsteris pakilo iš vietos ir perskaitė visų direktorių pavardes, pradėdamas nuo pirmininkės ponios Klifton.

— Aš susilaikysiu, — pasakė Ema.

— Ponas Meinardas?

— Už.

— Ponas Diksonas?

— Prieš.

— Ponas Anskotas?

— Už.

— Ponas Naulsas?

— Už.

— Ponas Dobsas?

— Prieš.

Ir jis laikėsi duoto žodžio. Ema nenuleido nuo durų akių.

— Ponas Karikas?

— Už.

Ema nustebo. Kai jiedu kalbėjosi paskutinį kartą, Karikas ją patikino, kad Meloro nerems. Kas buvo paskutinis, pūtęs jam miglas, svarstė ji.

— Admirolas Samersas?

— Prieš.

Šis žmogus — ne iš tų, kurie apleidžia draugus.

— Ponas Kliftonas?

Vebsteris nužvelgė susėdusius aplink stalą ir patenkintas, kad Sebastijono nėra, prie jo pavardės pažymėjo „Nedalyvauja".

— Ponas Binghamas?

— Prieš.

Nieko keista. Meloras jam nepatinka beveik taip pat, kaip jai.

Ema nusišypsojo. Keturi prieš keturis. Būdama pirmininkė ji nedvejodama pasinaudos sprendžiamuoju balsu, kad užkirstų kelią Melorui tapti pavaduotoju.

— Galiausiai ponas Meloras? — pratarė kompanijos sekretorius.

— Už, — tvirtai pasakė jis.

Akimirką Ema apstulbo, tačiau atsisukusi į Melorą ji galiausiai pratarė:

— Dar vakar sakėte, kad susilaikysite, todėl ir pati susilaikiau. Jei būčiau žinojusi, kad pakeisite savo nuomonę...

— Po to, kai su jumis kalbėjausi vakar vakare, — atsakė Meloras, — keli mano kolegos pareiškė, jog pagal kompanijos statutą

valdybos narys gali už save balsuoti pretenduodamas į postą. Nors ir nenoriai, bet leidausi jų įtikinamas, kad taip ir padaryčiau.

— Bet jūs man davėte žodį.

— Šįryt kelis kartus skambinau jums į namus, pirmininke, bet telefonas visą laiką buvo užimtas.

Tokiam teiginiui Ema negalėjo paprieštarauti. Ji vėl atsisėdo.

Ponas Vebsteris atidžiai patikrino sąrašą, bet Ema jau žinojo rezultatus ir jų padarinius.

— Nubalsavus penkiems prieš keturis, ponas Meloras išrinktas pirmininkės pavaduotoju.

Kai kurie prie stalo nusišypsojo ir pratarė: „Teisingai, teisingai." Kiti tylėjo.

Sebas buvo teisus. Jai reikėjo balsuoti prieš Melorą, tada būtų jį įveikusi. Bet kur Sebas, kuriam balsavus būtų išvengta ir tokios būtinybės? Kaip jis galėjo šitaip nuvilti, kai jai labiausiai jo reikėjo? Ir tada ji sustingo, liovėsi būti akcinės bendrovės pirmininkė ir tapo tik motina. Ar gali būti, kad jos sūnus ir vėl pateko į baisią avariją? Ema nepakėlė minties, kad gali tekti vėl viską iškęsti. Jau mieliau ji pralaimės valdybai balsuojant nei...

— Antras darbotvarkės klausimas, — pareiškė kompanijos sekretorius. — Numatyti datas, kada laivas „Balmoralas" bus nuleistas į vandenį ir kada bus pradėti pardavinėti bilietai pirmajai laivo kelionei į Niujorką.

— Prieš svarstant antrą klausimą, — tarė Meloras, stodamasis iš vietos sakyti gerai parengtos kalbos, — jaučiu pareigą priminti valdybai, kad poniai Klifton greitai teks dalyvauti itin nemaloniame teisme, kuris jau dabar sulaukė nemenko žiniasklaidos dėmesio. Savaime suprantama, mes visi viliamės ir tikimės, kad mūsų pirmininkė įstengs atremti jai mestus rimtus kaltinimus. Vis dėlto, jei ledi Virginijai Fenvik pavyks įrodyti savo teisumą, poniai Klifton teks pagalvoti ir apie savo postą. Visa tai turint omenyje, būtų išmintinga

jai laikinai — pabrėžiu žodį „laikinai“ — atsistatydinti iš pirmininkės pareigų, iki baigsis teismo procesas.

Minutėlę nutilęs jis nužvelgė visus savo kolegas direktorius ir pridūrė:

— Tikiuosi, šiam klausimui išspręsti balsuoti nebūtina.

Ema nujautė, jog ir surengus balsavimą valdyba su keliomis išimtimis pritartų naujojo pirmininkės pavaduotojo pasiūlymui. Ji susirinko daiktus ir tyliai išėjo iš posėdžių kambario.

Meloras jau taikėsi sėstis į jos vietą, bet nuo kėdės pakilo admirolas Samersas, įsmeigė į jį žvilgsnį, lyg būtų vokiečių karo laivo kapitonas, ir pasakė:

— Prieš dvidešimt metų pradėjau dirbti kitokioje valdyboje ir nenoriu būti šios valdybos narys.

Jam išėjus iš posėdžių kambario, prie jo prisidėjo Bobas Binghamas su Deividu Diksonu.

Užsidarius durims, Meloras atsisuko į Naulsą ir tarė:

— Tokios premijos nesitikėjau.

Sebastijonas Kliftonas

1970

33

— Ką pasakyti tavo tėvui, kai jis paskambins norėdamas paklausti, kaip praėjo valdybos posėdis?

— Tiesą. Jis nieko kito ir nesitiki.

— Bet jei pasakysiu tiesą, jis apsisuks ir grįš namo.

— Kodėl? Kur jis?

— Hitrou oro uoste, laukia, kol galės lipti į lėktuvą ir skristi į Leningradą.

— Į jį nepanašu; išskrenda, kai...

— Pati kalta. Pasakiau, kad tikrai nepralaimėsime balsavimo, ir jis manimi patikėjo.

— Nebūtume pralaimėję, jei būčiau atvykęs laiku.

— Teisybė. Gal būtų buvę protingiau, jei būtum atvykęs iš vakaro, — kalbėjo Ema.

— Ir jei būtum paklausiusi mano patarimo, nieko panašaus nebūtų nutikę, — atkirto Sebas.

Abu kurį laiką tylėjo.

— Ar labai svarbi toji tėčio kelionė į Leningradą?

— Tokia pat svarbi, kaip man buvo svarbus šio ryto balsavimas. Šiai kelionei jis rengėsi ištisas savaites, jei nepavyktų dabar, kitos progos tektų laukti labai ilgai, o gal ir apskritai niekada nesulauktų. Šiaip ar taip, jo nebus tik porą dienų, — ji pažvelgė į sūnų. — Gal tu galėtum atsiliepti, kai jis paskambins?

— Ir ką turėčiau sakyti? — paklausė Sebas. — Jeigu jis manęs

paklaus, kaip praėjo posėdis, turėsiu pasakyti tiesą, nes kitaip jis daugiau niekada manimi nebetikės. – Jis sustabdė automobilį prie dvaro. – Kada, sakei, tėtis skambins?

– Skrydis ketvirtą, todėl manau, kad skambins apie trečią.

Sebas pažvelgė į laikrodį.

– Nesijaudink, iki to laiko ką nors sugalvosiu.

Hariui nereikėjo registruoti bagažo, nes vežėsi tik vieną kelioninį krepšį. Jis kuo tiksliausiai žinojo, ką reikia daryti, vos nusileidus lėktuvui; ilgo skrydžio per žemyną metu jis turės daugiau nei užtektinai laiko dar kartą apmąstyti visą planą. Bet jei nutiktų neįmanomas dalykas ir Ema pralaimėtų balsavimą, visas planavimas vis tiek netektų prasmės, nes artimiausiu traukiniu turėtų grįžti į Bristolį.

– Kviečiame keleivius, skrendančius BOA korporacijos lėktuvu į Leningradą; skrydžio numeris 726. Keleivius prašytume eiti prie trečiųjų vartų, pradedame laipinti į lėktuvą.

Haris nuėjo prie artimiausios telefono būdelės gniauždamas saują monetų. Jis surinko namų numerį ir įmetė tiek monetų, kad galėtų kalbėti tris minutes.

– Bristolis, keturi trys vienas trys, – atsiliepė balsas, kurį jis iškart pažino.

– Labas, Sebai. Ką veiki namie?

– Padedu mamai švęsti. Einu ją pakviesti, kad pati tau praneštų gerą naujieną.

– Antras kvietimas keleivių, skrendančių į Leningradą BOA korporacijos lėktuvu; skrydžio numeris...

– Sveikas, mielasis, – pratarė Ema. – Taip džiaugiuosi, kad paskambinai, nes... – ragelyje nutilo.

– Ema, ar girdi? – jokio atsakymo. – Ema? – paklausė dar kartą, bet ir dabar niekas neatsiliepė, o jis nebeturėjo monetų antram skambučiui.

— Trečias, paskutinis, kvietimas keleivių, skrendančių į Leningradą BOA korporacijos lėktuvu; skrydžio numeris 726.

Haris padėjo ragelį tiksliai prisimindamas Sebo žodžius: „Padedu mamai švęsti. Einu ją pakviesti, kad pati tau praneštų gerą naujieną.“ Paėmusi ragelį Ema kalbėjo neįprastai linksmai. Turbūt ji laimėjo balsavimą, padarė išvadą Haris. Bet vis tiek jis dar minutėlę dvejojo.

— Prašytume poną Harį Kliftoną ateiti prie trečiųjų vartų, nes vartus netrukus uždarysime.

— Ką mes švenčiame? — paklausė Ema.

— Nežinau, — atsakė Sebas, — bet, kol tėtis grįš iš Rusijos, ką nors sugalvosiu. Vis dėlto dabar turėtume pamąstyti apie svarbesnes bėdas.

— Nelabai ką galime daryti, kol nesibaigs teismai.

— Mama, turi liautis elgtis kaip skautė; tau reikia pradėti mąstyti kaip Meloras ir Naulsas.

— O ką jie šiuo metu mąsto?

— Kad net ir suplanavus viskas nebūtų taip puikiai susiklostę. Jie ne tik atsikratė tavimi, bet kartu ir trimis ištikimiausiais tavo pavaduotojais.

— Trimis garbingais žmonėmis, — patikslino Ema.

— Kaip Brutas. Prisimink, kuo jis baigė.

— Kaip gaila, kad nebuvau posėdžių kambaryje, kai admirolas Samersas...

— Mama, tu vėl velkiesi skautės uniformą. Nusimesk ją ir atidžiai klausyk. Pirma, ką turi padaryti, — paskambinti admirolui Samersui, Bobui Binghamui ir ponui Diksonui ir pasakyti, kad jie jokiu būdu negali išeiti iš valdybos.

— Sebai, bet jie išėjo. Naulsui ir Melorui nė velnio nerūpi, kodėl jie taip padarė.

— O man velniškai rūpi, nes visų svarbiausia — trys balsai, kuriuos paaukosime dėl kažkokio beprasmio gesto. Jeigu jie liktų valdyboje, su mano, Dobso ir tavo balsais turėtume šešis balsus prieš penkis jų.

— Bet aš nepirmininkausiu, kol nesibaigs teismai. Gal pamiršai, kad pasitraukiau?

— Ne, nepasitraukei. Tu tik išėjai iš posėdžio. Vadinasi, vėl gali grįžti, nes jeigu negrįši, po teismų nebebūsi pirmininkė, nesvarbu, laimėsi ar pralaimėsi.

— Sebastijonai Kliftonai, tu — suktas žmogus.

— Ir kol Meloras su Naulsu nesusivokė, dar turime šansą. Bet pirmiausia tau reikia paskambinti keturiems žmonėms. Nes, patikėk, Meloras ir Naulsas pripažins pralaimėję tik tada, kai laimėsime visų balsus.

— Gal tu turėtum būti pirmininkas, — pratarė Ema.

— Viskam savas laikas, mama. Bet dabar reikia, kad iškart eitum prie telefono ir paskambintum admirolui Samersui, nes jis jau turbūt parašė atsistatydinimo raštą. Tikėkimės, jo dar neišsiuntė.

Ema paėmė telefonų knygą ir įniko sklaidyti S raide pažymėtus puslapius.

— Ir jei tau manęs reikės, būsiu bibliotekoje; aš irgi turiu paskambinti į užsienį, — pasakė Sebas.

Be penkių minučių vienuoliktą Adrianas Slounas stovėjo „Farting's" banko vestibiulyje. Niekas neprisiminė, kad pirmininkas kada nors anksčiau būtų nusileidęs pasitikti svečio.

Po keturių minučių pono Bišaros „Bentley" privažiavo prie banko durų, ir portjė nuskubėjo atidaryti užpakalinių automobilio durelių. Bišarai ir dviem jo kolegoms įėjus į banką, Slounas žengė su jais pasisveikinti.

— Labas rytas, pone Bišara, — kreipėsi jis, spausdamas svečiui ranką. — Sveiki atvykę į savo banką.

— Dėkoju, pone Slounai. Neabejoju, kad prisiminsite mano advokatą poną Morlandą ir vyriausiąjį finansininką poną Piri.

— Žinoma, — atsakė Slounas, spausdamas abiem vyriškiams rankas.

Tada jis nusivedė svečius prie laukiančio lifto, o visi banko darbuotojai, kaip surepetuota, pradėjo plojimais sveikinti naująjį savo prezidentą.

Bišara lengvai linktelėjo ir nusišypsojo trims jauniems budėtojams, stovintiems už registracijos stalelio.

— Štai kur pradėjau bankininko karjerą, — pasakė jis Slounui, žengdamas į liftą.

— O dabar tapsite vienos iš gerbiamiausių Sičio finansinių institucijų savininku.

— Šios dienos laukiau daugybę metų, — prisipažino Bišara.

Po tokio pasakymo Slounas dar labiau įtikėjo, kad galės įgyvendinti plano pakeitimus.

— Kai pakilsime į administracijos aukštą, eisime tiesiai į valdybos posėdžių kambarį, kur jūsų parašo jau laukia parengti dokumentai.

— Dėkoju, — atsakė Bišara, iš lifto žengdamas į koridorių.

Jam įėjus į posėdžių kambarį, visi aštuoni banko direktoriai pakilo kaip vienas ir laukė, kol jis užims savo vietą stalo gale, ir tik paskui atsisėdo. Vyresnysis liokajus atnešė Bišarai puodelį jo mėgstamos juodos garuojančios turkiškos kavos ir du „McVitie's“ sviestinius sausainius, kuriuos jis taip pat mėgo. Nieko nebuvo palikta atsitiktinumui.

Slounas atsisėdo kitame stalo gale.

— Pone Bišara, leiskite man visos valdybos vardu jus pasveikinti atėjus į „Farting's“ banką. Jums leidus, pradėsime banko nuosavybės teisės perėmimo procedūrą.

Bišara nusišypsojo, išsiėmė parkerį ir pasidėjo ant stalo.

— Prieš jus — trys jūsų teisininkų aprobuoti ketinimų protokolo egzemplioriai. Abi pusės šį tą pakeitė, bet pakeitimai neesminiai.

Ponas Morlandas linktelėjo pritardamas.

— Manau, būtų naudinga, — tęsė Slounas, — jei išdėstyčiau svarbiausius punktus, dėl kurių jau sutarėme. Jūs tapsite „Farting's" banko prezidentu ir galėsite skirti tris direktorius, jums atstovausiančius valdyboje; vienas iš jų bus paskirtas valdybos pirmininko pavaduotoju.

Bišara nusišypsojo. Jiems nepatiks jo pasirinktas pirmininko pavaduotojas.

— Aš pirmininkausiu dar penkerius metus, o aštuoni čia esantys valdybos nariai taip pat atnaujins sutartis penkeriems metams. Galutinė sutarta perėmimo suma — dvidešimt devyni milijonai aštuoni šimtai tūkstančių svarų, kiekvieną akciją įkainojant po penkis svarus.

Bišara atsigręžė į savo advokatą, kuris jam padavė tratą su nurodyta visa suma. Jis padėjo dokumentą ant stalo priešais Slouną. Išvydęs dokumentą, Slounas kone persigalvojo.

— Vis dėlto, — pratarė Slounas, — per pastarąsias dvidešimt keturias valandas šis tas nutiko, todėl privalėjome šiek tiek pakoreguoti sutartį.

Bišara atrodė taip, tarsi Klermonto klube žaistų trik trak; tik tiek Slounas ir tegalėjo išskaityti iš jo veido išraiškos.

— Vakar rytą, — tęsė Slounas, — mums paskambino iš vienos gerai dirbančios Sičio institucijos ir pasiūlė po šešis svarus už akciją. Norėdami įrodyti, jog yra patikimi, kartu su savo teisininkais jie raštiškai įsipareigojo sumokėti visą sumą. Sulaukę tokio pasiūlymo, tiek aš, tiek valdyba atsidūrėme nepavydėtinoje situacijoje, nes esame tik savo akcininkų tarnai. Taigi šįryt mes sušaukėme valdybos posėdį, ir buvo vienbalsiai nutarta, kad jei sutiksite mokėti po šešis svarus už akciją, atsisakysime konkurentų sandorio ir laikysimės

pirmosios sutarties. Norėdami fiksuoti šį pokytį, parengėme ketinimų protokolą ir įrašėme kitą skaičių — trisdešimt penkis milijonus septynis šimtus šešiasdešimt tūkstančių.

Slounas nusišypsojo Bišarai įsiteikiančia šypsena ir pridūrė:

— Manau, atitinkamai susiklosčius aplinkybėms, toks sprendimas jums pasirodys priimtinas.

Bišara nusišypsojo.

— Pirma, pone Slounai, leiskite jums padėkoti už man išreikštą pagarbą suteikiant galimybę varžytis su naują sandorį pasiūliusia trečia šalimi.

Dabar jau nusišypsojo Slounas.

— Vis dėlto turiu pabrėžti, kad beveik prieš mėnesį tarėmės dėl penkių svarų už akciją sumos; kadangi aš su savo advokatais garbingai sumokėjome įnašą, jūsų naujiena mane stebina.

— Taip, turiu atsiprašyti, — atsakė Slounas. — Bet jūs suprasite, su kokia dilema susidūriau prisiminęs, kad esame įsipareigoję savo akcininkams, ir mūsų įsipareigojimas grįstas jų pasitikėjimu.

— Pone Slounai, nežinau, kaip jūsų tėvas užsidirbdavo pragyvenimui, — tarė Bišara, — bet maniškis Stambule prekiavo kilimais ir jaunystėje jis mane išmokė vieno dalyko: kai sutariama dėl kainos, kartu geriama kava ir dar kurį laiką pasėdima dedantis, kad visi vieni kitiems patinka; angliškas analogas — rankos paspaudimas ir bendri pietūs klube. Taigi mano pasiūlymas mokėti po penkis svarus už akciją vis dar ant stalo, ir jeigu jūs su juo sutiksite, mielai pasirašysiu sutartį.

Visi aštuoni valdybos nariai atsisukę sužiuro į pirmininką. Jie norėjo, kad šis priimtų Bišaros pasiūlymą. Bet Slounas tik nusišypsojo — buvo įsitikinęs, kad kilimų pardavėjo sūnus tik dumia akis.

— Jei toks jūsų paskutinis žodis, pone Bišara, gaila, bet turėsiu priimti konkurentų siūlomą sandorį. Tikiuosi, išsiskirsime kaip draugai.

Aštuoni direktoriai sužiuro į kitą stalo galą. Vienas iš jų prakaitavo.

— Akivaizdu, kad Sičio bankininkų moralės normos kitokios, nei buvau mokomas prie tėvo kojų Stambulo turguose. Taigi, pone Slounai, nepalikote man kito pasirinkimo, kaip tik atsiimti pasiūlymą.

Kai Bišara grąžino savo advokatui tratą, Slouno lūpos ėmė virpėti; Bišara iš lėto pakilo nuo kėdės ir pasakė:

— Geros dienos, džentelmenai. Linkiu jums ilgo ir sėkmingo bendradarbiavimo su naujuoju savininku, kad ir kas jis būtų.

Lydimas dviejų patarėjų, Bišara išėjo iš posėdžių kambario. Jis nieko niekam nesakė, kol visi nesusėdo į jo „Bentley"; tada Bišara pasilenkė ir vairuotojui nurodė:

— Planas pasikeitė, Fredai, man reikia važiuoti į Kaufmano banką.

— Gal galėtumėte sujungti su daktare Volf? — paprašė Sebas.

— Kas skambina?

— Sebastijonas Kliftonas.

— Pone Kliftonai, kaip malonu, kad paskambinote. Tik gaila, kad taip nelaimingai susiklostė aplinkybės.

Sebui ėmė linkti kojos, ir jis krito į kėdę prie tėvo stalo iš baimės, kad tik nieko nebūtų nutikę Samantai ar Džesikai.

— Labai gaila, — tęsė daktarė Volf, — bet Samantos vyrą Maiklą, skrendantį iš Čikagos į Vašingtoną, ištiko insultas.

— Labai apgailestauju tai girdėdamas.

— Kol vargšas žmogus buvo gabenamas į ligoninę, jį ištiko koma. Viskas būtų susiklostę visai kitaip, jei šitai būtų nutikę valanda anksčiau arba valanda vėliau. Nelaimė nutiko prieš kelias savaites, jo gydytojai neteikia daug vilčių, kad jis pasveiks. Tiesą sakant, jie nežino, kiek laiko jis bus tokios būsenos. Bet jums skambinau ne dėl to.

— Numanau, kad skambinote dėl Džesikos, o ne dėl jos įtėvio.

— Jūs teisus. Tiesą sakant, šioje šalyje medicinos paslaugų kainos yra siaubingos, ir nors ponas Brueris užėmė aukštas pareigas Valstybės departamente ir turėjo sveikatos draudimą, išlaidos už tokio ligonio kaip jis slaugą apskritą parą nulėmė Samantos apsisprendimą šio semestro pabaigoje atsiimti Džesiką iš Džefersono pradžios mokyklos, nes ji nebegali mokėti už mokslą.

— Padengsiu išlaidas.

— Jūs labai dosnus, pone Kliftonai. Tačiau turiu jums pasakyti, kad mokestis už mokslą mūsų mokykloje — tūkstantis penki šimtai dolerių per semestrą, o praėjusį semestrą papildomos Džesikos pamokos atsiėjo dar tris šimtus du dolerius.

— Nedelsdamas išsiųsiu du tūkstančius dolerių, o vėliau gal būsite tokia maloni ir atsiųsite man sąskaitą kiekvieno semestro gale. Tik su sąlyga, kad nei Samanta, nei Džesika niekada nesužinos, jog aš čia kuo nors dėtas.

— Numaniau, kad šito prašysite, pone Kliftonai; man atrodo, kad sugalvojau tam tikrą strategiją, padėsiančią jums išsaugoti anonimiškumą. Jei įsteigtumėte meno stipendiją, kurios metinis fondas būtų, sakykime, penki tūkstančiai dolerių, aš pati galėčiau išrinkti tos stipendijos nusipelniusį mokinį.

— Gražus sprendimas, — pratarė Sebas.

— Neabejoju, kad jūsų anglų kalbos mokytojas pritartų tokiam tinkamam žodžio „gražus“ pavartojimui.

— Tiesą sakant, tas mokytojas — mano tėtis, — atsakė Sebas. — Todėl ir prisiminiau — kai mano seseriai reikėdavo drobių, dažų, teptukų, piešimo popieriaus ar net pieštukų, tėtis visada ieškodavo tik aukščiausios kokybės priemonių. Jis vis sakydavo, kad jai negali nepasisekti dėl mūsų kaltės. Noriu, kad tą patį turėtų ir mano dukra. Todėl, jei penkių tūkstančių neužteks, nedvejodama duokite jai viską, ko tik prireiks, daktare Volf, o visas papildomas išlaidas padeng-

siu aš. Bet, kartoju, nei motina, nei dukra niekada neturi sužinoti, kas čia prikišęs nagus.

— Pone Kliftonai, nebūsite pirmas, kurio paslaptį man teks saugoti.

— Atsiprašau, — kreipėsi Sebas. — Turiu dar vieną klausimą. Daktare Volf, kada išeisite į pensiją?

— Netrukus po to, kai jūsų dukra laimės „Hunter Prize" stipendiją studijuoti Amerikos meno koledže; ji bus pirmoji Džefersono pradžios mokyklos stipendininkė.

34

Kai stiuardesė paskutinį kartą ėjo per lėktuvo saloną, tikrindama, ar visi pirmos klasės keleiviai prisisegę saugos diržus, lėktuvui pradėjus leistis Leningrade, Haris sklaidė kelionės čekius.

— Atleiskite, — užkalbino ją Haris. — Ar žinote, kada skrisite atgal į Londoną?

— Šitas lėktuvas grįžta po keturių valandų, į Londoną turėtų grįžti šįvakar, dešimt minučių po devynių.

— Jums didelis krūvis, tiesa?

— Ne, — atsakė ji tramdydama šypsnį. — Mes visada liekame Leningrade. Jei grįžtumėte šiandien, vakariniu reisu, jus aptarnautų visai kita įgula.

— Dėkoju, — atsakė Haris. — Taip daug geriau.

Jis pažvelgė pro iliuminatorių į kas sekundę vis didėjantį numylėtą Tolstojaus miestą, nors, numanė, kad didysis rašytojas pasibaisėtų sužinojęs apie pakeistą jo vardą. Girdėdamas, kaip leidžiasi lėktuvo ratai, jis svarstė, ar spės smagiai apsipirkti ir grįžti vis dar laipinant į lėktuvą.

Ratams palietus žemę, Haris pajuto pliūpsnį adrenalino; taip

jis jautėsi tik atsidūręs priešo užnugaryje per karą. Kartais pamiršdavo, jog šitai vyko kone prieš trisdešimt metų, kai jis buvo stonu lengvesnis ir gerokai miklesnis. Na, gerai nors tiek, kad šį kartą jam nereikės stoti prieš besiartinantį vokiečių pulką.

Išėjęs iš ponios Babakovos, jis įsikalė į galvą kiekvieną jos žodį. Nieko neužsirašė, kad kas nors neišsiaiškintų jo plano. Kelionės į Leningradą tikrosios priežasties jis nesakė niekam, išskyrus Emą, vis dėlto Džailzas suprato, kad jis ten vyksta paimti knygos, nors „paimti“ — netinkamas veiksmažodis.

Dardėdamas grublėtu nusileidimo taku Haris apskaičiavo, kad muitinės procedūroms atlikti ir keliems svarams sterlingų į vietinę valiutą iškeisti jam prireiks mažiausiai valandos. Iš tikrųjų jis užtruko valandą keturiolika minučių, nors turėjo tik kelionkrepšį ir dešimt svarų išsikeitė į dvidešimt penkis rublius. Paskui jam teko stoti į ilgą eilę prie taksi, nes rusai nepripažino laisvosios verslininkystės.

— Nevos prospekto ir Bolšaja Morskaja kampas, — pasakė vairuotojui jo gimtąja kalba, vildamasis, kad šis žinos, kur toji vieta yra.

Jis daug valandų mokėsi rusų kalbos, nors iš tikrųjų jam prireiks vos kelių ištobulintų frazių, nes po kelių valandų baigęs misiją, kaip pasakytų senasis jo dalinio vadas, keliaus atgal į Angliją.

Jie pravažiavo Jusupovo rūmus, ir Haris prisiminė Rasputiną. Suktajam manipuliatoriui patiktų maža jo gudrybė. Haris vylėsi, jog galiausiai nebus nunuodytas, susuktas į kilimą ir įmestas į Nevos upės eketę. Norint laiku grįžti į oro uostą ir spėti į dešimt po devynių į Hitrou išskrendantį lėktuvą, jam teliks dvidešimt trisdešimt minučių. Vis dėlto tiek turėtų pakakti.

Taksi vairuotojas sustojo prie antikvariato ir parodė į skaitiklį. Haris išsiėmė penkių rublių banknotą ir jam padavė.

— Manau, neužtruksiu, gal būtumėte toks malonus ir palauktumėte?

Vairuotojas įsidėjo banknotą ir linktelėjo.

Vos Haris įžengė į knygyną, iškart suprato, kodėl ponia Babakova pasirinko šią vietą savo brangenybei paslėpti. Atrodė, kad jie apskritai nieko nepardavinėja. Už prekystalio sėdėjo į knygą galvą įkišusi pagyvenusi moteris. Haris jai nusišypsojo, bet ji nepakėlė akių net suskambus varpeliui virš durų.

Nuo gretimos lentynos jis paėmė porą knygų ir dėjosi jas apžiūrinėjantis, bet po truputį slinko link knygyno galo; sulig kiekvienu žingsniu Hario širdis plakė vis stipriau. Ar knyga ten tebebus? Gal kas nors ją jau nupirko ir tik grįžęs namo pamatė, kad knyga ne ta? Gal jau kitas pirkėjas nusigvelbė trofėjų ir sunaikino „Dėdę Džo“ iš baimės, kad bus pričiuptas? Jis galėjo sugalvoti tuziną priežasčių, dėl kurių trijų tūkstančių mylių kelionė galėtų pasirodyti tik tuščias laiko gaišimas. Tačiau šią akimirką viltis vis dar ėmė viršų grumtynėse su būgštavimais.

Galiausiai priėjęs prie lentynos, kurioje, ponios Babakovos teigimu, ji buvo paslėpusi vyro kūrinį, jis užsimerkė ir mintyse pasimeldė. Atsimerkęs pamatė, kad „Tesės iš d'Erbervilių giminės“ nebėra; tebuvo plonu dulkių sluoksniu padengtas tarpas tarp „Pasakojimo apie du miestus“ ir „Danielio Derondos“. Ponia Babakova nebuvo užsiminusi apie „Danielį Derondą“.

Haris atsigręžė į prekystalį ir pamatė, kaip senoji verčia puslapį. Pasistiebęs ant pirštų galiukų, jis ištiesė ranką ir nuo viršutinės lentynos paėmė „Pasakojimą apie du miestus“, pakeldamas debesį dulkių, suplevenusių aplink. Kai atvertė knygą, jo vos neištiko širdies smūgis, nes tai buvo ne Dikenso knygos egzempliorius, o neilgas Anatolijaus Babakovo romanas.

Nenorėdamas atkreipti dėmesio į savo radinį, jis paėmė nuo tos pačios lentynos dar du romanus — Džono Bakeno „Žaliaskvernį“ ir Dafnės diu Morjė „*Jamaikos* užeigą“ — ir iš lėto eidamas prie kasos dėjosi jas sklaidantis. Dėdamas ant prekystalio tris knygas jis kone pasijuto kaltas, kad trukdo moteriai skaityti.

Ji atvertė visas knygas iš eilės ir pažiūrėjo, kiek kuri kainuoja. Ponia Babakova buvo pieštuku užrašiusi kainą. Jeigu senoji būtų atvertusi dar vieną puslapį, jis būtų pričiuptas. Ji neatvertė. Vietoje skaičiavimo mašinėlės pasitelkusi pirštus ji pratarė:

— Aštuoni rubliai.

Haris jai padavė du banknotus po penkis rublius; dar Maskvos konferencijoje jį buvo įspėję, kad pardavėjai turi pranešti apie kiekvieną, mėginantį įsigyti prekių už užsienio valiutą, be to, jie neturi teisės nieko parduoti, o pinigus privalo konfiskuoti. Pardavėjai atskaičiavus grąžą, jis jai padėkojo. Kol Haris išėjo iš parduotuvės, ji spėjo atversti dar vieną puslapį.

— Atgal į oro uostą, — pasakė Haris, įšokęs į laukiantį taksi.

Vairuotojas nustebo, bet klusniai apsisuko ir leidosi į kelią.

Jis dar kartą atvertė knygą, norėdamas patikrinti, ar tai ne iliuzija. Medžioklės virpulį pakeitė triumfas. Ėmė skaityti pirmą pasitaikiusį puslapį. Ilgos valandos, praleistos mokantis rusų kalbos, galiausiai pasiteisino. Jis atvertė kitą puslapį.

Ankstyvą vakarą gatvėse buvo spūstys, todėl kelionė atgal truko gerokai ilgiau, nei jis tikėjosi iš pradžių. Ėmė dirsčioti į laikrodį kas kelias minutes baimindamasis pavėluoti į lėktuvą. Kai taksi jį išleido prie oro uosto, Haris jau buvo pradėjęs skaityti septintą skyrių — apie tai, kaip mirė antroji Stalino žmona. Jis padavė vairuotojui dar vieną penkių rublių banknotą ir nelaukdamas grąžos nuskuodė į oro uostą ieškoti BOA korporacijos registracijos langelio nuorodų.

— Gal galite mane užregistruoti devintos dešimt skrydžiui į Londoną?

— Pirma klase ar ekonomine? — paklausė registratorė.

— Pirma.

— Prie lango ar prie tako?

— Prašyčiau prie lango.

— Šešta A, — pratarė ji, duodama bilietą.

Haris apsidžiaugė, kad atgal skris sėdėdamas toje pačioje vietoje, kaip ir skrisdamas į priekį.

— Ar turite bagažo, kurį reikėtų registruoti, pone?

— Ne, tik šį, — atsakė Haris, rodydamas kelionkrepšį.

— Skrydis jau netrukus, pone, būtų išmintinga jau dabar eiti į muitinę.

Haris svarstė, kiek kartų per dieną jai tenka ištarti šį sakinį. Jis mielai pakluso jos siūlymui, o eidamas pro visą eilę telefonų automatų pagalvojo apie Emą ir ponią Babakovą, tačiau jam teks palaukti, kol grįš į Londoną, nes tik tada galės joms pranešti naujieną.

Likus vos keliems žingsniams iki pasų kontrolės langelio, ant peties pajuto sunkią ranką. Atsigręžęs pamatė jam iš abiejų pusių stovinčius tvirtai sudėtus jaunus policininkus.

— Eime su manimi, — pakvietė vienas pareigūnas, būdamas tikras, kad Haris kalba rusiškai.

— Kodėl? — paklausė Haris. — Grįžtu į Londoną, nenoriu pavėluoti į skrydį.

— Turime patikrinti jūsų krepšį. Jeigu nieko nepažeidėte, turėsite daugiau nei pakankamai laiko iki skrydžio.

Kai jiedu tvirtai sučiupo jį už parankių ir nusivedė, Haris meldė, kad būtų ieškoma narkotikų, grynųjų ar kontrabandos. Jis svarstė, ar nevertėtų pulti bėgti. Gal prieš dvidešimt metų...

Policininkai sustojo prie durų be jokio užrašo, jas atrakino ir įgrūdo Harį vidun. Jam už nugaros durys užsitrenkė, pasigirdo spynoje pasisukantis raktas. Jis apsidairė po kambarį. Nedidelis stalas, dvi kėdės, jokių langų. Plikos sienos, tik pakabinta didelė nespalvota partijos vadovo draugo Brežnevo nuotrauka.

Po kelių akimirkų jis išgirdo, kaip spynoje vėl pasisuka raktas. Haris jau buvo parengęs pusę istorijos apie tai, kaip atvyko į Sankt Peterburgą aplankyti Ermitažo. Atsidarė durys, ir įėjo vyriškis. Pamatęs šį aukštą, elegantiškai apsirengusį pareigūną, Haris pirmą

kartą sunerimo. Jis vilkėjo tamsiai žalią uniformą su trimis auksinėmis žvaigždutėmis ant kiekvieno antpečio, o jam ant krūtinės buvo tiek apdovanojimų juostelių, jog tikrai nežadėjo nieko gera. Iš paskos įžengė du visai į jį nepanašūs vyrai, kurių išvaizda aiškiai prieštaravo Darvino evoliucijos teorijai.

— Pone Kliftonai, esu pulkininkas Marinkinas, už šį tyrimą atsakingas pareigūnas. Prašau atidaryti krepšį.

Haris atsegė užtrauktuką ir pasitraukė.

— Padėkite ant stalo visą krepšio turinį.

Haris išėmė maišelį su higienos reikmenimis, porą trumpikių, porą kojinių, kreminius marškinius, jei tektų likti per naktį, ir tris knygas. Atrodė, kad pulkininkas domisi tik knygomis; jis apžiūrinėjo knygas kelias minutes, o paskui dvi iš jų vėl padėjo ant stalo.

— Galite susidėti daiktus į krepšį, pone Kliftonai.

Haris giliai atsikvėpė ir pradėjo krautis daiktus į krepšį. Gerai nors tiek, kad visas darbas nebuvo tik tuščias laiko gaišimas. Jis žinojo, kad knyga yra, jis net perskaitė septynis skyrius, kuriuos galėtų užrašyti sėdėdamas lėktuve.

— Ar žinote, kokia tai knyga? — paklausė pulkininkas pakėlęs knygą.

— „Pasakojimas apie du miestus“, — atsakė Haris. — Tai — viena iš mano mėgstamiausių knygų, nors ir nėra Dikenso šedevras.

— Nežaiskite su manimi, — perspėjo Marinkinas. — Mes nesame visiški kvailiai, kaip jūs, arogantiški anglai, apie mus manote. Ir pats gerai žinote, kad ši knyga — Anatolijaus Babakovo „Dėdė Džo“, kurią jau keleri metai mėginate gauti. Šiandieną jums kone pavyko. Viską suplanavote iki paskutinės smulkmenos. Pirmiausia aplankote ponią Babakovą Pitsberge, sužinote, kur ji paslėpė knygą. Grįžęs į Bristolį mokotės rusų kalbos, ir jūsų gabumai mokytojui padaro didžiulį įspūdį. Tada skrendate į Leningradą, kai iki vizos galiojimo pabaigos lieka vos kelios dienos. Atvažiuojate į šalį su vienu ke-

lionkrepšiu, kurio turinys byloja, kad net neketinate pernakvoti, ir į rublius išsikeičiate tik dešimt svarų. Paprašote taksi vairuotojo jus nuvežti į niekam nežinomą antikvariatą miesto pakraštyje. Nusiperkate tris knygas, iš kurių dvi būtumėte nesunkiai gavęs bet kuriame Anglijos knygyne. Paprašote vairuotojo jus nuvežti atgal į oro uostą ir užsiregistruojate artimiausiam skrydžiui į namus, net gaunate lėktuve tą pačią vietą. Ką jūs tikitės apkvailinti? Ne, pone Kliftonai, sėkmė nuo jūsų nusigręžė, aš jus suimu.

— Kokiu pagrindu? — paklausė Haris. — Kad nusipirkau knygą?

— Pasilaikykite visa tai teismui, pone Kliftonai.

— Keleiviai, skrendantys į Londoną BOA korporacijos lėktuvu, skrydžio numeris...

— Skambina ponas Bišara, — pranešė Reičelė. — Ar sujungti?

— Taip, — atsakė Sebas, o tada pridengė delnu ragelį ir mandagiai paprašė dviejų kolegų kelioms minutėms išeiti.

— Pone Kliftonai, manau, atėjo metas kitai trik trak partijai.

— Nesu tikras, ar išgalėsiu.

— Mainais į pamoką; nieko daugiau neprašau, tik informacijos.

— Ką jums reikia sužinoti?

— Ar kada nors esate susidūręs su žmogumi, vardu Desmondas Meloras?

— Taip, esu.

— Kokia jūsų nuomonė apie jį?

— Skalėje nuo vieno iki dešimties? Vienas.

— Suprantu. O apie parlamentarą majorą Aleksą Fišerį?

— Minus vienas.

— Ar vis dar turite šešis procentus „Farting's“ banko akcijų?

— Septynis procentus, ir tos akcijos vis dar neparduodamos.

— Ne dėl to klausiu. Gal, sakykim, šįvakar, dešimtą valandą, „Klermonto“ klube?

— Gal galėtume kiek vėliau? Lydžiu savo tetą Greisę į Oldvičo teatrą žiūrėti „Komivojažieriaus mirties", bet ji visada mėgsta paskutiniu traukiniu grįžti į Kembridžą, todėl galėčiau susitikti apie vienuoliktą.

— Džiaugsiuosi galėdamas užleisti vietą jūsų tetai, pone Kliftonai. Susitiksime vienuoliktą „Klermonte"... kur galėsime aptarti „Komivojažieriaus mirtį".

35

— Atsakymas į tavo klausimą — arogancija ir gobšumas, — spjovė Desmondas Meloras. — Rankose turėjai tratą, grynuosius, bet vis tiek nebuvai patenkintas. Norėjai daugiau, ir per tavo kvailumą man gresia bankrotas.

— Esu tikras, kad viskas ne taip jau blogai, Desmondai. Šiaip ar taip, tau dar likęs penkiasdešimt vienas procentas „Farting's" akcijų, ką jau kalbėti apie kitą didelį turtą.

— Sakau tau paraidžiui, Slounai, kad neliktų jokių aliuzijų dėl to, su kuo man teks susidurti ir, svarbiausia, ko iš tavęs tikiuosi. Paklausęs tavo patarimo, iš Arnoldo Hardkastlo įsigijau penkiasdešimt vieną procentą banko akcijų, sumokėjau po tris svarus devynis šilingus už akciją, ir visa tai man kainavo daugiau nei dvidešimtį milijonų. Kad surinkčiau tokią sumą, iš savo banko turėjau pasiskolinti vienuolika milijonų, panaudoti ir akcijas, ir visą savo turtą, įskaitant du namus, taip pat turėjau asmeniškai pasirašyti garantinį raštą. Šį rytą „Farting's" banko akcijos rinkoje pardavinėjamos po du svarus vienuolika šilingų, o tai reiškia, kad mano deficitas viršija penkis milijonus, nors kalbam apie sandorį, iš kurio, pasak tavęs, pralaimėti negalima. Gal man ir įmanoma išvengti bankroto, bet aš tikrai būsiu nušluotas nuo žemės paviršiaus, jei dabar mesiu akcijas į rinką. Ir viskas, kartoju, tik dėl tavo arogancijos ir gobšumo.

— Ne visai teisingai kalbi, — tarė Slounas. — Praėjusį pirmadienį, per valdybos posėdį, visi, įskaitant ir tave, sutarėme prašyti po šešis svarus už akciją.

— Teisybė, bet kilimų prekeivio sūnus tau priminė, ką žadėjai. Jis vis dar norėjo mokėti po penkis svarus už akciją, ir šitai būtų mane išvadavę, o mums visiems atnešę gražaus pelno. Todėl mažiausia, ką gali padaryti — pirkti iš manęs akcijas po tris svarus, aštuonis šilingus ir šešis pensus ir ištraukti mane iš situacijos, kurią pats ir sukūrei.

— Bet, Desmondai, jau paaiškinau: kad ir kaip norėčiau padėti, atsiliepdamas į tavo siūlymą, pažeisčiau įstatymą.

— Tačiau tavęs tai nejaudino, kai sakei Bišarai, jog viena „gerai dirbanti Sičio institucija" siūlo sandorį po šešis svarus už akciją, nors tos trečios šalies nė būti nebuvo. Manau, tau greitai paaiškės, kad šitai irgi prieštarauja įstatymui.

— Kartoju, mes visi sutarėme...

Ant Slouno stalo suskambo telefonas. Jis paspaudė komutatoriaus mygtuką ir subaubė:

— Juk sakiau, jokių trukdymų.

— Skambina ledi Virginija Fenvik ir sako, kad skubu.

— Laukiu nesulaukiu, kol išgirsiu, ką ji pasakys, — sumurmėjo Meloras.

— Labas rytas, ledi Virginija, — pasisveikino Slounas, stengdamasis nepasirodyti nekantraujantis. — Malonu, kad paskambinote.

— Gal ir nebus malonu, kai sužinosite, kodėl skambinu, — atkirto Virginija. — Ką tik iš savo advokatų gavau ikiteisminę sąskaitą faktūrą dvidešimčiai tūkstančių svarų; pinigus turiu sumokėti iki teismo proceso pradžios. Turbūt prisimenate man duotą žodį, Adrianai, kad padengsite visas bylos nagrinėjimo išlaidas. Jei tiksliai prisimenu jūsų žodžius, tai — tik skatikai visame šiame kontekste.

— Taip, ledi Virginija, tikrai taip sakiau. Bet ir jūs turbūt prisi-

menate, kad mano pasiūlymas priklausė nuo to, ar sėkmingai baigsis mūsų derybos su ponu Bišara, todėl, deja...

— Bet majoras Fišeris man sako, kad dėl tokio neįtikėtino sprendimo jūs pats ir kaltas. Pone Slounai, manykit, kaip norit, bet jei nesilaikysite duoto žodžio ir nepadengsite teismo išlaidų, turiu jus įspėti, jog Sityje esu šio to verta...

— Ledi Virginija, jūs man grasinate?

— Kaip sakiau, pone Slounai, manykit, kaip norit.

Virginija trenkė ragelį ir atsisuko į Fišerį.

— Duosiu jam porą dienų, kad surinktų dvidešimt tūkstančių, nes antraip...

— Tasai žmogus nė penso neišleis, kol neparengsite raštiškos sutarties, o gal net ir tada nieko nepešite. Taip jis elgiasi su visais. Jis man pažadėjo vietą „Farting's" banko valdyboje, bet nuo tada, kai subliūško Bišaros sandoris, iš jo negirdėjau nė žodelio.

— Na, galiu pažadėti, kad Sityje jis dirbs nebeilgai, jei tik prikišiu nagus. Bet, Aleksai, atleisk, tikrai ne dėl to norėjai su manimi susitikti.

— Taip, ne dėl to. Pamaniau, kad turėtumėte žinoti, jog šįryt iš ponios Klifton advokatų gavau šaukimą į teismą; jie ketina prašyti mane liudyti svarstant jūsų bylą.

— Atsiprašau, kad pavėlavau, — pasakė Sebas, sėsdamas ant baro kėdės. — Kai išėjome iš teatro, lijo, nepavyko sugauti taksi, todėl pats turėjau nuvežti tetą į Padingtono stotį, kad ji nepavėluotų į paskutinį traukinį.

— Skauto vertas žygis, — atsakė Bišara.

— Labas vakaras, pone, — pasisveikino barmenas. — Kampario su sodos vandeniu?

Sebas maloniai nustebo, nes šiame klube lankėsi tik kartą.

— Taip, — atsakė. — Dėkoju.

— O ką jūsų teta veikia Kembridže? — paklausė Bišara.

— Dėsto Niunhame, mūsų šeimos proto bokštas. Mes ja labai didžiuojamės.

— Jūs visai nepanašus į kitus anglus.

— Kodėl taip sakote? — susidomėjo Sebas, kai jam atnešė kampario su sodos vandeniu.

— Jūs su visais elgiatės kaip su sau lygiais — pradedant barmenu ir baigiant teta, jūs nežiūrite iš aukšto į užsieniečius, tokius kaip aš. Daugybė anglų būtų pasakę: „Mano teta dėsto anglų kalbą Kembridžo universitete“, bet jums atrodė savaime aišku, kad žinau, kas yra Niunhamas, kad tai vienas iš penkių Kembridžo moterų koledžų, kad proto bokštas — tai į mokslus linkęs žmogus. Visai priešingai nei tasai globėjiškas idiotas Adrianas Slounas, kuris tariasi esąs išsilavinęs, nes mokėsi Harou mokykloje.

— Man atrodo, jūs nekenčiate Slouno kone taip pat, kaip aš.

— Po paskutinės jo apgaulės, kai jis mėgino man parduoti savo banką, gal dar labiau.

— Bet parduodamas ne jo bankas. Bent jau tol ne jo, kol Sedriko Hardkastlo našlė tebeturi penkiasdešimt vieną procentą akcijų.

— Jau nebeturi, — atsakė Bišara. — Visai neseniai Desmondas Meloras nupirko visas jos akcijas.

— Tai neįmanoma, — atsakė Sebas. — Meloras — turtingas žmogus, bet ne tiek. Kad nusigvelbtų penkiasdešimt vieną procentą „Farting's“ akcijų, jam reikėtų mažiausiai dvidešimties milijonų, o tokių pinigų jis neturi.

— Ar gali būti, kad todėl su manimi ir nori susitikti žmogus, kuris sėdėdamas posėdžių kambary baisiai prakaitavo? — kone pats sau ištarė Bišara. — Ar gali būti, kad Meloras persitempė, ir dabar, kai mano pasiūlymas nebegalioja, jam reikia atsikratyti savo akcijų?

— Koks pasiūlymas? — neliesdamas gėrimo, paklausė Sebas.

— Sutikau mokėti po penkis svarus už akciją pirkdamas, kaip supratau, Arnoldo Hardkastlo akcijas, tiksliau, jo motinos akcijas. Jau rengiausi pasirašyti sutartį, kai Slounas nusprendė pakelti kainą iki šešių. Taigi atsiėmiau pasiūlymą, susilanksčiau palapinę, susirinkau kupranugarius ir patraukiau atgal į dykumą.

Sebas nusijuokė.

— Bet gavę po penkis svarus už akciją jis ir Meloras būtų susikrovę gražaus pinigėlio.

— Ir aš taip sakau, pone Kliftonai. Jūs būtumėte garbingai elgęsis derėdamasis, paskutinę akimirką nebūtumėte pakeitęs kainos. Bet Slounui aš — tik kilimų prekeivis, kuriuo galima pasinaudoti. Vis dėlto, jei prieš rytojaus susitikimą su Meloru gaučiau atsakymus į du klausimus, vis dar galėčiau perimti „Farting's" ir, kitaip nei Slounas, džiaugčiausi matydamas jus valdyboje.

— Ką jums reikia sužinoti?

— Ar ponios Hardkastl akcijas įsigijo Meloras ir, jei tai jis, kiek už jas sumokėjo.

— Rytoj rytą iškart paskambinsiu Arnoldui Hardkastlui. Tik turiu jus įspėti — jis pats yra teisininkas ir, nors Slouno nekenčia beveik kaip aš, niekada nesileis į jokius kompromisus kalbai pasisukus apie kliento konfidencialumą. Bet aš vis tiek pamėginsiu. Kada susitinkate su Meloru?

— Dvyliktą valandą mano kabinete.

— Paskambinsiu jums, kai tik pakalbėsiu su Arnoldu Hardkastlu.

— Ačiū, — padėkojo Bišara. — O dabar — apie svarbesnius reikalus. Pirma abejotino trik trak meno pamokėlė. Tai vienas iš nedaugelio žaidimų, kuriuos išradote ne jūs, anglai. Žaidžiant trik trak svarbiausia prisiminti, kad čia veikia procentai. Kol po kiekvieno kauliuko metimo gebėsi apskaičiuoti savo šansus, tavęs niekada neįveiks silpnesnis priešininkas. Sėkmė pasiskirsto tolygiai tik tada, kai abu žaidėjai lygūs.

– Ir bankininkystėje taip, – atsakė Sebas, kai abu vyriškiai sėdo prie lentos iš priešingų pusių.

Kai Haris atsimerkė, jam taip skėlė galvą, kad susikaupti pavyko tik po kurio laiko. Pamėgino galvą pakelti, bet nepakako jėgų. Gulėjo ramiai, jautėsi taip, tarsi iš lėto atsigautų po narkozės. Jis vėl atsimerkė ir pažvelgė į lubas – betoninis luitas su keliais įtrūkiais, pro vieną iš jų sunkėsi vanduo, kaip iš prastai užsukto čiaupo.

Jis lėtai pasuko galvą kairėn. Suplėkusi siena buvo taip arti, kad jis būtų galėjęs ją paliesti, jei nebūtų prirakintas prie lovos. Atsisuko į kitą pusę ir pamatė duris su kvadratiniu langeliu, pro kurį būtų galėjęs pabėgti kaip Alisa, jei skersai langelio nebūtų trijų virbų, o už durų nestovėtų du sargybiniai.

Jis mėgino pajudinti kojas, bet ir tos buvo prirakintos prie lovos. Kodėl taip saugomasi anglo, sučiupto su uždrausta knyga? Nors pirmi septyni skyriai buvo žavingi, jis nujautė, kad dar neužčiuopė tikrosios priežasties, dėl kurios buvo sunaikinti visi knygos egzemplioriai, todėl tik dar labiau augo jo ryžtas perskaityti likusius keturiolika skyrių. Tie galėtų paaiškinti, kodėl su juo elgiamasi kaip su dvigubu agentu arba kaip su serijiniu žudiku.

Haris nenutuokė, kiek laiko guli vienutėje. Laikrodis iš jo buvo atimtas, jis net nesuprato, ar dabar naktis, ar diena. Pradėjo giedoti „Dieve, sergėk karalienę“, bet ne skatinamas maištingo patriotizmo, o tik norėdamas išgirsti savo paties balsą. Tiesą sakant, jei kas nors būtų paklausęs, jis būtų prisipažinęs, jog Rusijos himnas jam labiau patiko.

Pro virbus pažvelgė dvi akys, bet jis jų nepaisė ir giedojo toliau. Tada išgirdo, kaip kažkas riktelėjo nurodymą; po kelių akimirkų durys prasivėrė ir vėl pasirodė dviejų savo rotveilerių lydimas pulkininkas Marinkinas.

— Pone Kliftonai, turiu atsiprašyti už tokį būstą. Tiesiog nenorėjome, kad kas nors sužinotų, kur buvote, prieš jus paleidžiant.

Žodžiai „prieš jus paleidžiant“ Hariui nuaidėjo kaip Gabrieliaus ragas.

— Galiu jus patikinti, kad nenorime jūsų laikyti ilgiau nei būtina. Reikia baigti tvarkyti kelis dokumentus, jums — pasirašyti pareiškimą, ir tada galėsite keliauti.

— Pareiškimą? Kokį pareiškimą?

— Greičiau jau išpažintį, — patikslino pulkininkas. — Kai tik pasirašysite, būsite nugabentas į oro uostą ir išskraidintas namo.

— O jei atsisakysiu pasirašyti?

— Padarytumėte neįtikėtiną kvailystę, pone Kliftonai, nes tada stotumėte prieš teismą, nors iš anksto būtų žinomi ir kaltinimai, ir verdiktas, ir bausmė. Kartą vienoje savo knygoje aprašėte suvaidintą teismą. Kai parašysite kitą romaną, galėsite man pateikti gerokai išsamesnį apibūdinimą.

Jis kiek patylėjo ir pridūrė:

— Bet po kokių dvylikos metų.

— O prisiekusieji?

— Dvylika kruopščiai atrinktų partijos darbuotojų, kurių žodynas apribotas vienu žodžius „kaltas“. Ir dar, kad žinotumėt, dabartinis jūsų būstas yra penkių žvaigždučių, palyginti su tuo, į kurį būsite nugabentas. Ten nuo lubų nelašės, nes dieną naktį bus viskas aplediję.

— Jums niekada neišdegs.

— Koks jūs naivus, pone Kliftonai. Čia jūs neturite aukštus postus užimančių draugų, kurie jumis pasirūpintų. Esat eilinis nusikaltėlis. Čia nebus galinčio jums patarti advokato, nebus ir karališkojo advokato, gvildenančio jūsų bylą objektyvių prisiekusiųjų akivaizdoje. Ne taip, kaip Amerikoje, čia prisiekusiųjų niekas nerenka, mums net nereikia sumokėti teisėjams už atitinkamą pageidaujamą ver-

diktą. Paliksiu jus apsvarstyti savo galimybes, nors, mano nuomone, pasirinkimas paprastas. Galite grįžti į Londoną BOA korporacijos lėktuvu, pirma klase, arba gyvuliniu traukiniu riedėti į Novają Udą šiaudų klase; deja, numanau, kad tektų keliauti dar su keliais galvijais. Beje, turiu jus įspėti, kad iš to kalėjimo dar niekas nėra ištrūkęs.

Neteisybė, pamanė Haris; jis prisiminė, kad trečiame „Dėdės Džo“ skyriuje buvo parašyta, jog 1902-aisiais į tą kalėjimą buvo pasiųstas Stalinas, bet ištrūko.

36

— Kaip tu, mano berniuk?

— Ačiū, Arnoldai, laikausi. O jūs?

— Geriau ir būti negali. O kaip gyvena mieloji tavo mama?

— Ruošiasi teismui kitą savaitę.

— Nemaloni patirtis, ypač kai tiek daug pastatyta ant kortos. Advokatai kalba, kad šansai laimėti bylą abiejų pusių yra apylygiai, nors tavo motina turi daugiau galimybių: visi mano, kad ledi Virginija nelaimės prisiekusiųjų simpatijų. Ji arba ims juos mokyti, arba pradės įžeidinėti.

— Viliuosi, kad ir mokys, ir įžeidinės.

— Dabar sakyk, Sebai, kodėl paskambinai, nes paprastai pinigus imu už valandą; laiko skaičiuoti dar nepradėjau.

Sebas būtų nusijuokęs, bet įtarė, kad Arnoldas gali ir nejuokauti.

— Sityje kalbama, kad pardavėte „Farting's“ banko akcijas.

— Tiksliau sakant, motinos akcijas, kadangi pasiūlytos sumos būtų buvę itin kvaila atsisakyti. Bet ir tada sutikau parduoti tiktai gavęs patikinimą, jog Adrianas Slounas bus pašalintas iš pirmininko posto, o jo vietą užims Rosas Bačananas.

— Bet taip nebus, — pasakė Sebas. — Slouno atstovas jums melavo; galiu tai įrodyti, jei nuspręsite atsakyti į porą mano klausimų.

— Tik jei tie klausimai nesusiję su mano atstovaujamu klientu.

— Supratau, — pratarė Sebas. — Tikėjausi, kad galėsite man pasakyti, kas nupirko jūsų motinos akcijas ir kiek už jas sumokėjo.

— Negaliu atsakyti, nes pažeisčiau kliento konfidencialumą.

Sebas jau norėjo nusikeikti, bet Arnoldas pridūrė:

— Tačiau jei pasakytum Slouno atstovo pavardę, o aš tylėčiau, galėtum pasidaryti savas išvadas. Bet, Sebastijonai, noriu aiškiai pasakyti — tik vieną vienintelę pavardę. Čia ne loterija.

— Desmondas Meloras. — Sebastijonas kelias sekundes užgniaužė kvapą, bet atsakymo neišgirdo. — Ar įmanoma sužinoti, kiek jis sumokėjo už akcijas?

— Jokiu būdu, — griežtai atsakė Arnoldas. — Dabar turiu bėgti, Sebai. Ketinu aplankyti motiną Jorkšyre. Jei dabar pat neišeisiu, pavėluosiu į trys nulis devynios išvykstantį Hadersfildo traukinį. Perduok savo mamai nuoširdžiausius linkėjimus ir palinkėk sėkmės teisme.

— Ir aš prašau perduoti geriausius linkėjimus poniai Hardkastl, — pratarė Sebas, bet ragelyje jau buvo tylu.

Jis pažvelgė į laikrodį. Rodė šiek tiek po dešimtos; nesuprasi. Sebas vėl pakėlė ragelį ir surinko privačios Hakimo Bišaros linijos numerį.

— Labas rytas, Sebastijonai. Ar tau pasisekė priversti garbųjį karališkąjį advokatą atakyti į du mano klausimus?

— Taip, manyčiau.

— Vis įdomiau ir įdomiau.

— Jis patvirtino, kad akcijų paketą įsigijo Desmondas Meloras; manau, kad jo mokėta kaina — po tris svarus devynis šilingus už akciją.

— Kodėl negali pasakyti tvirtai? Arba jis tau pasakė kainą, arba nepasakė.

— Nei pasakė, nei nepasakė. Bet aiškiai paminėjo, kad jam reikia nedelsiant išeiti, nes pavėluos į trys nulis devynios išvyksiantį

Hadersfildo traukinį; kadangi dabar dar tik po dešimtos, o iki Justono su taksi galima nuvažiuoti per dvidešimt minučių...

— Protingas žmogus tasai ponas Hardkastlas; neabejoju, kad neverta tikrinti, ar yra traukinys į Hadersfildą, išvykstantis devynios minutės po trijų, ar nėra. Sveikinu, nes, numanau, niekas kitas, be tavęs, nė nebūtų iš jo išpešęs šitos informacijos. Na, kaip sakoma mano šalyje, lieku amžinai skolingas — kol tau nebus galutinai atlyginta.

— Jeigu jau apie tai užsiminėte, Hakimai, ir jūs man galėtumėte kai kuo padėti.

Bišara atidžiai išklausė Sebo prašymo.

— Nesu tikras, kad skautų būrio vadas pritartų tavo siūlymui, bet pažiūrėsiu, ką galiu padaryti; tik nieko neprižadu.

— Labas rytas, pone Melorai. Manau, jau pažįstate mano advokatą Džeisoną Morlandą ir vyriausiąjį finansininką Niką Piri.

Meloras paspaudė abiem vyriškiams rankas ir atsisėdo šalia jų prie ovalaus stalo.

— Kadangi esate „Farting's" banko valdybos narys, — tarė Bišara, — numanau, kad čia atėjote pasiųstas pono Slouno.

— Vadinasi, numanote klaidingai, — atsakė Meloras. — Kam jau kam, bet jam mažiausiai norėčiau atstovauti bet kokiose derybose. Atsisakęs jūsų pasiūlymo Slounas pasirodė esąs visiškas asilas.

— Bet jis man užsiminė, kad turi ir kitą pasiūlymą — po šešis svarus už akciją, kuriuos jam pažadėjo gerai dirbanti Sičio institucija.

— O jūs žinojote, kad tai — netiesa, todėl ir išėjote.

— O jūs norite grįžti, nes jis ir neturėjo savų akcijų, kurias galėtų parduoti.

— Tiesa yra tokia, — atsakė Meloras, — kad su mano kulka jis žaidė rusišką ruletę, bet paaiškėjo, kad šovinys tuščias. Tačiau aš norėčiau jums parduoti penkiasdešimt vieną procentą banko akcijų po penkis svarus už vieną, kaip siūlėte iš pradžių.

— Teisingai, kaip siūlyta iš pradžių, pone Melorai. Tačiau tas pasiūlymas nebegalioja. Šiaip ar taip, „Farting's" banko akcijų galiu įsigyti biržoje po du svarus ir vienuolika šilingų už akciją; taip ir darau jau kelias savaites.

— Bet tai ne tas pat, kas jūsų norėtas penkiasdešimt vienas procentas, kuris jums suteiktų teisę valdyti banką. Šiaip ar taip, negaliu sau leisti jų parduoti už tokią kainą.

— Taip, — sutiko Bišara. — Neabejoju, kad negalite. Bet galite sau leisti jas parduoti po tris svarus ir devynis šilingus už akciją.

Meloras išsižiojo ir dar kurį laiką neužsičiaupė.

— Gal galėtumėte nupirkti po keturis svarus už akciją?

— Ne, pone Melorai, negalėčiau. Paskutinis siūlymas — trys svarai ir devyni šilingai, — Bišara atsisuko į savo vyriausiąjį finansininką, kuris jam padavė 20 562 000 svarų tratą. Jis padėjo dokumentą ant stalo. — Pone Melorai, gal aš ir klystu, bet nujaučiu, kad negalite sau leisti du kartus padaryti tą pačią klaidą.

— Kur man pasirašyti?

Ponas Muras atvertė segtuvą ir priešais Melorą paklojo tris vienodas sutartis. Pasirašęs visus egzempliorius, Meloras ištiesė ranką ir laukė, kol jam bus paduota trata.

— Beje, kaip ponas Slounas, — kalbėjo Bišara, sukdamas nuo parkerio kamštelį, — prieš pasirašydamas sutartį norėčiau pakeisti vieną nedidelę smulkmeną, kurią esu pažadėjęs bičiuliui.

Meloras įžūliai pažvelgė į Bišarą.

— Ir kokia toji smulkmena?

Advokatas atvertė antrą segtuvą, išėmė laišką ir padėjo priešais Melorą. Jis neskubėdamas perskaitė.

— Negaliu pasirašyti. Niekada nepasirašysiu.

— Apgailestauju tai girdėdamas, — pratarė Bišara, imdamas tratą ir vėl grąžindamas dokumentą vyriausiajam finansininkui.

Meloras nė nekrustelėjo, bet kai pradėjo prakaituoti, Bišara suprato, kad viskas — tik laiko klausimas.

— Gerai, gerai, — greitai išbėrė Meloras. — Pasirašysiu tą prakeiktą laišką.

Advokatas kelis kartus patikrino parašą ir tik tada grąžino laišką į segtuvą. Tada Bišara pasirašė visas tris sutartis, o finansininkas padavė Melorui vieną 20 562 000 svarų tratos egzempliorių. Meloras išėjo netaręs nė žodžio. Jis net nepadėkojo Bišarai, taip pat ir rankos nepaspaudė.

— Jeigu jis būtų nepasidavęs mano provokacijoms, — pasakė Bišara advokatui, kai durys užsidarė, — būčiau sutikęs pirkti akcijas ir be jo parašo po laišku.

Haris studijavo pareiškimą, kurį turėtų perskaityti teisme. Jam reiktų prisipažinti, kad yra britų agentas, dirbantis M15. Jeigu prisipažins, bus nedelsiant paleistas ir deportuotas į tėvynę be teisės kada nors grįžti į Sovietų Sąjungą.

Savaime suprantama, jo šeima ir draugai nepaisys jo pareiškimo. Kiti gal supras, kad jis neturėjo iš ko rinktis. Bet didžioji dauguma žmonių jo visai nepažįsta. Jie manys, kad jis sako tiesą, kad jo kova už Babakovą — tik dūmų uždanga šnipinėjimui pridengti. Vienas parašas — ir jis išeis laisvėn, bet reputacija bus sugadinta; negana to — Babakovo klausimas bus numarintas visiems laikams. Ne, jis nenori taip lengvai paaukoti savo reputacijos ar Anatolijaus Babakovo.

Haris suplėšė prisipažinimą ir metė aukštyn popieriaus skutelius lyg konfeti, nuotakos belaukiant.

Kai po valandos grįžo tik parkeriu ginkluotas pulkininkas, jis įsispoksojo į grindis, nuklotas skiautelėmis, negalėdamas patikėti.

— Tik anglas gali būti toks kvailas, — pasakė jis, apsisuko, išėjo iš vienutės ir užtrenkė duris.

Tikrai gali taip pasirodyti, pamanė Haris ir užsimerkė. Jis kuo

puikiausiai žinojo, kaip praleis šias tuščias valandas. Pasistengs kuo geriau prisiminti pirmuosius septynis „Dėdės Džo“ skyrius. Jis mėgino susikaupti. Pirmas skyrius...

Josifas Stalinas, kurio tikroji pavardė — Josifas Visarionovičius Džiugašvilis, gimė 1878 m. gruodžio mėnesio 18 d. Gruzijoje, Goryje. Vaikystėje jis buvo pramintas Soso, bet tapęs jaunu revoliucionieriumi pasirinko Kobos, pramanyto Robino Hudo personažo, su kuriuo norėjo būti lyginamas, vardą, nors iš tikrųjų buvo labiau panašus į Notingamo šerifą. Vis labiau kildamas partijoje, tapdamas vis įtakingesnis, jis pakeitė pavardę ir pasivadino Stalinu (Plieniniu). Tačiau...

— Pagaliau turime gerų žinių, — pasakė Ema. — Norėjau, kad tu sužinotum pirmas.

— Ledi Virginija įkrito į betono maišyklę ir dabar įmūryta į kokį daugiaaukštį Lambete? — paspėliojo Sebas.

— Žinia ne tiek gera, bet beveik.

— Grįžo tėtis ir parsivežė „Dėdę Džo“?

— Ne, jis dar negrįžo, nors pažadėjo neužtrukti ilgiau nei dvi dienas.

— Jis man sakė, jog ten viešėdamas gal aplankys Ermitažą ir dar kelias miesto įžymybes, todėl nėra ko jaudintis. Na, mama, sakyk, tai kokios tos žinios?

— Desmondas Meloras pasitraukė iš Baringtono kompanijos valdybos.

— Ar pateikė priežastį?

— Labai miglotą — tik pasakė, kad traukiasi dėl asmeninių priežasčių, kad kompanijai linki visokeriopos sėkmės ateityje. Jis net palinkėjo geros kloties teisme.

— Koks dėmesingumas.

— Kodėl man atrodo, kad ši naujiena tavęs visai nenustebino? — nesuprato Ema.

— Pirmininke, atvyko ponas Kliftonas. Ar įleisti?

— Taip, įleisk.

Slounas atsilošė kėdėje patenkintas, kad Kliftonas pagaliau susiprotėjo. Bet jis vis tiek ketino gerokai jį pašokdinti.

Po kelių sekundžių sekretorė atidarė duris ir pasitraukė, praleisdama Sebastijoną į pirmininko kabinetą.

— Iškart noriu pasakyti, Kliftonai, kad manasis penkių svarų už akciją pasiūlymas perkant tavuosius šešis procentus nebegalioja. Bet būdamas geranoriškas parengiau tau trijų svarų už akciją pasiūlymą; ši kaina vis tiek gerokai didesnė už šį rytą skelbiamą rinkoje.

— Tikrai didesnė, bet aš vis dar akcijų neparduodu.

— Tai kodėl gaišini mano laiką?

— Tikiuosi, kad negaišinu, nes būdamas „Farting's" banko pirmininko pavaduotojas atėjau įvykdyti pirmos pareigos.

— Kokį velnią čia kalbi? — nesuprato Slounas, pašokdamas iš už stalo.

— Šiandien popiet, dvyliktą trisdešimt, ponas Desmondas Meloras pardavė jam priklausiusį penkiasdešimt vieną procentą „Farting's" akcijų ponui Hakimui Bišarai.

— Bet, Sebastijonai...

— Todėl ponas Meloras pagaliau sulaukė progos ištesėti duotą žodį.

— Ką tuo nori pasakyti?

— Meloras pažadėjo Arnoldui Hardkastlui, kad būsite pašalintas iš valdybos, o Rosas Bačananas bus kitas „Farting's" banko pirmininkas.

Haris ir Ema

1970

37

— Kur Haris? — suriko vienas žurnalistas, kai taksi sustojo prie Karališkųjų teisingumo rūmų ir iš jo išlipo Ema, Džailzas ir Sebastijonas.

Ema nebuvo pasirengusi vieninteliam dalykui — už laikinų barjerų, įrengtų iš abiejų įėjimo į teismo pastatą pusių, išsirikiavusių dvidešimties ar trisdešimties fotografų blykstėms. Žurnalistai šūkčiojo klausimus nė nesitikėdami išgirsti atsakymų. Įkyriausias klausimas buvo „Kur Haris?“

— Neatsakyk, — griežtai paliepė Džailzas.

Jei tik žinočiau, norėjo jiems šūktelėti Ema, kai jie visi ėjo pro žurnalistų rikiuotę, nes pastarąsias keturiasdešimt aštuonias valandas ji beveik apie nieką daugiau ir negalvojo.

Sebas pabėgėjo pirma motinos ir prilaikė teismo salės duris, kad niekas jai nesutrukdytų įeiti. Ilga juoda mantija apsivilkęs ponas Trelfordas su išblukusiu peruku rankose jos laukė kitapus dvivėrių durų. Ema supažindino brolį ir sūnų su garsiuoju advokatu. Jeigu Trelfordas ir nustebo, kad pono Kliftono nėra, jis to neparodė.

Advokatas juos nusivedė plačiais marmuriniais laiptais į viršų, aiškindamas Emai, kas vyks pirmą teismo proceso rytą.

— Kai bus prisaikdinti prisiekusieji, gerbiamoji teisėja ponia Lein į juos kreipsis, primindama jų atsakomybę, o kai baigs, pakvies mane įžanginei kalbai jūsų vardu. Kai pakalbėsiu, pakviesiu savo liudytojus. Pradėsiu nuo jūsų. Labai svarbūs pirmi įspūdžiai. Prisie-

kusieji dažnai apsisprendžia jau per pirmas dvi teismo proceso dienas, todėl, kaip ir žaidžiant kriketą, jei iškart pelnysite šimtą taškų, jie tik tai ir prisimins.

Kai Trelfordas atidarė keturioliktos teismo salės duris, pirmasis žmogus, kurį įėjusi vidun pamatė Ema, buvo ledi Virginija ir jos svarbiausias advokatas seras Edvardas Meikpisas; jiedu stovėjo kampe sukišę nosis, įsitraukę į pokalbį.

Trelfordas nuvedė Emą į kitą salės pusę; jiedu susėdo ant suolo pirmoje eilėje, Džailzas ir Sebas įsitaisė antroje eilėje, tiesiai jiems už nugarų.

— Kodėl nėra jos vyro? — paklausė Virginija.

— Nenumanau, — atsakė seras Edvardas, — bet galiu jus patikinti, kad bylos šitai niekaip nepaveiks.

— Nebūčiau tokia tikra, — pratarė Virginija, kai jiems už nugarų tiksintis laikrodis tyliai išmušė dešimtą.

Prasivėrė durys karališko herbo kairėje ir pro jas įžengė aukšta elegantiška moteris, apsivilkusi ilgą raudoną mantiją ir užsidėjusi putlų peruką, pasirengusi viešpatauti savo valdose. Visi susirinkusieji teismo salėje akimirksniu pakilo ir nusilenkė. Teisėja taip pat visiems nusilenkė ir sėdo į kėdę aukšta atkalte, pastatytą priešais stirtomis teisinių dokumentų ir krūvomis šmeižto klausimą gvildenančių knygų odiniais viršeliais nukrautą stalą. Kai visi vėl susėdo, dama Elžbieta Lein kreipėsi į prisiekusiuosius.

— Leiskite man pradėti, — pasakė ji šiltai nusišypsodama, — ir iškart tiesiai pareikšti, kad jūs šioje salėje — svarbiausi žmonės. Jūs esate mūsų demokratijos įrodymas ir vieninteliai teisingumo arbitrai, nes jūs ir tik jūs nulemsite šios bylos baigtį. Tačiau norėčiau jums duoti patarimą. Negalėjote nepastebėti, kad šia byla itin domisi spauda, todėl prašyčiau vengti žiniasklaidos nuomonės. Svarbi tik jūsų pačių nuomonė. Žiniasklaida turi milijonus skaitytojų, žiūrovų ir klausytojų, bet neturi nė vieno balso šioje salėje. Tuos pačius žo-

džius norėčiau skirti ir jūsų šeimos nariams, ir bičiuliams, kurie ne tik gali turėti savo nuomonę apie šią bylą, bet ir mielai ją reikšti garsiai. Bet, kitaip nei jūs, – tęsė teisėja, nenuleisdama akių nuo prisiekusiųjų, – jie neišgirs liudytojų, todėl negalės pasiūlyti kompetentingos nešališkos nuomonės. O dabar, prieš paaiškindama, kaip viskas vyks toliau, priminsiu jums Oksfordo anglų kalbos žodyne užrašytą žodžio „šmeižtas" aiškinimą: *šmeižtas – tai neteisingas, nepelnytas asmens arba šalies diskreditavimas*. Gilindamiesi į šią bylą turėsite nuspręsti, ar ledi Virginija patyrė tokią diskreditaciją. Ponas Trelfordas pradės mūsų darbą, perskaitydamas įžanginį pareiškimą savo klientės ponios Klifton vardu; viso proceso metu aš jus informuosiu apie tolesnius veiksmus. Jei iškils kokių nors teisinių problemų, stabdysiu darbą ir viską jums aiškinsiu.

Dama Elžbieta kreipėsi į advokatų suolą.

– Pone Trelfordai, galite pradėti įžanginį pareiškimą.

– Didžiai dėkingas, jūsų malonybe.

Trelfordas pakilo iš vietos, dar kartą linktelėdamas teisėjai. Prieš pradėdamas kalbą jis, kaip ir teisėja, atsisuko į prisiekusiuosius. Jis atvertė didelį juodą aplanką, atsitiesė, įsikibo į mantijos atvartus ir septyniems prisiekusiesiems vyrams ir penkioms moterims nusišypsojo dar šilčiau, nei prieš kelias minutes pavyko nusišypsoti teisėjai.

– Prisiekusiųjų komisijos nariai, – kreipėsi jis. – Esu Donaldas Trelfordas, atstovauju savo ginamajai poniai Emai Klifton, o mano garbusis bičiulis seras Edvardas Meikpisas atstovauja ieškovei ledi Virginijai Fenvik, – jis linktelėjo trumpam į juos atsisukęs. – Ši byla, – tęsė jis, – yra įžeidimo ir šmeižto byla. Įžeidimo, nes žodžiai, dėl kurių ginčijamasi, buvo ištarti įkaitus pokalbiui, kai mano ginamoji atsakinėjo į klausimus per Baringtono laivybos kompanijos, kurios valdybai pirmininkauja, metinį visuotinį susirinkimą; šmeižto sąvoka figūruoja todėl, kad jos žodžiai vėliau buvo

įrašyti į susirinkimo protokolą. Tą rytą ledi Virginija, kompanijos akcininkė, sėdėjo posėdžių salėje, ir kai atėjo metas pateikti klausimus, ji paklausė ponios Klifton: „Ar tiesa, kad vienas iš jūsų direktorių per savaitgalį pardavė visą akcijų paketą, stengdamasis pakenkti kompanijai?“ Ilgai netrukusi ji pateikė kitą klausimą: „Jei vienas iš jūsų direktorių ėmėsi tokių veiksmų, ar jis neturėtų atsistatydinti iš valdybos?“ Ponia Klifton atsakė: „Jei turite omenyje majorą Fišerį, praėjusį penktadienį, jam atėjus į mano kabinetą, paprašiau, kad jis atsistatydintų; neabejoju, kad jūs šitai žinote, ledi Virginija.“ Tada ledi Virginija paklausė: „Ką tuo norite pasakyti?“ Ponia Klifton atsakė: „Ogi tai, kad *jums* valdyboje atstovaujančiam majorui Fišeriui du kartus leidote vos per savaitgalį parduoti visas savo akcijas, o paskui, kai susižėrėte gražaus pelno, per tris savaites vėl supirkote parduotas akcijas. Kai akcijų vertė prilygo buvusiai ir pasiekė naujas aukštumas, jūs antrą kartą atlikote tą patį veiksmą dar labiau pasipelnydama. Ledi Virginija, jeigu ketinote sužlugdyti kompaniją... jums nepavyko, apgailėtinai nepavyko, nes jus nurungė paprasti dori žmonės, šiai kompanijai linkėję sėkmės.“ Taigi, prisiekusieji, šio teismo proceso objektas — ponios Klifton atsakymas; jūs turėsite nuspręsti, ar ledi Virginija buvo apšmeižta, ar mano klientės žodžiai, kaip tvirtinu aš, yra tik teisinga pastaba. Pavyzdžiui, — tęsė Trelfordas, vis dar nenuleisdamas nuo prisiekusiųjų akių, — jei vienas kuris iš jūsų pasakytų Džekui Skerdikui: „Tu esi žudikas“, toks pasakymas neabejotinai būtų teisinga pastaba, bet jeigu Džekas Skerdikas vienam kuriam iš jūsų, sėdinčių prisiekusiųjų komisijoje, pasakytų: „Tu esi žudikas“, o paskui šis teiginys būtų išspausdintas laikraštyje, šitai neabejotinai būtų traktuojama ir kaip šmeižtas, ir kaip įžeidimas. Vis dėlto sprendžiant šią bylą reikės subtilesnių sprendimų.

Taigi dar kartą pažvelkime į minėtus žodžius. „Ledi Virginija, jeigu ketinote sužlugdyti kompaniją... jums nepavyko, apgailėtinai nepavyko, nes jus nurungė paprasti dori žmonės, šiai kompanijai

linkėję sėkmės." Ką ponia Klifton turėjo omenyje, tardama tuos žodžius? Ar gali būti, kad ledi Virginija per griežtai į juos sureagavo? Numanau, kad išgirdę mano ištartus tuos žodžius jūs nesijausite galį daryti kokias nors išvadas — jums reikės apsvarstyti visus parodymus, išklausyti į liudytojų tribūną stojusias ieškovę ir mano ginamąją. Visa tai turėdamas omenyje, jūsų šviesybe, kviečiu savo pirmą liudytoją ponią Emą Klifton.

Haris jau priprato prie dviejų sargybinių, vilkinčių butelio žalumo uniformomis, nuolat stypsančių prie jo vienutės durų. Jis nežinojo, kiek laiko praėjo nuo tada, kai tos durys buvo pravertos paskutinį kartą, bet jis jau buvo įpusėjęs trečią skyrių — istoriją, kurią prisiminęs ir dabar norėjo juoktis.

Jakovas Bulgukovas, Romanovskajos meras, nutaręs Stalino garbei pastatyti masyvią skulptūrą, susidūrė su numanomai pavojinga problema...

Buvo labai šalta, ir Haris nesiliovė drebėjęs. Jis stengėsi nors kelias minutes palaimingai numigti, bet, vos pradėjus grimzti į snaudulį, staiga atsilapojo kameros durys. Akimirką jis nesuprato, ar tai tikrovė, ar sapnas. Bet tada du sargybiniai nuėmė jam nuo kojų ir rankų grandines, nutempė jį nuo čiužinio ir išvilko iš vienutės.

Kai atsidūrė daugybės akmeninių laiptų papėdėje, Haris pasiryžo bet kokia kaina jais užlipti, bet kojos buvo tokios nusilpusios, jog jis pasidavė gerokai anksčiau, nei jų trijulė įveikė paskutinį laiptą. Sargybiniai ir toliau jį varė tamsiu koridoriumi, kol jam norėjosi rėkti iš skausmo, bet Haris nusprendė jiems tokio malonumo nesuteikti.

Kas kelis žingsnius jis praeidavo pro ginkluotus kareivius. Nejau jie negali prasmingiau leisti laiko, svarstė Haris, nei saugoti vos

ant kojų besilaikantį penkiasdešimtmetį? Jie ėjo ir ėjo, kol pagaliau pasiekė atdaras duris. Jis buvo stumte įstumtas vidun ir neišsilaikęs parpuolė ant kelių.

Atgavęs kvapą Haris stengėsi atsistoti. Tarsi kampe užspeistas žvėris dairėsi po kambarį, kuris, matyt, gerais laikais buvo mokyklos klasė: mediniai suolai, nedidelės kėdutės, viename patalpos gale — pakyla, ant jos — didelis stalas, o už jo — trys kėdės aukštais atlošais. Ant galinės sienos pakabinta juoda lenta išdavė pirminę šios patalpos paskirtį.

Jis sukaupė visas jėgas ir įstengė užsiropšti ant vieno iš suolų. Haris nenorėjo, kad jie pamanytų, jog jis palūžo. Jis ėmė atidžiau apžiūrinėti kambarį. Pakylos dešinėje buvo dvylika kėdžių — dvi tiesios eilės po šešias. Žmogus, apsirengęs ne uniformą, bet pilką, prastai gulintį švarką, kurio nebūtų užsivilkęs joks save gerbiantis valkata, ant kiekvienos kėdės dėliojo po lapą popieriaus. Atlikęs savo užduotį, jis atsisėdo ant medinės kėdės, Hario manymu, priešais prisiekusiųjų vietas. Haris atidžiau pažvelgė į vyriškį ir pamanė, kad jis — teismo raštininkas, bet vyriškis tik sėdėjo aiškiai laukdamas kažko ateinant.

Atsisukęs Haris pamatė dar daugiau kambario gale stovinčių uniformuotų, žaliomis milinėmis vilkinčių žmonių, tarsi laukiančių, kol kalinys mėgins bėgti. Jei nors vienas iš jų būtų šį tą girdėjęs apie Šv. Martyną, gal būtų jo pasigailėjęs, perplėšęs savo milinę perpus ir ja pasidalinęs su šąlančiu žmogumi iš kitos šalies.

Sėdėdamas ir laukdamas nežinia ko, Haris ir vėl susimąstė apie Emą; kai nepavykdavo nuvogti kelių akimirkų miegui, jo mintys labai dažnai sukdavosi apie žmoną. Ar ji suprastų, kodėl jis negalėjo pasirašyti prisipažinimo ir leisti jiems įkalti dar vieną vinį į Babakovo karstą? Jis svarstė, kaip vyksta jos pačios teismas, ir jautėsi kaltas, kad negali būti šalia.

Hario mintis nutraukė tolimame kambario kampe prasivėrusios durys; pro jas įžengė septynios moterys ir penki vyrai ir susėdo

jiems skirtose vietose; tikrai buvo galima pasakyti, kad jie šią užduotį vykdo jau ne pirmą kartą.

Nė vienas iš jų nė nedirstelėjo Hario pusėn, o Haris nenuleido nuo jų akių. Tušti veidai bylojo, kad juos vienija tik vienas bruožas — jų sąmonę konfiskavo valstybė, ir jie nebegali turėti savo nuomonės. Net tokią juodą akimirką Haris mąstė apie tai, kokį privilegijuotą gyvenimą gyveno. Ar gali būti, kad tarp šių tuščiaveidžių klonų yra dainininkas, dailininkas, aktorius, muzikantas, gal net rašytojas, kad jiems niekada nebuvo suteikta galimybė išreikšti savo talento? Štai tokia gimimo loterija.

Po kelių akimirkų į kambarį įėjo dar du vyriškiai, nužingsniavo prie pirmo suolo ir atsisėdo veidu į pakylą, nugara į Harį. Vienas iš jų buvo kiek vyresnis nei penkiasdešimties, kur kas geriau apsirengęs už visus kitus kambaryje. Švarkas jam puikiai tiko, nuo jo dvelkė pasitikėjimu, būdingu tikram profesionalui, o profesionalų reikia net ir diktatūrai, kad tik režimas sklandžiai funkcionuotų.

Kitas vyriškis buvo daug jaunesnis; jis vis žvalgėsi po teismo salę, lyg mėgindamas susiorientuoti. Jei šiedu — valstybei ir jam atstovaujantys advokatai, Hariui nebuvo sunku suprasti, kuris iš jų yra jo gynėjas.

Pagaliau prasivėrė durys už pakylos, kad galėtų įeiti pagrindiniai aktoriai; jų buvo trys — viena moteris ir du vyrai; jie susėdo už stalo pakylos vidury.

Kokių šešiasdešimties metų moteris gražiais žilais plaukais, susegtais į kuodą, galėjo būti į pensiją išėjusi mokyklos direktorė. Haris net pamanė, kad ši patalpa kadaise galėjo būti jos klasė. Ji neabejotinai buvo vyriausia iš visų susirinkusiųjų, nes visi žvelgė jos pusėn. Moteris atvertė ant stalo padėtą aplanką ir pradėjo garsiai skaityti. Haris tyliai dėkojo rusų kalbos mokytojui už sugaištas valandas, kurias jis praleido versdamas skaityti rusų klasikus, o paskui liepdamas jam versti į anglų kalbą ištisus skyrius.

— Suimtasis, — Hariui beliko manyti, kad turimas galvoje jis, nors apie jį nebuvo užsiminta, — nelegaliai įsigavo į Sovietų Sąjungą... — Hariui labai norėjosi viską užsirašyti, bet jam niekas nedavė nei popieriaus, nei parkerio, todėl jam teko pasikliauti atmintimi, jeigu apskritai bus suteiktas šansas gintis, — turėdamas vienintelį tikslą — pažeisti įstatymus, — ji atsisuko į komisiją, bet nenusišypsojo. — Jūs, draugai, buvote išrinkti nuspręsti, ar suimtasis kaltas, ar ne. Kalbės liudininkai, padėsiantys jums priimti sprendimą.

— Pone Kosanovai, — kreipėsi ji, atsisukdama į advokatą, — galite išreikšti valstybės poziciją.

Iš lėto atsistojo pirmame suole sėdėjęs vyresnysis iš dviejų vyriškių.

— Drauge komisare, ši byla visiškai aiški, todėl neverta gaišinti komisijos. Suimtasis — gerai žinomas valstybės priešas, nusikalstantis ne pirmą kartą.

Haris nekantravo sužinoti, koks jo pirmas nusikaltimas. Greitai sužinojo.

— Maždaug prieš penkerius metus suimtasis lankėsi Maskvoje kaip mūsų šalies svečias ir ciniškai pasinaudojo privilegijuotojo statusu. Jis perskaitė įžanginį pranešimą tarptautinėje konferencijoje, pradėdamas kampaniją už tai, kad būtų paleistas savo kaltę pripažinęs nusikaltėlis, anksčiau pripažintas kaltu už septynis nusikaltimus prieš valstybę. Jums, drauge komisare, Anatolijus Babakovas gerai pažįstamas kaip knygos apie gerbiamą vadą draugą Staliną autorius; jis buvo patrauktas atsakomybėn už įžūlų šmeižtą ir nuteistas dvylikai metų sunkiųjų darbų.

— Suimtasis pakartojo tą patį šmeižtą, nepaisydamas fakto, kad jam ne kartą buvo pareikšta, jog jis nusižengia įstatymui.

Haris to neprisiminė, nebent menkais drabužėliais prisidengusi moteris, vidurnaktį jį aplankiusi viešbučio kambaryje, turėjo jam perduoti tą įspėjimą kartu su šampanu.

— Bet saugodami tarptautinius santykius, demonstruodami didžiadvasiškumą, leidome jam grįžti į Vakarus, kur toks šmeižtas ir įžeidinėjimai — kasdienio gyvenimo dalis. Kartais imame abejoti, ar britai prisimena, kad per paskutinį karą buvome jų sąjungininkai, o tuo metu mūsų vadas buvo ne kas kitas, kaip draugas Stalinas.

— Kiek anksčiau šiais metais suimtasis keliavo į Jungtines Valstijas, turėdamas vienintelį tikslą — susisiekti su Babakovo žmona, pabėgusia į Vakarus, likus kelioms dienoms iki vyro arešto. Toji išdavikė Jelena Babakova ir pasakė suimtajam, kur paslėpė savo vyro maištingosios knygos egzempliorių. Apsiginklavęs informacija, suimtasis grįžo į Sovietų Sąjungą baigti savo misijos — surasti knygą, kontrabanda ją išgabenti į Vakarus ir ten išleisti. Galėtumėte paklausti, drauge komisare, kodėl suimtasis norėjo imtis tokio rizikingo žygio. Atsakymas gana paprastas. Iš gobšumo. Prakišęs tą šmeižikišką šlamštą tiems, kas būtų sutikę jį išleisti, jis vylėsi pelnytis didelius pinigus sau ir Babakovai, nors žinojo, kad knyga — grynas pramanas nuo pradžios iki galo, kad ji parašyta žmogaus, kuris mūsų garbųjį buvusį vadą tebuvo sutikęs vienintelį kartą, dar studijuodamas. Tačiau dėl nepriekaištingo tyrimo, kurį atliko pulkininkas Marinkinas, suimtasis buvo areštuotas, kai mėgino ištrūkti iš Leningrado, kelioniniame krepšyje slėpdamas Babakovo knygą. Kad teismas galėtų kuo geriau suprasti šio nusikaltėlio kėslus suardyti mūsų valstybės pamatus, pakviesiu pirmą savo liudytoją draugą pulkininką Vitalijų Marinkiną.

38

Eidama tuos kelis žingsnius iki liudytojų tribūnos Ema manė, kad neatlaikys kojos. Kai teismo klerkas jai padavė Bibliją, visi pamatė, kaip dreba moters rankos; tada ji išgirdo savo pačios balsą.

— Prisiekiu Visagaliu Dievu, kad mano duoti parodymai bus tiesa, gryna tiesa ir tik tiesa; tepadeda man Dievas.

— Prašytume pasakyti savo pavardę, kad būtų įrašyta į protokolą, — paprašė ponas Trelfordas.

— Ema Greisė Klifton.

— Kuo užsiimate?

— Esu Baringtono laivybos kompanijos pirmininkė.

— Kiek laiko pirmininkaujate šiai garsiai kompanijai?

— Pastaruosius vienuolika metų.

Ema pamatė, kaip ponas Trelfordas mostelėjo galva iš dešinės į kairę, ir prisiminė jo žodžius: „Atidžiai klausykitės mano žodžių, bet visada atsakinėkite prisiekusiesiems."

— Ar esate ištekėjusi, ponia Klifton?

— Taip, — atsakė Ema, atsisukdama į prisiekusiuosius, — beveik dvidešimt penkerius metus.

Ponas Trelfordas būtų norėjęs, kad ji pridurtų: „Teismo salėje yra mano vyras Haris, mūsų sūnus Sebastijonas ir mano brolis Džailzas." Tada ji būtų galėjusi į juos atsisukti, ir prisiekusieji būtų supratę, kokia jų šeima laiminga ir vieninga. Tačiau Hario salėje nebuvo, tiesą sakant, Ema net nežinojo, kur jis, todėl ji ir toliau žiūrėjo į prisiekusiuosius. Ponas Trelfordas skubiai tęsė toliau.

— Gal galėtumėte pasakyti teismui, kada susipažinote su ledi Virginija Fenvik?

— Taip, — atsakė Ema, prisimindama sudėliotą scenarijų, — mano brolis Džailzas... — šįkart ji pažvelgė į brolį, o šis, kaip tikras profesionalas, iš pradžių nusišypsojo seseriai, o paskui — prisiekusiesiems. — Mano brolis Džailzas, — pakartojo ji, — pakvietė mano vyrą Harį ir mane pietų, kad susipažintume su moterimi, su kuria jis buvo ką tik susižadėjęs.

— Koks buvo pirmas jūsų įspūdis pamačius ledi Virginiją?

— Pribloškiantis. Tokiu grožiu paprastai išsiskiria tik kino

žvaigždės arba kerinčios manekenės. Greitai supratau, kad Džailzas dėl jos pametęs galvą.

— Ar bėgant laikui tapote draugės?

— Ne, bet, tiesą sakant, negalėjome tapti sielos draugėmis.

— Kodėl taip sakote, ponia Klifton?

— Mūsų interesai buvo skirtingi. Manęs niekada nedomino medžioklė, šaudymas ar žūklė. Atvirai kalbant, esame kilusios iš skirtingų šeimų; ledi Virginija sukosi rate, į kurį niekada nė nebūčiau patekusi.

— Ar jūs jai pavydėjote?

— Tik puikios išvaizdos, — plačiai šypsodamasi atsakė Ema.

Už šypseną jai buvo atsilyginta keliomis prisiekusiųjų šypsenomis.

— Bet, deja, jūsų brolio ir ledi Virginijos santuoka baigėsi skyrybomis...

— Nieko keista, bent jau mūsų šeimos nariai nesistebėjo, — atsakė Ema.

— Kodėl, ponia Klifton?

— Niekada nemaniau, kad ji — Džailzo žmogus.

— Vadinasi, jūs su ledi Virginija išsiskyrėte ne kaip draugės?

— Pirmiausia, pone Trelfordai, mes niekada ir nebuvome draugės.

— Vis dėlto po kelerių metų ji grįžo į jūsų gyvenimą?

— Taip, bet tai nebuvo mano pasirinkimas. Virginija pradėjo pirkti didelius kiekius Baringtono kompanijos akcijų, aš stebėjausi, nes anksčiau ji kompanija nesidomėjo. Nekreipiau į tai dėmesio, kol kompanijos sekretorius manęs neinformavo, kad ji turi septynis su puse procentų akcijų.

— Kodėl taip svarbu, kad septynis su puse?

— Todėl, kad tada galėjo pretenduoti į vietą kompanijos valdyboje.

— Ar ji pasinaudojo šia galimybe?

— Ne, savo atstovu paskyrė majorą Aleksą Fišerį.

— Ar džiaugėtės tokiu paskyrimu?

— Ne, nesidžiaugiau. Nuo pirmos dienos majoras Fišeris kuo aiškiausiai parodė, jog valdyboje yra tik tam, kad vykdytų ledi Virginijos norus.

— Gal galėtumėte detalizuoti?

— Žinoma. Majoras Fišeris balsuodavo kone prieš visus pasiūlymus, kuriuos rekomenduodavau valdybai, ir dažnai pateikdavo savų idėjų, kurios, kaip jis pats žinojo, kompanijai nebūdavo naudingos.

— Bet galiausiai majoras Fišeris atsistatydino.

— Jei nebūtų atsistatydinęs, būčiau jį atleidusi.

Ponas Trelfordas susiraukė nepatenkintas, kad jo klientė paleido vadeles. Seras Edvardas nusišypsojo ir kažką užsirašė į savo bloknotą.

— Dabar norėčiau persikelti į metinį visuotinį susirinkimą, surengtą tūkstantis devyni šimtai šešiasdešimt ketvirtųjų rugpjūčio dvidešimt ketvirtos rytą Bristolyje, Kolstono salėje. Tuo metu pirmininkavote susirinkimui ir...

— Pone Trelfordai, gal ponia Klifton galėtų papasakoti savais žodžiais, — pasiūlė teisėja, — užuot klausiusi jūsų sufleravimų.

— Kaip pageidausite, jūsų malonybe.

— Buvau ką tik perskaičiusi metinį pranešimą, — pasakojo Ema, — ir man atrodė, kad man visai gerai pasisekė, nes galėjau pranešti mūsų pirmojo prabangaus lainerio „Bakingamas“ krikštynų datą.

— Jei gerai prisimenu, — pratarė Trelfordas, — laivą krikštyti turėjo Jos Didenybė karalienė motina...

— Puiku, pone Trelfordai, bet nemėginkite mano kantrybės.

— Atsiprašau, jūsų malonybe, aš tik pamaniau...

— Kuo puikiausiai žinau, ką pamanėte, pone Trelfordai. O dabar prašau leisti poniai Klifton kalbėti pačiai.

— Baigusi kalbą, — pratarė Trelfordas, gręždamasis į savo klientę, — sulaukėte klausimų iš salės?

— Taip, sulaukiau.

— Ir tarp klausinėtojų buvo ledi Virginija Fenvik. Kadangi šio teismo proceso rezultatai priklausys nuo šio dialogo, jums leidus, jūsų malonybe, perskaitysiu teismui ponios Klifton žodžius, dėl kurių ir buvo pradėtas šis teismas. Atsakydama į ledi Virginijos klausimą ji pasakė: „Ledi Virginija, jeigu ketinote sužlugdyti kompaniją... jums nepavyko, apgailėtinai nepavyko, nes jus nurungė paprasti dori žmonės, šiai kompanijai linkintys sėkmės." Pone Klifton, ar gailitės pasakiusi šiuos žodžius, kai vėl juos išgirdote nebūdama įsikarščiavusi?

— Tikrai ne. Tie žodžiai tebuvo konstatuotas faktas.

— Vadinasi, tie žodžiai nebuvo pasakyti ketinant apšmeižti ledi Virginiją?

— Toli gražu. Tiesiog norėjau, kad akcininkai žinotų, jog valdyboje jai atstovaujantis majoras Fišeris pirko ir pardavinėjo kompanijos akcijas, neinformuodamas nei manęs, nei kokių nors kitų savo kolegų.

— Visiškai teisingai. Dėkoju, ponia Klifton. Daugiau klausimų neturiu, jūsų malonybe.

— Sere Edvardai, gal norėtumėte šiai liudytojai pateikti klausimų iš savo pusės? — paklausė ponia teisėja Lein, gerai žinodama, koks bus jo atsakymas.

— Neabejotinai norėčiau, jūsų malonybe, — atsakė seras Edvardas, ramiai stodamasis iš vietos ir taisydamasis seną peruką. Jis pasitikslino pirmą klausimą dirstelėjęs į užrašus, paskui atsitiesė ir nusišypsojo prisiekusiesiems tėviška šypsena, vildamasis, kad šie į jį žvelgs kaip į gerbiamą šeimos draugą, kurio patarimų laukia kiekvienas.

— Ponia Klifton, — tarė jis, gręždamasis į liudytojų tribūną, —

kalbėkime be užuolankų. Tiesa yra ta, jog nepritarėte savo brolio ir ledi Virginijos santuokai nuo tos akimirkos, kai judvi susipažinote. Bet ar iš tikrųjų nėra taip, kad jūs buvote apsisprendusi jos nemėgti dar iki su ja susipažindama?

Trelfordas nustebo. Jis nemanė, kad Edis savąjį durklą smeigs taip greitai, nors ir buvo Emą įspėjęs, jog kitos pusės advokato klausimai nebus malonūs.

— Sere Edvardai, kaip sakiau, mes nebuvome tikros bičiulės.

— Bet ar negali būti, kad jūs jau iš pat pradžių į ją žvelgėte kaip į priešę?

— Tokių tolimų prielaidų nedaryčiau.

— Ar dalyvavote savo brolio ir ledi Virginijos vestuvėse?

— Nebuvau pakviesta.

— Ar jus tai nustebino, jeigu taip su ja elgėtės?

— Veikiau nusivyliau nei nustebau.

— O jūsų vyras, — tęsė seras Edvardas, negailėdamas laiko ir dairydamasis po teismo salę, tarsi stengtųsi jį surasti, — buvo pakviestas?

— Kvietimo negavo nė vienas šeimos narys.

— Kaip manote, kodėl taip nutiko?

— Sere Edvardai, turėtumėte paklausti savo klientės.

— Ketinu taip ir padaryti, ponia Klifton. Gal galėčiau pasiteirauti apie jūsų motinos mirtį. Kaip suprantu, dėl jos testamento buvo kilę ginčų.

— Ir tie ginčai buvo išspręsti aukštesniajame teisme, sere Edvardai.

— Taip, tikrai. Pataisykite mane, jei klystu — beje, neabejoju, kad taip ir padarysite, ponia Klifton, — bet jūs ir jūsų sesuo Greisė paveldėjote beveik visą turtą, o jūsų brolis, ledi Virginijos vyras, negavo nieko.

— Ne aš taip pasirinkau, sere Edvardai. Tiesą sakant, stengiausi mamą perkalbėti.

— Bet mes tegalime kliautis jūsų žodžiu, ponia Klifton.

Ponas Trelfordas mikliai pašoko.

— Jūsų malonybe, protestuoju.

— Taip taip, pone Trelfordai, sutinku. Sere Edvardai, jūsų replika nepateisinama.

— Atsiprašau, jūsų malonybe. Ponia Klifton, gal galiu paklausti, ar serą Džailzą apstulbino toks jūsų motinos sprendimas?

— Sere Edvardai, — pratarė teisėja, ponui Trelfordui net nespėjus atsistoti.

— Atsiprašau, jūsų malonybe. Paprasčiausiai esu senas tiesos ieškotojas.

— Mes visi patyrėme baisų šoką, — atsakė Ema. — Mano mama dievino Džailzą.

— Bet, kaip ir jūs, akivaizdu, nedievino ledi Virginijos, nes antraip testamentu būtų ir jam ką nors palikusi,— skubiai pridūrė seras Edvardas. — Kalbėkimės toliau. Gaila, tačiau jūsų brolio ir ledi Virginijos santuoka baigėsi skyrybomis, kurių priežastis — neištikimybė.

— Sere Edvardai, kaip pats gerai žinote, — mėgindama tvardytis pasakė Ema, — tada buvo toks metas, kai teismas vyrui garantuodavo skyrybas tik šiam praleidus naktį Braitono viešbutyje su samdyta moterimi. Džailzas taip ir padarė paprašytas Virginijos.

— Labai atsiprašau, ponia Klifton, bet skyrybų dokumente parašyta paprastai — neištikimybė. Tačiau dabar bent visi žinome, kaip reaguojate, kai kalbama apie jums svarbius dalykus.

Metus vienintelį žvilgsnį į prisiekusiuosius buvo aišku, kad seras Edvardas gavo, ko norėjo.

— Ir paskutinis klausimas apie skyrybas, ponia Klifton. Ar jums ir jūsų šeimai skyrybos buvo prielaida švęsti?

— Jūsų malonybe, — pašoko Trelfordas.

— Sere Edvardai, jūs ir vėl peržengiate ribas.

— Jūsų malonybe, ateityje labai stengsiuosi neperžengti.

Bet pažvelgęs į prisiekusiuosius Trelfordas suprato, kad šis priekaištas pasitarnavo serui Edvardui, taip pat šitai pajutusiam.

— Ponia Klifton, pakalbėkime apie svarbesnius dalykus, būtent apie tai, ką pasakėte ir ką turėjote omenyje sakydama, kai mano klientė Baringtono laivybos kompanijos metiniame visuotiniame susirinkime jums pateikė absoliučiai teisėtą klausimą. Kad būtų tiksliau, pakartosiu ledi Virginijos klausimą: „Ar tiesa, kad vienas jūsų direktorius per savaitgalį pardavė didelį akcijų paketą, stengdamasis pakenkti kompanijai?“ Ponia Klifton, sakyčiau, jūs mitriai, gražiai išvengėte atsakymo į šį klausimą. Gal galėtumėte atsakyti dabar?

Ema pažvelgė į Trelfordą. Jis jai patarė į tą klausimą neatsakyti, todėl ji tylėjo.

— Gal galiu daryti prielaidą, jog į šį klausimą nenorėjote atsakyti todėl, kad vėliau ledi Virginija paklausė: „Jei tokia veikla užsiėmė vienas iš jūsų direktorių, ar jam nereikėtų atsistatydinti iš valdybos?“ Jūs atsakėte taip: „Jei kalbate apie majorą Fišerį...“, nors ji kalbėjo ne apie Fišerį, jūs ir pati puikiai supratote. Ji kalbėjo apie artimą jūsų draugą ir kolegą poną Sedriką Hardkastlą, tiesa?

— Tai vienas iš nuostabiausių džentelmenų, kuriuos tik man teko pažinoti, — atsakė Ema.

— Tikrai? — toliau varė seras Edvardas. — Na, tada atidžiau panagrinėkime šį teiginį, nes man atrodo, jog tada sakėte, kad artimas jūsų draugas — vienas iš „nuostabiausių džentelmenų“, kokius tik jums yra tekę pažinoti, — per naktį pardavė savo akcijas, kad *padėtų* kompanijai, o kai ledi Virginija pardavinėjo savąsias, ji kompanijai *kenkė*. Ponia Klifton, prisiekusiesiems gali pasirodyti, kad negali būti ir taip, ir taip, nebent, žinoma, išryškinsite silpnąją mano argumentų pusę ir paaiškinsite teismui subtilų skirtumą tarp to, ką padarė ponas Hardkastlas kompanijos labui, ir ką majoras Fišeris padarė dėl mano klientės.

Ema suprato, jog negalėtų pateisinti to, ką Sedrikas padarė

linkėdamas gera, ir bus itin sunku prisiekusiesiems paaiškinti priežastį, dėl kurios jis tas akcijas pardavė. Trelfordas jai patarė tiesiog neatsakinėti, jeigu jai kiltų abejonių, ypač jei atsakymas jai pakenktų.

Seras Edvardas dar kiek palaukė ir kalbėjo toliau:

— Na, kadangi, kaip matome, į šį klausimą atsakyti nenorite, gal prisimintume, ką pasakėte paskui? „Ledi Virginija, jeigu ketinote sužlugdyti kompaniją... jums nepavyko, apgailėtinai nepavyko, nes jus nurungė paprasti dori žmonės, šiai kompanijai linkintys sėkmės." Ponia Klifton, ar galite paneigti, jog tą rytą Bristolio Kolstono salėje itin gausiai susirinkusiai auditorijai mėginote pasakyti, kad ledi Virginija nėra paprastas doras žmogus? — jis pabrėžė paskutinius tris žodžius.

— Ji tikrai nėra paprastas žmogus.

— Sutinku su jumis, ponia Klifton, ji nepaprasta. Tačiau prisiekusiesiems aš sakau, jog prielaida, kad mano klientė nėra dora ir kad jos tikslas — sužlugdyti kompaniją, yra šmeižikiška, ponia Klifton. O gal, jūsų nuomone, tai irgi gryniausia tiesa?

— Ką galvojau, tą ir pasakiau, — atsakė Ema.

— Ir jūs buvote taip įsitikinusi savo teisumu, jog pareikalavote jūsų žodžius įrašyti į metinio visuotinio susirinkimo protokolą.

— Taip, pareikalavau.

— Ar tada kompanijos sekretorius patarė to nedaryti?

Ema dvejojo.

— Bet kada galiu iškviesti poną Vebsterį duoti parodymų, — pasakė seras Edvardas.

— Manau, gal ir galėjo patarti.

— Įdomu, kodėl galėjo patarti? — klausinėjo seras Edvardas, trykšdamas sarkazmu.

Ema ir toliau nenuleido nuo jo akių, puikiai žinodama, kad jis nesitikėjo sulaukti jos atsakymo.

— Ar gali būti, kad jis nenorėjo užrašyti dar ir šmeižto, nes įžeidžius žodžius jau buvote ištarusi?

— Norėjau, kad mano žodžiai būtų užrašyti, — atsakė Ema.

Trelfordas panarino galvą, kai seras Edvardas pasakė:

— Tikrai? Vadinasi, ponia Klifton, išsiaiškinome — manau, pritarsite, — kad priešiškai nusiteikėte mano klientės atžvilgiu jau tą dieną, kai su ja susipažinote, ir ta gili antipatija dar labiau sukerojo, kai nebuvote pakviesta į brolio vestuves, o po kelerių metų, per jūsų kompanijos metinį visuotinį susirinkimą, gausiai susirinkusių akcininkų akivaizdoje, jūs mėginote pažeminti ledi Virginiją, darydama prielaidą, jog ji — ne paprastas doras žmogus, o asmuo, norintis pakenkti kompanijai. Paskui jūs atmetėte kompanijos sekretoriaus siūlymą, nes norėjote, kad šmeižikiški jūsų žodžiai būtiniausiai būtų pakartoti metinio visuotinio susirinkimo protokole. Ar ne tiesa, ponia Klifton, kad jūs paprasčiausiai norėjote atkeršyti paprastam doram žmogui, kuris dabar neprašo nieko, tik atpildo už jūsų neapgalvotus žodžius? Manau, Eivono dainius kuo puikiausiai šitai išsakė eilutėmis: „Tas, kurs nuplėš gerą vardą žmogaus, daug pavogęs tikrai nepralobs, o žmogus skurdžius bus visados.“

Seras Edvardas ir toliau įdėmiai žvelgė į Emą, įsitvėręs senos, gerokai nudėvėtos mantijos atvartų. Pajutęs, kad padarė norimą įspūdį, jis atsisuko į teisėją ir tarė:

— Daugiau klausimų neturiu, jūsų malonybe.

Kai Trelfordas pažvelgė į prisiekusiuosius, jam pasirodė, kad jie tuoj ims ploti. Jis nusprendė rizikuoti, nors ir nebuvo tikras, ar prisiekusieji jam už tai atleis.

— Pone Trelfordai, ar dar turite savo klientei klausimų? — paklausė ponia teisėja Lein.

— Tik vieną, jūsų malonybe, — atsakė Trelfordas. — Ponia Klifton, seras Edvardas klausdamas priminė jūsų motinos testamentą. Ar motina jums kada nors yra išsakiusi savo jausmus ledi Virginijos atžvilgiu?

— Pone Trelfordai, — nutraukė jį teisėja, Emai nespėjus atsa-

kyti, — kaip pats gerai žinote, šitai bus grįsta nuogirdomis, todėl nepriimtina.

— Bet mano motina savo nuomonę apie ledi Virginiją užrašė testamente, — pasakė Ema, žiūrėdama į suolą.

— Ponia Klifton, nesu tikra, kad gerai jus supratau, — pratarė teisėja.

— Testamente ji užrašė priežastį, dėl kurios mano broliui nieko nepalieka.

Trelfordas paėmė testamentą ir pasakė:

— Galėčiau perskaityti tą pastraipą, jūsų malonybe... jei manote, kad tikslinga, — pridūrė nekalto mokinuko balsu.

Seras Edvardas nedelsdamas pašoko.

— Visa tai neabejotinai tik dar vienas šmeižtas, jūsų malonybe, — pasakė, kuo geriausiai žinodamas, ką Trelfordas turi omenyje.

— Tačiau tai — viešas notaro patvirtintas dokumentas, — nesutiko Trelfordas, mosuodamas testamentu spaudos atstovų atitvare sėdintiems žurnalistams po nosimis.

— Vis dėlto norėčiau perskaityti tą pastraipą prieš apsispręsdama, — pasakė ponia teisėja Lein.

— Žinoma, jūsų malonybe, — atsakė Trelfordas.

Jis padavė testamentą teismo raštininkui, o šis savo ruožtu perdavė jį teisėjai.

Kadangi Trelfordas buvo paryškinęs tik kelias eilutes, ponia teisėja Lein turėjo jas perskaityti kelis kartus; galiausiai ji tarė:

— Atsižvelgiant į viską, manau, kad šis parodymas yra nepriimtinas, nes gali būti ištrauktas iš konteksto. Vis dėlto, pone Trelfordai, — pridūrė ji, — jei norite, kad padaryčiau pertrauką, per kurią galėtumėte išsamiau panagrinėti šį teisinį klausimą, mielai paleisiu teismą, kad viską išsiaiškintumėte.

— Ne, jūsų malonybe, dėkoju. Mielai priimsiu jūsų sprendimą, — atsakė Trelfordas gerai žinodamas, kad rytą žiniasklaida jau

bus pasirūpinusi atitinkamais vedamaisiais, nes keli žurnalistai jau skubėjo iš teismo salės.

— Tada dirbkime toliau, — paragino teisėja. — Pone Trelfordai, gal norėtumėte pakviesti kitą liudytoją?

— Negaliu to padaryti, jūsų malonybe, nes šiuo metu jis dalyvauja debatuose Bendruomenių Rūmuose. Tačiau majoras Fišeris galės ateiti rytoj rytą, dešimtą valandą.

39

Sėdėdamas mediniame suole trečioje eilėje Haris žiūrėjo, kaip į laikinąją teismo salę įžengia pulkininkas Marinkinas. Jis atsistojo priešais valstybei atstovaujantį ieškovą, tarsi gavęs komandą „ramiai“, atidavė pagarbą ir liko stovėti.

Marinkinas dėvėjo geresnę uniformą nei toji, kuria buvo apsivilkęs suimdamas Harį; šioji, be abejo, skirta ypatingoms progoms. Šešios munduro sagos švieste švietė, kelnių kantas užaštrintas, batai taip išblizginti, kad pažvelgęs žemyn būtų išvydęs savo atspindį. Penkios apdovanojimų juostelės niekam nepaliko nė menkiausios abejonės, kad jis žvelgė priešams į akis.

— Pulkininke, gal galėtumėte teismui pasakyti, kada pirmą kartą susidūrėte su kaltinamuoju?

— Taip, drauge ieškove. Maždaug prieš penkerius metus jis atvyko į Maskvą kaip Britanijos atstovas dalyvauti tarptautinėje knygos konferencijoje ir pirmą konferencijos dieną skaitė pagrindinį pranešimą.

— Ar girdėjote tą pranešimą?

— Taip, girdėjau, ir jis buvo įsitikinęs, kad išdavikas Babakovas daug metų dirbo Kremliuje ir artimai bendravo su velioniu draugu Stalinu. Tiesą sakant, jo argumentai buvo tokie įtikinami, kad jam atsisėdus į savo vietą kone visi salėje taip pat jais patikėjo.

— Ar stengėtės kaip nors susisiekti su kaltinamuoju jam viešint Maskvoje?

— Ne, nes jau kitą dieną jis išvyko atgal į Angliją; prisipažinsiu, maniau, kad ši kampanija, kaip ir daugelis, vykdomų Vakaruose, ilgainiui nuvės ir jų sąmonę užvaldys kas nors kita.

— Bet ši kampanija nenuvėso.

— Nenuvėso; kaltinamasis neabejotinai įtikėjo, kad Babakovas sako tiesą, ir manė, jog išspausdinus knygą juo patikėtų ir visas pasaulis. Kiek anksčiau šiais metais kaltinamasis jo žmonos šeimai priklausančiu prabangiu laineriu keliavo į Jungtines Valstijas. Nuvykęs į Niujorką, jis aplankė gerai žinomą leidėją, savaime suprantama, kad aptartų Babakovo knygos publikavimo klausimus, nes jau kitą dieną sėdo į traukinį ir keliavo į Pitsbergą, turėdamas vienintelį tikslą — susitikti su dezertyre Jelena Babakova, išdaviko žmona. Šiame aplanke turiu kelias nuotraukas, kurias padarė vienas mūsų agentas per jo apsilankymą Pitsberge.

Marinkinas padavė aplanką teismo raštininkui, o šis jį perdavė teismo pirmininkei. Trys teisėjai kurį laiką apžiūrinėjo nuotraukas, o paskui pirmininkė paklausė:

— Kiek laiko suimtasis praleido su ponia Babakova?

— Daugiau nei keturias valandas. Paskui grįžo į Niujorką. Kitą rytą jis vėl apsilankė pas leidėją, o vėliau, tą pačią dieną, įsėdo į žmonos šeimai priklausantį lainerį ir iškeliavo atgal į Angliją.

— Ar jam grįžus ir toliau intensyviai jį sekėte?

— Taip. Vienas iš mūsų vyresniųjų operatyvininkų kontroliavo kasdienę jo veiklą ir pranešė, kad kaltinamasis pradėjo mokytis rusų kalbos Bristolio universitete, netoli savo gyvenamosios vietos. Vienas iš mano agentų taip pat užsirašė į tuos pačius kursus ir pranešė, kad kaltinamasis buvo sąžiningas mokinys ir studijavo gerokai uoliau už kitus bendramokslius. Baigęs kursus, jis netrukus atskrido į Leningradą, likus kelioms savaitėms iki vizos galiojimo pabaigos.

— Kodėl jo nesuėmėte, vos jam atvykus į Leningradą, ir artimiausiu lėktuvu neišsiuntėte atgal į Londoną?

— Nes norėjau išsiaiškinti, ar Rusijoje jis neturėjo kokių nors bendrininkų.

— Turėjo?

— Ne, tas žmogus — vienišius, romantikas, jam labiau tiktų gyventi senais laikais; kaip Jasonas jis būtų iškeliavęs ieškoti aukso vilnos; dvidešimtame amžiuje aukso vilną jam atstojo tokia pat pramanyta Babakovo istorija.

— Ar jam pavyko?

— Taip, pavyko. Akivaizdu, kad Babakovo žmona jam pasakė, kur tiksliai gali rasti jos vyro knygą, nes vos atvykęs į Leningradą sėdo į taksi ir nukako į knygų antikvariatą miesto pakrašty. Jam prireikė vos kelių minučių surasti ieškomą knygą, kuri buvo paslėpta po kitos knygos viršeliu ir, matyt, tiksliai ten, kur ponia Babakova nurodė. Jis sumokėjo už tą knygą ir dar už dvi kitas, o paskui paprašė laukiančio taksisto nuvežti atgal į oro uostą.

— Ten jį ir suėmėte?

— Taip, bet ne iškart, nes norėjau išsiaiškinti, ar oro uoste jo nelaukia koks nors bendrininkas, kuriam jis mėgintų perduoti knygą. Tačiau jis tik įsigijo bilietą į tą patį lėktuvą, kuriuo ir atskrido. Mes jį suėmėme prieš pat jam įlipant.

— Kur toji knyga yra dabar? — paklausė tribunolo prezidentė.

— Ji buvo sunaikinta, drauge pirmininke, bet išsaugojau titulinį puslapį protokolui. Gal teismui bus įdomu, kad tai buvo bandomasis egzempliorius, todėl tikėtina, kad daugiau egzempliorių nebėra.

— Kaip kaltinamasis reagavo, kai jį suėmėte? — paklausė ieškovas.

— Jis akivaizdžiai nesuprato nusikaltimo rimtumo, nes nesiliovė klausinėjęs, kokiu pagrindu jį suimame.

— Ar apklausėte taksi vairuotoją? — paklausė ieškovas. — Ir

pagyvenusią moterį, knygyno darbuotoją? Gal ir jie – kaltinamojo bendrai?

– Taip, apklausiau. Paaiškėjo, kad jie abu – partijos nariai, taip pat išsiaiškinau, kad anksčiau niekaip nebendravo su kaltinamuoju. Trumpai paklausinėjęs juos paleidau, turėdamas omeny, kad kuo mažiau žinos apie mano tyrimą, tuo bus geriau.

– Dėkoju, pulkininke. Daugiau klausimų neturiu, – atsakė ieškovas, – bet gal turi mano kolega, – pridūrė prieš atsisėsdamas.

– Ar norėtumėte ko nors paklausti liudytojo? – pasiteiravo ji.

– Nebūtina, drauge pirmininke. Mane visai tenkina milicijos vado pateikti parodymai, – jis vėl atsisėdo.

Pirmininkė vėl kreipėsi į pulkininką.

– Sveikinu, drauge pulkininke, su puikiai atliktu tyrimu, – pasakė. – Bet gal turėtumėte ką nors pridurti, kas mums padėtų apsispręsti?

– Taip, drauge. Esu įsitikinęs, jog suimtasis – paprastas naivus lengvatikis idealistas, kuris tiki, kad Babakovas tikrai dirbo Kremliuje. Mano nuomone, jam turėtų būti suteikta dar viena proga pasirašyti prisipažinimą. Jeigu jis tikrai pasirašys, aš pats stebėsiu jo deportaciją.

– Dėkoju, pulkininke, turėsiu tai omenyje. Dabar galite grįžti prie svarbių savo darbų.

Pulkininkas atidavė pagarbą. Apsigręžęs eiti iš kambario, jis metė žvilgsnį į Harį. Po minutėlės liudytojas pasišalino.

Tą akimirką Haris suprato, kad šio neva teismo paskirtis kiek kitokia. Vienintelis tikslas buvo įtikinti jį, Harį Kliftoną, kad Anatolijus Babakovas – apgavikas, ir kad grįžęs į Angliją jis visiems papasakotų teismo salėje išgirstą tiesą. Tačiau norint iki galo suvaidinti šią atidžiai surežisuotą šaradą, jam dar reikėjo pasirašyti prisipažinimą, ir Haris svarstė, kaip toli jie eis, kad pasiektų savo tikslą.

– Drauge ieškove, – vėl prabilo tribunolo pirmininkė, – galite pakviesti kitą liudytoją.

— Dėkoju, drauge pirmininke, — pasakė jis ir vėl atsistojo. — Kviečiu Anatolijų Babakovą.

40

Džailzas sėdo pusryčiauti ir ėmė sklaidyti rytinius laikraščius. Kai prie jo prisėdo Sebastijonas, jis gėrė jau antrą kavos puodelį.

— Ką rašo?

— Manau, teatro kritikas pirmą dieną apibūdintų parašęs prieštaringų recenzijų.

— Gal ir gerai, — pasakė Sebas, — kad teisėja liepė prisiekusiesiems jų neskaityti.

— Patikėk, jie vis tiek skaitys, — atsakė Džailzas. — Ypač po to, kai teisėja nesutiko leisti Trelfordui pasakyti, ką mano motina testamente parašė apie Virginiją. Įsipilk kavos, o aš tau paskaitysiu.

Džailzas paėmė *Daily Mail* ir luktelėjo, kol Sebas grįš prie pusryčių stalo, o tada vėl užsidėjo akinius ir pradėjo skaityti:

— „Likusį turtą palieku mylimoms dukroms Emai ir Greisei; jos galės juo naudotis kaip tinkamos, tik savo Siamo katę Kleopatrą palieku ledi Virginijai Fenvik, nes jiedvi turi labai daug bendra. Jos abi gražios, išpuoselėtos, tuščios, klastingos, manipuliatorės plėšrūnės, manančios, kad visi kiti žemės gyventojai, įskaitant ir galvą pametusį mano sūnų, privalo joms tarnauti; man belieka melstis, kad sūnus išsivaduotų iš jos kerų, kol dar nebus per vėlu.“

— Bravo, — pratarė Sebas, kai dėdė padėjo laikraštį. — Kokia didi ledi. Mes abu puikiai pasirodytume liudytojų tribūnoje. O ką apie tai rašo didieji laikraščiai?

— *Telegraph* mėgina apsidrausti, nors ir giria Meikpisą už analitišką ir įrodymų prisodrintą Emos apklausą. *The Times* svarsto, kodėl Fišerį kviečia atsakovas, o ne ieškovas. Straipsnio antraštė —

„Priešiškai nusiteikęs liudytojas“, – kalbėjo Džailzas, stumtelėdamas stalu *The Times*.

– Nujaučiu, kad Fišeris prieštaringų recenzijų nesusilauks.

– Tik nepamiršk be paliovos į jį spoksoti, kai jis stovės liudytojų tribūnoje. Jam nepatiks.

– Juokinga, – pratarė Sebas. – Viena moteriškos lyties prisiekusioji be paliovos į mane spokso.

– Tai gerai, – atsakė Džailzas. – Stenkis kartkartėmis jai nusišypsoti, tik ne per dažnai, kad teisėja nepastebėtų, – pridūrė, kai į kambarį įėjo Ema.

– Ką rašo? – paklausė ji, pažvelgusi į laikraščius.

– Maždaug tą, ko tikėjomės, – atsakė Džailzas. – *The Mail* mamos testamentą pavertė folkloru, o rimti žurnalistai nori sužinoti, kodėl Fišerį pakvietėme mes, o ne jie.

– Ilgai netrukę sužinos, – atsakė Ema, sėsdamasi prie stalo. – Na, nuo kurio turėčiau pradėti?

– Gal nuo *The Times*, – pasiūlė Džailzas, – bet negaišk laiko skaitydama *Telegraph*.

– Jau ne pirmą kartą gailiuosi, kad rytojaus laikraščių negaliu perskaityti šiandien, – pasakė Ema, imdama *Telegraph*.

– Labas rytas, – pasisveikino ponia teisėja Lein, kai prisiekusieji susėdo. – Šiandieną darbą pradėsime ganėtinai neįprastai. Kitas pono Trelfordo liudytojas parlamentaras majoras Aleksandras Fišeris pateiks parodymus ne savo valia, bet iškviestas atsakovų. Kai ponas Trelfordas kreipėsi, prašydamas leidimo iškviesti liudytoją, turėjau apsispręsti, ar toks žingsnis būtų priimtinas. Į viską atsižvelgusi padariau išvadą, kad ponas Trelfordas turėjo teisę iškviesti majorą Fišerį, nes jo pavardė minima šioje byloje, esminiame ponios Klifton ir ledi Virginijos pokalbyje, todėl gal jis ir galės paaiškinti

susiklosčiusią situaciją. Taigi tikrai nereikėtų savaip interpretuoti fakto, — pabrėžė ji, — kad majoras Fišeris nebuvo įtrauktas į sero Edvardo Meikpiso liudytojų sąrašą.

— Bet jie vis tiek interpretuos, — Emai sušnabždėjo Džailzas.

Teisėja pažvelgė į teismo raštininką.

— Ar majoras Fišeris atvyko?

— Atvyko, jūsų malonybe.

— Tada prašau jį pakviesti.

— Kviečiamas parlamento narys majoras Aleksandras Fišeris, — subliuvo raštininkas.

Atsidarė dvivėrės durys teismo salės gale, ir išdidžiai įžengė Fišeris, pasipūtimu nustebindamas net Džailzą. Nekilo abejonių, kad parlamentaro statusas dar labiau pakėlė ir taip aukštą jo savivertę.

Jis paėmė į dešinę ranką Bibliją ir prisiekė nė nedirstelėjęs į kortelę, kurią jam iškėlęs laikė raštininkas. Kai ponas Trelfordas pakilo iš savo vietos, Fišeris dėbtelėjo į jį lyg į priešą.

— Labas rytas, majore Fišeri, — pasisveikino Trelfordas, bet atsakymo nesulaukė. — Gal būtumėte toks malonus ir pasakytumėte teismui, kuo esate vardu ir kuo užsiimate?

— Esu majoras Aleksandras Fišeris, Bristolio dokams atstovaujantis parlamento narys, — atsakė jis, žvelgdamas tiesiai Džailzui į akis.

— Ar tuo metu, kai vyko metinis visuotinis Baringtono laivybos kompanijos susirinkimas, kuris ir yra šios šmeižto bylos objektas, buvote kompanijos direktorius?

— Buvau.

— Ar į valdybą jus pakvietė ponia Klifton?

— Ne.

— Tuomet kas jūsų paprašė atstovauti valdyboje?

— Ledi Virginija Fenvik.

— Gal galėčiau paklausti kodėl? Ar buvote draugai, ar jus siejo tik profesiniai santykiai?

— Manyčiau, kad ir tai, ir tai, — atsakė Fišeris, pažvelgęs į ledi Virginiją, kuri palinksėjo ir nusišypsojo.

— Kokią profesinę patirtį galėjote pasiūlyti ledi Virginijai?

— Prieš tapdamas parlamentaru dirbau biržos makleriu.

— Supratau, — atsakė Trelfordas. — Vadinasi, galėjote patarti ledi Virginijai dėl akcijų paketo; kadangi išmintingai patarinėjote, ji jus pakvietė jai atstovauti Baringtono kompanijos valdyboje.

— Nė pats nebūčiau geriau pasakęs, pone Trelfordai, — pratarė Fišeris pasipūtėliškai šypsodamasis.

— Bet ar esate tikras, kad ledi Virginija jus pasirinko tik dėl šitos priežasties?

— Taip, esu tikras, — sulojo Fišeris jau be šypsenos veide.

— Tik mane šiek tiek trikdo tai, majore, kad Bristolyje dirbantis biržos makleris tampa profesionaliu Londone gyvenančios ponios patarėju; juk ledi Virginija turėtų pažinoti daug pačių geriausių Sičio maklerių. Taigi gal man pirmiausia vertėtų paklausti, kaip judu susipažinote.

— Ledi Virginija mane rėmė pirmą kartą pretenduojant į parlamentą kaip Bristolio dokų konservatorių atstovą.

— O kas tuose rinkimuose buvo leiboristų kandidatas?

— Seras Džailzas Baringtonas.

— Buvęs ledi Virginijos vyras ir ponios Klifton brolis?

— Taip.

— Taigi dabar žinome, kodėl ledi Virginija jus pasirinko savo atstovu valdyboje.

— Ką tuo norite pasakyti? — drėbė Fišeris.

— Paprastą dalyką: jeigu būtumėte kandidatavęs į parlamentą kitoje apygardoje, niekada nebūtumėte susipažinęs su ledi Virginija, — laukdamas Fišerio atsakymo, ponas Trelfordas žvelgė į prisie-

kusiuosius, būdamas tikras, kad atsakymo neišgirs. — Kadangi jau išsiaiškinome jūsų santykius su ieškove, pasvarstykime apie jūsų profesionalaus patarimo vertę ir svarbą. Prisiminsite, majore, jog aš jau anksčiau klausiau, ar patarinėjote ledi Virginijai dėl akcijų paketo; patvirtinote, kad patarinėjote.

— Teisingai.

— Tada gal pasakytumėte prisiekusiesiems, kokių dar, be Baringtono laivybos kompanijos, akcijų patarėte garbiajai ledi įsigyti?

Ponas Trelfordas ir vėl kantriai laukė, o paskui tęsė:

— Numanau, kad atsakymas — jokių, ir kad ledi Virginija jumis domėjosi tik kaip valdybos nariu, galinčiu jai pranešti, kas dedasi Baringtono kompanijoje; taigi jūs abu galėjote pasinaudoti bet kokia informacija, žinoma jums, kaip valdybos nariui.

— Piktinanti prielaida, — pasakė Fišeris, žvelgdamas į teisėją.

Tačiau teisėja liko abejinga.

— Jei tikrai taip, majore, ar galėtumėte paneigti, kad tris kartus patarėte ledi Virginijai parduoti Baringtono kompanijos akcijas, — turiu datas, laiką ir skaičių, — ir visus kartus po poros dienų kompanija pranešdavo valdybos nariams prastų naujienų.

— Tam ir reikalingi patarėjai, pone Trelfordai.

— O paskui, praėjus maždaug trims savaitėms, jūs vėl supirkote akcijas; numanau, kad taip padarėte dėl dviejų priežasčių. Pirma — kad greitai praturtėtumėte, antra — kad garantuotumėte, jog ji atgaus septynis su puse procentų kompanijos akcijų, ir jūs neprarasite vietos valdyboje. Antraip jums nebūtų pasiekiama jokia informacija apie kompanijos vidaus reikalus, tiesa?

— Tai — gėdinga šmeižikiška pastaba apie mano profesinę reputaciją, — sulojo Fišeris.

— Nejaugi? — nesutriko Trelfordas, pakėlė popieriaus lapą, kad pamatytų visi, ir perskaitė skaičius. — Visus tris minėtus prekybos akcijomis kartus ledi Virginija gavo 17 400 svarų, 29 320 ir atitinkamai 70 100 svarų pelną.

— Pone Trelfordai, praturtinti klientą nėra nusikaltimas.

— Taip, tikrai nėra, majore, bet kam jums reikėjo naudotis Honkonge dirbančio brokerio pono Benio Driskolo paslaugomis?

— Benis — senas mano bičiulis, dirbęs mūsų šalyje, o aš lojalus savo draugams, pone Trelfordai.

— Neabejoju, majore, bet ar žinojote, kad jūsų atliekamų finansinių veiksmų metu Airijos nacionalinė policija išdavė orderį ponui Driskolui suimti, nes jis buvo kaltinamas sukčiavimu ir manipuliacija akcijomis?

Mikliai pašoko seras Edvardas.

— Taip taip, sere Edvardai, — pasakė ponia teisėja Lein. — Tikiuosi, pone Trelfordai, jūs nenorite pasakyti, kad majoras Fišeris žinojo apie tą orderį, bet vis tiek norėjo bendradarbiauti su ponu Driskolu?

— Toks turėjo būti kitas mano klausimas, jūsų malonybe, — vėl lyg nekaltas mokinukas atsakė Trelfordas.

— Ne, nežinojau, — protestavo Fišeris. — Ir jeigu būčiau žinojęs, savaime suprantama, nebūčiau toliau su juo derėjęsis.

— Nuraminote, — atsakė Trelfordas. Jis atvertė priešais padėtą didelį juodą aplanką ir išėmė skaičiais išmargintą lapą. — Kai ledi Virginijos vardu pirkote akcijas, kaip jums buvo sumokėta?

— Gavau komisinius. Vieną procentą nuo pardavimo ar pirkimo kainos, kaip įprasta.

— Labai teisingai ir tiksliai, — sutiko Trelfordas, demonstratyviai dėdamas popieriaus lapą atgal į aplanką. Tada jis ištraukė kitą lapą, kurį studijavo ne menkiau susidomėjęs. — Sakykite, majore, ar žinojote, kad kiekvieną kartą, kai prašėte ištikimo savo bičiulio pono Driskolo atlikti finansinius veiksmus ledi Virginijos vardu, jis taip pat savo ruožtu pirko ir pardavinėjo Baringtono kompanijos akcijas, o tai, jis privalėjo žinoti, nėra legalu.

— Nenutuokiau, kad jis tą daro, jei būčiau žinojęs, būčiau apie jį pranešęs fondų biržai.

— Nejaugi? Vadinasi, nenumanėte, kad atlikdamas jūsų finansines operacijas jums už nugaros jis pelnėsi kelis tūkstančius svarų?

— Ne, nenumaniau.

— Ir kad neseniai dėl neprofesionaliai atlikto darbo jo veiklą sustabdė Honkongo birža?

— Aš to nežinojau, bet, kita vertus, jau kelerius metus nebuvau su juo bendravęs.

— Tikrai? — paklausė Trelfordas, dėdamas atgal į aplanką antrą lapą ir išimdamas trečią. Jis pasitaisė akinius ir peržvelgęs eilute surašytus skaičius pasakė:

— Ar ir jūs visus tris kartus pats pirkote ir pardavėte akcijas, kiekvienąkart susižerdamas gražaus pelno?

Trelfordas ir toliau žvelgė į rankoje laikomą popieriaus lapą, suprasdamas skaudžią tiesą — Fišeriui tereikia atsakyti: „Ne, nepirkau“, ir visa jo provokacija subliūkš. Tačiau majoras minutėlę sudvejojo, ir jam tylint Trelfordas pridūrė:

— Majore Fišeri, man nereikia jums, parlamentarui, priminti, kad davėte priesaiką, taip pat nereikia priminti galimų pasekmių priesaiką sulaužius, — tęsė Trelfordas, ir toliau tyrinėdamas eilute surašytus skaičius.

— Bet po trečio sandorio jokio pelno negavau, — drėbė Fišeris. — Tiesą sakant, patyriau nuostolių.

Teismo salė aiktelėjo, paskui visi ėmė šnabždėtis. Trelfordas palaukė, kol vėl stos tyla, ir tada prabilo:

— Vadinasi, majore, pirmi du sandoriai jums buvo pelningi, bet įvykus trečiajam patyrėte nuostolių?

Fišeris mindžikavo tribūnoje, bet nė nesistengė atsakyti.

— Majore Fišeri, anksčiau jūs sakėte teismui, kad praturtinti klientą nėra nusikaltimas, — kalbėjo Trelfordas, žvelgdamas į paskubom užrašytus majoro žodžius, kad tiksliai juos pacituotų.

— Taip, sakiau, — sutiko Fišeris, mėgindamas atgauti pusiausvyrą.

— Bet būdamas kvalifikuotas biržos makleris turėtumėte žinoti, — tęsė Trelfordas, traukdamas iš suolo raudonos odos viršeliu įrištą storą knygą ir atversdamas popieriaus skiaute pažymėtą puslapį, — kad prekiauti kompanijos akcijomis būnant tos kompanijos valdybos nariu yra nusikaltimas.

Trelfordas perskaitė tikslią formuluotę:

— ... *nebent informuojamas kompanijos valdybos pirmininkas ir gaunamas teisininko patarimas.*

Jis kiek patylėjo, kad visi įsisąmonintų perskaitytus žodžius, garsiai užvertė knygą ir ramiai paklausė:

— Ar informavote ponią Klifton ir klausėte teisininko patarimo?

Fišeris įsitvėrė tribūnos kraštų, kad nedrebėtų rankos.

— Ar galite teismui pasakyti, kiek pasipelnėte pirkdamas ir parduodamas Baringtono kompanijos akcijas? — kvotė Trelfordas, ir toliau žvelgdamas į viešbučio Honkonge išrašytą sąskaitą.

Kiek palaukęs jis įsidėjo sąskaitą į aplanką, pakėlė akis į teisėją ir pasakė:

— Jūsų malonybe, kadangi majoras Fišeris nebenori atsakinėti į mano klausimus, nematau prasmės tęsti, — jis atsisėdo ir nusišypsojo Emai.

— Sere Edvardai, — kreipėsi ponia teisėja Lein, — ar norėtumėte šio liudytojo ko nors paklausti?

— Jeigu galima, tik porą klausimų, — neįprastai švelniai atsakė seras Edvardas.

— Majore Fišeri, ar galima daryti kokią nors prielaidą, kad ledi Virginija Fenvik žinojo, jog pats prekiaujate Baringtono kompanijos akcijomis?

— Ne, sere.

— Pataisykite mane, jei klystu, bet jūs tebuvote jos patarėjas, ir visos jos vardu atliktos finansinės operacijos buvo įvykdytos kuo griežčiausiai laikantis įstatymų?

– Tikrai taip, sere Edvardai.

– Dėkingas už paaiškinimą. Daugiau klausimų neturiu, jūsų malonybe.

Teisėja kažką įnirtingai rašėsi, o liudytojų tribūnoje stovintis Fišeris ir toliau buvo kaip sustingęs, lyg automobilių prožektorių nutviekstas triušis. Galiausiai teisėja padėjo parkerį ir pasakė:

– Majore Fišeri, kol dar neišėjote iš teismo salės, privalau jums pasakyti, kad jūsų parodymų stenogramą ketinu perduoti Viešosios atsakomybės departamentui, kad ten būtų nuspręsta, ar reikia imtis tolesnių teisinių veiksmų.

Kai majoras išėjo iš liudytojų tribūnos ir pasuko teismo salės durų link, spaudos atstovai pakilo nuo suolų ir nusekė paskui jį į koridorių, kaip gauja sužeistą lapę persekiojančių skalikų.

Džailzas pasilenkė, paplekšnojo Trelfordui per nugarą ir pasakė:

– Puikiai padirbėta, pone. Jūs jį nukryžiavote.

– Jį – taip, bet ne ją. Sero Edvardo kruopščiai suformuluoti du klausimai ledi Virginijai padės išgyventi iki kitos mūšio dienos.

41

Kažkas negerai. Juk čia tikrai negali būti Anatolijus Babakovas. Haris įdėmiai žvelgė į skeletą, įlingavusį teismo salėn ir susmukusį ant taburetės, pastatytos priešais valstybės kaltintoją.

Babakovas vilkėjo švarką ir marškinius, kurie ant jo karojo kaip ant pakabo. Vyrui jie buvo keliais dydžiais per dideli, ir Haris iš pradžių pamanė, kad rytą jis tuos drabužius pasiskolino iš kokio nors nepažįstamojo. Bet paskui suprato, kad marškiniai ir švarkas buvo paties Babakovo, tik jis jų nenešiojo nuo tos dienos, kai prieš daug metų buvo pasiųstas į kalėjimą. Jo plaukai buvo praskydę, kelios likusios sruogos plieno pilkumo. Tokios pat pilkos jo akys buvo įkri-

tusios į akiduobes, oda išvagota raukšlių ir perdžiūvusi, tik ne nuo saulės kaitros, bet nuo begalinių valandų, praleistų svilinančiuose Sibiro platybių vėjuose. Babakovas atrodė kokių septyniasdešimties, gal net aštuoniasdešimties, nors Haris žinojo, kad jiedu – bendraamžiai, vadinasi, jam negalėjo būti daug daugiau nei penkiasdešimt.

Valstybės kaltintojas pakilo iš vietos; pataikūnas pavirto į chuliganą. Jis perskrodė Babakovą žvilgsniu ir kreipėsi į jį šaltu arogantišku tonu, visai kitaip, nei kalbėdamas su liudytojų tribūnoje stovėjusiu draugu pulkininku.

– Pasakyk teismui savo pavardę ir numerį, – pareikalavo jis.

– Babakovas, septyni keturi vienas šeši du, drauge kaltintojau.

– Nesikreipk į mane taip familiariai.

Belaisvis panarino galvą.

– Atsiprašau, pilieti.

– Babakovai, ką veikei, kol dar nebuvai nuteistas?

– Dirbau mokyklos mokytoju septintajame Maskvos rajone.

– Kiek metų dirbai mokykloje?

– Trylika metų, pone.

– Ko mokei?

– Anglų kalbos.

– Ką buvai baigęs?

– Tūkstantis devyni šimtai keturiasdešimt pirmaisiais baigiau Užsienio kalbų institutą Maskvoje.

– Vadinasi, baigęs institutą iškart pradėjai dirbti mokykloje, mokytojavai ir niekada nedirbai niekur kitur?

– Ne, pone, nedirbau.

– Ar per tuos trylika metų, kol dirbai mokytoju, kada nors lankeisi Kremliuje?

– Ne, pone, nesilankiau. Niekada.

Babakovas taip uoliai ištarė žodį „niekada“, kad Haris aiškiai suprato, kokia svarbi tam žmogui ši teismo parodija. Kremliuje apsi-

lanko kiekvienas sovietinis moksleivis, kad prie Lenino kapo atiduotų pagarbą vadui. Jei Babakovas būtų buvęs mokytojas, jis būtų pats tuos vaikus ten vedžiojęs. Haris niekaip negalėjo jam parodyti, jog suprato žinutę, nepramušdamas plonyčio apgavystės kiauto.

— Ar esi kada nors susitikęs su gerbiamu mūsų vadu, prezidiumo pirmininku draugu Stalinu? — tęsė valstybės kaltintojas.

— Taip, vieną kartą; kai studijavau, jis lankėsi Užsienio kalbų institute, kad įteiktų metinius valstybės apdovanojimus.

— Ar jis su tavimi kalbėjosi?

— Taip, jis mane pasveikino gavus diplomą.

Haris žinojo, jog Babakovas apdovanotas Lenino medaliu, kad buvo vienas iš geriausių studentų. Kodėl jis apie tai neužsimena? Todėl, kad tai nėra jam duoto gerai parengto scenarijaus dalis, o jis scenarijaus laikosi. Atsakymus turbūt parašė tas pats asmuo, kuris dabar klausinėja.

— Ar dar kada nors esi susitikęs su draugu Stalinu, išskyrus tą trumpą susitikimą?

— Ne, pone, niekada, — jis ir vėl pabrėžė žodį „niekada“.

Mintyse Haris jau buvo bepradedąs kurti planą. Kad planas pavyktų, jis turėtų įtikinti tuos smerkiančius draugus akmeniniais veidais, kad tiki kiekvienu Babakovo pasakytu žodžiu, kad baisisi tokia šio žmogaus apgaule.

— Dabar norėčiau persikelti į tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt ketvirtuosius, kai mėginai išleisti knygą, kurioje tvirtinai, neva trylika metų dirbai kaip privatus prezidento darbuotojas — buvai asmeninis jo vertėjas, nors iš tikrųjų Kremliuje niekada nesilankei. Kodėl manei, kad tau pavyks išsisukti sumanius tokią apgavystę?

— Todėl, kad nė vienas, dirbęs „Sarkoskio spaudoje“, niekada nebuvo lankęsis Kremliuje, kaip ir aš. Jie buvo matę draugą Staliną tik iš toli, kai jis stebėdavo karinį paradą Gegužės pirmąją. Todėl man nebuvo sunku juos įtikinti, kad priklausiau jo rato žmonėms.

Haris purtė galvą pasibjaurėjęs ir žvelgė į Babakovą suraukęs kaktą vildamasis, kad kitiems tai nėra labai matoma. Jis pamatė, kaip pirmininkė kažką pasižymėjo bloknote. Ar tikrai jis pagavo šypsenos užuominą?

— Ir ar tiesa, kad ketinai dezertyruoti, tikėdamasis išleisti knygą Vakaruose, turėdamas vienintelį tikslą — užsikalti didelę sumą pinigų?

— Taip; maniau, jei pavyktų apkvailinti „Sarkoskio spaudos“ žmones, man būtų daug lengviau įtikinti amerikiečius ir britus, jog buvau partijos pareigūnas, dirbęs pirmininko pašonėje. Šiaip ar taip, ar daug žmonių iš Vakarų lankosi Sovietų Sąjungoje, ką jau kalbėti apie galimybę jiems pasikalbėti su draugu pirmininku; visi žino, kad jis nė žodelio nemokėjo angliškai.

Haris pasirėmė galvą rankomis, o kai pakėlė akis, žvelgė į Babakovą su panieka. Pirmininkė vėl kažką pasižymėjo bloknote.

— Kodėl baigęs knygą nepabėgote pasitaikius pirmai progai?

— Neturėjau pakankamai pinigų. Knygai pasirodžius, man buvo pažadėtas avansas, bet buvau suimtas taip ir nespėjęs atsiimti tiražo.

— Tačiau jūsų žmona dezertyravo.

— Taip, išsiunčiau ją kiek anksčiau, atidavęs visas gyvenimo santaupas, tikėdamasis, kad vėliau ir aš pas ją nuvyksiu.

Haris baisėjosi, kaip kaltintojas maišo pusiau tiesą su melu, ir stebėjosi, kaip jiems gali nors akimirką pasirodyti, kad šia pantomima įmanoma jį apmulkinti. Tačiau tai ir buvo jų silpnybė. Jie visi neabejotinai buvo užvaldyti savo pačių propagandos, todėl Haris nutarė žaisti pagal jų sumanytas žaidimo taisykles.

Kai tik kaltintojas apsidžiaugdavo pelnęs tašką, Haris puldavo linkčioti. Bet paskui jis prisiminė mokykloje lankyto dramos būrelio mokytojo dažnas pastabas ir pabarimus už tai, kad jis linkęs „perspausti“, todėl nusprendė prilaikyti vadeles.

— Ar tavo žmona išsivežė ir knygą? — klausinėjo toliau kaltintojas.

— Ne, kai ji išvyko, knyga dar nebuvo išleista, be to, kirsdama sieną būtų buvusi apieškota, o jei būtų gabenusi knygą, būtų buvusi suimta ir nusiųsta tiesiai į Maskvą.

— Vis dėlto dėl puikaus tyrėjų darbo tu buvai suimtas, apkaltintas ir nuteistas, kol nė vienas knygos egzempliorius nespėjo pasiekti knygynų lentynų.

— Taip, — atsakė Babakovas, vėl panarindamas galvą.

— O kai buvai apkaltintas nusikaltimu valstybei, kaip pasiteisinai?

— Prisipažinau esąs kaltas dėl visko, kuo buvau kaltinamas.

— Ir liaudies teismas tave nuteisė dvidešimčiai metų sunkiųjų darbų.

— Taip, pone. Džiaugiausi gavęs tokią švelnią bausmę už niekingą nusikaltimą visai tautai.

Haris ir vėl suprato, kad Babakovas mėgina jam pasakyti, jog visas šis teismas — apgaulė. Tačiau Hariui vis dar buvo svarbu atrodyti taip, tarsi jis vaidintų dvigubą vaidmenį — spektaklį spektaklyje.

— Tuo ir baigsiu šio liudytojo apklausą, drauge pirmininke, — pasakė kaltintojas, žemai nusilenkė ir atsisėdo.

Pirmininkė pažvelgė į jaunuolį kitame suolo gale.

— Ar turite šiam liudytojui klausimų?

Jaunuolis pakilo ant drebančių kojų.

— Ne, drauge pirmininke, neturiu. Nuteistasis Babakovas neabejotinai yra valstybės priešas.

Hariui buvo gaila to jaunuolio, kuris tikriausiai tikėjo kiekvienu žodžiu, tą rytą išgirstu teismo salėje. Kliftonas lengvai linktelėjo parodydamas, jog taip pat su juo sutinka, nors jaunuolio nepatyrimas dar kartą išdavė, kad viskas — tik žaidimas. Jeigu jis būtų daugiau perskaitęs Čechovo, būtų supratęs, jog tyla dažnai būna galingesnė už ištartą žodį.

— Išveskite jį, — paliepė tribunolo pirmininkė.

Kai Babakovas buvo išvestas iš teismo salės, Haris panarino galvą, tarsi su tuo žmogumi nebenorėtų turėti nieko bendra.

— Draugai, diena buvo ilga, — tarė pirmininkė, atsigręžusi į komisiją. — Kadangi pirmadienį bus nacionalinė šventė, visi prisiminsime narsius vyrus ir moteris, paaukojusius gyvybę per Leningrado blokadą, teismas nesirinks iki antradienio ryto, o tada apibendrinsiu valstybės poziciją, o jūs nuspręsite, ar suimtasis kaltas.

Kliftonas norėjo juoktis. Niekas net neketino jam suteikti žodžio, bet dabar jis kuo puikiausiai suprato, kad vaidinama ne komedija, bet tragedija, o savo vaidmenį jam dar tik reikės atlikti.

Tribunolo pirmininkė pakilo nuo kėdės ir išsivedė kolegas iš teismo salės. Vos jiems už nugarų užsidarė durys, du sargybiniai čiupo Harį už parankių ir išvilko iš kambario.

Kadangi jo laukė beveik keturios vienatvės dienos, jis jau mąstė apie iššūkį aiškintis, kiek dar prisimena „Dėdės Džo“ teksto. Trečias skyrius. Tempiamas iš kambario jis be garso tarė žodžius.

Stalinas ne tik kūrė istoriją, bet mielai ėmėsi ją perrašinėti; geriausias pavyzdys — jo elgesys su savo šeima. Antroji jo žmona Nadia nusižudė, nes „mieliau mirs, nei bus tokio baisaus tirono žmona“. Išgirdęs apie jos mirtį Stalinas nedelsdamas pareiškė, kad ši savižudybė bus valstybinės reikšmės paslaptis; jis baiminosi, kad tiesa jam neužtrauktų negarbės tiek bendražygių, tiek priešų akyse...

Vienas iš sargybinių atrakino sunkias kameros duris, o jo kolega įstūmė belaisvį vidun.

Net parkritęs ant grindų Haris pajuto, kad kameroje yra ne vienas. Pakėlęs akis pamatė jį, susigūžusį kampe, prie lūpų prispaudusį smilių.

— Kalbėkite tik angliškai, — tokie buvo pirmi Babakovo ištarti žodžiai.

Haris linktelėjo ir atsigręžęs pamatė, kad pro virbus žiūri vienas sargybinis. Spektaklis vis dar vaidinamas. Jis susirangė už kelių pėdų nuo Babakovo.

— Jiems reikia, jog patikėtumėte viskuo, ką dabar matėte, — sušnabždėjo Babakovas. — Jei įsitikins, kad patikėjote, paleis jus namo.

— Bet ar jums dėl to bus geriau? — paklausė Haris. — Ypač jei turėsiu pasirašyti prisipažinimą, esą supratau, kad viską prasimanėte.

— Galiu jums pasakyti, kaip gauti „Dėdės Džo" egzempliorių nesučiuptam.

— Ar tai įmanoma?

— Taip, — atsakė Babakovas.

Atidžiai išklausęs naujojo kameros draugo pašnibždomis išdėstytą paaiškinimą, Haris nusišypsojo:

— Kodėl apie tai nepagalvojau?

— Džiaugiuosi, kad radai laiko su manimi susitikti, — pasakė Grifas, — ir dar per patį sesers teismo įkarštį.

— Tu retai kada vartoji žodį „skubu", — atsakė Džailzas, — o kadangi į Londoną atvykai pirmu traukiniu, pamaniau, kad reikalas išties rimtas.

— Ši informacija taps vieša tik po kelių dienų, — kalbėjo Grifas, — bet mano šnipas vietinėje torių partijoje sako, kad šįvakar įvyks jų vykdomojo komiteto posėdis, kurio darbotvarkėje yra tik vienas klausimas — reikalauti partijos nario atsistatydinimo.

— O šitai reikštų papildomus rinkimus, — susimąstęs pratarė Džailzas.

— Todėl ir atvykau pirmu traukiniu į Londoną.

— Bet centrinis konservatorių štabas niekada neleis Fišeriui at-

sistatydinti, kol, viešosios apklausos duomenimis, vyriausybė taip atsilieka.

— Jei žiniasklaidoje Fišeris ir toliau bus vadinamas „šuoliuojančiuoju majoru“, jie neturės iš ko rinktis, o tu labai gerai žinai, į ką jie pavirsta užuodę kraują. Atvirai kalbant, nemanau, kad Fišeris išsilaikys ilgiau nei kelias dienas. Taigi kuo greičiau grįši į savo apygardą, tuo bus geriau.

— Grįšiu tą pačią akimirką, kai baigsis teismas.

— O kada jis gali baigtis?

— Po kelių dienų. Vėliausiai — po savaitės.

— Jei savaitgalį galėtum atvažiuoti, šeštadienio rytą pavaikštinėtum po parduotuves Brodmede, po pietų nueitum pažiūrėti, kaip žaidžia „Rovers“, o sekmadienį Redklifo Šv. Marijos bažnyčioje sudalyvautum rytinėse pamaldose, žmonės prisimintų, jog esi gyvas ir dar spardaisi.

— Jei vyktų papildomi rinkimai, kaip manai, kokios mano galimybės?

— Kad būsi perrinktas kaip kandidatas ar kad susigrąžinsi vietą parlamente?

— Ir viena, ir kita.

— Tu vis dar mylimas kandidatas, nors kelios moterėlės vykdomajame komitete vis primena tavo dvi iširusias santuokas. Bet aš su jomis dirbu, ir dar labai gerai, kad atsisakei vietos Lordų Rūmuose, norėdamas susigrąžinti prarastą kėdę.

— Aš tau taip pasakiau kaip didelę paslaptį, — pratarė Džailzas.

— Ir aš visiems šešiolikai vykdomojo komiteto narių tai pasakiau kaip didelę paslaptį, — atsakė Grifas.

Džailzas nusišypsojo.

— O kokie mano šansai susigrąžinti kėdę?

— Jei Tedas Hitas tesugeba paskelbti nepaprastąją padėtį kilus kokiam nors streikui, papildomus rinkimus gali laimėti ir pudelis, papuoštas raudonu kaspinėliu.

— Tada gal jau atėjo tau metas išgirsti dar vieną mano naujieną.

Grifas pakėlė antakį.

— Ketinu pasipiršti Karinai.

— Gal galėtum pirštis po papildomų rinkimų, — maldaujamai paprašė Grifas.

42

Visiems šmeižto bylos dalyviams savaitgalis buvo labai ilgas.

Kai teismas baigė darbą ir paskelbė pertrauką, trumpai pasikonsultavęs su ponu Trelfordu, Džailzas nuvežė Emą į Glosteršyrą.

— Ar norėtum savaitgalį pabūti dvare? Marsdenas tave paglobotų.

— Labai miela, kad pasiūlei, — atsakė Ema, — bet turiu būti namuose, jei kartais paskambintų Haris.

— Nemanau, kad paskambins, — tyliai atsakė Džailzas.

— Kodėl? — nesuprato Ema.

— Prieš teismui pradedant darbą vakar rytą buvau nuėjęs pas serą Alaną į Dauningo dešimt; jis man pasakė, jog praėjusio penktadienio vakarą Haris užsiregistravo skrydžiui BOA korporacijos lėktuvu, bet į jį taip ir neįlipo.

— Vadinasi, jie jį suėmė.

— Deja, bet turbūt taip.

— Kodėl man iškart nesakei?

— Likus kelioms akimirkoms iki tau žengiant į liudytojų tribūną? Nemanau, kad tokia žinia tau būtų padėjusi.

— Ar seras Alanas daugiau jokių kitokių žinių neturėjo?

— Jis man pažadėjo, kad jei iki pirmadienio iš Hario nesulauksime jokios žinios, užsienio reikalų ministras paskambins į Rusijos ambasadą ir pareikalaus paaiškinimo.

— Ar tai išeis į gera?

— Jis pasistengs, kad jau kitą dieną Haris atsidurtų pirmuosiuose viso pasaulio laikraščių puslapiuose, jeigu jie jo nepaleis, o tokio dėmesio rusai mažiausiai nori.

— Tai tada kodėl jį apskritai suėmė? — klausinėjo Ema.

— Jie kažką sumanę, bet net seras Alanas negali išsiaiškinti ką.

Džailzas nepasakojo Emai apie šviežią patirtį besistengiant įsigauti į Rytų Berlyną; jis manė, kad ir Hariui nepavyko pereiti pasų kontrolės skyriaus; jis turėjo būti grąžintas atgal ir artimiausiu lėktuvu atskraidintas į Hitrou. Džailzas niekaip negalėjo suprasti, kodėl jie turėtų sulaikyti anglų PEN klubo prezidentą be jokios rimtos priežasties. Net sovietams nepatinka viešumas, kuris formuoja prastą reputaciją, ir, jei tik įmanoma, jie mielai stengiasi to išvengti. Kaip ir seras Alanas, Džailzas nesuprato, ką jie sumanę.

Bemiegį savaitgalį Ema atsakinėjo į laiškus, skaitė, net šveitė šeimos sidabrą, bet stengėsi nesitraukti nuo telefono toliau nei kelis žingsnius.

Šeštadienio rytą paskambino Sebastijonas, ir išgirdusi jo balsą akimirką, bet tik akimirką, ji pamanė, kad skambina Haris.

— Mūsų šansai puikūs, — tokius žodžius ištarė seras Edvardas, konsultuodamas ledi Virginiją savo biure penktadienio vakarą. Jis jai patarė ramiai praleisti savaitgalį, anksti gultis miegoti, per daug negerti. Ji turi būti pailsėjusi, rami ir pirmadienio rytą žengdama į liudytojų tribūną privalo jaustis pasirengusi mūšiui su Trelfordu.

— Tik patvirtinkite, kad visada leisdavote Fišeriui, kompetentingam savo patarėjui, tvarkyti visus su Baringtono kompanija susijusius reikalus. Jis veikė savarankiškai, — vis kartojo seras Edvar-

das. – Niekada nieko negirdėjote apie poną Benį Driskolą, ir jus šokiravo žinia, kad Sedrikas Hardkastlas savaitgalį, metinio visuotinio susirinkimo išvakarėse, metė į rinką visas savo akcijas. Tiesiog būdama akcininkė manėte, kad ponia Klifton turėtų jums pasakyti tiesą, o ne numoti ranka ir kartoti savanaudiškas banalybes. Kad ir ką darytumėte, neužkibkite ant Trelfordo jauko, nes jis mėgins čiupti jus už žiaunų kaip upėtakį. Nerkite į gelmę ir nesusiviliokite išplaukti į paviršių, nes jei išplauksite, jis jus užkabins ant kabliuko ir išvilks į krantą. Ir galiausiai, jei iki šiol mums viskas klostėsi gerai, dar nereiškia, kad galite būti visai rami. Esu matęs daugybę bylų, pralaimėtų paskutinę teismo dieną, nors klientai manė jau laimėję. Nepamirškite, – pakartojo jis, – mūsų šansai puikūs.

Sebastijonas beveik visą savaitgalį praleido banke, stengėsi nudirbti neatliktus darbus – peržvelgti neperskaitytus laiškus ir atsiliepti į tuzinus „skubių klausimų“, kuriuos Reičelė buvo palikusi dokumentų skyrelyje. Jam prireikė viso šeštadienio ryto, kad susidorotų su pirmąja stirta.

Pono Bišaros pasiūlymas skirti naują „Farting's“ banko pirmininką Sityje buvo sutiktas audringais sveikinimo šūksniais, todėl Sebas lengviau atsiduso. Slounui išėjus, keli klientai uždarė savo sąskaitas, bet kur kas daugiau sugrįžo sužinojusių, kad jo įpėdinis bus Rosas Bačananas – patyręs, įžvalgus, su stuburu, kaip jį apibūdino *Sunday Times*.

Šeštadienį prieš pat pietus Sebastijonas paskambino motinai ir mėgino ją įtikinti, kad nėra ko nerimauti.

– Turbūt jis negali prisiskambinti. Ar gali įsivaizduoti, kokios Rusijoje telefoninio ryšio paslaugos?

Tačiau jis pats netikėjo tuo, ką sako. Tėvas aiškiai pasakė, kad spės grįžti iki prasidedant teismui, ir Sebui niekaip neišėjo iš galvos

vienas iš mėgstamiausių tėčio posakių: „Yra tik vienas pasiteisinimas vėluojant pas ledi — mirtis.“

Sebas paskubom papietavo su Viku Kaufmanu, kuris irgi nerimavo dėl savo tėvo, tik nerimo priežastis buvo kita. Tada jis pirmą kartą užsiminė apie Alzheimerį.

— Skaudu, bet dabar aiškiai matau, kad mano tėtis darosi panašus į žmogų-orkestrą. Jis muša didįjį būgną, o visiems kitiems tik kartais leidžiama sudaužti lėkštėmis. Gal tikrai atėjo metas „Farting's“ ir Kaufmano bankui pamąstyti apie susijungimą.

Sebas negalėjo apsimesti, kad tokia idėja nebuvo šovusi jam į galvą, kai tapo pirmininko pavaduotoju, bet Viko pasiūlymas buvo pateiktas itin nepalankiu metu, kai jo galvoje sukosi daugybė kitų minčių.

— Pakalbėkime apie tai iškart po teismo. Beje, — pridūrė Sebas, — tik nenuleisk akių nuo Slouno, nes mieste sklando gandai, kad jis irgi itin domisi tavo tėvo sveikata.

Truputį po dviejų Sebas vėl sėdėjo prie darbo stalo ir visą likusią dieną grūmėsi su neatplėštų vokų krūva. Namo grįžo tik po vidurnakčio.

Apsaugos darbuotojas jį įleido į banką ir sekmadienio rytą, bet tik vėlyvą sekmadienio popietę jis aptiko kreminį voką su užrašu PRIVATU IR KONFIDENCIALU ir šešiais pašto ženklais su Džordžo Vašingtono atvaizdu viršutiniame dešiniajame kampe. Atplėšęs voką jis perskaitė Rozmari Volf rašytą laišką. Kaip jam dabar rasti laiko kelionei į Ameriką? O kaip galėtų nerasti?

Džailzas padarė taip, kaip jam buvo pasakyta. Šeštadienio rytą jis vaikščiojo po Brodmedą nešinas didžiuliu tuščiu „Marks and Spencer“ pirkinių krepšiu. Jis spaudė rankas kiekvienam, kas tik sustodavo su juo pasišnekėti apie siaubingą konservatorių vyriausybę

ir tą baisų Tedą Hitą. Jei kas nors imdavo kedenti majoro Fišerio temą, jis likdavo diplomatiškas.

— Norėčiau, kad tebebūtumėte mūsų parlamentaras.

— Jei tik būčiau žinojęs, niekada nebūčiau už jį balsavęs.

— Tai — skandalas. Tasai nelabasis privalo atsistatydinti.

Į tokias pastabas Džailzas atsakydavo iš anksto parengtu sakiniu: „Sprendimą turi priimti pats majoras Fišeris ir jo partija šioje apygardoje, vadinasi, palauksim ir pamatysim.“

Paskui jis sėdėjo prie baro sausakimšoje triukšmingoje aludėje, kartu su Grifu valgydamas duoną su sūriu ir raugintu agurku, viską nuplaudamas pinta Somerseto sidro.

— Jei Fišeris pasitrauks ir bus surengti papildomi rinkimai, — pratarė Grifas, — *Bristol Evening News* man jau sakė, kad vietinė leiboristų partija kalbėsis tik su buvusiu parlamentaru.

— Į sveikatą, — atsakė Džailzas, pakeldamas stiklą. — Ir kaip tau pavyko?

— Vieną kitą prirėmiau prie sienos, mažumėlę pagrasinau, vienam kitam pasiūliau kyšį, o pirmininkui pažadėjau Britanijos imperijos penktojo laipsnio ordiną.

— Vadinasi, nieko nauja?

— Na, tik priminiau komitetui, jog, toriams į biuletenį įrašius naują pavardę, mums derėtų iškelti kandidatą, kurį rinkėjai jau pažįsta.

— Ką darote, kad negirdėtume to baisaus lėktuvų keliamo triukšmo nuo Filtono pusės? Velniškai nemalonu!

— Jau nesu jūsų parlamentaras, — mandagiai vyriškiui priminė Džailzas, eidamas link durų.

— Nežinojau. Kada tai nutiko?

Net Grifas mandagiai nusijuokė. Išėję iš aludės jiedu užsivyniojo baltos ir mėlynos spalvos šalikus ir kartu su šešiais tūkstančiais aistruolių žiūrėjo, kaip Bristolio „Rovers“ sumuša Česterfildą 3:2.

Vakare Ema atėjo į Baringtono dvarą pietų, bet nebuvo labai gera pašnekovė. Ji išėjo gerokai anksčiau, nei Marsdenas patiekė kavą.

Džailzas įsitaisė senelio mėgstamiausiame svetainės krėsle, vienoje rankoje laikė brendžio taurę, kitoje — cigarą. Kai suskambo telefonas, jis galvojo apie Kariną. Džailzas čiupo ragelį, vildamasis išgirsti Hario balsą, bet skambino Grifas. Kas dar galėtų skambinti tokį vėlyvą vakarą? Kai Grifas jam papasakojo naujienas apie Fišerį, Džailzui pirmą kartą gyvenime to žmogaus pagailo.

Ponas Trelfordas savaitgalį leido rengdamasis ledi Virginijos kryžminei apklausai. Buvo nelengva. Ji turėjo pasimokyti iš Fišerio klaidos, ir jis jau dabar girdėjo Edžio Meikpiso dalijamus patarimus visada likti ramiai ir nesileisti įsiutinamai. Kad ir kaip stengėsi, Trelfordas niekaip negalėjo sugalvoti jokio taktinio manevro, kad prasilaužtų pro jos gynybą.

Šiukšliadėžė jau buvo pilna, o priešais padėtas A4 formato bloknotas tuščias. Kaip jam parodyti prisiekusiesiems, kad palyginusi Virginiją su savo Siamo kate Kleopatra Emos motina buvo teisi? *Jos abi gražios, išpuoselėtos, tuščios, klastingos, manipuliatorės plėšrūnės, manančios, kad visi kiti žemės gyventojai privalo joms tarnauti.*

Antrą valandą ryto jis skaitė senus Baringtono kompanijos valdybos protokolus, ir tada jam šovė mintis klausinėti visai kitaip.

Majoras Fišeris išvažiavo iš Bendruomenių Rūmų automobilių aikštelės iškart, kai penktadienio popietę parlamentas baigė sesiją. Keli kolegos palinkėjo jam sėkmės, bet jų žodžiai nenuskambėjo įtikinamai. Važiuodamas Anglijos pietvakarių kryptimi, jis svarstė apie laišką, kurį teks rašyti, jei jo neparems vietinis vykdomasis komitetas.

Visą kitą dieną jis prabuvo savo bute, neatsivertė laikraščių, slenkant vienišoms valandoms nesigamino pusryčių ar pietų. Saulė dar buvo labai aukštai, o jis jau ėmė atkimšinėti butelius ir juos tuštinti. Visą vakarą sėdėjo prie telefono nekantriai laukdamas, kol išgirs, kaip komitetas balsavo dėl nepasitikėjimo. Grįžo į virtuvę, atsidarė skardinę sardinių, bet taip ir paliko ant stalo nepalietęs. Jis atsisėdo svetainėje, ketindamas pažiūrėti televizijos serialą „Tėčio armija", bet nesijuokė. Galiausiai paėmė penktadienio *Bristol Evening Post* ir vėl pažvelgė į antraštę pirmame puslapyje:

VIETINIAI KONSERVATORIAI SPRENDŽIA PARLAMENTARO LIKIMĄ. SKAITYKITE STRAIPSNĮ VIENUOLIKTAME PUSLAPYJE.

Jis atsivertė vienuoliktą puslapį. Jiedu visada sutarė su redaktoriumi, todėl Fišeris vylėsi... bet nebeskaitė, kas parašyta po antrašte MAJORE, PASIELKITE GARBINGAI. Jis metė laikraštį šalin ir nedegė šviesos, kai saulė pasislėpė už aukščiausio pastato.

Telefonas suskambo dvylika minučių po dešimtos. Jis čiupo ragelį ir iškart pažino partijos vietinio skyriaus pirmininko balsą.

— Labas vakaras, Piteri.

— Labas vakaras, majore. Netempsiu gumos. Apgailestauju pranešdamas, kad komitetas jūsų neparėmė.

— Ar balsų skirtumas nedidelis?

— Deja, ne, — atsakė Meinardas. — Vienbalsiai. Taigi jums būtų išmintinga parašyti atsistatydinimo laišką, užuot laukus, kol vykdomasis komitetas formaliai jus išbrauks. Taip būtų gerokai kultūringiau, kaip manote? Atleiskite, Aleksai.

Vos padėjus ragelį, telefonas vėl suskambo. Šįsyk paskambino *Post* reporteris ir paklausė, ar jis norėtų pakomentuoti vienbalsį partijos sprendimą dėl jo atsistatydinimo. Fišeris net nesivargino pasakyti „jokių komentarų" ir trenkė ragelį.

Apkvaitęs nuo alkoholio jis nusvirduliavo į kabinetą, atsisėdo, pasirėmė galvą rankomis ir mąstė, kaip parašyti laišką. Iš lentynėlės paėmė firminį Bendruomenių Rūmų popieriaus lapą ir įniko rašyti. Baigęs palaukė, kol nudžius rašalas, tada lapą sulankstė, įkišo į voką ir padėjo ant stalo.

Pasilenkęs atidarė apatinį rašomojo stalo stalčių, išsiėmė tarnybinį revolverį, įsikišo vamzdį į burną ir paspaudė gaiduką.

43

Teismo salė buvo sausakimša, abi kovojančios pusės pasirengusios. Tereikėjo ženklo, kad būtų smogtas pirmas smūgis.

Vienoje ringo pusėje sėdėjo ponas Trelfordas, paskutinį kartą besikartojantis parengtus klausimus. Jam už nugaros sėdėjo Džailzas, Ema ir Sebas; jie tyliai šnekučiavosi, stengėsi jam netrukdyti.

Džailzas pakėlė akis, nes į teismo salę įžengė konsteblis, priėjo prie advokatų suolo ir padavė ponui Trelfordui voką. Po jo pavarde buvo parašyta SKUBU. Trelfordas jį atplėšė, išėmė laišką ir neskubėdamas perskaitė. Iš advokato veido Džailzas nesuprato nieko, bet lapo viršuje pastebėjo pažįstamą žalią ornamentą.

Kitoje ringo pusėje sėdėjo seras Edvardas su savo kliente ir davė jai paskutinius nurodymus.

— Būkite rami, pagalvokite prieš atsakydama į kiekvieną klausimą, — šnabždėjo jis. — Jūs niekur neskubate. Žiūrėkite į prisiekusiuosius ir niekada nepamirškite, kad jie šioje salėje — vieninteliai svarbūs žmonės.

Susirinkusieji nutilo, kai nuskambėjo į pirmą raundą kviečiantis skambutis; visi atsistojo, ir į ringą žengė teisėja. Gal ponia teisėja Lein ir nustebo pirmadienio rytą išvydusi prisigrūdusias spaudos ir visuomenės atstovams skirtas teismo salės galerijas, bet nuostabos

neparodė. Ji nusilenkė, ir visi teismo salėje atsakė į jos sveikinimą. Teismo dalyviams vėl atsisėdus į savo vietas ir tebestovint vienninteliam serui Edvardui, ji paprašė garbiojo advokato pakviesti pirmąją liudytoją.

Virginija neskubėdama žengė prie liudytojų tribūnos ir vos girdimai ištarė priesaikos žodžius. Ji vilkėjo puikiai pasiūtą juodą kostiumėlį, pabrėžiantį liekną figūrą, buvo užsidėjusi juodą skrybėlaitę be kraštų, kukliai pasidažiusi, be jokių papuošalų — akivaizdžiai norėjo aplinkiniams priminti apie ankstyvą majoro Fišerio mirtį. Jeigu prisiekusiesiems jau dabar reikėtų skelbti verdiktą, rezultatas būtų vienbalsis, ir serui Edvardui jis tikrai labai patiktų.

— Gal galėtumėte teismo posėdžio protokolui pasakyti savo pavardę ir kur gyvenate, — pasitaisęs peruką, paprašė seras Edvardas.

— Virginija Fenvik. Gyvenu viena kukliame bute Kadogano sodų gatvėje SW3.

Džailzas nusišypsojo. Tiksliau, esu ledi Virginija Alisa Sara Liusinda Fenvik, vienturtė devintojo Fenviko grafo dukra, turiu namus Škotijoje ir Toskanoje ir didžiulį trijų aukštų butą Naitsbridže su patarnaujančiu liokajumi, kambarine ir vairuotoju.

— Ar galiu tvirtinti, jog buvote ištekėjusi už sero Džailzo Baringtono, su kuriuo išsiskyrėte?

— Deja, taip, — atsakė Virginija, šiuos žodžius ištardama prisiekusiesiems. — Džailzas buvo mano gyvenimo meilė, bet jo šeimai niekada neatrodžiau jam tinkama.

Džailzas būtų mielai tą moterį pasmaugęs, o Ema norėjo šokti protestuoti. Ponas Trelfordas išbraukė keturis puikiai parengtus klausimus.

— Bet, nepaisant visko, ką jums teko patirti, nejaučiate pagiežos poniai Klifton?

— Ne, nejaučiu. Tiesą sakant, šį teismo procesą galiausiai pradėjau labai sunkia širdimi, nes ponia Klifton turi daug žavių savybių

ir neabejotinai buvo išskirtinė akcinės bendrovės vadovė — tikras pavyzdys karjeros siekiančioms moterims profesionalėms.

Ponas Trelfordas suskato užsirašinėti naujus klausimus.

— Tai kodėl padavėte ją į teismą?

— Todėl, kad ji mane apkaltino sąmoningom pastangom sužlugdyti jos šeimos kompaniją. Didesnio melo nė būti negali. Būdama eilinė akcininkė tiesiog norėjau sužinoti, ar vienas iš direktorių per savaitgalį, prieš pat metinį visuotinį susirinkimą, pardavė visas savo akcijas, nes, mano galva, šitai turėjo rimtai pakenkti kompanijai. Bet, užuot atsakiusi į mano klausimą, ji nutarė mane pažeminti, sausakimšai salei sudarydama įspūdį, kad nė pati nesuprantu, apie ką kalbu.

— Taikliai pasakyta, — tyliai pratarė Džailzas, ir ponas Trelfordas nusišypsojo. Jis atsigręžė ir sušnabždėjo:

— Sutinku, bet kol stovi seras Edvardas, ji gerai žino, kokių klausimų tikėtis. Kai aš imsiuosi kryžminės apklausos, ji nebeturės popieriaus lapelio su užrašytais atsakymais.

— Konkrečiai jūs turite omenyje, — kalbėjo seras Edvardas, — ponios Klifton atsakymą į visai suprantamą jūsų klausimą, pateiktą metinio visuotinio susirinkimo metu.

— Taip. Užuot atsakiusi į tą klausimą, ji nusprendė mane pažeminti ir sugadinti mano reputaciją didžiulės auditorijos akivaizdoje; salėje sėdėjo daug mano draugų. Neturėjau kito pasirinkimo, kaip tik kreiptis pagalbos į teismą.

— Ir tada klausdama turėjote omenyje ne majorą Fišerį, kaip klaidingai teigė ponia Klifton, bet Sedriką Hardkastlą, kuris, kaip minėjote, pardavė visą savo akcijų paketą per vieną savaitgalį, prieš pat metinį visuotinį susirinkimą, sukeldamas kompanijai pavojų.

— Teisybė, sere Edvardai.

— Ar jai tikrai suvirpėjo vokai? — sušnabždėjo Džailzas.

— O velionis majoras Fišeris buvo vienas iš jūsų patarėjų finansų klausimais?

— Taip; kai tik jis rekomenduodavo pirkti ar parduoti akcijų, paklausydavau jo patarimo. Jis man visada atrodė sąžiningas, patikimas ir neabejotinai kompetentingas.

Ema nesiryžo pažvelgti į prisiekusiuosius. Džailzas ryžosi ir pamatė, kad jie tiki kiekvienu Virginijos žodeliu.

Seras Edvardas nuleido balsą kaip didis aktorius tragikas, kad salė visai nuščiūtų ir jis galėtų ištarti paskutinį klausimą:

— Ledi Virginija, leiskite jums pateikti paskutinį klausimą: ar gailitės, kad pradėjote šią šmeižto bylą prieš ponią Klifton?

— Taip, sere Edvardai, gailiuosi. Tragiškos, beprasmės brangaus mano draugo majoro Alekso Fišerio mirties akivaizdoje šio teismo sprendimas atrodo visai nesvarbus. Jei atsisakiusi šio žingsnio būčiau išgelbėjusi jam gyvybę, nedvejodama taip ir būčiau padariusi.

Ji atsisuko į prisiekusiuosius, išsitraukė iš rankovės nosinaitę ir nusibraukė įsivaizduojamą ašarą.

— Atleiskite, ledi Virginija, kad jums teko šis sunkus išbandymas iškart po jūsų bičiulio ir patarėjo majoro Fišerio mirties. Daugiau klausimų neturiu, jūsų malonybe.

Jeigu jie būtų buvę vieni savo biure, Trelfordas būtų pasveikinęs išmintingąjį savo draugą, taip meistriškai atlikusį kryžminę apklausą. Jis atsivertė aplanką ir pirmo puslapio viršuje pamatė užrašytą Džailzo patarimą. *IŠVESKITE JĄ IŠ PUSIAUSVYROS*. Paskui jis pažvelgė į ką tik suformuluotą pirmą klausimą.

— Ledi Virginija, — pratarė jis, pabrėždamas žodį „ledi“, — teismui sakėte, kad žavitės ponia Klifton, kad buvote atsidavusi jos broliui serui Džailzui Baringtonui, bet vis dėlto į savo ir sero Džailzo vestuves nepakvietėte nė vieno Baringtonų ar Kliftonų šeimų nario.

— Toks buvo bendras mūsų sprendimas, pone Trelfordai. Džailzas galvojo lygiai tą patį, ką ir aš.

— Jei taip ir buvo, ledi Virginija, gal galėtumėte paaiškinti jūsų tėvo žodžius, ištartus per vestuves ir Viljamo Hikio parašytus *Daily*

Express: *Mano dukra buvo pasirengusi viską atšaukti, jei Džailzas nebūtų sutikęs su jos reikalavimais.*

— Gandų skilties plepalai, pone Trelfordai, parašyti vien tam, kad labiau pirktų laikraščius. Atvirai kalbant, mane stebina, kad jums prireikė griebtis tokios taktikos.

Seras Edvardas nesusilaikęs nusišypsojo. Jo klientė neabejotinai tą pamatė.

— Vėliau duodama parodymus, — mikliai varė toliau Trelfordas, — dėl skyrybų kaltinote ponią Klifton.

— Ji moka būti labai ryžtinga, — atsakė Virginija. — Esu tikra, jog ir pats tai pastebėjote.

— Tačiau, savaime suprantama, jūsų skyrybos neturi nieko bendra su ponia Klifton; su savo vyru išsiskyrėte kilus ginčams dėl jo motinos testamento ir dėl to, kad jam ji nieko nepaliko.

— Netiesa, pone Trelfordai. Manęs niekada nedomino Džailzo palikimas. Tekėjau už jo nusiteikusi būti šalia ir turte, ir varge; kad jau apie tai užsiminėte, atvirai kalbant, buvau už jį turtingesnė.

Po šių jos žodžių salėje nuaidėjo juokas, ir teisėja grėsmingai pažvelgė iš savo krėslo suraukusi antakius.

— Vadinasi, ne jūs reikalavote, kad seras Džailzas iškviestų seserį į teismą ginčytis dėl motinos testamento galiojimo? Ir šis sprendimas buvo jūsų abiejų?

— Ne, tai buvo Džailzo sprendimas. Manau, tada jam nepatariau bylinėtis.

— Gal norėtumėte persvarstyti atsakymą, ledi Virginija, nes bet kada galiu pakviesti liudyti serą Džailzą ir paprašyti, kad jis ištaisytų klaidą.

— Na, sutinku, jog maniau, kad šeima su Džailzu elgėsi nelabai gražiai, kad jis turėjo teisę bent jau suabejoti motinos testamento tikrumu, nes dokumentas buvo perrašytas vargšei poniai gulint ligoninėje, likus kelioms dienoms iki mirties.

— O ką tada nutarė teismas?

— Teisėjas apsisprendė ponios Klifton naudai.

— Ne, ledi Virginija, buvo ne taip. Turiu pono teisėjo Kamerono nutartį. Jis nusprendė, kad testamentas galioja, kad ponios Klifton motina buvo šviesaus proto jį rašydama. Ir tai ypač svarbu mąstant apie tai, ką tuo metu ji galėjo apie jus pasakyti.

Seras Edvardas greitai pašoko iš vietos.

— Pone Trelfordai, — griežtai pratarė teisėja serui Edvardui nespėjus išdėstyti savo nuomonės, — tuo keliu mes jau keliavome ir niekur nenuėjome. Ar aiškiai pasakiau?

— Atsiprašau, jūsų malonybe. Ar prieštarautumėte, jei paklausčiau ledi Virginijos, ar galėčiau perskaityti...

— Taip, pone Trelfordai, prieštaraučiau. Klausinėkit toliau, — griežtai pasakė.

Trelfordas pažvelgė į prisiekusiuosius. Kadangi iš jų veidų buvo aišku, jog jie nepaisė teisėjos patarimų neskaityti jokių laikraščiuose publikuojamų straipsnių apie bylą, jie turėjo puikiai žinoti, ką ponios Klifton motina manė apie ledi Virginiją, todėl jis mielai pakluso teisėjos norams ir klausinėjo toliau.

— Ledi Virginija, ar žinojote, jog, nepaisant garbiojo teisėjo nutarties ponios Klifton ir jos sesers daktarės Greisės Barington naudai, jos abi sutiko, kad brolis ir toliau gyventų jų šeimos namuose Glosteršyre, taip pat ir namuose Londone, Smito aikštėje, o ponia Klifton su savo vyru gyveno gerokai kuklesniame dvarelyje?

— Nenumaniau, kaip klostėsi Džailzo namų reikalai, nes su juo išsiskyriau dėl jo neištikimybės; ką jau kalbėti apie ponios Klifton ketinimus.

— Nenumanėte, kokie buvo ponios Klifton ketinimai, — pakartojo ponas Trelfordas. — Vadinasi, ledi Virginija, arba jūsų atmintis labai trumpa, arba prisimenate tik atitinkamus atskirus faktus, nes vos prieš kelias minutes prisiekusiesiems sakėte, kad labai žavitės

ponia Klifton. Leiskite man priminti tikslius jūsų žodžius, — jis neskubėdamas atvertė aplanke įdėtą lapą. — „Ponia Klifton turi daug žavių savybių ir neabejotinai buvo išskirtinė akcinės bendrovės vadovė — tikras pavyzdys karjeros siekiančioms moterims profesionalėms.“ Jūs ne visada taip apie ją manėte, ledi Virginija, tiesa?

— Mano nuomonė apie ponią Klifton nepasikeitė, savo žodžių neišsižadu.

— Ar jūs įsigijote septynis su puse procentų Baringtono kompanijos akcijų?

— Jas mano vardu pirko majoras Fišeris.

— Kokiu tikslu?

— Kaip ilgalaikę investiciją.

— Ne tam, kad norėjote gauti vietą kompanijos valdyboje?

— Ne. Kaip gerai žinote, mano interesams valdyboje atstovavo majoras Fišeris.

—Tūkstantis devyni šimtai penkiasdešimt aštuntaisiais neatstovavo, nes tais metais dalyvavote neeiliniame Baringtono kompanijos posėdyje Bristolyje, reikalavote teisės būti priimta į valdybą ir balsuoti sprendžiant, kas turėtų būti naujasis kompanijos pirmininkas. Ledi Virginija, protokolui pasakykite, už ką tada balsavote?

— Balsavau už majorą Fišerį.

— O gal norite pasakyti, kad balsavote prieš ponią Klifton?

— Tikrai ne. Kuo atidžiausiai klausiausi jų abiejų pranešimų ir į viską atsižvelgusi apsisprendžiau majoro Fišerio, o ne ponios Klifton naudai.

— Na, akivaizdu, kad jau pamiršote, ką tada pasakėte, bet kadangi viskas parašyta posėdžio protokole, leiskite jums priminti. *Nemanau, jog moterys šioje žemėje gyvena tam, kad pirmininkautų taryboms, imtųsi profsąjungų vadovų pareigų, statytų prabangius laivus ar Londono Sityje iš bankininkų skolintųsi didžiulius pinigus.* Vargu ar tai skambus pritarimas karjeros siekiančioms moterims profesionalėms.

— Pone Trelfordai, gal jums reikėtų paskaityti toliau ir netraukti citatų iš konteksto.

Trelfordas permetė akimis po pabraukta pastraipa parašytus žodžius ir sudvejojo.

Ponia teisėja Lein jį paragino:

— Norėčiau išgirsti, ką dar ledi Virginija tada pasakė.

— Ir aš norėčiau, — pratarė seras Edvardas pakankamai garsiai, kad išgirstų visa salė.

Trelfordas nenorom perskaitė dar porą eilučių.

— *Remsiu majorą Fišerį ir tikrai viliuosi, kad ponia Klifton priims kilnų majoro pasiūlymą būti jo pavaduotoja,* — ponas Trelfordas pakėlė akis.

— Prašau skaityti toliau, pone Trelfordai, — skubino ledi Virginija.

— *Atėjau čia atvira širdimi, trokšdama ja patikėti, bet ji nepateisino mano lūkesčių.*

— Manau, pone Trelfordai, pats suprasite, — pasakė Virginija, — kad tai jūsų, o ne mano atmintis labai trumpa, arba atsimenate tik atitinkamus atskirus faktus.

Seras Edvardas ėmė ploti, nors ir be garso.

Ponas Trelfordas suskato keisti temą.

— Gal galėtume pakalbėti apie ponios Klifton žodžius, kurie, kaip teigiate, buvo šmeižikiški ir jus menkinantys.

— Mielai.

— *Jei tokiu būdu ketinote žlugdyti kompaniją, ledi Virginija,* — tęsė Trelfordas, tarsi niekas jo nė nebūtų pertraukęs, — *jums nepavyko; tiesą sakant, apgailėtinai nepavyko, nes jus nurungė paprasti dori žmonės, kurie šiai kompanijai linkėjo sėkmės.* Majoras Fišeris sutiko, kad sudarinėjo sandorius pirkdamas ir parduodamas Baringtono kompanijos akcijas tik tam, kad pelnytų pinigų, ir jo atžvilgiu tai buvo neteisėta...

— Jo atžvilgiu, bet ne mano, — patikslino ledi Virginija. — Žvelgiant iš mano pozicijų, jis tik veikė mano vardu. Kiek žinau, lygiai tą patį jis patarė ir keliems kitiems klientams.

— Vadinasi, majoras Fišeris nebuvo artimas jūsų bičiulis, nuolat jums pranešinėjantis, kas vyksta Baringtono kompanijos valdyboje, o tik kompetentingas patarėjas?

— Net jei ir buvome bičiuliai, pone Trelfordai, jei kalbėtume apie verslo reikalus, viskas, ką jis darė mano vardu, buvo daroma nepriklausomai nuo manęs.

— Vis dėlto aš, ledi Virginija, sakyčiau, kad visi verslo reikalai buvo tvarkomi toli gražu ne savarankiškai, o sukirtus rankomis; kaip sakė ponia Klifton, tris kartus jūs abu mėginote sužlugdyti kompaniją.

— Pone Trelfordai, manau, jūs mane painiojate su ponu Sedriku Hardkastlu, kompanijos direktoriumi, kuris per savaitgalį, prieš pat metinį visuotinį susirinkimą, pardavė visą akcijų paketą. Kai poniai Klifton pateikiau visiškai teisėtą klausimą, kas buvo tasai direktorius, ji, rodos, patogiai pamiršo jo pavardę. Dar vienas žmogus, pasižymintis labai trumpa atmintimi arba prisimenantis tik atitinkamus atskirus faktus.

Sulig kiekviena minute seras Edvardas šypsojosi vis plačiau, o Trelfordas kalbėjo vis labiau nepasitikėdamas. Jis skubiai atvertė kitą puslapį.

— Mes visi apgailestaujame dėl tragiškos majoro Fišerio mirties...

— Ir aš, be abejo, apgailestauju, — pasakė Virginija. — Kaip jau minėjau anksčiau, ir neabejoju, kad jūs, pone Trelfordai, tai pasižymėjote žodis į žodį, niekada nebūčiau net svarsčiusi galimybės kreiptis į teismą, jei nors akimirką būčiau pagalvojusi, kad viskas gali baigtis tragiška, beprasme brangaus mano bičiulio mirtimi.

— Tikrai prisimenu jūsų žodžius, ledi Virginija, bet, įdomu, ar

pastebėjote, kad šįryt, prieš pat teismo posėdį, į teismo salę įėjo policininkas ir padavė man laišką?

Seras Edvardas palinko į priekį pasirengęs kuo skubiau atsistoti.

— Ar nustebtumėte sužinojusi, kad laiškas buvo adresuotas man, o jį parašė brangus jūsų bičiulis majoras Fišeris?

Jeigu ponas Trelfordas būtų norėjęs kalbėti toliau, jo žodžius būtų užgožusi iš visų salės kampų pasklidusių balsų kakofonija. Ramūs sėdėjo tik prisiekusieji ir teisėja. Palaukęs, kol salėje vėl visiškai nutils, advokatas tęsė:

— Ledi Virginija, gal norėtumėte, kad teismui perskaityčiau paskutinius žodžius, kuriuos parašė brangus jūsų bičiulis majoras Fišeris kelios akimirkos prieš mirtį?

Seras Edvardas pašoko.

— Jūsų malonybe, šio laiško tarp įkalčių nepastebėjau, todėl net nenutuokiu, ar jis tinkamas skaityti, ar apskritai autentiškas.

— Autentiškumą įrodo kraujo dėmė ant voko, jūsų malonybe, — paaiškino Trelfordas mojuodamas voku prisiekusiesiems.

— Ir aš to laiško nemačiau, sere Edvardai, — atsakė teisėja, — todėl jis tikrai negali būti traktuojamas kaip įkaltis, kol aš nepasakysiu.

Trelfordas buvo visai patenkintas, kad jie leidosi į teisines vingrybes aiškindamiesi, ar laiškas yra tinkamas įkaltis, ar ne, gerai žinodamas, jog pasiekė savo nė nepateikęs konkrečių įrodymų.

Džailzas įdėmiai žvelgė į sfinkso išraišką Trelfordo veide ir nė pats nežinojo, ar Emos advokatas apskritai nori skaityti tą laišką teismo salėje, bet po rytmečio, kuris ledi Virginijai buvo kupinas triumfo, prisiekusiųjų sąmonėje jis dar kartą pasėjo abejonės sėklą. Visų teismo dalyvių akys buvo nukrypusios į jį.

Ponas Trelfordas įsikišo voką į vidinę švarko kišenę. Jis nusišypsojo teisėjai ir pasakė:

— Daugiau klausimų neturiu, jūsų malonybe.

44

Antradienio rytą prasivėrė vienutės durys ir vidun įėję du sargybiniai rado Harį ir Babakovą sėdinčius ant grindų skirtinguose kameros kampuose ir tylinčius.

Jie sugriebė Babakovą, ir kol vilko iš kameros, Haris panarino galvą, tarsi su šiuo žmogumi nenorėtų turėti nieko bendra. Po akimirkos pasirodė dar du sargybiniai; šie žingsniavo ramiau. Nors jie ir stipriai suėmė Harį už parankių, jo nestumdė, negrumdė ir nevilko iš kameros, ir Haris ėmė svarstyti, ar tikrai gali būti, kad Babakovo planas suveikė. Vis dėlto sargybiniai Hario nepaleido, kol vedė laiptais aukštyn, koridoriumi, iki pasiekė teismo salę, tarsi bijodami, kad jis gali pabėgti. Bet kur jis galėtų bėgti ir kaip toli, jų manymu, paspruktų?

Haris primygtinai reikalavo, kad Babakovas miegotų ant plonyčio čiužinio, numesto ankštoje kameroje, bet rusas atsisakė aiškindamas, jog negali sau leisti pratintis prie tokios prabangos, nes antradienio vakarą vėl grįš ant akmeninių grindų Sibire. Vienam savaitgaliui ir šen ten ant grindų pamėtyti šiaudai buvo ganėtinai didelė prabanga. Iš tikrųjų nė vienas iš jų visai nemiegojo, ir Haris vėl prisiminė dienas už priešų linijos. Kai antradienio rytą sargybiniai atėjo jų išvesti, abu buvo išsekę tiek fiziškai, tiek psichologiškai — kiekvieną valandą jie stengėsi išnaudoti priimtam iššūkiui apmąstyti.

Sargybiniai atvedė Harį į teismo salę. Vyriausiasis kaltintojas ir komisijos nariai jau sėdėjo savo vietose. Jis vos spėjo atgauti kvapą, kai kambario gale prasivėrė durys, ir įėję trys teisėjai susėdo į savo vietas ant pakylos.

Tribunolo pirmininkė ir vėl nė nepažvelgė Hario pusėn, bet iškart atsisuko į komisiją. Ji atsivertė priešais padėtą aplanką ir pradėjo skaityti, Hario manymu, apibendrinimą. Ji kalbėjo tik kelias

minutes, retai kada pakeldama nuo teksto akis. Įdomu, kas ir kada tą tekstą parašė.

— Draugai, jau girdėjote visus parodymus ir turėjote daugiau nei pakankamai laiko apsvarstyti verdiktą. Ar gali kilti abejonių, kad suimtasis kaltas dėl visko, kuo buvo kaltinamas, ir kad jis nusipelnė ilgų įkalinimo metų bausmės? Gal komisijai bus įdomu išgirsti, kad ši patirtis kalėjime suimtajam nėra pirmoji. Jungtinėse Valstijose jis jau kalėjo už nužudymą, bet tegu šitai niekaip nepaveikia jūsų sprendimo, nes jūs ir tik jūs turite nuspręsti, ar jis kaltas.

Hariui teliko žavėtis, kad kitiems dviem teisėjams kažkaip pavyksta likti rimtiems, kol pirmininkė skaitė iš anksto parengtą pareiškimą.

— Draugai, pirmiausia leiskite paklausti, ar jums reikia išeiti pasitarti dėl verdikto?

Pirmos eilės gale, dešinėje pusėje, sėdėjęs vyriškis, kaip ir dera epizodinio vaidmens atlikėjui, atsistojo ir laikydamasis scenarijaus atsakė:

— Ne, drauge pirmininke.

— Ar jau žinote verdiktą?

— Taip, žinome, drauge pirmininke.

— Ar apsisprendėte vienbalsiai?

— Taip, drauge pirmininke, vienbalsiai.

— Ir koks jūsų verdiktas?

Visi dvylika komisijos narių paėmė nuo kėdės po lapą popieriaus ir aukštai iškėlė, parodydami žodį KALTAS.

Haris norėjo pasakyti, kad ant kiekvienos kėdės buvo padėta tik po vieną lapą popieriaus, bet, kaip patarė Anatolijus, jis mėgino atrodyti tinkamai pamokytas, kai draugė pirmininkė į jį atsisuko pirmą kartą.

— Komisija, — pareiškė ji, — vienbalsiai nusprendė, kad esate kaltas dėl iš anksto suplanuoto nusikaltimo prieš valstybę, todėl

aš nedvejodama jums skiriu dvylikos metų bausmę sunkiųjų darbų stovykloje, kur jūs ir vėl galėsite dalytis kamera su savo bičiuliu nusikaltėliu Babakovu.

Ji užvertė aplanką ir šiek tiek patylėjusi pridūrė:

— Tačiau, kaip rekomendavo pulkininkas Marinkinas, jums pasiūlysiu paskutinę galimybę pasirašyti prisipažinimą, jog tikrai padarėte nusikaltimą ir baisiai suklydote. Jei taip ir padarysite, nuosprendis bus panaikintas, jūs būsite perduotas savo šaliai ir niekada nebegalėsite lankytis Sovietų Sąjungoje ar šalyse satelituose. Jei kada nors mėginsite čia atvykti, nuosprendis automatiškai vėl įsigalios, — po trumpos pauzės ji paklausė: — Ar norite pasirašyti prisipažinimą?

Haris panarino galvą ir labai tyliai pratarė:

— Taip, noriu.

Pirmą kartą visi trys teisėjai parodė emociją — nuostabą. Pirmininkė nebegalėjo nuslėpti palengvėjimo visai netyčia išduodama, ko iš jos neabejotinai laukė šeimininkai.

— Tada galite ateiti ant pakylos, — pasakė ji.

Haris atsistojo ir priėjo prie trijų teisėjų. Jam buvo parodyti du prisipažinimo egzemplioriai, parašyti rusų ir anglų kalbomis; juos abu jis atidžiai perskaitė.

— Dabar prisipažinimą perskaitysite teismui.

Haris pirmiausia perskaitė rusišką versiją, ir draugės pirmininkės lūpas papuošė šypsena. Paskui jis paėmė anglišką tekstą ir ėmė jį deklamuoti. Iš tuščių žvilgsnių, kurių susilaukė, jis suprato, jog vargu ar kas nors salėje supranta bent žodelį angliškai. Haris nusprendė surizikuoti, pakeisti vieną kitą žodį ir pažiūrėti, ar kas nors sureaguos.

— Aš, Haris Kliftonas, Jungtinės Karalystės pilietis ir PEN klubo prezidentas, *ne*laisvanoriškai ir *panaudojus* prievartą pasirašiau šį *pripainiojimą*. Pastaruosius trejus *metus* praleidau su Anatoliju-

mi Babakovu, kuris man aiškiai pasakė, jog *tikrai* dirbo Kremliuje ir *kelis kartus, įskaitant* ir tą kartą, kai jam buvo įteiktas diplomas, buvo susitikęs su draugu pirmininku Stalinu. Babakovas taip pat pasakė, kad knyga, kurią jis parašė apie draugą Staliną, buvo *faktas, o ne* fantazijos padarinys. Dabar, kai perpratau, kaip dirba visuomenę apgaudinėjantis *šis teismas, ir toliau* reikalausiu paleisti Babakovą iš kalėjimo. Esu didžiai dėkingas teismui už tokią *apatiją* ir už tai, kad man leidžia grįžti į savo šalį.

Pirmininkė jam padavė parkerį, ir jis jau ketino pasirašyti abu egzempliorius, bet paskui nutarė rizikuoti antrą kartą.

— Prisiekusiųjų komisijos nariai, — tarė ponia teisėja Lein. — Dabar man tenka apibendrinti visą šią sudėtingą bylą. Kai kurie faktai neginčytini. Ponia Klifton neneigia, kad kreipdamasi į gausiai susirinkusius jos šeimai priklausančios kompanijos metinio visuotinio susirinkimo narius į ledi Virginijos Fenvik klausimą atsakė taip: *Ledi Virginija, jeigu ketinote sužlugdyti kompaniją... jums nepavyko, apgailėtinai nepavyko, nes jus nurungė paprasti dori žmonės, šiai kompanijai linkėję sėkmės*; vėliau šie žodžiai buvo įrašyti į susirinkimo protokolą.

Atsakovė ponia Klifton patvirtino, kad šiuos žodžius tebelaiko pagrįstais, o ledi Virginija teigia, jog tai — šmeižtas. Ar tai šmeižtas, ar ne — ir yra šios bylos esmė, o galutinį sprendimą turite priimti jūs.

Norėčiau pasakyti, kad didžiausias jums mestas iššūkis — apsispręsti dėl dviejų šioje byloje dalyvaujančių moterų. Jas abi matėte liudytojų tribūnoje, numanau, kad jau susidarėte nuomonę, kuria iš jų galima labiau tikėti. Nesileiskite būti paveikti fakto, kad ponia Klifton yra akcinės bendrovės pirmininkė, todėl gali nuklysti atsakinėdama į, jos manymu, priešiškai nusiteikusio žmogaus klausimus. Jūs privalote nuspręsti, ar ji apšmeižė ledi Virginiją, ar ne.

Taip pat jūsų neturėtų bauginti faktas, kad ledi Virginija yra grafo dukra. Į ją turėtumėte žvelgti lygiai taip, kaip į bet kurį savo kaimyną.

Kai išeisite į prisiekusiųjų kambarį svarstyti verdikto, neskubėkite. Aš irgi niekur neskubu. Ir nepamirškite, kad jūsų priimtas sprendimas paveiks visą likusį abiejų šių moterų gyvenimą. Bet pirmiausia turite išsirinkti seniūną, atliksiantį pirmininko pareigas. Kai priimsite verdiktą, prašau pasakyti prisiekusiųjų padėjėjui, jog norite grįžti į teismo salę, kad visus, tiesiogiai ir netiesiogiai susijusius su šia byla, galėčiau pakviesti išklausyti jūsų sprendimą. Dabar paprašysiu prisiekusiųjų padėjėjo jus palydėti į prisiekusiųjų kambarį, kad galėtumėte pradėti svarstymus.

Aukštas, elegantiškai apsirengęs, į kariškį panašus vyriškis, apsigobęs į mokyklos mokytojo drabužį panašia mantija, žengė į priekį ir išsivedė prisiekusiuosius — septynis vyrus ir penkias moteris — iš teismo salės. Po kelių akimirkų pakilo ir teisėja, nusilenkė teismo salėje sėdintiems žmonėms ir grįžo į savo kabinetą.

— Ką galėtumėte pasakyti apie apibendrinimą? — paklausė Ema.

— Santūrus ir teisingas, — patikino ją ponas Trelfordas. — Nėra dėl ko skųstis.

— Kaip manote, kiek jie užtruks, kol priims sprendimą? — paklausė Džailzas.

— Neįmanoma prognozuoti. Jeigu jie visi sutars, nors, man atrodo, vargiai taip nutiks, užtruks ne ilgiau nei porą valandų. Jeigu jų nuomonės išsiskirs, gali užtrukti ir porą dienų.

— Ar galėčiau perskaityti laišką, kurį jums atsiuntė majoras Fišeris? — nekaltai surizikavo Sebastijonas.

— Ne, pone Kliftonai, negalėtumėte, — atsakė Trelfordas, dar giliau kišdamas laišką į vidinę kišenę, — ir niekas kitas negali, kol ponia teisėja Lein man neleis atskleisti jo turinio. Negaliu ir nesielg-

siu prieštaraudamas aiškiai išsakytiems teisėjos norams. Vis dėlto gerai, kad pageidaujate, – nusišypsojo Sebui.

– Ar ilgai turėsime laukti? – paklausė Virginija, sėdėdama šalia savo advokato kitoje salės pusėje.

– Nenumanau, – atsakė seras Edvardas. – Bandyčiau spėti, kad kokią dieną, o gal dvi.

– O kodėl majoras Fišeris laišką adresavo Trelfordui, o ne jums?

– Šito taip ir nesupratau. Bet, prisipažinsiu, man keista, kodėl Trelfordas dar labiau nepaspaudė teisėjos leisti perskaityti laišką prisiekusiesiems, jeigu tas laiškas galėjo pasitarnauti jo klientei.

– Gal jis blefavo?

– O gal tai – dvigubas blefas?

– Ar galėčiau porai valandų išeiti? – paklausė Virginija. – Turiu šį tą nuveikti.

– Kodėl gi ne? Nemanau, kad prisiekusieji grįš anksčiau nei popiet.

45

Haris nesitikėjo sulaukti automobilio su vairuotoju, kuris turėjo jį nuvežti į oro uostą, ir dar labiau nustebo išvydęs, kas tasai vairuotojas.

– Tik noriu įsitikinti, kad tikrai įlipsite į lėktuvą, – pasakė pulkininkas Marinkinas.

– Jūs labai malonus, pulkininke, – tarė Haris, pamiršęs visą savo vaidybą.

– Manęs neapmausite, pone Kliftonai. Geležinkelio stotis arčiau nei oro uostas, jums dar ne per vėlu prisidėti prie Babakovo ir keliauti ten, iš kur būtų galima grįžti tik po dvylikos metų.

— Bet aš pasirašiau prisipažinimą, — atsakė Haris, mėgindamas taikytis.

— Žinau, apsidžiaugsite sužinojęs, kad tasai prisipažinimas išsiųstas visiems svarbiausiems Vakarų laikraščiams, pradedant *New York Times* ir baigiant *The Guardian*. Jums dar nespėjus nusileisti Hitrou, prisipažinimas bus pirmuose puslapiuose, todėl, net jei ir mėginsite viską paneigti...

— Pulkininke, galiu jus patikinti, jog, kitaip nei šventajam Petrui, man nereikės nieko neigti. Pamačiau Babakovą tokį, koks jis yra iš tikrųjų. Be to, anglai visada laikosi žodžio.

— Džiaugiuosi tai girdėdamas, — atsakė pulkininkas.

Jis įsuko į greitkelį ir kone iki galo nuspaudė greičio pedalą. Po kelių sekundžių rodyklė jau rodė šimto mylių per valandą greitį. Pulkininkui nardant tarp automobilių, Haris įsitvėrė prietaisų skydelio ir pirmą kartą nuo to laiko, kai įkėlė koją į Rusiją, rimtai išsigando. Jiems važiuojant pro Ermitažą, pulkininkas nesusilaikė ir paklausė:

— Pone Kliftonai, ar kada nors lankėtės Ermitaže?

— Ne, — atsakė Haris, — bet visada norėjau ten apsilankyti.

— Gaila, nes dabar jau niekada neapsilankysit, — aplenkęs kelis sunkvežimius, atsakė pulkininkas.

Haris kiek atsipūtė tik tada, kai priekyje išvydo oro uostą, o pulkininkas sumažino greitį iki šešiasdešimties mylių per valandą. Jis vylėsi, kad lėktuvas pakils anksčiau, nei pirmi laikraščiai pateks į gatves, nes antraip jis vis dar galėjo atsidurti į Sibirą gabenančiame traukinyje, o kadangi muitinėje užtruks tikrai ne mažiau kaip dvi valandas, viskas kabo lyg ant plauko.

Staiga automobilis išsuko iš kelio, pravažiavo pro vartus, kuriuos laikė pravėrę du sargybiniai, ir nurūko pakilimo tako link. Pulkininkas sukiojosi aplink stovintį lėktuvą kone taip pat laisvai, kaip ir greitkelyje nardydamas tarp automobilių. Jis sustojo prie pat lėktuvo trapo žviegiant padangoms, ir du aiškiai jo laukę sargybiniai

pasitempę atidavė pulkininkui pagarbą, šiam nė nespėjus išlipti iš automobilio. Marinkinas iššoko, Haris — iš paskos.

— Neužlaikysiu jūsų, — pasakė pulkininkas. — Ir niekada nesumanykite grįžti, nes jei grįšite, lauksiu jūsų laiptelių apačioje.

Jie nepaspaudė vienas kitam rankų.

Haris kaip įmanydamas greičiau užbėgo trapu. Jis pasijus saugus tik lėktuvui pakilus. Kai įveikė paskutinį laiptelį, priėjo vyriausiasis stiuardas ir tarė:

— Sveiki atvykę, pone Kliftonai. Leiskite palydėti į jūsų vietą.

Akivaizdu, jo buvo laukiama. Stiuardas jį nuvedė į galinę pirmosios klasės eilę, ir Haris apsidžiaugė, kad vieta šalia jo tuščia. Vos jam atsisėdus, lėktuvo durys užsidarė ir užsidegė saugos diržų ženkliukas. Jis vis dar negalėjo lengviau atsipūsti.

— Pone Kliftonai, gal ko nors pageidautumėt, kai pakilsime? — paklausė stiuardas.

— Kiek laiko skrisime?

— Penkias su puse valandos, įskaitant ir nusileidimą Stokholme.

— Juodos kavos be cukraus, du parkerius ir kuo daugiau rašymo popieriaus. Ir gal galėsite mane įspėti, kai būsime išskridę iš Rusijos oro erdvės?

— Žinoma, pone, — atsakė stiuardas, tarsi tokių prašymų sulauktų kasdien.

Haris užsimerkė ir pamėgino susikaupti; lėktuvas pasiekė tako galą ir rengėsi kilti. Anatolijus jam sakė, kad moka knygą atmintinai, kad pastaruosius šešiolika metų be paliovos ją kartojo vildamasis, jog vieną dieną jis bus paleistas ir tą knygą pavyks išleisti.

Kai tik užgeso saugos diržų ženkliukas, stiuardas grįžo ir padavė Hariui tuziną firminių BOA korporacijos lapų ir du tušinukus.

— Manau, pirmam skyriui nepakaks, — pasakė Haris. — Ar galėsite atnešti vis naujų lapų?

— Pasistengsiu, — atsakė stiuardas. — O ar nenorėtumėte skrydžio metu porą valandų numigti?

— Nenorėčiau, jei tik pavyktų.

— Tada jums pasiūlysiu neišjungti skaitymo lemputės, kad, prigesus šviesai lėktuvo salone, galėtumėte darbuotis.

— Dėkoju.

— Gal norėtumėte peržvelgti pirmosios klasės meniu, pone?

— Tik tokiu atveju, jei galėsiu rašyti ant užpakalinio viršelio.

— Gal kokteilio?

— Ne, pakaks kavos, dėkoju. Beje, gal galėčiau pasakyti kai ką, kas nuskambės nepaprastai šiurkščiai, bet, patikėkite, tikrai ne iš blogos valios?

— Žinoma, pone.

— Gal galėtumėte manęs nekalbinti, kol nenusileisime Stokholme?

— Kaip pageidausite, pone.

— Tik norėčiau išgirsti, kada ištrūksime iš Rusijos oro erdvės.

Vyriausiasis stiuardas linktelėjo.

— Ačiū, — padėkojo Haris, o tada paėmė tušinuką ir pradėjo rašyti.

Pirmą kartą Josifą Staliną pamačiau 1941-aisiais, baigdamas Užsienio kalbų institutą. Stovėjau diplomo laukiančių studentų eilės gale, ir jei tada man kas nors būtų pasakęs, kad artimiausius trylika metų dirbsiu su monstru, šalia kurio Hitleris atrodė kaip pacifistas, niekaip nebūčiau patikėjęs. Tačiau kaltas tik aš pats, nes man niekada nebūtų pasiūlę darbo Kremliuje, jei nebūčiau buvęs geriausias studentas ir nebūčiau gavęs Lenino medalio. Jei būčiau buvęs antras, su žmona Jelena būčiau mokęs anglų kalbos valstybinėje mokykloje, ir istorijoje manęs nebūtų likę nė ženklo.

Haris sustojo, mėgindamas prisiminti pastraipą, prasidedančią žodžiais *Pirmus šešis mėnesius...*

Pirmus šešis mėnesius dirbau nedideliame biure, viename iš daugelio atokiau nuo raudonosios sienos esančių pastatų; raudonoji siena supa Kremlių 69 akrų atstumu. Mano darbas buvo versti vado kalbas iš rusų kalbos į anglų nė nesusimąstant, ar kas nors kada nors jas skaitys. Bet vieną dieną prie mano darbo stalo atsirado du Slaptosios policijos (NKVD) nariai ir paliepė eiti su jais. Mane išvedė iš pastato, nulydėjo per aikštę ir atvedė į Tarybą; tame pastate dar niekada nebuvau buvęs. Mane tuziną kartų apieškojo, kol galiausiai įleido į didžiulį kabinetą, kuriame atsidūriau kartu su partijos generaliniu sekretoriumi draugu Stalinu. Nors mano ūgis — vos penkios pėdos ir devyni coliai, vis tiek buvau gerokai už jį aukštesnis, tačiau labiausiai įsiminė gręžiančios geltonos akys. Vyliausi, kad jis nemato, kaip drebu. Jau po kelerių metų sužinojau, kad jam keldavo įtarimą kiekvienas valstybės tarnautojas, su juo susitinkantis pirmą kartą ir nedrebantis. Kodėl jis norėjo mane matyti? Britanijos ministru pirmininku ką tik buvo išrinktas Klementas Atlis, ir Stalinas norėjo sužinoti, kaip gali būti, kad toks nereikšmingas mažylis (Atlis buvo coliu aukštesnis už Staliną) galėjo užimti Vinstono Čerčilio, žmogaus, kuriuo jis žavėjosi ir kurį gerbė, vietą. Kai jam paaiškinau visas britų rinkimų sistemos vingrybes, jis tepasakė: „Tai — pats geriausias įrodymas, kad demokratija neveikia.“

Stiuardas tylėdamas atnešė Hariui antrą garuojančios kavos puodelį ir dar įvairaus dydžio ir pavidalo popieriaus lapų.

Šiek tiek po vienuoliktos Sebastijonas susistabdė taksi ir nuvažiavo į Aukštesnįjį teismą. Jam rengiantis eiti iš biuro, Reičelė nu-

metė ant stalo rytinį paštą ir dar tris storus aplankus. Sebas mėgino save įtikinti, jog kitą savaitę viskas grįš į senas vagas. Jis nebegalėjo atidėlioti susitikimo su Rosu Bačananu – jam teks pasakyti, kad ketina vykti į Ameriką ir išsiaiškinti, ar tikrai nebeturi nė menkiausios galimybės atsikovoti Samantos, nors net nebuvo tikras, ar ji apskritai norės su juo susitikti. Rosas matė Samantą per pirmąją „Bakingamo“ kelionę ir vėliau pasakė, kad ji – didžiausias turtas, kurį jis iššvaistė.

– Neiššvaisčiau, – mėgino paaiškinti Sebas. – Jei tik galėčiau susigrąžinti, susigrąžinčiau. Bet kokia kaina.

Rytinėje automobilių spūstyje Sebas nuolat dirsčiojo į laikrodį ir vylėsi suspėti iki grįžtant prisiekusiesiems.

Mokėdamas taksi vairuotojui, jis pamatė Virginiją. Ir suakmenėjo. Nors ji stovėjo nugara į Sebą, čia negalėjo būti niekas kitas. Tasai ankstesnės kartos pasitikėjimas savimi, stilius, klasė ją išskirtų iš didžiausios minios. Bet ką ji čia veikia slapstydamasi atokiame skersgatvyje ir kalbėdamasi su... Desmondu Meloru? Sebas net nežinojo, kad jiedu pažįstami, bet kodėl jo šitai nestebina? Jis nedelsdamas viską pasakys dėdei Džailzui; tegu jis ir nusprendžia, ar verta apie tai užsiminti Emai. Gal ir neverta, kol nesibaigė teismas.

Jis įsimaišė į žmonių srautą, kad nei vienas, nei kitas jo nepamatytų. Įėjęs į Karališkuosius teisingumo rūmus, užlėkė plačiais laiptais, nardydamas tarp perukais pasipuošusių advokatų, liudytojų ir kaltinamųjų, labai norinčių dabar būti kur nors kitur, kol galiausiai pribėgo keturioliktos salės vestibiulį.

– Sebai, čionai, – sušuko balsas.

Jis apsidairė ir pamatė vestibiulio kampe sėdinčius Džailzą ir motiną, besišnekučiuojančius su ponu Trelfordu ir mėginančius greičiau prastumti laiką.

Sebastijonas priėjo prie jų. Džailzas jam pasakė, kad prisiekusiųjų dar nėra nė kvapo. Sebas palaukė, kol mama trumpai papasa-

kos, apie ką kalbėjosi su ponu Trelfordu, o paskui pasivėdėjo Džailzą atokiau ir papasakojo, ką visai neseniai pamatė.

— Sedrikas Hardkastlas mane mokė netikėti atsitiktinumais, — apibendrino Sebas.

— Ypač jei ten įsipainiojusi Virginija. Kur tik ji pasisuka, viskas būna suplanuota iki mažiausios smulkmenos. Vis dėlto nemanau, kad dabar metas apie tai pasakoti tavo mamai.

— Bet iš kur tiedu pažįstami?

— Bendras vardiklis turėtų būti Aleksas Fišeris, — atsakė Džailzas. — Bet didžiausią nerimą man kelia Desmondas Meloras — jis kur kas pavojingesnis ir gudresnis, nei kitados buvo Fišeris. Niekada nesupratau, kodėl tapęs pirmininkės pavaduotoju jis taip greitai pasitraukė iš Baringtono kompanijos valdybos.

— Dėl to kaltas aš, — atsakė Sebas ir išdėstė su Hakimu Bišara sudarytą sandorį.

— Sumanu, bet, įspėju, Meloras — ne iš tų, kurie atleidžia ar pamiršta.

— Visus bylos Fenvik prieš Klifton dalyvius prašau eiti į keturioliktą teismo salę, nes po kelių minučių grįžta prisiekusieji.

Visas ketvertas pakilo kaip vienas ir skubiai grįžo į teismo salę, kur jau rado savo vietoje sėdinčią teisėją. Tarsi būtų teatro lankytojai, laukiantys pakylančios uždangos, jie žvelgė į duris, pro kurias turėjo įeiti prisiekusieji.

Kai durys pagaliau atsidarė, šurmulys nurimo; padėjėjas atvedė į salę dvylika prisiekusiųjų, paskui pasitraukė, leisdamas jiems grįžti į savo vietas suoluose. Kai visi susėdo, jis paprašė seniūną atsistoti.

Iš pirmo žvilgsnio seniūnas nė iš tolo nepriminė vadovaujančiojo šiam margam būreliui. Jam galėjo būti apie šešiasdešimt, apie penkių pėdų ir keturių colių ūgio, plikas, apsivilkęs kostiumu su liemene, baltais marškiniais, pasirišęs dryžuotą kaklaraištį, Džailzo nuomone, reprezentuojantį jo klubą ar seną mokyklą. Gatvėje su

tokiu prasilenktum nė nedirstelėjęs. Bet vos tik jis prasižiojo, visi suprato, kodėl jis buvo išrinktas seniūnu. Kalbėjo ramiai, autoritetingai, ir Džailzas nebūtų nustebęs, jei šis žmogus pasirodytų esąs advokatas, mokytojas o gal net vyresnysis valstybės tarnautojas.

— Pone seniūne, — palinkdama į priekį kreipėsi teisėja, — ar bendru sutarimu priėmėte verdiktą?

— Ne, jūsų malonybe, — ramiu, santūriu balsu atsakė jis. — Bet pamaniau, kad privalome jus informuoti apie prieitą aklavietę; viliuosi, patarsite, ką mums daryti toliau.

— Būtinai pamėginsiu, — atsakė ponia teisėja Lein, tarsi kalbėtųsi su patikimu kolega.

— Balsavome ne vieną kartą, ir visus kartus balsuota taip pat — aštuoni prieš keturis; padėtis be išeities. Nebuvome tikri, ar verta tęsti.

— Nenorėčiau, kad taip anksti pasiduotumėte, — pasakė teisėja. — Į šią bylą investuota nemažai laiko, pastangų ir pinigų; mažiausia, ką kiekvienas iš mūsų galime padaryti, — iš visų jėgų pasistengti, kad verdiktas būtų priimtas. Jei manote, kad šitai padėtų, mielai priimčiau daugumos verdiktą santykiu dešimt prie dviejų, bet mažesnis santykis manęs netenkins.

— Tada mėginsime dar, jūsų malonybe, — atsakė seniūnas ir daugiau netaręs nė žodžio išsivedė savo pulkelį iš teismo salės; voros gale ėjo prisiekusiųjų padėjėjas, budriai stebėdamas, kad prie išrinktųjų niekas kitas neprisiartintų.

Kai jiems pavymui užsidarė durys, salė pratrūko šurmuliuoti net nespėjus išeiti teisėjai.

— Už ką balsavo aštuoni, o už ką — keturi? — toks buvo pirmas Virginijos klausimas.

— Aštuoni už jus, — atsakė seras Edvardas, — ir beveik galiu pasakyti, kieno tie balsai.

— Kaip galite būti toks tikras?

— Dėl dviejų priežasčių. Kol seniūnas kalbėjosi su teisėja, įdė-

miai žiūrėjau į prisiekusiuosius, o dauguma jų žiūrėjo į jus. Spręsdamas iš savo patirties galiu pasakyti, kad prisiekusieji į pralaimėtoją nežiūri.

— O kokia antra priežastis?

— Pažvelkite į Trelfordą ir pamatysite nelaimingą žmogų, nes ir jis atliko tokį patį patikrinimą kaip ir aš.

— Kas pelnė daugumos balsus? — paklausė Džailzas.

— Niekada nebūna lengva įspėti prisiekusiųjų sprendimą, — atsakė Trelfordas, paliesdamas vidinėje kišenėje pūpsantį voką, nors ir neabejojo, kad dviejų balsų iki pergalės trūksta ne jo klientei. Vadinasi, gal tikrai atėjo metas leisti poniai Klifton perskaityti majoro laišką ir išsiaiškinti, ar ji nori, kad laiškas būtų perskaitytas teisme. Jis patartų leisti perskaityti, jeigu ji dar tikisi bylą laimėti, bet, pabendravęs su šia ponia pastaruosius kelis mėnesius, jis nenustebtų, jei ji apsispręstų kitaip.

Kai 1902-aisiais, būdamas dvidešimt trejų, Stalinas pirmą kartą sėdėjo kalėjime atlikdamas bausmę, kaip daugelis ambicingų partijos narių nutarė išmokti vokiečių kalbą, kad galėtų skaityti Karlo Markso darbų originalus, tačiau jam pavyko jos išmokti tik labai paviršutiniškai. Sėdėdamas kalėjime jis įsteigė apsišaukėlišką žudikų ir banditų politinį komitetą, valdantį kitus kalinius. Nepaklusnieji būdavo mušami tol, kol nusileisdavo. Ilgainiui jis įbaugino net prižiūrėtojus, todėl jam pabėgus visi lengviau atsipūtė. Kartą jis man pasakė, kad niekada nieko nežudė; gal ir tiesa, nes jam pakakdavo užsiminti, tik ištarti vardą, ir tas asmuo dingdavo visiems laikams.

Bet bjauriausia, ką sužinojau apie Staliną dirbdamas Kremliuje ir ko niekada niekam nesakiau, net ir savo žmonai, baimindamasis, kad jos nesukompromituočiau, buvo vienas

jo jaunystės epizodas, kai, gyvendamas tremtyje Sibire, Kureikoje, su trylikamete moksleive Lidija Perepryginajie susilaukė dviejų vaikų, o išvykęs iš Kureikos jis ne tik ten niekada nebegrįžo, bet ir nė karto nemėgino su jais susisiekti.

Mąstydamas apie kitą skyrių, Haris atsisegė saugos diržą ir ėmė vaikštinėti pirmyn atgal po lėktuvo saloną. Vos grįžęs į savo vietą, jis vėl pradėjo rašyti.

Stalinas mus nuolat linksmindavo dar vienu pasakojimu — jis tvirtindavo, kad yra apiplėšęs daugybę bankų visoje šalyje, kad papildytų fondą Leninui ir revoliucijai remti. Šitai, savaime suprantama, padėjo jam siekti karjeros, nes Stalinas troško būti politikas, o ne paprastas Kaukazo banditas. Kai apie savo ambicijas Stalinas prasitarė bičiuliui draugui Leonovui, šis tik nusišypsojo ir pasakė: „Negali įvykdyti revoliucijos mūvėdamas šilkinėmis pirštinėmis.“ Stalinas linktelėjo vienam iš savo galvažudžių, kuris išvedė Leonovą iš kambario. Leonovo daugiau niekas niekada nematė.

— Pone Kliftonai, mes jau išskridome iš Rusijos oro erdvės, — pasakė stiuardas.

— Ačiū, — padėkojo Haris.

Stalino arogancija ir nepasitikėjimas pasiekė didžiausias absurdo aukštumas, kai didžiam kino filmų režisieriui Sergejui Eizenšteinui buvo nurodyta sukurti filmą „Spalis“; filmas turėjo būti parodytas Didžiajame teatre paminint dešimtąsias Spalio revoliucijos metines. Stalinas pasirodė pirmosios filmo peržiūros išvakarėse ir pamatęs filmą paliepė Eizenšteinui iškirpti visas užuominas apie Trockį, žmogų, kurį Bolševikų

partija vadino genijumi, padėjusiu įvykdyti Spalio revoliuciją, bet dabar Stalino laikomą pavojingiausiu varžovu. Kai kitą dieną filmas buvo parodytas plačiajai visuomenei, nuo filmo pradžios iki pabaigos nebuvo užsiminta apie Trockį, nes kino juosta su kadrais apie jį voliojosi ant montavimo kambario grindų. „Pravda" filmą pavadino šedevru ir nė žodeliu neužsiminė apie dingusį Trockį. Ankstesnis laikraščio redaktorius Sergejus Pereskis buvo tarp tų, kuris po nakties dingo, nes sukritikavo Staliną.

— Nebeturime popieriaus, — pasakė stiuardas.

— Ar toli Stokholmas? — paklausė Haris.

— Dar kokia valanda skrydžio, pone, — atsakė stiuardas ir kiek padvejojo. — Žinau dar vieną dėmesio vertą šaltinį.

— Man tiks bet kas, kad tik neprarasčiau valandos.

— Turime dviejų rūšių, — kalbėjo stiuardas. — Skirtą pirmai klasei ir ekonominei; manau, jūsų tikslams labiau tiks skirtas ekonominei, nes yra tankesnis ir mažiau sugeria.

Jiedu sukikeno kaip mokinukai, ir stiuardas vienoje rankoje jam atnešė ritinėlį, o kitoje — dėžutę. Haris pasinaudojo jo patarimu ir pasirinko skirtąjį ekonominei klasei.

— Beje, pone, man patinka jūsų knygos.

— Ši knyga ne mano, — atsakė Haris, rašydamas toliau.

Dar vienas gandas, kurį nuolat skleidė jo priešai, — istorija apie tai, kaip jaunystėje Stalinas buvo dvigubas agentas: vienu metu dirbo ir slaptajai caro policijai, ir buvo vienas iš patikimiausių Lenino padėjėjų. Kai Stalino priešai sužinojo apie nuolatinius jo susitikinėjimus su slaptąja caro policija, jis ėmė tvirtinti, jog caro pareigūnus mėgino paversti dvigubais agentais, kad šie darbuotųsi revoliucionieriams, o kai

kas nors mėgindavo jį įskųsti, ilgai netrukus paslaptingai dingdavo. Taigi niekas niekada nė nebuvo tikras, kuriai pusei Stalinas dirbo; vienas cinikas pasakė, jog turbūt esančiai arčiau pergalės. Apie tą ciniką taip pat daugiau niekas nieko negirdėjo ir niekas jo nebematė.

Haris liovėsi rašęs ir stengėsi prisiminti pirmąją kito skyriaus eilutę.

Dabar jau turėtumėte savęs paklausti, ar aš nebijojau dėl savo paties gyvybės. Ne, nes buvau tarsi sienų apmušalas, susiliejantis su fonu, todėl manęs niekas niekada nepastebėdavo. Labai nedaugelis Stalino rato žmonių žinojo mano vardą. Niekas niekada neklausinėjo mano nuomonės jokiais klausimais, ką jau kalbėti apie prašymą paremti. Buvau „aparatčikas“, nereikšmingas jaunesnysis valstybės tarnautojas, ir jei mane būtų pakeitę kitokios spalvos sienų apmušalu, jau po valandos būčiau buvęs pamirštas.

Kremliuje dirbau jau ilgiau nei metus ir tada pirmą kartą ėmiau svarstyti galimybę parašyti atsiminimus apie žmogų, apie kurį net jam už nugaros niekas nekalbėjo, nebent tik sakė panegirikas. Tačiau tik dar po metų sukaupiau pakankamai drąsos pirmam puslapiui. Po trejų metų, kai pradėjau labiau savimi pasitikėti, kas vakarą grįžęs į nedidelį savo butuką, parašydavau po puslapį ar du apie tai, kas tą dieną vyko. O prieš eidamas miegoti aš lyg aktorius išmokdavau šviežią tekstą atmintinai, o paskui parašytą variantą sunaikindavau.

Aš taip bijojau, kad manęs nesučiuptų, jog man berašant Jelena sėdėdavo prie lango, jeigu kartais kas nors sumanytų netikėtai mus aplankyti. Jei taip ir būtų nutikę, būčiau metęs

rašomą puslapį į ugnį. Bet manęs niekada niekas neaplankė, nes niekas nemanė, kad kam nors galiu kelti grėsmę.

— Prašome užsisegti saugos diržus, nes po kelių minučių leisimės Stokholme.

— Ar galiu likti lėktuve? — paklausė Haris.

— Deja, pone, negalite, bet mes turime pirmos klasės laukiamąjį, kur tiekiami pusryčiai; neabejoju, ten popieriaus gausite tiek, kiek reikės.

Haris pirmas išlipo iš lėktuvo ir po kelių minučių jau sėdėjo prie stalo pirmos klasės laukiamajame su puodeliu juodos kavos, kelių rūšių sausainiais ir stirtomis rašomojo popieriaus. Turbūt jis buvo vienintelis keleivis, kuris apsidžiaugė sužinojęs, kad lėktuvas vėluos išskristi dėl techninių nesklandumų.

Nusprendęs pastatyti didžiulę Stalino skulptūrą, aukščiu prilygstančią dvigubam žmogaus ūgiui, ir darbui pasitelkęs nuteistuosius iš kalėjimo netoliese, kurie turėjo skulptūrą įtvirtinti ant Volgos—Dono kanalo kranto, Romanovskajos meras Jakovas Bulgukovas susidūrė su potencialiai pavojinga situacija. Merą ėmė siaubas, kai kas rytą eidamas į darbą jis matydavo paukščių išmatomis apdergtą vado galvą. Tuomet jis priėmė drastišką sprendimą: paliepė per skulptūros galvą paleisti nuolatinę elektros srovę. Jaunesniajam pareigūnui buvo patikėtas darbas kas rytą, dar prieš saulėtekį, surinkti kritusius paukščius.

Prieš pradėdamas trečią skyrių Haris ėmė rikiuoti mintis.

Stalinui dirbo kruopščiai parinktų kadrų grupė — generolo Nikolajaus Sidorovičiaus Vlasiko, kuriam jis patikėjo savo gyvybę, vadovaujami apsauginiai. Jam reikėjo tokių sargy-

binių, nes vykdydamas valymus, per kuriuos pašalindavo kiekvieną, kas, jo manymu, tuo metu ar kada nors ateityje galėjo tapti varžovu, jis įgijo daugybę priešų. Jau sunku suskaičiuoti, kiek žmonių vieną dieną būdavo jo favoritai, o kitą dieną pradingdavo. Jei koks nors jo rato žmogus bent užsimindavo apie ką nors, kas neva jį apkalbėjo, tariamo apkalbinėtojo daugiau niekas niekada nebepamatydavo ir nieko apie jį nebeišgirsdavo. Stalinas nepripažino jokių atsistatydinimų ar išėjimo pensijon. Kartą jis man pasakė, kad jei nužudai vieną žmogų, esi žudikas, o jei tūkstančius — tai tampa gryniausia statistika.

Stalinas gyrėsi, kad jo asmeninė apsauga yra visiškai kitokios kategorijos, nei iš slaptosios tarnybos galėjo sulaukti Jungtinių Valstijų prezidentas, ir tikrai nebuvo sunku tuo patikėti. Kai kas vakarą jis išvykdavo iš Kremliaus į savo vilą, o kitą rytą grįždavo į Kremlių, Vlasikas visada būdavo šalia, pasirengęs savo kūnu užstoti užpuoliko kulką, nors devynių kilometrų kelias būdavo nuolat saugomas trijų tūkstančių ginkluotų agentų, o neperšaunamas Stalino „Zil" retai kada važiuodavo mažesniu nei aštuoniasdešimties mylių per valandą greičiu.

Kai į Londoną skrendančių keleivių buvo paprašyta grįžti į lėktuvą, Haris rašė septyniasdešimt devintą rankraščio puslapį, pasakodamas apie tai, jog Stalinas įsivaizdavo esąs Henriko VIII ir Jekaterinos Didžiosios hibridas. Haris priėjo prie registracijos stalelio.

— Ar būtų galima šį skrydį pakeisti į vėlesnį?

— Taip, pone, žinoma. Vienas lėktuvas po dviejų valandų skris į Amsterdamą, bet, deja, iš ten skrydis į Londoną — tik po keturių valandų.

— Puiku.

46

Kitą rytą Džailzas perskaitė pirmame *The Times* puslapyje išspausdintą prisipažinimą, pasirašytą Viljamo Varviko vardu, ir niekaip negalėjo liautis kvatotis.

Kaip jie nepastebėjo, kad parašas buvo ne Hario? Matyt, rusai taip skubėjo išgauti prisipažinimą ir jį nusiųsti tarptautinei spaudai, prieš Hariui grįžtant į Angliją, kad patys susipainiojo. Džailzui vadovaujant Užsienio reikalų ministerijai, dažnai taip pasitaikydavo, bet retai kada patekdavo į Spaudos skyrių. Taigi, kai tuoj po karo Čerčilis lankėsi Amerikoje, jis paprašė ambasados surengti jam susitikimą su žymiu filosofu Izaiju Berlinu, bet galiausiai gėrė arbatą su kompozitoriumi Irvingu Berlinu.

Beveik visuose rytiniuose laikraščiuose mirgėjo Hario nuotraukos, o tolesniuose puslapiuose, vedamuosiuose ir nuomonių skiltyse buvo rašoma apie populiarų autorių ir jo ilgą kovą už tai, kad iš kalėjimo būtų paleistas Anatolijus Babakovas.

Karikatūrų dailininkams darbo buvo į valias — Harį jie vaizdavo arba kaip Jurgį, smeigiantį slibiną, arba kaip Galijotą, parbloškiantį Dovydą. Bet Džailzui labiausiai patiko *Daily Express* išspausdinta karikatūra, kurioje Haris buvo pavaizduotas parkeriu besifechtuojantis su meška, laikančia nulūžusį kardą. Po karikatūra buvo parašyta: „Galingiau už kalaviją“.

Antrą kartą perskaitęs Viljamo Varviko prisipažinimą, Džailzas vis dar juokėsi. Jis numanė, kad Rusijoje lėks nuo pečių galvos; gali būti, kad tiesiogine šių žodžių prasme.

— Kas taip juokinga? — paklausė Ema atėjusi kartu papusryčiauti; jai vis dar labai trūko miego.

— Per vieną dieną Haris sutrikdė rusus labiau, nei Užsienio reikalų ministerijai pavyko per ištisus metus. Yra dar geresnių naujienų. Tik pažvelk į *Telegraph* antraštę, — jis pakišo Emai laikraštį, kad galėtų perskaityti.

VILJAMAS VARVIKAS PRISIPAŽĮSTA ESĄS ŠNIPAS

— Visai nejuokinga, — atsakė Ema, pastumdama laikraščius. — Jeigu pasirodžius pirmam laikraščio egzemplioriui jis dar būtų buvęs Rusijoje, antraštė būtų buvusi visai kitokia.

— Na, bet reikėtų pažvelgti į šviesiąją pusę.

— Ar ta šviesioji pusė išvis yra?

— Neabejotinai yra. Iki šiol visi klausinėjo, kodėl teismo salėje nėra Hario ir kodėl jis tavęs nepalaiko. Na, dabar jie visi žino, ir šitai prisiekusiesiems turėtų padaryti didelį įspūdį.

— Bet liudytojų tribūnoje Virginija pasirodė puikiai. Ji kalbėjo daug įtikinamiau už mane.

— Bet numanau, kad prisiekusieji ją jau perprato.

— Jei pamiršai, primenu, kad tu užtrukai šiek tiek ilgiau.

Džailzas, rodos, pamoką suprato.

— Ką tik su juo kalbėjausi telefonu, — pasakė Ema. — Jis užtruko Stokholme. Atrodo, yra labai užsiėmęs, nedaug ir kalbėjo. Tik pasakė, kad Hitrou oro uoste šiandien nusileis ne anksčiau kaip penktą vakaro.

— Ar jis gavo Babakovo knygą? — paklausė Džailzas.

— Man nespėjus paklausti, baigėsi pokalbio laikas, — atsakė Ema, įsipildama truputį kavos. — Šiaip ar taip, man labiau rūpėjo išsiaiškinti, kodėl jam prireikė beveik savaitės kelionei, kurioje kiti žmonės užtrunka keturias valandas.

— Ir kaip jis paaiškino?

— Niekaip. Pasakė, kad viską papasakos grįžęs namo.

Ema atsigėrė kavos ir pridūrė:

— Jis man kažko nesako, ir šitai nepateko į pirmus puslapius.

— Lažinuosi, kad visa tai kažkaip susiję su Babakovo knyga.

— Po velnių tą knygą, — atsakė Ema. — Ir kas jį apsėdo? Kaip Haris galėjo taip rizikuoti, kai jam ir taip grėsė kalėjimas?

— Nepamiršk, kad Haris — tas pats žmogus, kuris paėmė vokiečių diviziją apsiginklavęs tik pistoletu, džipu ir airiu kapralu.

— Taip, jam pasisekė, kad liko gyvas.

— Dar gerokai prieš vestuves žinojai, koks jis žmogus. Nežinia, gerai tai, ar blogai... — kalbėjo Džailzas, imdamas seserį už rankos.

— Bet ar jis bent pamėgins suprasti, ką per šią savaitę teko iškęsti jo šeimai, ir kaip jam pasisekė, kad buvo įsodintas į lėktuvą ir parskraidintas į Angliją, o ne traukiniu išgabentas į Sibirą kartu su savo bičiuliu Babakovu?

— Numanau, kad širdies kertelėje jis norėjo papulti į tą traukinį su Babakovu, — tyliai pasakė Džailzas. — Štai todėl mes abu taip labai juo žavimės.

— Daugiau niekada neleisiu jam vykti į užsienį, — jausmingai ištarė Ema.

— Na, jeigu jis keliaus Vakarų pusėn, neturėtų nutikti nieko bloga, — Džailzas pamėgino praskaidrinti nuotaiką.

Ema panarino galvą ir staiga apsipylė ašaromis.

— Nesupranti, kaip labai žmogų myli, kol neiškyla grėsmė daugiau niekada jo nepamatyti.

— Suprantu, kaip jautiesi, — atsakė Džailzas.

Per karą Haris kartą nemiegojo trisdešimt šešias valandas, bet tada jis buvo gerokai jaunesnis.

Viena iš daugelio temų, kurių niekas nedrįsdavo nagrinėti kalbėdamas su Stalinu, buvo jo suvaidintas vaidmuo per Maskvos apgultį, kai dar nebuvo aiški Antrojo pasaulinio karo baigtis. Ar jis, kaip daugelis vyriausybės ministrų ir kitų pareigūnų, kuo skubiausiai pasitraukė į Kuibyševą prie Volgos, ar, kaip tvirtino pats, atsisakė palikti sostinę, liko Kremliuje ir asmeniškai organizavo miesto gynybą. Jo versija virto legenda, oficialiosios sovietų istorijos dalimi,

nors keli žmonės jį matė perone likus kelioms akimirkoms iki traukiniui išvykstant į Kuibyševą, ir nėra jokių patikimų liudijimų, kad kas nors būtų jį matęs Maskvoje, kol rusų armija nenustūmė priešo toliau nuo miesto. Tik nedaugelis suabejojusių Stalino versija išgyveno, kad papasakotų tiesą.

Vienoje rankoje laikydamas parkerį, o kitoje – gabaliuką Edamo sūrio, jis rašė toliau puslapį po puslapio. Tarėsi girdįs Džesikos grūmojimus. Kaip gali sėdėti oro uoste ir rašyti kažkieno kito knygą, kai taksi automobiliu be vargo pasiektum nuostabiausias pasaulyje Rembranto, Vermerio, Steno, de Vitės kolekcijas? Nebūdavo nė dienos, kad Haris nepagalvotų apie Džesiką. Jis tik vylėsi, kad ji suprastų, kodėl jis laikinai Rembrantą iškeitė į Babakovą. Haris vėl atsipūtė, mėgindamas surikiuoti mintis.

Stalinas visada tvirtino, kad Nadios laidotuvių dieną jis ėjo paskui karstą. Iš tikrųjų jis ėjo tik kelias minutes, nes labai bijojo, kad jo niekas nenužudytų. Kai kortedžas pasiekė pirmuosius gyvenamuosius pastatus Maniežo aikštėje, jis pasislėpė automobilio gale, o jo vietą užėmė svainis Alioša Svanidzė, taip pat žemas, kresnas vyriškis tankiais juodais ūsais. Svanidzė vilkėjo Stalino paltą, kad žmonės pamanytų, jog jis – gedintis našlys.

– Visus keleivius...

Ponia teisėja Lein tą popietę iš keturioliktos teismo salės žmones paleido ketvirtą valandą. Ji neabejojo, kad vakare prisiekusieji bus apsisprendę dėl verdikto.

– Važiuoju į Hitrou, – pasakė Ema, žiūrėdama į laikrodį. – Jei tik pasiseks, dar spėsiu pasitikti išlipantį iš lėktuvo Harį.

— Gal norėtum, kad ir mes su tavimi važiuotume? — paklausė Džailzas.

— Aišku, kad ne. Pirmas kelias valandas trokštu pati viena jį turėti, bet šį vakarą Harį atvešiu į Smito aikštę, galėsime visi pavakarieniauti.

Taksi vairuotojai visada nusišypso, kai keleivis ištaria „Hitrou". Ema sėdo į galinę taksi sėdynę įsitikinusi, kad spės nuvažiuoti į oro uostą iki nusileidžiant lėktuvui.

Vos įžengusi į terminalo pastatą ji pažvelgė į atvykusių lėktuvų sąrašą. Kas kelias minutes užsižiebdavo smulkios raidelės ir skaičiukai, informuodami apie kiekvieną naują skrydį. Lentoje buvo parašyta, kad keleiviai, atskridę iš Amsterdamo BOA korporacijos 786-uoju reisu, jau atsiima bagažą. Bet tada Ema prisiminė, kad Haris pasiėmė tik nedidelį kelioninį krepšį, nes Leningrade ketino užtrukti vos kelias valandas, ilgiausiai — per naktį. Šiaip ar taip, jis turėjo išlipti su pirmaisiais keleiviais, nes jam visada patikdavo lėkti greitkeliu į Bristolį, kai paskutiniai keleiviai dar kuisdavosi muitinėje. Tada jis pasijusdavo pavogęs laiko.

Nejau pražiopsojau, svarstė Ema, kai pro ją praėjo keli keleiviai, nešini lagaminais su Amsterdamo lipdukais. Ji jau ketino eiti ieškoti telefono ir skambinti Džailzui, kai pagaliau pasirodė Haris.

— Labai atsiprašau, — pasakė jis, ją apsikabindamas. — Net nenutuokiau, kad manęs lauksi. Maniau, dar būsi teisme.

— Ketvirtą valandą teisėja mus paleido, nes nepanašu, kad prisiekusieji šiandien jau žinos verdiktą.

Haris ją paleido ir paklausė:

— Gal galėčiau pateikti neįtikėtinai keistą prašymą?

— Prašyk ko nori, brangusis.

— Ar galėtume porai valandų užsisakyti oro uosto viešbutį?

— Jau kuris laikas to nedarėme, — nusišypsojo Ema.

— Vėliau paaiškinsiu, kam to reikia, — atsakė Haris.

Jis daugiau nieko nesakė, kol nepasirašė viešbučio registracijos knygoje ir kol jie nenuėjo į savo kambarį.

Ema atsigulė ant lovos ir žiūrėjo, kaip atsisėdęs prie nedidelio stalo šalia lango Haris rašo taip, tarsi tas rašymas būtų gyvybės ar mirties klausimas. Jai nebuvo leista kalbėti, įjungti televizoriaus ar užsakyti kambarių tarnybos, todėl apimta nevilties Ema paėmė paskaityti pirmą, jos manymu, naujos knygos apie Viljamą Varviką skyrių.

Ji įsitraukė jau nuo pat pirmo sakinio. Kai po trijų su puse valandos Haris pagaliau padėjo parkerį ir šalia jos krito ant lovos, Ema tepasakė:

— Kad negirdėčiau nė žodžio, duok kitą skyrių.

Kai tik manęs prireikdavo viloje (tai nutikdavo nedažnai), visada valgydavau virtuvėje. Tada prisivaišindavau, nes Stalino virėjas Spiridonas Ivanovičius Putinas man ir trims ragautojams duodavo lygiai tokį patį maistą, kurį nešdavo į valgomąjį Stalinui ir jo svečiams. Vargu ar tai turėtų stebinti. Trys ragautojai — dar vienas Stalino paranojos įrodymas; jam atrodė, kad kažkas mėgina jį nunuodyti. Jie tyliai sėdėdavo virtuvėje nepraverdami burnų, prasižiodami tik kąsniui įsidėti. Virėjo Putino kalbos irgi būdavo šykščios, nes jam atrodė, kad visi, įžengę į jo valdas — virtuvės darbuotojai, padavėjai, apsauginiai, ragautojai, — beveik neabejotinai yra šnipai, įskaitant ir mane. Kai jis vis dėlto prabildavo, o taip nutikdavo tik visiems pavalgius ir iš valgomojo išėjus paskutiniam svečiui, kalbėdavo tik apie savo šeimą, kuria nepaprastai didžiavosi, ypač jauniausiu anūku Vladimiru.

Svečiams išsiskirsčius, Stalinas eidavo į savo kabinetą ir iki paryčių skaitydavo. Virš jo darbo stalo kabojo Lenino portretas, jo veidą apšviesdavo lempa. Jam patiko skaityti rusiškus romanus, dažnai paraštėse jis prirašydavo pastabų.

Jei negalėdavo užmigti, išeidavo į sodą, genėdavo rožes ir grožėdavosi vaikštinėjančiais povais.

Grįžęs į namus, iki paskutinės akimirkos niekaip negalėdavo apsispręsti, kuriame kambaryje miegoti; jis negalėjo atsikratyti prisiminimų iš tų laikų, kai buvo jaunas revoliucionierius — visada kažkur skubantis ir niekada nežinantis, kur ilsėsis. Galiausiai nusnūsdavo kelias valandas ant sofos, užsirakinęs duris, saugomas lauke budinčių sargybinių, kurie niekada neatrakindavo durų jam nesušukus. Stalinas retai kada keldavosi prieš vidurdienį, o po lengvų priešpiečių, nieko neišgėręs, lydimas eskorto važiuodavo iš vilos į Kremlių, bet niekada nekeliavo tuo pačiu automobiliu. Atvykęs iškart sėsdavo dirbti pasitelkęs šešis sekretorius. Nė karto nemačiau jo žiovaujančio.

Ema atvertė kitą puslapį, o Haris giliai įmigo.

Kai jis nubudo kiek po vidurnakčio, Ema buvo perskaičiusi iki dvylikto skyriaus (pirmoji skyriaus pastraipa buvo parašyta ant pirmos klasės meniu galinio viršelio). Ji surinko kelis popieriaus lapus ir kaip įmanydama atsargiau juos sukišo į Hario krepšį, paskui padėjo Hariui išlipti iš lovos, išvedė jį iš kambario ir įlaipino į artimiausią liftą. Apmokėjusi sąskaitą, Ema paprašė pasiuntinuko iškviesti taksi. Pasiuntinukas atidarė galines dureles ir įleido pavargusį senuką ir jauną jo draugę vidun.

— Kur, ponia? — paklausė vairuotojas.

— Smito aikštė dvidešimt trys.

Pakeliui į Londoną Ema papasakojo Hariui apie tai, kas vyko teismo salėje, apie Fišerio mirtį ir Džailzo rengimąsi išankstiniams rinkimams, Virginijos pasirodymą liudytojų tribūnoje ir Fišerio laišką, kurį ryte gavo ponas Trelfordas.

— Kas tame laiške rašoma? — paklausė Haris.

— Nežinau, net nesu tikra, ar noriu sužinoti.

— Bet laiškas tau galėtų padėti sprendžiant bylą.

— Nemanau, juk čia įsipynęs Fišeris.

— O manęs nebuvo vos daugiau nei savaitę, — pratarė Haris, kai taksi sustojo prie Džailzo namų Smito aikštėje.

Kai suskambo skambutis, Džailzas puolė prie durų ir jas atidaręs pamatė geriausią savo bičiulį, vieną ranką padavusį jo seseriai, o kita įsikibusį į turėklus, kad neparvirstų. Dabar jau du Hario sargai paėmė jį už parankių ir įvedė vidun. Praėję valgomąjį, pakilo laiptais į svečių miegamąjį antrame aukšte. Džailzui palinkėjus gerai išsimiegoti ir uždarius duris, Haris nieko neatsakė.

Nurengdama vyrą ir kabindama jo kostiumą Ema skaudama širdimi patyrė, kaip dvokia rusiško kalėjimo kamera, o kai nutraukė jam kojines, Haris jau saldžiai miegojo.

Ema susirangė lovoje šalia jo; nors ir žinojo, kad Haris negirdi, ji valdingai sušnabždėjo:

— Ateityje tolimiausia tavo kelionė į rytus bus iki Kembridžo.

Paskui ji uždegė naktinę lemputę ir toliau skaitė „Dėdę Džo“. Dar po valandos ji galiausiai suprato, kodėl rusai ėmėsi tokių priemonių, mėgindami užtikrinti, kad toji knyga niekada niekam nepakliūtų į rankas.

Septyniasdešimtas draugo Stalino gimtadienis buvo švenčiamas visoje Sovietų imperijoje taip, kad būtų sužavėtas net Cezaris. Bent kiek branginantys savo gyvybę neprasitardavo apie jo pasitraukimą iš posto. Jauni vyrai bijodavo ankstyvo paaukštinimo, nes dažnai šitai pranašaudavo ankstyvą atsistatydinimą, o kadangi Stalinas buvo pasiryžęs iš paskutiniųjų laikytis valdžioje, bet kokia užuomina apie mirtingumą reiškė tavo, o ne jo laidotuves.

Per nesibaigiančius posėdžius, šlovinančius Staliną, sėdė-

damas paskutinėse eilėse pradėjau dėlioti savo paties planus, ketindamas atsiriekti mažą nemirtingumo riekelę. Svarsčiau apie nesankcionuotą biografijos publikavimą. Tačiau man reikėjo palaukti, kol praeis nemažai metų po Stalino mirties, reikėjo sulaukti tinkamo momento knygai išleisti ir tik tada kreiptis į leidėją, drąsų, kuris nepabūgtų imtis „Dėdės Džo“.

Tik nemaniau, kad Stalinas taip ilgai laikysis; jis pats tikrai neketino paleisti valdžios vadelių ir nepaleido, kol duobkasiai jo neįkišo į duobę, bet ir tada ne vienas jo priešas kelias dienas tylėjo apsidrausdamas, jei kartais jis prisikeltų iš mirusių.

Haris mėgino prisiminti šviežiausius Babakovo žodžius.

Apie Stalino mirtį prirašyta labai daug. Oficialiame pranešime, kurį verčiau užsienio spaudai, buvo teigiama, kad jis mirė prie darbo stalo Kremliuje, patyręs insultą; daugelį metų šia versija buvo tikima. Nors iš tikrųjų tuo metu jis buvo savo viloje. Po pietų ir gausių išgertuvių su savo rato žmonėmis — Lavrentijumi Berija, savo pavaduotoju ir buvusiu slaptosios policijos vadu, Nikita Chruščiovu ir Georgijumi Malenkovu — nuėjo miegoti; beje, tada visi vilos svečiai buvo išsiskirstę.

Berija, Malenkovas ir Chruščiovas bijojo dėl savo gyvybių, nes žinojo, kad Stalinas ketina juos pakeisti jaunesniais ir ištikimesniais padėjėjais. Šiaip ar taip, ir jie kitados taip pradėjo savo karjerą.

Kitą dieną Stalinas nesikėlė iki vėlyvos popietės, ir vienas iš sargybinių sunerimo, jog jis galėjo susirgti; sargybinis paskambino Berijai, bet šis išsklaidė vyriškio nerimą ir pasakė, kad Stalinas, matyt, miega, nes yra pagiringas. Praėjo dar valanda, ir apsauginis vėl paskambino Berijai. Šįkart jis susisiekė su Chruščiovu ir Malenkovu, ir jie nedelsdami atvažiavo.

Berija davė nurodymą atrakinti kambario, kuriame Stalinas praleido naktį, duris. Visi trys nedrąsiai įžengė vidun ir rado jį gulintį ant grindų; jis buvo be sąmonės, bet dar kvėpavo. Chruščiovas pasilenkė patikrinti pulso, ir staiga raumuo sutrūkčiojo. Stalinas įbedė žvilgsnį į Beriją ir čiupo jį už rankos. Chruščiovas parpuolė ant kelių, suėmė rankomis Staliną už gerklės ir jį pasmaugė. Stalinas dar kelias minutes grūmėsi, bet Berija ir Malenkovas jį sutramdė.

Kai visi įsitikino, kad jis negyvas, išėjo iš kambario ir užrakino duris. Berija nedelsdamas išleido įsakymą visus Stalino asmens sargybinius — jų buvo šešiolika — sušaudyti, kad niekas negalėtų paliudyti, kas nutiko. Niekam nebuvo pranešta apie Stalino mirtį, kol po kelių valandų nebuvo parengtas oficialus pranešimas — tas, kurį aš išverčiau, neva jis mirė prie savo darbo stalo Kremliuje, ištikus insultui. Iš tikrųjų jį pasmaugė Chruščiovas ir paliko gulėti šlapimo baloje kelias valandas, kol galiausiai kūnas buvo išgabentas iš vilos.

Keturiolika dienų Stalinas buvo laikomas pašarvotas Kolonų salėje, apvilktas pilna karine uniforma su prisegtais Sovietų Sąjungos didvyrio ir Socialistinio darbo didvyrio medaliais. Berija, Malenkovas ir Chruščiovas nuleidę galvas, pagarbiai tylėdami, stovėjo prie balzamuotų buvusio vado palaikų.

Šių vyrų „troika“ užgrobė valdžią, nors Stalinui nė vienas iš jų neatrodė vertas jo pakeisti, ir jie tai žinojo. Valstietis Chruščiovas perėmė partijos sekretoriaus postą. Malenkovas, kurį jis kadaise apibūdino kaip nutukusį bestuburį raštininkėlį, buvo paskirtas ministru pirmininku, o nuožmusis Berija, kurį Stalinas laikė bjauriu sekso maniaku, tapo atsakingas už nacionalinį saugumą.

Po kelių mėnesių, 1953-ųjų birželį, Chruščiovo paliepimu Berija buvo suimtas, o vėliau, visai netrukus, jam buvo įvyk-

dyta mirties bausmė už išdavystę. Per metus jis nušalino ir Malenkovą, o ministru pirmininku ir aukščiausiu vadu pasiskyrė pats save. Malenkovo gyvybę jis išgelbėjo viešu pareiškimu, kad Staliną nužudė Berija.

Ema užmigo.

47

Nubudusi kitą rytą Ema pamatė Harį klūpantį ant grindų ir mėginantį skirtingo dydžio popieriaus lapus — BOA korporacijos rašomojo popieriaus puslapius, tuziną pirmos klasės meniu viršelių ir net tualetinio popieriaus skiautes — sudėlioti į tvarkingas krūveles. Ji prisėdo jam padėti. Po keturiasdešimties minučių jie jau buvo knygą sudėstę.

— Kada turime būti teisme? — paklausė Haris, kai abu leidosi laiptais, ketindami papusryčiauti su Džailzu.

— Teoriškai dešimtą, — atsakė Ema, — bet ponas Trelfordas nemano, kad prisiekusieji grįš iki vidudienio.

Pusryčiaudamas Haris kone pirmą kartą šią savaitę valgė tikrą maistą ir stebėjosi, kiek nedaug jam lenda. Ema su Džailsu sėdėjo tylėdami, o Haris juos vaišino istorijomis, kurias patyrė nuo to laiko, kai jie matėsi paskutinį kartą. Papasakojo apie taksi vairuotoją, senutę knygyne, KGB pulkininką, tribunolo pirmininkę, vyriausiąjį kaltintoją, kaltinamojo advokatą, komisiją ir galiausiai apie Anatolijų Babakovą, Hariui labai patikusį ir jį sužavėjusį. Papasakojo, kaip tasai išties nuostabus žmogus išnaudojo kiekvieną bemiegę valandą dėstydamas jam savo istoriją.

— Ar jam nekils rimtas pavojus, jei knyga bus išleista? — paklausė Džailzas.

— Atsakymas turėtų būti „taip“, bet jis tvirtino tikrai norintis, kad „Dėdė Džo“ būtų išleistas prieš jam numirštant, nes tada jo žmona galėtų patogiai gyventi visą likusį gyvenimą. Taigi, pasibaigus teismui ketinu skristi į Valstijas ir perduoti rankraštį Haroldui Ginzburgui. Tada nuvyksiu į Pitsbergą pas Jeleną Babakovą ir perduosiu kelias žinutes nuo jos vyro, — pridūrė Haris, Didžiajam Benui pradėjus mušti pirmuosius dūžius iš dešimties.

— Negaliu taip vėluoti, — pašokdama nuo stalo pasakė Ema. — Sebai, eik ieškoti taksi, kol mes su tėvu pasiruošime.

Sebas nusišypsojo. Jis svarstė, kada motinos liaujasi elgtis su savo vaikais taip, tarsi šie nuolat būtų penkiolikmečiai.

Po dešimties minučių jie visi važiavo Vaitholu link Strando.

— Ar vėl ketini grįžti į Bendruomenių Rūmus? — jiems važiuojant Dauningo gatve, paklausė Haris.

— Manęs dar net kandidatu neiškėlė, — atsakė Džailzas.

— Na, gerai nors tiek, kad šįkart Aleksas Fišeris tau nekels jokių rūpesčių.

— Nebūčiau toks tikras, — atsakė Džailzas.

— Turėtum būti garantuotas, — pratarė Ema.

— Politikoje niekas nebūna garantuotas, — patikino Džailzas, kai jie sustojo prie teismo pastato.

Emai net nespėjus išlipti iš taksi, sušvito fotoaparatų blykstės. Ji ėjo įsikibusi Hariui į parankę pro žurnalistų ir fotografų koridorius; dauguma žiniasklaidos atstovų labiau domėjosi jos vyru, o ne kaltinamąja.

— Pone, ar džiaugiatės grįžęs namo? — suriko vienas iš jų.

— Ar Londone šalčiau nei Sibire? — šmaikštavo kitas.

— Ponia Klifton, ar gera, kad jis grįžo? — šaukė trečias.

Ema sulaužė auksinę Džailzo taisyklę.

— Taip, tikrai labai gera, — atsakė, spausdama Hariui ranką.

— Kaip manote, ar šiandien laimėsite? — neatlyžo dar vienas, kurio žodžių ji dėjosi neišgirdusi.

Sebas jų laukė, prilaikydamas masyvias duris ir juos įleisdamas.

— Sere Džailzai, ar tikitės tapti Bristolio leiboristų kandidatu per išankstinius rinkimus?

Bet Džailzas tik pamojo ranka ir nusišypsojo be žodžių siųsdamas žinią, o paskui dingo už durų.

Visas jų ketvertas užlipo plačiais marmuriniais laiptais ir rado poną Trelfordą jau užėmusį pamėgtą kampinį suolą antrame aukšte. Vos pamatęs ateinančią Emą, Trelfordas atsistojo. Ji supažindino jį su Hariu.

— Labas rytas, detektyve inspektoriau Varvikai, — kreipėsi Trelfordas. — Norėjau su jumis susipažinti.

Haris šiltai paspaudė advokatui ranką.

— Turiu atsiprašyti, kad anksčiau nedalyvavau, bet...

— Žinau, — atsakė Trelfordas, — nekantrauju perskaityti.

Sutraškėjo garsiakalbis.

— Visus bylos ledi Virginija Fenvik prieš...

— Prisiekusieji turbūt jau priėmė sprendimą, — eidamas pasakė Trelfordas.

Jis atsigręžė pasižiūrėti, ar jie seka iš paskos, ir į kažką atsitrenkė. Advokatas atsiprašė, bet jaunuolis neatsigręžė. Priekyje žengęs Sebastijonas prilaikė keturioliktos teismo salės duris, kad jo motina ir jos karališkasis advokatas užimtų vietas pirmoje eilėje.

Ema per daug nervinosi, todėl nepratarė nė žodžio; baimindamasi blogiausio ji vis dirsčiojo per petį į Harį, sėdintį jai už nugaros; visi laukė, kol pasirodys teisėja.

Kai ponia teisėja Lein įžengė į teismo salę, visi atsistojo. Ji nusilenkė ir sėdo į savo vietą. Ema sutelkė dėmesį į uždarytas duris šalia prisiekusiųjų suolų. Ilgai laukti neteko — durys atsidarė, ir vėl pasirodė prisiekusiųjų padėjėjas su dvylika „mokinių“. Jie šiek tiek užgaišo, kol susirado savo vietas, mindydami vieni kitiems kojas lyg

į teatro salę pavėlavę žiūrovai. Padėjėjas palaukė, kol visi susės, o tada pabeldė tris kartus lazda į grindis ir suriko:

— Seniūną prašau atsistot.

Seniūnas atsistojo visu penkių pėdų ūgiu ir pažvelgė į teisėją. Ponia teisėja Lein palinko į priekį ir paklausė:

— Ar priėmėte visus tenkinantį verdiktą?

Laukdama jo atsakymo Ema manė, kad jai sustos širdis.

— Ne, jūsų malonybe.

— Gal priėmėte verdiktą, priimtiną daugumai santykiu dešimt prieš du?

— Taip, jūsų malonybe, — atsakė seniūnas. — Bet, deja, paskutinę akimirką vienas iš mūsų persigalvojo ir pastarąją valandą tarėmės pasiskirstę santykiu devyni balsai prieš tris. Nesu įsitikinęs, kad santykis galėtų pasikeisti, todėl dar kartą kreipiuosi į jus, prašydamas patarimo, ką mums toliau daryti.

— Kaip manote, ar galėtumėte pasiekti santykį dešimt prieš du, jei duočiau dar šiek tiek laiko?

— Galėtume, jūsų šviesybe, nes dėl vieno dalyko sutariame visi dvylika.

— Dėl kokio?

— Jei mums būtų leista sužinoti ponui Trelfordui rašyto majoro Fišerio laiško turinį, galėtume labai greitai priimti sprendimą.

Visų akys susmigo į teisėją, tik seras Edvardas Meikpisas įdėmiai žvelgė į Trelfordą. Arba jis — nenugalimas pokerio lošėjas, arba nenori, kad prisiekusieji sužinotų, kas parašyta tame laiške.

Trelfordas pakilo iš vietos ir įkišo ranką į vidinę kišenę, bet suprato, kad laiško ten nebėra. Jis pažvelgė į kitą salės pusę ir pamatė, kad ledi Virginija šypsosi.

Jis taip pat jai nusišypsojo.

Archer, Jeffrey
Ar53 Galingiau už kalaviją: [romanas] / Jeffrey Archer; iš anglų kalbos vertė Paulė Budraitė. — Kaunas: Jotema, [2016]. — 432 p.
Ciklo „Kliftonų kronikos“ 5-oji knyga
ISBN 978-9955-13-577-7

Seras Jeffrey Archeris penktąją Kliftonų kronikų knygą prisotina jaudulio: Airijos respublikonų armijos išpuolis, nesąžininga Rytų Vokietijos diplomatija, slapta misija Rusijoje, nutrauktos sužadėtuvės ir du teismo procesai. Jis kaip visada meistriškai brėžia skirtingas siužetines linijas ir rikiuoja ryškius personažus. Jeffrey Archerio romanuose yra tiek vingių, posūkių ir netikėtumų, kaip ir jo paties politiko karjeroje ir asmeniniame gyvenime.

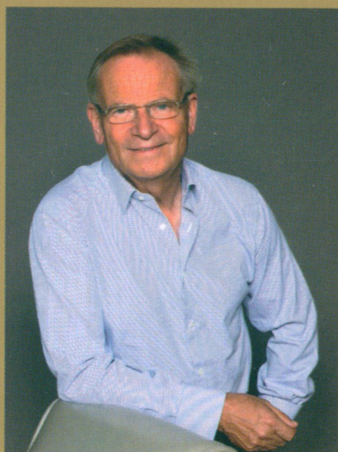
UDK 821.111-31

Jeffrey Archer

GALINGIAU UŽ KALAVIJĄ

Iš anglų kalbos vertė *Paulė Budraitė*
Redaktorius *Jonas Vabuolas*
Viršelio dailininkė *Vilūnė Grigaitė*
Viršelio nuotrauka iš *www.shutterstock.com*
Maketavo *Teresė Vasiliauskienė*

SL 250. 26 sp. l. Užsak. Nr. 15.1770
UAB „Jotema“, Algirdo g. 54, 50157 Kaunas
Tel. 8 37 337695, el. p.: info@jotema.lt
www.jotema.lt
Spausdino UAB „Spindulio spaustuvė“, B. Brazdžionio g. 23, 48184 Kaunas

Jeffrey Archer (Džefris Arčeris) studijavo Oksfordo universitete. Penkerius metus dirbo Didžiosios Britanijos Bendruomenių Rūmuose ir dvidešimt dvejus metus — Lordų Rūmuose. Visi jo romanai ir apsakymų rinkiniai — įskaitant „Tik laikas parodys“ (*Only Time Will Tell*), „Tėvo nuodėmės“ (*The Sins of the Father*), „Mirtina paslaptis“ (*Best Kept Secret*), „Atsargiai, norai pildosi“ (*Be Careful What You Wish For*) ir *Kane and Abel* — tapo tarptautiniais bestseleriais. Kalbama, kad tarptautinį bestselerį būtų galima sukurti ir iš paties rašytojo gyvenimo.

Šio pripažinimą pelniusio autoriaus knygos spausdinamos 97 šalyse ir 37 kalbomis, o parduotų egzempliorių skaičius tarptautiniu mastu viršija 250 milijonų. Jis vienintelis iš visų rašytojų sugebėjo pirmąją bestselerių sąrašo vietą pasiekti trijose kategorijose: grožinės literatūros (penkiolika kartų), apsakymų (keturis kartus), dokumentinės literatūros (*The Prison Diaries*).

J. Archer vedęs, turi du sūnus, gyvena Londone ir Kembridže.

Bomba sprogsta; kiek prabangiu lai[illegible] plaukusių žmonių žuvo? Sužinosite tik perskaitę įvadinį „Galingiau už kalaviją“ skyrių.

Hariui atvykus į Niujorką, jo leidėjas Haroldas Ginzburgas praneša, jog Kliftonas išrinktas Anglijos PEN klubo prezidentu; šios pareigos jam atveria galimybę pradėti kolegos rašytojo Anatolijaus Babakovo, besikankinančio Rusijoje, Sibiro gulage, išlaisvinimo kampaniją.

Baringtono kompanijos valdybos pirmininkei Emai Klifton tenka dorotis su Airijos respublikonų armijos išpuolio prieš laivą atgarsiais.

Džailzas Baringtonas, karališkasis ministras, tikisi dar aukštesnio posto, tačiau kelionė į Rytų Vokietiją baigiasi diplomatine nesėkme.

Sebastijonas Kliftonas pasiperša savo merginai Samantai. Ji mielai sutinka tekėti, bet supratusi, ką Sebas rezga jai už nugaros, persigalvoja.

Knyga baigiasi dviem teismo procesais — vienas vyksta Londono teismo salėje, kitas, suvaidintas, — Rusijoje, kur Haris suimamas kaip šnipas.

Štai tokia penktoji Kliftonų kronikų knyga, su visais jam būdingais posūkiais ir vingiais, išgarsinusiais šį rašytoją visame pasaulyje kaip vieną iš populiariausių.

ISBN 978-9955-13-577-7

www.jotema.lt
www.facebook.com/jotema